

9/2013

януари/юни
January/June

DOCENDO

DISCIMUS

JOURNAL

DIPLOMACY

DIPLOMATIC
INSTITUTE

СПИСАНИЕ

ДИПЛОМАЦИЯ

ДИПЛОМАТИЧЕСКИ
ИНСТИТУТ

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
REPUBLIC OF BULGARIA

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

9/2013

януари/юни

DOCENDO

DISCIMUS

СПИСАНИЕ

ДИПЛОМАЦИЯ

ДИПЛОМАТИЧЕСКИ
ИНСТИТУТ

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Дипломатическият институт не се идентифицира с авторските мнения. Всички настоящи публикации изразяват само и единствено позициите на своите автори.

The Diplomatic Institute does not take collective positions. All publications herein represent only the views of their authors.

Главен редактор

Доц. Д-р Здравко Попов

Редакционна колегия

Таня Михайлова, директор на ДИ
Биляна Дечева, началник-отдел в ДИ
Аделина Томова, началник-отдел в ДИ

Дизайн на корицата

Пейо Колев

София, 2013

Editor in Chief

Assoc. Prof. Zdravko Popov, PhD

Editorial Board

Tanya Mihaylova, Director of DI
Biliana Decheva, Head of Department at DI
Adelina Tomova, Head of Department at DI

Cover Design

Peyo Kolev

Sofia, 2013

Съдържание

ИНТЕРВЮ

Дипломатическото обучение в отговор на променящата се международна среда <i>Рон Тон, директор на Дипломатическа академия „Клингендал“</i>	5
--	---

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

Британският евроскептицизъм: Опит за възраждане на националната държава <i>Владимир Шопов</i>	10
Стратегическото прогнозиране и Европейският съюз <i>д-р Антонио Мисироли</i>	17
Обръща ли се Турция отново на Запад? <i>Димитър Бечев</i>	23

ГЛОБАЛНИ ВЪПРОСИ

Геополитически прочит на руско-китайските отношения <i>д-р Валентин Катранджиев</i>	30
За смисъла и целите на църковната дипломация: урокът на Светия престол <i>проф. Владимир Градев</i>	41
Българо-индонезийска кръгла маса „Насърчаване на културното и религиозно разбирателство между България и Индонезия“	48
<i>Резюме</i>	
<i>Приветствие на Таня Михайлова, директор на ДИ</i>	
<i>Приветствие на Ангел Орбецов, директор на дирекция „АААО“ на МВНР</i>	
<i>Мултикултурно образование, проф. Александър Федотов</i>	
<i>Мултикултурното многообразие като основа за мир и единство на нацията в България и Индонезия, д-р Пуденита Мария Пуренти</i>	
<i>Междурелигиозният диалог и формите на сътрудничество между държавата и вероизповеданията в Р България, Емил Велинов</i>	
<i>Ролята на правителството и религиозните лидери за насърчаване на културната и религиозна толерантност в Индонезия, проф. д-р Насералдин Умар</i>	

ПУБЛИЧНА ЛЕКЦИЯ

Войната в Сирия и заплахата за малцинствата <i>Карлос Едде</i>	73
---	----

ДИПЛОМАТИЧЕСКО ОБУЧЕНИЕ

Военната дипломация в обучителните програми на Дипломатическия институт <i>д-р Валентин Катранджиев</i>	83
--	----

БИБЛИОТЕКА НА ДИПЛОМАТИЧЕСКИЯ ИНСТИТУТ	93
--	----

CONTENTS

INTERVIEW

Diplomatic Training in response to a Dynamic International Scene

Ron Ton, director of Diplomatic Academy Clingendael100

EUROPEAN UNION

British Euroscepticism: an Attempt to Revive the Nation State

Vladimir Shopov104

Strategic Foresight and the EU

Antonio Missiroli110

Is Turkey Pivotting back to the West?

Dimitar Bechev115

GLOBAL ISSUES

Geopolitical Review of Sino-Russian Relations

Valentin Katrandzhiev.....120

Purpose and Mission of Church Diplomacy: the Lessons of the Holy See

Prof. Vladimir Gradev130

Bulgarian-Indonesian round table on “Fostering Cultural and Religious

Understanding between Bulgaria and Indonesia”137

Summary

Welcoming address of Tanya Mihaylova, director of DI

Welcoming address of Angel Orbetsov, director of AAAO Directorate of MFA

Multicultural Education, Prof. Alexander Fedotov

Multicultural education as a foundation of peace and unity in Indonesia, Dr. Pudanita Maria Purenti

Interreligious dialogue and forms of cooperation between the state and the individual faiths in Bulgaria, Emil Velinov

The role of government and religious leaders in the promotion of cultural and religious tolerance in Indonesia, Prof. Nasaruddin Umar

PUBLIC LECTURE

The Syrian War and the Threat to Minorities

Karlos Edde160

DIPLOMATIC TRAINING

Defence Diplomacy and Its Implementation in the Activities of the Diplomatic Institute

Dr. Valentin Katrandjiev168

Дипломатическото обучение в отговор на променящата се международна среда

интервю с Рон Тон

Г-н Тон, през 2013 г. се отбелязват 10 години от създаването на Дипломатическия институт и Вие сте един от хората, участвали в неговото изграждане още от самото начало. Как виждате Института 10 години по-късно и каква е перспективата пред него в региона на Югоизточна Европа и в по-широк европейски контекст?

Дипломатическият институт е създаден през септември 2003 г. с цел да предостави на Министерството на външните работи на Република България една институция в подкрепа на професионалното развитие на дипломати и на служители в международната сфера. Аз имах честта да участвам в създаването, а в течение на годините и в по-нататъшното развитие на институцията. Поглеждайки в ретроспекция, през последните 10 години ДИ е доказал своята роля на стабилен фактор в обучението на служители, работещи в сферата на международните отношения. По всичко личи, че ДИ е достигнал зрелост и предлага по-добро качество в обучението на българските дипломати. Обучението на младши дипломати е станало напълно институционализирано в рамките на МВНР, като също се забелязва прогрес и при обучението на дипломати от средната кариера, старши дипломати и други специалисти. Най-важното е, че ДИ предприема действия за разгръщане на обученията и за други министерства и групи в българското общество. Лично аз силно вярвам в нарасналата стойност на дипломатическите институции като средство за насърчаване на диалога между държавите и за обмен на знания по външнополитически въпроси в българското и чуждестранните общества. ДИ изпълнява тази роля, като предлага платформа за гостуващи чуждестранни делегации и участва в международни мрежи. Мрежовият елемент обхваща на първо място Балканите, като по-специално ДИ, в качеството си на член на Европейския съюз, може да споделя опит с други страни в региона, които са в процес на присъединяване към ЕС. На второ място, регионалните и европейските мрежи са важни за обмена на познания в сферата на професионалните дипломатически обучения и външната политика. ДИ е достатъчно добре позициониран, за да участва и допринася в дискусиите с конкретен опит и експертиза, например относно източноевропейската политика, енергийните въпроси, регионалната сигурност и Близкия изток.

Какво е значението на регионалното сътрудничество за дипломатическото обучение?

Според мен има важни мотиви за създаване на стратегии на регионално или многостранно равнище в дипломатическото обучение, в допълнение към обучението на национално ниво:

1) Международната политика е все по-дълбоко въвлечена в решаването на вътрешни проблеми, чиито последици са надхвърлили географските граници, изисквайки регионални, ако не и глобални решения – например, опасностите за околната среда, енергийните ресурси, борбата срещу престъпността и безопасността на храните;

2) В сферата на обучителните програми, базирани на споделено членство в регионални организации, целта е да се предостави възможност на участниците да разберат

по-добре ролята на конкретната регионална организация, да разберат всяка национална позиция спрямо организацията, както и да се подобри синергията с цел по-добро изпълнение на различните програми на организацията, например на ЕС, ОССЕ и НАТО;

3) Друго основание за развиване на регионални дипломатически обучения е създаването на култура на доверие, на диалог и по-добро разбиране между съседите и другите страни по света;

4) Четвърти мотив може да бъде разделението на труда или създаването на добавена образователна или дидактичката стойност: споделяне на най-добри практики или специализирани познания по конкретни интерактивни форми на обучение, като например симулации на преговори и решаване на казуси.

Вие самият сте директор на дипломатическа академия и Вашата работа е приоритетно свързана с обучението на служители, занимаващи се с външна политика и международни отношения. Какви са, според Вас, основните предизвикателства пред дипломатическата професия днес и как обучението и квалификацията могат да им дадат адекватен отговор?

За да отговорим на този въпрос, трябва да анализираме бързопроменящата се международна среда и, съответно, новата динамика, в която дипломацията и дипломатите трябва да играят своята роля. На глобално ниво, бързопроменящият се икономически ред предлага нови възможности за насърчване на икономическите интереси и привличане на чуждестранни инвестиции. Работата в икономическата сфера не е ново явление за дипломатите и дипломатическите мисии, но са необходими обучение и по-голям фокус върху икономическата дипломация, отношенията с частния сектор и организирането на чуждестранните мисии.

Друго предизвикателство, пред което дипломатите са изправени днес, са въпросите, свързани с устойчивото развитие и гарантирането на наличността на природните ресурси, в частност на връзката между климат, храна, вода, околна среда и енергетика. То повдига въпроса до каква степен дипломатическите служби могат да абсорбират знания и умения по въпроси, които не принадлежат към традиционната работа на дипломата. Трябва да бъдат създадени нови форми на специализирана дипломация. Най-важното е, че това води до нов начин на мислене относно сътрудничеството между министерствата на външните работи и други министерства в рамките на правителството. Новият международен дневен ред изисква открито и конструктивно сътрудничество и координация между самите министерства. Дипломатите са в отлична позиция да предоставят своите услуги с цел координиране на политиките, работа в мрежа, преговори и разбиране на дипломатическата култура и протокол.

На трето място, дипломацията вече не се ограничава само до междудържавната комуникация. Съвременният дипломат е свързан с голямо разнообразие от организации и националности: частни фирми, организации на работодатели, синдикати, неправителствени организации, университети, секторът на изкуствата, журналисти, медии и др. От дипломатите се очаква да бъдат отлични участници в мрежа, с добре настроена „политическа антена“.

И накрая, светът е станал по-прозрачен. Дигиталните източници и социалните медии предоставят богат спектър от информация, достъпна в кратък период от време. Това изисква по-различен подход от страна на дипломатите за обработване на информацията при политическото консултиране и поставя публичната дипломация още по-солидно в сърцевината на дейността на един дипломат.

Дипломатическите институти трябва повече от всякога да играят ключова роля в пре-

одоляването на всички тези предизвикателства. Според мен ще е изключително важно да се създадат и приемат ясни квалификационни показатели за различните роли и нива, на които дипломатите трябва да действат: младши дипломати, дипломати от средната кариера или старши дипломати; специалисти в двустранните или многостранни отношения; с обща експертиза или с тясна експертиза. На базата на модел на компетенции, обучението трябва да бъде прилагано в рамките на цялото министерство. Качественото обучение трябва да бъде фокусирано върху професионализацията на уменията и по-ефективния работен процес. Затова е необходимо да се инвестира в разработването на интерактивно и практически насочено обучение.

Промени ли се представата за дипломацията в Европа след създаването на Европейската служба за външна дейност?

Европейската служба за външна дейност е все още в процес на разработка. Досега създаването на ЕСВД не е оказало голямо влияние за промяната на дипломацията на национално ниво. И все пак, съществуват признаци, които имат потенциално влияние върху дипломацията. В Брюксел се правят опити за по-добро координиране между държавите-членки и ЕСВД по отношение на обученията преди назначаване и насърчаването на обща дипломатическа култура. В големите столици по света сътрудничеството между посолствата на държавите-членки и представителствата на ЕС нараства, например при отразяване на местните развития. Страните домакини понякога гледат на мисиите на ЕС като на "посолства на ЕС" с "посланик на ЕС", които могат да създадат друга динамика между страните домакини, ЕС и националните посолства. Отчетът за тази година трябва ясно да посочи до каква степен ще бъде възможно нарастването на сътрудничеството в обмена на услуги или дори прехвърлянето на услуги, например в областта на политиките на консулствата.

Кои са най-важните знания и умения, които трябва да притежава един успешен съвременен дипломат и по какъв начин те са целепоставени в курсовете на вашата академия?

Академията „Клингендал“ включва шест подразделения: Дипломация, Европейска интеграция, Сигурност и управление при кризи, Програми за умения, Изграждане на капацитет и консултации, Отворени курсове.

Всяка година ние провеждаме 30 курса за обучение на чуждестранни дипломати, които обхващат 50 страни и 500 дипломати годишно. За Министерството на външните работи на Холандия провеждаме тримесечно обучение за младши дипломати, като освен това предлагаме и подготвително обучение и специализирани курсове. Академията „Клингендал“ предлага също дипломатическо обучение за експертни министерства и местната власт, като например Община Ротердам. Освен дипломатическо обучение, предлагаме и курсове в областта на сигурността (правосъдие, полиция, отбрана) и европейските въпроси. Нашите програми за изграждане на умения са насочени към преговори и посредничество. Две специални програми са тримесечният следдипломен курс за наскоро завършили студенти и магистърската програма по международни отношения и дипломация, в сътрудничество с Университета в Лайден. Специално внимание заслужава нашият отдел за изграждане на капацитет, който предоставя обучение и консултации за развитието на чуждестранни дипломатически институции. Като цяло, предлагаме 80 програми на година за повече от 2000 участници.

Философията на нашите обучения се гради върху четири стълба: 1) Обученията трябва да съответстват на политическите тенденции и реалности; 2) Актуалните международни въпроси трябва да се анализират от гледна точка на политиката; 3) Обученията

са ориентирани към уменията и работния процес; 4) Обученията са организирани в атрактивна интерактивна среда. В обученията, като част от програма за кариерно развитие, ние прилагаме специализирана методика за оценка на личностното развитие и квалификация.

Разбира се, най-важните умения и познания, които един успешен дипломат трябва да притежава днес, зависят от контекста на неговата работа. В общия случай обаче, аз смятам, че съвременният дипломат трябва да познава много добре вътрешнополитическата динамика, да умее да разработи интегриран поглед върху основните задачи на външната политика и да разбира кои участници и организации влияят и доминират на международната арена.

Успешният съвременен дипломат в същността си е дипломат, работещ в мрежа, с изключителни комуникативни и аналитични умения, умел политически координатор на сложни въпроси, добър преговарящ и лобист от името на страната си и – нещо, което аз лично много ценя, с добър усет и умения да изслушва другия и да бъде съпричастен.

Кои са актуалните приоритети, които стоят в дневния ред на вашата академия в сферата на квалификацията и на международното сътрудничество?

Нашите настоящи приоритети са иновациите и диверсификацията. Непрекъснато трябва да влагаме нови усилия по отношение симулирането на практическата дипломатическа среда в нашите обучения. Една от най-известните основни компетенции на Академията е нашият капацитет за проектиране и разработване на симулационни игри и казуси в областта на международните отношения и преговорите. Ще продължим да инвестираме в нови продукти. Освен по-обща дипломатическа обучение, бихме искали да разработим продукти в специализираните обучения, например в икономическата и водната дипломация или дипломацията, касаеща климатичните промени. В този смисъл, възнамеряваме да предлагаме все повече обучения за развиване на широк спектър от умения. Освен това смятаме, че другите министерства и местните власти също се нуждаят от дипломатическо обучение, например за аташета и градски дипломати. В областта на сигурността обещаваща изглежда комбинацията от обучения за полицията, правосъдието и отбраната. В рамките на международното ни сътрудничество, нашите обучения и консултации засилват капацитета на чуждестранните (дипломатически) институции чрез различни програми като обучение на учителите, разработване на учебни програми, създаване на интерактивни форми на работа и стратегическо развитие. Накрая бих искал да спомена и нашата наскоро разработена методология за обучение и квалификация на дипломати на базата на развиване на компетентности.

Кои, според Вас, са най-големите предизвикателства пред дипломатическото обучение днес?

Очевидно е, че дипломатическото обучение днес вече не може да се провежда, изолирайки го от вътрешните работи и общественото мнение. Освен това, връзката между министерството на външните работи и другите министерства също се е променила драстично. Всяко министерство има важни международни дирекции или отдели и съответно е изградило конкретни международни мрежи. И двете посоки на развитие имат връзка със съвременното обучение на дипломати.

Предизвикателствата пред дипломатите се увеличават. Все повече са очакванията спрямо ролята на дипломатите и техните способности да координират сложни политически въпроси през фокуса на интересите на страната, да лобират и да работят в мрежа, да прилагат публичната дипломация и да упражняват стратегическо влияние върху други участници и страни. Дипломатическото обучение трябва да се основава на конкретни

показатели за изпълнение, за да се достигне необходимото ниво на квалификация. Повишаване нивото на уменията и насърчаване ефективността на работните процеси са ключът към по-ефективното функциониране на дипломатическата служба.

Рон Тон е директор на Дипломатическата академия „Клингендал“, както и секретар на Консултативния съвет на „Клингендал“ и председател на Обучителното звено. Води курсове по международни отношения за холандски държавни служители, частни организации и чуждестранни дипломати. Консултант е към множество дипломатически академии в чужбина, в областта на международното обучение и развиване на капацитет. Преди да се присъедини към „Клингендал“, е бил лектор и ръководител на международни проекти в множество частни бизнес училища. Завършил е Университета в Утрехт като магистър по съвременна история.

Британският евроскептицизъм: опит за възраждане на националната държава

Владимир Шопов

Нарастването на скептичното отношение към европейския интеграционен процес все повече се възприема като ключов „знак на нашето време“ и нова политическа реалност, която има пряко отношение към международната политика и вътрешните политически динамики в отделните страни-членки на съюза. На макроаналитично ниво могат да бъдат посочени множество причини за неговото избуяване: глобализацията и нейните последствия, продължаващият процес на отдаване на правомощия по посока Брюксел, възприемането на организацията през нео-либералния проект на единния пазар, смяната на политическите поколения в старите държави-членки и появата на политици, които са загубили спомена за втората световна война, изменения в структурата на европейските икономики и ефектите от тях и т.н. Списъкът може да бъде продължен. (1) Дълбоката промяна в същността на Съюза през последните години и продължаващата интеграция като дългосрочен изход от глобалната криза със сигурност ще превърнат въпроса за нарастващия скептицизъм в един от ключовите за бъдещето на целия континент. Той е едно от лицата на ускорената политизация на самата тема за Европа, която в момента тресе политически системи на север и на юг. Общества, които десетилетия не са били питани по темата за интеграцията, формулират своето недоволство чрез него и дават ясен сигнал към своите политици за реакция и промяна на отношението. В случая с Великобритания ситуацията е по-различна най-вече поради нейното традиционно съдържано отношение към големия европейски проект и неговите исторически и почти метафизични основания. След най-значимия опит за преформулиране на британската позиция в Европа в годините на Тони Блеър (1997-2007) сякаш Островът се завръща там, където винаги е бил: прагматичен, подозрителен към големи политически проекти, подкрепящ единния пазар, но скептичен към континенталната институционална панацея. И преди всичко вярващ в способността на нациите да се самоуправляват и да управляват съдбата си сами.

Европа в структурата на британските интереси

Точното позициониране на Европа във външнополитическите стратегии на Великобритания е сред най-трудните казуси за нейните политици и практики. Включването ѝ като един от трите ключови кръга на интереси (заедно със САЩ и Общността на нациите) е най-устойчивата мисловна рамка по темата, макар за дълги периоди след Втората световна война нейната относителна тежест да е обект на спорове. (2) Може обаче да се твърди, че през първите две десетилетия след 1945 г. „старият континент“ е поставен най-ниско в йерархията на споменатите кръгове от национални интереси. Разпадът на британската империя и постепенното осъзнаване на превръщането на страната във второстепенна световна сила променят това, но този процес отнема немалко време. Успоредно с това осезаемо отслабване на нейните позиции, започва процес на преосмисляне на отношението към Европа и постепенната ориентация към нея. Независимо от това ефектите от европейската интеграция като цяло са недооценени и едва големите икономически трудности към края на 60-те и началото на 70-те

години на XX в. я принуждават да промени стратегията си и да търси членство в европейските общности. Когато успява да го получи, тя го прави от позицията на отслабена икономика и геополитическа тежест. Едва по времето на Маргарет Тачър и Тони Блеър Британия постига формула за по-устойчиво влияние вътре в организацията като стояща между САЩ и Европа – посредник, който едновременно отваря врати за Вашингтон в Европа и за Европа във Вашингтон. Този ефект на геополитическия мултипликатор е последният опит за по-сериозно влияние в ЕС преди връщането на консерваторите на власт през 2010 г., макар и в коалиционно управление. В резултат на най-различни причини (описани по-долу) Дейвид Камерън и неговите съпартийци започват политика на постепенно отдалечаване от ЕС и връщане към разбиране за външна политика, което е по-фокусирано върху връщането на силата на националната държава и на глобалното измерение на британските интереси в контекста на глобализацията. Това е по-различен прочит от този, който Тони Блеър направи преди години, и в него Британия, с разбиране за собствените си ограничения, отново поглежда към света.

Ситуативни фактори на новия британски евроскепсис

Отвъд факторите, свързани с нагласи, културни диспозиции и външнополитически стратегии, възходът на евроскептицизма има и различни, по-скоро политически и ситуационни основания.

Първото е свързано с еволюцията на консервативната партия и периода на лидерство на Дейвид Камерън. Неговата политическа траектория в началните години не включваше осезаем елемент на отношение към Европа – тя на практика не фигурираше като важен компонент в идеологическото му моделиране. Дори обратното. Сегашният лидер на консерваторите е по-скоро близък до две ясно очертани през последните десетилетия тенденции, особено за ръководни кадри на тази партия. Едната е интуитивният прагматизъм в отношението към Европа, което е характерно за голяма част от британския бизнес. При него доминира разбирането за ползите от единния пазар в комбинация с чувствителност към проблема за свръхрегулациите от Брюксел, но без те да формират някакво идейно основание за скептично отношение, още по-малко за програма за оттегляне от Съюза. Камерън, като част от естаблишмънта на лондонското сити, по-скоро влиза в политиката с тази нагласа. Втората тенденция е свързана с модерната история на самата партия на торите и дълбоките разделения относно Европа от края на 80-те години на миналия век. В годините след тогавашното самоубийствено разделение по темата бе постигнат нещо като пакт за примирие вътре в партията с оглед възстановяването на електоралните ѝ позиции. Част от формулата за връщане на власт след трите мандата на новите лейбъристи се състоеше именно в мълчанието по въпроса за Европа и отлагането му за максимално отдалечен момент. Дейвид Камерън е сред политиките, които напълно споделяха този подход и правеха всичко възможно голямата тема на разделение да не се завърне. С тази мисъл той стана и премиер през 2010 г. Различни събития обаче наложиха промяна в неговата позиция. (3)

Според различни оценки повече от половината от новото поколение депутати, влезли в Парламента след 2010 г., имат базови евроскептични нагласи. Това не просто променя вътрешните баланси в самата партия, но създава усещане за ново мнозинство, което не се чувства обвързано с призраците на споменатото вече евро-разделение от предходни десетилетия. Този спомен повече от 15 години държеше въпроса за Европа далеч от дневния ред на торите, дори когато Тони Блеър направи

опит за създаване на по-голяма проевропейска общност в страната. Този процес на навлизане на по-евроскептични депутати от своя страна се дължи на сближаването между мненията на членовете на самата партия и типа кандидати, които те селектират за участие в политическия процес. Като цялостен резултат торите в момента имат ново поколение млади депутати, които са по-освободени от евростраховете на предходни ръководства, по-близо до своите членове, но и по-близо до нарастващото обществено одобрение за дистанциране от Европа. (4) Друга причина за излъчването на подобен тип депутати е именно реакцията на много британци спрямо усилията на Блеър да сближи островната държава с „континенталното“ разбиране за европейския интеграционен процес.

Второто дълбоко основание е рязко променената електорална ситуация в страната през последните години и укрепването на Партията на независимостта на Великобритания (ПНВ) като реална конкуренция на консерваторите. Промяната на нагласите на британците към няколко ключови въпроса на тяхното развитие, като мултикултурализма и имиграцията, позволи на тази партия да развие своите послания в тази посока и да укрепи нивата си на подкрепа. Последното десетилетие може да бъде анализирано като ключово от гледна точка на тези възприятия и нарастващото усещане на много британци, че мултикултурният модел не е най-успешната формула за съвместно живеене и нарастващите проблеми с „третото поколение“ имигранти илюстрира трудността на вътрешно-британския интеграционен модел. Важни индивидуални събития, около които изкристализира подобна нагласа, бяха атентатите през 2005 г. в Лондон и цялостният дебат около необходимите реакции на терористичната заплаха и културните изводи от нея. Друго много значимо събитие от гледна точка на пречупване на обществения дебат бе неспособността на правителството на лейбъристите да предвиди през 2004 г. вълната от имигранти в резултат на първата вълна от източноевропейското разширяване на Европейския съюз. Тогаваашните официални очаквания бяха за под 20 000 души от десетте нови държави-членки, но тези оценки се оказаха комично неточни. В крайна сметка цифрата надхвърли милион и реактивира един голям позабравен дебат от пост-колониалната британска епоха, когато вълната от имигранти от бившите колонии набра скорост между 50-те и 70-те години на миналия век. Започналата през 2007 г. криза във Великобритания с фалита на няколко банки и навлизането в „голямата рецесия“ допълнително изостри имиграционния дебат и позволи на политическия предприемач Найджъл Фараж да осъществи едно от най-забележителните позиционирания в британската история.

Преди тези събития ПНВ е малка партия, която, в синхрон с очакванията за изборите за Европейския парламент, се представя добре именно на такъв тип вот. Аналитично тези избори се приемат за „вот от втори порядък“, на който традиционно избирателите гласуват за по-периферни партии и наказват управляващите партии. Това е видно и от резултатите на партията на Фараж, която през 1999 и 2004 г. получава около 7% от гласовете на избирателите. Тя прави своя пробив на изборите през 2009 г., когато става втора сила с над 16% и се позиционира по-трайно на политическия терен. Интересното е, че този резултат се оказва не просто изключение, а около него партията успява да укрепи и подкрепата си за национални избори. Това я превръща в политическо явление от нов порядък, поне от гледна точка на торите. (5)

На пръв поглед техният голям проблем е изпускането на лидерство по отношение на ключови теми от политическия дебат и невъзможността им да капитализират проблеми, които традиционно са техен реторически и управленски терен. Дълго време

трудността, която партията на Фараж поставя пред торите, се концептуализира по този начин, но в същина тя е другаде. Накратко, ПНВ на практика е първата приемлива и приемана като легитимна опозиция на консерваторите отчасти в рамките на повече от вековната политическа история на страната. Това е качествена промяна в партийното позициониране на партията на Маргарет Тачър и Джон Мейджър и неговите последиствия едва сега започват да се осъзнават. Досегашни конкуренти като Британската национална партия или Английската лига за защита просто бяха твърде наядено в политическото противостоене и не успяха да изградят доверие в себе си. Все пак, дори в своите по-крайни окраски британската политическа култура не може да приеме открито екстремно и ксенофобско мислене и поведение. Именно успешното и наглед устойчиво позициониране на партията на Фараж създава ситуацията, при която правителство на консерваторите е принудено да се конкурира по европейски теми с политически субект вдясно от него. Това е нова политическа ситуация.

Третото основание, което заслужава внимание, е свързано с някои културни промени, част от които вече бяха накратко маркирани. Годишите на Тони Блеър и неговият опит за рестарт на отношенията с ЕС съвпаднаха с икономическия пик на предкризисния период и потребителските удобства на отворените пространства на Европа (например, навлизане на европейската кухня, мода и култура на Острова, евтини екскурзии, достъпни за всички социални групи, ускорена миграция на граждани от най-различни държави-членки в рамките на бързорастяща икономика). Немалко анализатори и политици виждаха в тези процеси дълбоко основание за по-цялостна промяна на британското отношение към Европа, но сгрешиха. Връщането на съдържаността е продукт на множество явления, които не могат с лекота да бъдат йерархизирани, но все пак някои могат да бъдат ясно очертани. Десетилетието, маркирано от атентатите на 11 септември 2001 година, постепенно вкара чувство на несигурност и непреодолима трудност в мултикултурното общуване и неговата политика на „равно отстояние“, която едновременно поддържа дистанция и не генерира стимули за културна реципрочност. Усещането за уязвимост на мнозинството беше предвидим резултат от тази ситуация. Глобалната криза допълнително засили това чувство и извади на показ, в среда на отслабена политическа коректност, притесненията на това мнозинство. Засилената имиграция към Великобритания през последните две десетилетия допълнително се превърна във важна политическа тема, като тя се операционализира в отделни управленски подтеми, като достъп до социални блага, здравеопазване, урбанистични проблеми и други. Цялостният комплекс от тези размествания роди среда, изискваща ново внимание и отношение, в която темата за Европа се върна като проблем. В съчетание с добре познатите резерви към европейския проект, няма как да бъде изненада прераждането на британския скепсис и политическата турбуленция около него.

Структурни фактори за възраждането на британския скептицизъм

В предходната част бяха очертани някои важни основания за появата на нов британски евроскептицизъм, но те имат по-скоро ситуативен характер и са свързани с различни развития на ниво политическа система, култура и електорални стимули. Тук ще обърна внимание на някои други, по-структурни причини за явлениято, които в крайна сметка ще определят неговата устойчивост и влияние през идните години. Те се центрират около идеята за националната държава като все още способна на добро и умно управление в ерата на глобализацията и разполагаща с достатъчен инструментариум

за реагиране и направляване на публични процеси. С други думи, усещане, обратно на установената норма на глобализацията като процес, който постоянно и необратимо отнема сила и власт от държавата на националната общност. Новият британски евроскептицизъм се центрира около въпроса за възраждането или опазването на способността на националната държава да се самоуправлява и насочва своите дела.

Един от основните мотиви за връщането към темата за самоуправляващата се национална държава е в постепенната еволюция на Европейския съюз в годините след проведения през 1975 г. референдум във Великобритания. (6) За държава с толкова дълга и успешна традиция на управление, изместването на европейския проект от по-слабо интегрирания модел към икономически и по-дългосрочно политически съюз не е без последствия и не може да бъде безпроблемно включено в политическата система и култура. Ако за много хора „на континента“ тази еволюция не е изненада или повод за размисъл, то в британския контекст това не е така. Неспирният процес на отдаване на правомощия и преконфигурирането на суверенитета на националната държава достигна критична точка, която не просто изисква политически дебат и светлина, но и цялостно преосмисляне. Моментите, в които имаше наценки на подобни усилия, бяха немалко през последните десетилетия – развитието на европейското социално законодателство и модел, интегрирането на Европейската харта за правата на човека, нарастващият активизъм на съда в Люксембург, изработването на европейската конституция и други. Новата интеграционна вълна около кризата в Еврозоната в този смисъл е кулминация на този процес и, в съчетание с останалите фактори, изведе на преден план желанието на Британия да преосмисли готовността за отдаване на правомощия и да запази (или върне, според степента на радикалност) повече от способността на националната държава да решава делата си независимо и в унисон със собствените си идеи и интереси. Както вече бе споменато, британците не носят в себе си това почти метафизично отношение към европейската конструкция и тази нагласа им позволява да удържат дистанция, която не е характерна за други нации.

Втора голяма причина за обръщането към въпроса за самоуправляващата се национална държава е свързан с глобалната криза, нейните последствия и въпросите, които поставя. Няма да бъде преувеличено, ако се каже, че възможността на Британия да реагира бързо и самостоятелно на първите изблици на „голямата рецесия“ е сред най-основните причини за възраждането на чувството за ценност на самоуправляващата се национална държава. Извън сложните процедури и механизми на Еврозоната, извън ограниченията на ниво политики, които членството в Еврозоната все повече предполага. Отделно от тях, без съмнение, роля играе и усещането за кризата с еврото като събирателен образ на залязваща Европа и необратимото изместване на геоикономическата тежест на Изток. В малко по-конкретни категории следва да отбележим свободата, с която британските власти взеха на ранен етап самостоятелни решения за (временна) банкова национализация още през 2007 г. и така успяха превантивно да вземат бързи решения. Точно в този момент страната бе водещ играч в усилията на Г-20 да се структурира като ключов играч в международната политика и успехът в това начинание мнозина също интерпретираха като запазен британски капацитет, воля и способност за добро управление на националната държава, в контраст със сложните и безкрайни механизми на интегрирана Европа. (7) От далеч по-съществена важност обаче е неучастието на британците в Еврозоната и запазването на собствена централна банка и съответно, отделна и самостоятелна монетарна политика. На практика основната тежест за справяне с кризата падна върху централната банка и нейното право на суверенни решения относно

но най-подходящата политика и подход имаха решаващо значение за възраждането на възприятието за необходимостта от запазване на независимия капацитет на националната държава в ключови сектори. Ефектите от това явление тепърва предстои да бъдат дълбочинно анализирани, но дори на този етап неговата значимост е видима.

Третата причина има отношение към връщането на британската увереност, че страната има потенциално успешна стратегия за икономически просперитет в глобалната епоха и при по-периферна роля на ЕС. Съюзът е важен пазар за британците и единният пазар е сред нещата, които те ценят най-много. В същото време, последните години и особено периодът от началото на кризата ясно показва на техните елити и граждани, че силните страни на икономика могат спокойно да бъдат капитализирани чрез по-самостоятелна национална стратегия за растеж. Страната има множество активи, които са на разположение: големи и опитни корпорации, силни позиции в новите, креативни индустрии, силен финансов сектор, известни брандове, предимството на английския език, „меката сила“ на страната, културния ѝ капитал и т.н. В такъв контекст ЕС все по-често се възприема като източник на твърде много регулации и ограничения и това води до нарастване на по-негативните настроения. Подобна динамика вече се вижда сравнително отчетливо в засилване на разделението в отношението към ЕС на отделните категории икономически субекти. По-големите компании все още са склонни да подкрепят членството на Британия в ЕС, докато по-малките и средните имат нарастващи резерви. За по-малките играчи Брюксел е все по-често източник на регулации и разходи, а не толкова печеливш достъп до единния пазар. Тази нагласа и подобрените глобални възможности все по-често принуждават и средноголемите компании да търсят поле за развитие в новите региони на растеж и отвъд Европа. Подобна „глобална перспектива“ към икономическото бъдеще на страната размества доскорошните настроения. Това се случва на фона на убеждението на водещи анализатори и предприемачи, че геоикономическото изместване на Изток е ключовият елемент на бъдещата глобална икономика. В този контекст е напълно разбираемо осезаемото нарастване на по-скептичното отношение към Съюза и неговите планове за икономическа интеграция около страните в Еврозоната.

Заклучения

Завръщането на британския скепсис към ЕС е малко по-различен процес от този, който движи много от негативните реакции в други северни държави-членки на организацията. Той не е продукт толкова на „финансов национализъм“ или страх от конкурентната среда, която единният пазар непрестанно генерира. Европа не е просто лесното обяснение за трудностите, пред които са изправени британците в епохата на криза и ограничения. В по-голяма степен явлението се дължи на усещането, че по-свободната и маневрена национална държава притежава и повече способности да реагира и управлява последиците от голямото разместване на света от последните години. В този смисъл това е опит за възстановяване на националната държава без съпровождаща утопия за нова автархия, опит за предефиниране на динамиката, при която модерната европейска държава единствено делегира правомощия нагоре, за да се справя с големите въпроси на развитието и управлението. Историята на Британия ѝ дава увереност в смисъла и резултатите от това начинание, без тя радикално да обръща гръб на европейския проект. Усилието е изключително интересно и резултатите от опита за неговото осъществяване ще ни кажат много не просто за самите британци, а за това как изглежда в днешния свят управлението и външната политика. Заслужава си да наблюдаваме.

1. За добър анализ по темата виж, P. Taggart and A. Szczerbiak (eds.), 'Opposing Europe. The Comparative Party Politics of Euroscepticism', volumes 1 and 2, (2008), Oxford University Press, Oxford, England.

2. Темата за насоките и развитието на британската външна политика след Втората световна война е обхваната и е третирана в множество изследвания. За целите на тази статия са консултирани два от тях: M. Blackwell, 'Clinging to Grandeur: British Attitudes and Foreign Policy in the Aftermath of the Second World War', Greenwood Press, 1993 и L. Martin and J. Garnett, 'British Foreign Policy. Challenges and Choices for the Twenty-First Century', Chatham House Papers, 1997.

3. За повече по тази тема виж, M. Beech, "British Conservatism and Foreign Policy: Traditions and Ideas Shaping Cameron's Global View", *The British Journal of Politics and International Relations*, 2011, vol. 11, pp. 348-363.

4. За по-подробен анализ, виж P. Lynch and R. Whitaker, 'Where there is discord, can they bring harmony? Managing intra-party dissent on European integration in the Conservative party', *British Journal of Politics and International Relations*, 2012, doi: 10.1111/j.1467-856X.2012.00526.x

5. Успешният преход на ПНВ от „single-issue“ структура към пълноценна партия може да бъде проследено в детайл в различни изследвания. За най-добро обобщение виж, G. Loomes, P. Lynch and R. Whitaker, "The UK Independence Party: Understanding a Niche Party's Strategy, Candidates and Supporters", *Parliamentary Affairs*, 2011, pp. 1-25.

6. Тази гледна точка е видима в последната голяма реч на британския премиер Дейвид Камерън по въпросите на Европа. За повече виж, D. Cameron, The Bloomberg Speech on Europe, Full text at: <http://www.thetimes.co.uk/tto/news/politics/article3665722.ece> / 23 January 2013, London, England.

7. I. Townsend, "G20 Rises, G7 and G8 Fall", British Parliament, 2010, <http://www.parliament.uk/briefing-papers/SN05028>. За още по темата виж, C. Crouch, "The Strange Non-death of New-liberalism", 2011, Polity Press, Cambridge, England.

Владимир Шопов е директор на Европейския институт за стратегии и политики и основател на София Аналитика ООД – компания за анализи, изследвания и консултации. Външен преподавател в Нов български университет и дългогодишен лектор в Дипломатическия институт на МВнР. Гост-лектор в различни европейски държави (Финландия, Чехия, Белгия, Люксембург и др.). Работил е с различни изследователски центрове в Европа и САЩ и е бил редовен преподавател по политически науки в СУ „Св. Климент Охридски“.

Притежава магистърска степен по политически науки от СУ и магистърска степен по сравнителна политология от Лондонското училище за икономика и политически науки. Завършва своя докторат по международни отношения (НБУ). Специализирал е в Оксфордския университет, Лондонския университет (Колеж „Куийн Мери“), Новото училище за социални изследвания, Ню Йорк и Калифорнийския университет в Сонома.

Публикува по широк кръг теми: европейска политика и интеграция, партийни системи и въпроси на прехода към демокрация, британска политика, политическа промяна и други. Колумнист по европейски въпроси към FORBES България. Създадел на <http://www.BlogEurope.eu>

Стратегическото прогнозиране и Европейският съюз

Антонио Мисироли

Заедно с постепенното стихване на перфектната буря, връхлетяла Европейския съюз преди няколко години, преобладаващият по онова време кризисен модел на управление сега също отстъпва на една по-разсъдъчна нагласа: по-малко несигурното настояще насърчава отделянето на по-голямо внимание към изграждане на по-малко несигурно бъдеще. Различни политически и институционални инициативи в рамките на Съюза сочат нарастващ интерес към стратегическото мислене и анализиране на тенденциите и към факторите, способни да повлияят на позицията на Европа в следващите години и десетилетия.

По тази причина вероятно би било полезно да се изследват в по-голяма дълбочина естеството, практиките и опита на стратегическото прогнозиране – такова, каквото наблюдаваме на други места, особено в Съединените щати, и да се оцени неговото значение за Съюза. За тази цел трябва да се направи предварително разграничение между "прогнозиране" като по същество предсказваща функция и "стратегия" като предимно указателна функция.

За прогнозирането

Големи сътресения и тектонични размествания – като мащабни войни, продължителни икономически кризи или технологични революции, често са пораждали призови да се идентифицират новите "мега-тенденции" и да се набележат контурите на далечното бъдеще. Тези апели са били отправяни, по разбираеми причини, след последвалите събития на Голямата депресия, Втората световна война и Студената война. Същото се случва отново и сега.

Въпреки това съществува една голяма разлика между ситуацията, например, в началото на 50-те години на XX век и сега. По онова време, благодарение на "футуролозите" – пионери като Херман Каан или Даниел Бел, на практика климатът, в който проучванията на бъдещето започват да процъфтяват, се характеризира с относителна предвидимост (по отношение на вътрешна среда, основни променливи и основни действащи лица), както и с провеждане на политика (или дори планиране) конкретно за съответната държава. Накратко, държавите и правителствата контролират границите и пазарите. А в края на 80-те години на XX век, когато ветровете на промяната завяват в цял свят и е обявен "краят на историята", преобладаващото настроение е безграничен оптимизъм по отношение на привидно неограничените възможности на бъдещето – въпреки ранните предупреждения за задаващия се "сблъсък на цивилизациите".

Днес нищо от това не е така: бъдещето, дори и най-близкото бъдеще, изглежда крайно непредвидимо, а държавите и правителствата вече не държат контрола, или поне не в същата степен, както през 50-те (или дори 90-те) години на XX век. Сложността, хаосът и теориите на мрежите подчертават факта, че сега ние действаме в отворени системи и че всяка политика трябва да се опита просто да изгради устойчивост и "да се подготви да бъде подготвена". В резултат на това, "прогнозирането" днес е коренно различно от това, което е било преди, и е със сигурност едно по-рисковано начинание. Наистина, през последните години не е имало недостиг на разузнавателни гафове и т.нар. "стратегически изненади" – като се започне от 11 септември и се стигне до "Арабската пролет", да не гово-

рим пък за самата финансова криза.

Може би тази непредвидимост на прогнозите е причината анализирането на бъдещето да се превърне в процъфтяващ бизнес, без значение дали ще наречем това анализиране стратегическо прогнозиране, сканиране на хоризонта, международни модели на бъдещето или просто сценарийно планиране. Разбира се, методологиите се различават значително: някои са насочени към повишаване на осведомеността и насърчаване на готовността, а други – към предлагане на списъци с конкурентни политически опции или "алтернативни светове", като някои от тях граничат с открито застъпничество и манипулативност. В сферата на финансите анализът на риска е променлива комбинация от всички тези методологии (докато "прогнозиране" е предимно статистическо упражнение). В публичната политика на всичко това се гледа като на незаменими инструменти на държавното управление на XXI век, свързващи откриването на тенденции и планирането на действия.

... и ЕС

Всички тези съображения важат и за самия Европейски съюз. Най-добре структурираните дългосрочни планове и стратегии, свързани с европейската интеграция, датират от периодите, когато предвидимостта и държавният контрол са били на най-високото си ниво: например, веднага след срещата на върха в Хага – при отварянето на първоначалната Общност за нови членове и предлагането на плана „Вернер“ за икономически и монетарен съюз (1969-71 г.); между Единния европейски акт и Договора от Маастрихт (1986-1991 г.); и след това отново в периода между създаването на еврото, разширяването в стил „Големия взрив“ и Конвенцията за бъдещето на Европа (2001-03 г.).

"Стратегията" понякога може да има предимства пред тактиката,
особено в контекста на военните действия.

Но „стратегическо“ обикновено няма голям смисъл, освен да покаже,
че авторът е високопарен и се опитва да придаде на нещо сериозност,
която то не заслужава."

*Из справочника „Икономист стайл“
относно използването на думите „стратегия/стратегически“*

Още повече, поне на секторно ниво, ЕС се представя най-добре от гледна точка на прогнозиране и планиране на капацитета в тези области на политиката, в които неговите компетенции са изключителни (или почти изключителни), донякъде централизирани и научно обосновани: например, здравето на животните, защитата на потребителите, климат, енергетика, космическа политика. Някои генерални дирекции в Европейската комисия все още имат забележителна експертиза (и специализирани звена за прогноза), която генерира приложими доклади относно тенденциите, въпреки че повечето от тях са строго технически и се мъчат да създадат всеобхватна картина.

Други институции и органи на ЕС не разполагат с подобен капацитет: не и Съветът, чийто мандат така или иначе е много по-малко ориентиран към бъдещето, както не и (или все още не) ЕСВД и дори Парламентът, който не може да се похвали с нещо подобно на Конгресната служба за изследвания на САЩ. В обобщение, изглежда с основание може да се каже, че ЕС като цяло може да бъде доста добър в събирането на целева информация, но не е толкова добър в нейната преработка, разпространение и споделяне.

В по-ново време проходящата Система за европейска стратегия и политически анализ (ESPAS) започна да прави опити да събере съответната експертна информация от всички институции и органи на ЕС (и извън тях), с оглед насърчаване на капацитета за съвместно "прогнозиране", донякъде по подобие на онова, което американският Национален разузнавателен съвет (NIC) прави от средата на 90-те години на XX век. И все пак, независимо от името на инициативата, нейният обхват изглежда само подготвя почвата, но не осъществява самата "стратегия".

За стратегията

Проблемът със "стратегията" е, че тя често означава различни неща за различните хора. „Стратегът“ е бил гражданско-военно длъжностно лице, избрано от древните атиняни да поеме ръководството по време на война, а "стратегия" традиционно се свързва (от Сун Дзъ до фон Клаузевиц) с военното планиране за постигане на политически цели. По време на Студената война "стратегическите проучвания" са се занимавали предимно с военната надпревара (конвенционална и ядрена) между двете суперсили. След като и обществото, и военното дело в днешно време са станали по-сложни, в стратегиите вече заляга една широкообхватна комбинация от военни и невоенни променливи величини.

В бизнеса "стратегическите" подходи на базата на количествените методи се раждат с развитието на изследванията на операциите и линейното програмиране по време на Втората световна война. Оттогава стратегията прераства в ключово понятие, в рамките на извършващия се за пореден път преход в света на търговията – от една относително стабилна, предсказуема среда към друга, бързо променяща се, несигурна, нестабилна и по-конкурентна.

В политиката "стратезите" се появяват първо в САЩ, след нарасналото използване на телевизионната реклама в кампаниите през 60-те години на XX век. Хоризонтът на техните инициативи е характерно по-тесен, но не по-малко зависим от „идеята за визията“, според известната фраза на Джордж Буш-старши (the vision thing, бел. прев.). Тяхната политическа роля продължава да расте с течение на времето и е наистина трудно да се подценява влиянието на такива фигури като Лий Атуотър и Карл Роув (за републиканците), Джеймс Карвил и Дейвид Акселрод (за демократите) или Дейвид Гъргън (и за двете партии). Подобни „предизборни мениджъри“ се появяват и в европейските страни – от Елизабет Ноел-Нойман да Бодо Хомбах, от Жак Сегела до Анри Гуено, от Бърнард Ингам да Алистър Кембъл.

И все пак, има и едно по-основно и разумно значение на термина: колко пъти сме чували (или казвали), че на нас (или на тях) "ни е нужна стратегия"? Това често означава ясна цел, план за действие, пътна карта, компас, чувство за посока или, за да използваме един модерен термин – "наратив", тоест, по-общо казано, преодоляване на бъркотията и чисто реактивното поведение.

Това се отнася и за ЕС, особено в наши дни. Не е случайно, че на територията на целия континент напоследък са се оформили редица инициативи за възобновяване на "стратегическия" размисъл за бъдещето на ЕС. Те варират от т.нар. "Група Вестервеле" от единадесет външни министри, начело с Германия, която представи последния си доклад през септември миналата година, до проекта "Европейска глобална стратегия", който е координиран от четири национални мозъчни тръста (с благословията на външните министри на Швеция, Полша, Испания и Италия) и най-вероятно ще бъде представен тази пролет, да не споменаваме пък редицата други документи, публикувани от коментатори, фондации, големия бизнес или "мъдrecи".

... и ЕС

В тази област Съюзът има променлив успех. Да започнем с това, че най-успешните му "стратегии" рядко носят това име. Разширяването се задвижва от една кратка и ясна клауза в Договора от Рим. Единният пазар стартира с нещо като "Зелена книга" (Докладът „Чечини“) и се задвижва от съдебно действие. Шенген също е типичен случай на разпространение – както географски, така и функционално.

Интересното обаче е, че единствената област на политиката, в която "стратегии" или "визии" от средносрочен и дългосрочен тип са многократно търсени (и често съставяни), е конкретно Общата външна политика и политика за сигурност. През 1997 г. Договорът от Амстердам дори въведе "общи стратегии" сред външнополитическите инструменти на разположение на Съюза. Те бяха предназначени да имат регионална насоченост и да са публични документи, договорени единодушно, които същевременно дават възможност за гласуване с квалифицирано мнозинство – доста изключителен случай в областта на Общата външна политика и политика за сигурност – когато се приемат специфични "съвместни действия" и общи позиции, произтичащи от тях.

Веднага след като новият договор влезе в сила през май 1999 г., бяха спешно договорени три "общи стратегии": за Русия, Украйна и Средиземно море, а четвъртата (за Балканите) отпадна с мълчаливо съгласие. Никоя от тях не генерира никакви "общи действия", а в края на 2000 г. Върховният представител Хавиер Солана представи критичен доклад за оценяване (отпечатан в ISS Извънреден документ № 27), в който твърди, че:

- Трите "общи стратегии" не са донесли никаква добавена стойност, най-вече защото се отнасят до области, в които общите политики на ЕС вече са добре установени (СПС, ЕвроМед, Пактът за стабилност), като по този начин не представляват нещо повече от описи на съществуващи дейности;

- Поради липса на каквито и да е насоки процедурите са били импровизирани и са завършили с дълги преговори в работните групи на Съвета, които от своя страна са довели до подхода на "коледната елха", основаващ се на най-малкия общ знаменател, без ясни приоритети;

- Решението да се направят обществено достояние ги е превърнало в чиста проба декларативни текстове, подходящи за публична дипломация, но не толкова полезни като вътрешни работни инструменти за балансиране на гласовете „за“ и „против“, оценяване интересите и целите на ЕС, както и идентифициране на области на разногласия с партньорите.

Този урок бързо беше научен и това допринесе за успеха на Европейската стратегия за сигурност (ЕСС) от декември 2003 г. Този път новата "визия" се осмели да пристъпи в нова територия: това беше първата оценка на заплахата, правена някога от ЕС. Тя не бе изготвена от работна група или дори на ниво КОРЕПЕР (Комитета на постоянните представители). Тя идентифицира приоритетите и призова за по-съгласувани подходи и също така спомогна да се изгледат различията както между държавите-членки, така и очи в очи с техния основен външен партньор – САЩ.

ЕСС все пак си остава предимно декларативен текст – макар и за кратко използван като допълнителна (квази-юридическа) основа за стартиране на операции, а не толкова вътрешен план или "Бяла книга". Показателно е, че е самият Върховен представител Солана предпочел да запази ЕСС като основна доктрина и отхвърли призивите тя да бъде превърната в серия от конкретни планове за действие. Стратегията за сигурност от 2003 г. е комбиниран продукт на извънредни обстоятелства (разногласията по отношение на Ирак) и уникални възможности (необходимостта да се подобрят отношенията и да се реагира на новите предизвикателства). С други думи, това е едно еднократно постижение. Това стана още по-очевидно, когато в края на 2007 г., по настояване на някои държави-членки да се

перезглежда текста в светлината на натрупания опит, Солана ограничи мащаба на новата задача до "доклад за прилагането" на ЕСС.

Изготвянето на доклада, от своя страна, скоро потъва в сложни междуправителствени преговори, а след това проблемът се задълбочава с първоначалното отхвърляне на Договора от Лисабон от ирландските избиратели (юни 2008 г.), конфликта между Русия и Грузия (август) и рухването на Лемън Брадърс (септември). Въпреки това докладът убедително осъвременява предходния анализ на заплахите и потвърждава цялостната валидност на Европейската стратегия за сигурност, като призовава за по-голяма решителност и последователност при нейното прилагане. И все пак, изготвянето на доклада за 2008 г. потвърждава също така в ретроспекция критиката от 2000 г. на методологията и обхвата на подобни инициативи, които частично изплуваха, по мнението на някои анализатори, при определянето на т.нар. "стратегически партньорства", сключени от ЕС с редица големи страни по света.

В същото време, термините "стратегия" и „стратегически“ вече почти не се срещат в договорите на ЕС. Единственото позоваване в момента е в чл. 26 от Договора за Европейския съюз (ДЕС), в който Европейският съвет е призван да "идентифицира стратегическите интереси" на Съюза. Но това със сигурност не е заглушило призивите за „по-стратегически“ подход както към нашия вътрешен *modus vivendi* (начин на живот) и *modus operandi* (начин на действие), така и към нашата външнополитическа дейност (и проекция).

Откъде – и накъде

Основателно е да се твърди, че външната проекция на Съюза като доставчик на сигурност достига своя връх между 2007 г. и 2008 г., с голям брой миротворителни операции и повсеместен оптимизъм относно потенциалната роля на Европа в света, както е формулирано в първите параграфи на ЕСС. От 2008 г. насам, обаче, са възникнали много нови събития и посоки на развитие, които променят контекста, в който функционира ЕС.

Във вътрешен план Европейският съюз вече е изправен пред драстично намаляващи ресурси: от една страна, финансови ресурси, в резултат на комбинираното въздействие на кризата на ипотечния пазар и на самостоятелната дългова криза в Евразоната, с последващите бюджетни съкращения, а от друга страна, политически ресурси, с оглед на все по-ясното разграничение между държавите кредитори и държавите длъжници, между „горния“ и „долния“ етаж, интеграционистите и скептиците, което изключително дълбоко е засегнало сближаването в рамките на ЕС, да не говорим пък за все по-интровертното отношение на гражданите в целия континент.

Във външен план Съюзът се сблъсква с все повече предизвикателства по отношение на своето благополучие и цялостна сигурност:

- По-нестабилни съседи и тяхната (респективно, нашата) уязвимост по отношение на техните съседи – "обезопасяването на квартала" се е превърнало в много по-сложна и широкообхватна цел, отколкото когато за първи път е било формулирано в ЕСС през 2003 г.;

- Все по-многополюсна и фрагментирана международна система, характеризираща се с променливо равновесие на силите (което определено не е в полза на "Запада", какъвто го познаваме) и нестабилни институции, което от своя страна превръща "ефективната многостранност" в благородна, но на моменти недостижима цел;

- Заплахи, рискове и опасности, които стават все по-малко предсказуеми и все по-разрушителни – в състояние да преминат географските граници и функциониращите ограничения – и които оказват системно въздействие, по този начин принуждавайки ЕС да стане "по-активен, по-способен и по-последователен" от когато и да е било преди.

Всички тези вътрешни и външни тенденции понастоящем се пресичат и припокриват, застрашавайки ЕС. В стила на жаргона на Доналд Ръмсфелд (отново от 2003 г.), "известните неизвестни" се съюзяват с "неизвестните неизвестни", подчертавайки старите и новите уязвими места на Европа.

В такъв случай, може би истинската беда се крие по-скоро в писането на стратегии, отколкото в тяхното обсъждане и възприемане. Всъщност, крайният продукт на колективното съставяне на планове крие риска или от потвърждаване, и понякога преработване, на статуквото (независимо от причината, включително и това, което социолозите наричат „социална инерция“ или "мислене в група"), или пък от драстично противопоставяне, което се случва, когато едно новоизбрано правителство излиза с радикално нова програма, за да отговори на новите предизвикателства (напр. Националната стратегия за сигурност, приета от администрацията на Буш в началото на 2002 г.). С оглед опита на ЕС, първото се е случвало често, докато второто е малко вероятно.

Ето защо компонентът "прогнозиране", колкото и да е променлив и с неизвестен резултат, е важен за всеки заслужаващ доверие "стратегически" подход. Той спомага да се идентифицират общите тенденции, задвижващите механизми и факторите на промяната, възможните нежелани последици от политическите решения, както и "променящите играта".

Прогнозирането спомага също да се вземат предвид сътресенията, да се изгради устойчивост и да се въведат способности за намаляване на напрежението. Спомага и да се пригледат средствата към целите (и целите – към средствата) в една променяща се и не-сигурна среда. Също така спомага институциите и отговорните лица да се подготвят за неочакваното – и нежеланото.

Днес и военната мисъл, и теорията на управлението подчертават факта, че една успешна "стратегия" е адаптивен процес, в който с течение на времето се вземат частични решения, следвайки модел на основата на непрекъсната обратна връзка между формулирането и изпълнението. С други думи, една негъвкава *Gesamtkonzept* (цялостна концепция), от която всяка бъдеща дейност произлиза като естествено продължение, определено няма да отговори на съвременните изисквания и вероятно ще има обратен ефект. Но и старомодното абстрактно, непрактично мислене със сигурност ще се окаже също толкова неадекватно и вероятно ще бъде игнорирано.

Може би една постоянна дискусия за нашите общи "стратегически" интереси и най-добрите средства за тяхната защита, на основата на редовен съвместен мониторинг на средносрочните и дългосрочни вътрешни и външни тенденции, би могла да свърши работа – защото и бъдещето вече не е същото, каквото е било някога.

Антонио Мисироли е директор на Института за изследване на сигурността към ЕС. Бил е съветник в Бюрото на съветниците по европейска политика на ЕК (БЕРА) (2010-2012), Директор „Изследвания“ в Центъра по Европейска политика в Брюксел (2005-2010), научен сътрудник в Европейския институт за изследване на сигурността в Париж (1998-2005), ръководител на отдел „Европейски изследвания“ в CeSPI в Рим (1994-97), както и сътрудник в „St. Antony's College“ в Оксфорд (1996-97).

Освен журналист и коментатор по въпросите на ЕС и международните отношения, д-р Мисироли е бил преподавател по европейска политика в Университета в Бат, по европейска сигурност в Университета в Тренто и по трансатлантическа сигурност в Бостънския университет. Понастоящем преподава Европейска външна политика в Университета „Джон Хопкинс“ в Болоня и е гостуващ преподавател в Колежа на Европа в Брюксел.

Има многобройни публикации в областта на европейските институции и политики (най-вече, Общата външна политика и политика за сигурност); съвременна Германия, Централна Европа, Скандинавия; история на политическите науки, мозъчните тръстове и елити в Европа; италианската външна политика.

Д-р Мисироли има докторска степен по съвременна история от Скуола Нормале Супериоре в Пиза и магистърска степен по международна държавна политика от Университета „Джон Хопкинс“.

Обръща ли се Турция отново на Запад?

Димитър Бечев

Една от характерните черти на десетгодишното управление на Партията на справедливостта и развитието (ПСР) са последователните завои в турската външна политика. Мандатът на управление на партията започва със „златната ера“ в отношенията с Европейския съюз (ЕС). Започвайки с парламентарните избори през 2002 г., тя достига кулминация три години по-късно, когато стартират преговорите за присъединяване, за да затихне през следващите години. Втората ера, олицетворявана от Ахмет Давутоглу, който през м. май 2009 г. премина от кабинета на министър-председателя в Министерството на външните работи, е белязана от стремежа на Турция да стане силов център, влияещ върху няколко характерни съседни области (предимно Близкия изток, но също и Балканите, Северна Африка, Южен Кавказ и още по-далече).¹ Издигането на доктрината „нулеви проблеми“, формираща подхода на Турция към съседите, е характерният белег (въпреки че, в интерес на истината, интелектуалните и практическите основи на политиката са положени много преди ПСР да излезе на преден план, още по времето на Тургут Йозал и по-късно, при външния министър Исмаил Джем). В зенита на „нулевите проблеми“ Турция може да се характеризира като автономен регионален силов център, а не като страна, чиято единствена амбиция е да бъде приета в клуба на ЕС.

Както отбелязват мнозина, днес сме в разгара на трети период, започнал през 2011 г. с Арабското пробуждане. Разбира се, много е трудно да се даде име на този нов етап. Йън Лесър от Германския фонд Маршал (German Marshall Fund (GMF)) го характеризира като „третата вълна“.² Натали Точи, от Института за международни отношения (IAI) в Рим, го нарича период на пост-арогантност, в смисъл че вълненията в Сирия и другаде в Близкия Изток са показали пределите на стратегията на Давутоглу.³ Това като че ли е малко преувеличено: нито амбициите на Турция са намалели, нито политиката на търсене на по-тесни връзки с Близкия Изток и Северна Африка е отстъпила на заден план. Като пример може да се посочи подобряването на отношенията с Египет след управлението на Мубарак. Министър-председателят Ердоган изгражда добри лични отношения с президента Мохамед Мурси от Мюсюлманското братство, скрепени с успешна визита в Кайро през м. ноември 2012 г.⁴ Но това е само една от многото страни на сложна и развиваща се история.

Нестабилността в Близкия изток и турската политика

Разбира се, Арабското пробуждане и съпътстващите размествания на властовите отношения на регионално ниво, както и в отделните страни, изправя Анкара пред съ-

1 Виж Димитър Бечев (съставител) *What Does Turkey Think* (Какво смята Турция), Европейски съвет за външна политика, юни 2011 г.

2 *Turkey's Third Wave – and the coming quest for strategic assurance* (Третата вълна на Турция – и предстоящото търсене на стратегическа сигурност), GMF On Turkey series, 25 октомври 2011 г. Виж също отговора на Шабан Каргаш, *Quest for strategic autonomy continues, or how to make sense of Turkey's "new wave"* (Търсенето на стратегическа автономия продължава, или как да разбирате "третата вълна" на Турция), 28 ноември 2011 г. В Интернет: www.gmfus.org.

3 Коментари на конференцията „Глобална Турция в Европа“, организирана от GMF и IAI, Брюксел, 5 декември 2012 г.

4 *Egypt Daily News* (Иджунм геѝли нюз), 17 ноември 2012 г. <http://www.dailynewsegypt.com/2012/11/17/morsy-meets-with-erdogan-and-qatari-emir/>

ществени предизвикателства. Първоначално ръководството на ПСР видя в Арабската пролет възможност да разшири влиянието в региона и дори да послужи за източник на вдъхновение за възникващите режими, независимо че постановката „Турция като модел“ предизвика критики от самото начало. Днес обаче Турция е сериозно обезпокоена от риска да бъде въвлечена в блискоизточния смут. В доста голямо съзвучие с дълго отправяните предупреждения от критиците на Давутоглу у дома.⁵

Докато преди март 2011 г. Сирия беше малко или много в епицентъра на турската стратегия „нулеви проблеми“, днес арабската република е основен източник на главоболия за Анкара.⁶ С пропадането в пропастта на гражданска война и безвъзвратната фрагментация по религиозен и общностен признак, Сирия се превърна в проблем, за който Турция няма разрешение; позиция, която днес широко се приема от капацитети във всички области. След като не успя да убеди Башар Асад да поеме по пътя на реформите, през август 2011 г. Анкара заложи на падането на режима. Но Сирия се озова в капана на гражданска война, в която никой от страните, поне засега, няма шанс за категорична победа. Турция не може сама да предизвика смяна на режима: тя няма нито ресурсите, нито политическата подкрепа у дома. Да не говорим, че опитът от Афганистан от 2002 г. насам показва, че проточването на мисиите и неочакваните последици са неотменна част от интервенциите.

Турция не може да се справи сама, дори стремежът ѝ да е да се защити и да предотврати разрастване на конфликта. Тя се нуждае повече от всякога от подкрепата на своите съюзници – както се доказва от разполагането на ракетите Patriot и на военни от САЩ, Германия и Холандия по границата със Сирия. Всъщност Сирия укрепи връзките си с НАТО, както и със САЩ, след отслабването им при инцидента с „Мави Мармара“ през 2010 г. Въпреки това между съюзниците са налице и сериозни различия. Турция иска да види по-сериозна намеса от страна на САЩ и другите съюзници, включително оръжейни доставки на Свободната сирийска армия и дори налагането на зона, забранена за полети (по подобие на интервенцията в Либия през 2011 г.). САЩ, от своя страна, не желаят директна намеса и затъване в конфликт с много неизвестни, и то в момент, когато се стреми да изтегли военни сили от Близкия изток. Също така, Вашингтон има значителни резерви по повод оръжейните доставки, тъй като в крайна сметка оръжията могат да се окажат в ръцете на радикални ислямистки групировки (например набралия влияние Фронт ал-Нусра). За разлика от Турция, САЩ залагат на дипломатическо решение, при което евентуален преход ще бъде договорен съвместно с Русия (т.нар. формула „Женева 2“ за многостранна конференция за Сирия, изработена съвместно от държавния секретар Джон Кери и неговия руски колега Сергей Лавров).

Гражданската война в Сирия обаче оказва влияние върху по-широк регион. Тя засилва конфронтацията между мюсюлманите шиити и сунити, студената война, която раздира Близкия изток и засяга страни в района от Ирак, през Ливан и до Бахрейн. Дали е харесва или не, Турция рискува да бъде въвлечена в лагера на сунитите покрай тези на Саудитска Арабия и Катар. Особено когато отношенията ѝ с Иран – основен партньор, но също и противник, са белязани от труден период във връзка със Сирия, но също и поради взетото през 2011 г. от Турция решение да приеме част от противоракетния щит на НАТО. Анкара има сериозни търкания и с правителството на Нури ал-Малики в Ирак, което също се подкрепя от Техеран и е на страната на Асад в гражданската война.

⁵ Виж например многобройни статии и коментари от Фарук Логоглу, заместник-председател на Републиканската народна партия и бивш посланик във Вашингтон.

⁶ Относно завоите на политиката на Турция спрямо Сирия виж публикациите в поредицата *On Turkey* на GMF.

Подобно изменение в регионалното разпределение на силите подкопава основно постижение на досегашната политика на ангажиране на Анкара: равноотдалеченост от противникови блокове и отказ за вземане на страна. Посещението на Ердоган в свещения за шиитите град Наджаф в Ирак, през м. март 2011 г., и срещата със символично значение с Великия аятолах Али Систани е повратна точка.⁷ В противовес, особено обезпокояващото в този момент е това, че задълбочаващият се сирийски конфликт, който има все по-отчетлив конфесионален-идентичностен характер, се отразява на вътрешната политика на Турция и особено на местните алевии (известни в България и като „къзълбаши“), общност, наброяваща 15 милиона души, която в голямата си част поддържа опозиционната Републиканска народна партия (СНР). Притокът на хиляди бежанци-сунити от Сирия в турската провинция Хатай, където живеят много алауити (известни и като „ну-сайри“ – друга неправославна секта, идентична с алауитите в Сирия; групата, към която принадлежи семейството на Асад), също натрупва напрежение. Кървавият атентат в граничния турски град Рейханлъ през май 2013 г. е доказателство, че конфликтът вече се разпростира и на турска територия.⁸ По данни на международни организации броят на сирийските бежанци, намерили убежище в Турция, вече наближава 200 хиляди души.

Говорене за Изтока, гравитиране към Запада

Вълненията в съседство накараха Турция да преоткрие, на този нов етап, важността на трайните съюзи. НАТО е важна както винаги, особено с оглед гарантирането на колективна защита, заложено в чл. 5 от Атлантическата харта. Политиката на Турция е политика на ангажиране на своите съюзници за споделяне на тежестта, особено в случая с разполагането на ракетите Patriot. Решението на Бенямин Нетаняху да поднесе извинение от името на Израел по повод на „Мави Мармара“ и да компенсират семействата на жертвите също способства за затопляне на отношенията със САЩ. Не трябва да забравяме, че до това решение се стигна вследствие на сериозно лобиране от страна на Вашингтон.

В допълнение към добрите лични връзки между Ердоган и президента Обама, важно значение има и положителното развитие в Европа. Изборът на Франсоа Оланд за президент на Франция през м. май 2012 г. доведе до известно разведвяване в отношенията между Париж и Анкара, които бяха обтегнати при Никола Саркози. Личностният фактор неминуемо способства за заздравяването на западната ориентация на Турция.

Това състояние на нещата е в разрез с реториката на Анкара. ПСР продължава да подчертава ролята на Турция като говорител на, според обстоятелствата, Близкия Изток, Северна Африка или целия Юг. През м. октомври 2012 г. Ердоган откри Световния форум в Истанбул („Турския Давос“) със забележителна реч, в която пледира за реформа на световни институции в съответствие с амбициите на новите глобални сили за преразпределение на ресурсите и институционалната власт в ущърб на Запада.⁹ Ибрахим Калън, главен съветник на премиера Ердоган, в същото време дава да се разбере, че Турция има възможността и дори задължението да бъде лидер на ислямската цивилизация. По същество една такава теза потвърждава гледището, че в културно отношение Турция не принадлежи на западния свят – позиция, която поколения турски дипломати

7 Турският министър-председател се среща със Систани, посещава Северен Ирак. *Hürriyet Daily News* (Хюриет дейли нюз), 29 март 2011 г.

8 Вж. неотдавнашния доклад на Международната кризисна група, *Blurring the Borders: Syrian Spillover Risks for Turkey* (Размиване на границите: произхождащите от Сирия рискове за Турция), 30 април 2013 г.

9 Турция иска реформа на Съвета за сигурност на ООН поради неуспеха за оказване на натиск върху Сирия, *The Guardian* (Гардиан), 13 октомври 2012 г.

са оспорвали и критикували.¹⁰ Неотдавна, в телевизионно студио, Ердоган хвърли друга бомба, като каза, че ако нещата се объркат, Турция би могла евентуално да „размени“ ЕС за членство в Шанхайската организация за сътрудничество (SCO), регионален клуб в Средна Азия, в който доминират Русия и Китай.¹¹

Разминаването между думи и дела затруднява определянето на курса на Турция, белязан в този момент от колебание. Изправена пред проблеми на Близкоизточния фланг, Турция зави на запад; в същото време външнополитическото говорене на ПСР е критично спрямо Запада и дори подсеща за времето на Неджметин Ербакан, някогашният лидер на турските ислямисти.

Европейското измерение

Къде е Европейският съюз в този трети период на провеждане на външната политика на ПСР? Преговорите за членство продължават, но само привидно. С твърде много замразени глави заради Кипър или поради противопоставянето на Франция срещу членството на Турция в ЕС, процесът е спрял от средата на 2010 г. ЕС се прави, че преговаря, правителството в Анкара се прави, че вярва в добронамереността на отсрещната страна и че е сериозна в намеренията си да се присъедини към ЕС. Турция би могла лесно да деблокира преговорите, просто като започне да прилага Споразумението от Анкара от 2004 г. и като отвори летищата и пристанищата за гръцкия кипърски трафик. Опитът показва, че нарушаването на това равновесие не е лесно. По отношение на ЕС, в Съвета няма мнозинство, което да прокара решение за прекратяване на преговорите. Туркофилите/прагматиците и скептиците относно членството на Турция се балансират в Брюксел. Турция, от своя страна, едва ли ще напусне преговорите и ще докаже правотата на европейските консерватори и на тяхната позиция, че на Турция следва да се предостави някаква форма на привилегировано партньорство, но не и пълноправно членство в ЕС. На Егемен Багъш, министър по европейските въпроси и главен преговарящ на Турция с ЕС, принадлежи известното изявление, че Турция няма да е страната, която „ще издърпа щепсела“.

Каква е дългосрочната перспектива на отношенията между Турция и ЕС? Дали е просто застои, като в миналото, който ще бъде последван от нов подем? Или бавна смърт, която води до протяжен край на стремежа на Турция за членство в ЕС? Или може би само пауза, даваща време на елита, тъй като и Турция, и ЕС имат вътрешни проблеми за разрешаване (за ЕС – еврокризата, за Турция – кюрдският въпрос и конституционният процес). При това Евросъюзът играе пренебрежително малка роля по тези основни направления във вътрешнополитическия живот на Турция. Така например, Европа няма участие в политическия процес за намиране на решение по проблемите на кюрдите, договорен от Ердоган и лидера на Кюрдската работническа партия (ПКК), Абдула Йоджалан, излежаващ доживотна присъда в турски затвор със специален режим. Брюксел няма особено влияние по теми от първостепенно значение като евентуалното установяване на президентски режим, начело с Ердоган. Но ако се върнем назад, ще видим, че отношенията между Турция и ЕС се развиват циклично: кризи, последвани от разведря-

10 Реч на официалната вечеря на Форума в Истанбул, 3 октомври 2012 г., организиран от Strategic Communication Centre (STRATIM), <http://www.stratim.org.tr/>

11 Димитър Бечев, *Turkey and the Shanghai Route to Europe* (Турция и Шанхайския път към Европа), *European Council on Foreign Relations (ECFR) blog*, 29 януари 2013 г., www.ecfr.eu.

ване, последвано от нови кризи.¹² Докога ще трае сегашният етап на постепенно раздвояване, можем само да гадаем. Но със сигурност не може да се очаква активизиране на отношенията преди парламентарните избори в Германия тази есен. Франсоа Оланд засега е заявил готовност да оттегли френското вето по глава „Регионална политика“, но сам по себе си един такъв ход ще има ограничен ефект.

Днес Турция има растящо самочувствие, особено когато прави сравнение с ЕС. Тя се възстанови бързо от рецесията през 2009 г. и отбеляза висок растеж през следващите две години. При дълбоката криза, заплашваща да срина Еврозоната и да тласне ЕС към пропаст, чувството в Турция е в духа на: „вие ни отхвърляте, а вижте икономиката ни, ние се справяме много по-добре от вас“.¹³ Ако трябва да сме точни, кризата засегна и Турция. Темповете на растеж намаляха. През 2012 г. икономическият растеж е само 3% (все още не е излязла точната статистика), а през 2013 г. вероятно ще е 4%. Тези нива, които в много държави-членки на ЕС биха били повод за радост, всъщност са ниски за Турция поради демографския натиск, оказван от младото население. Забавянето илюстрира трайната взаимозависимост на Турция и ЕС. Икономиката на Турция не е отделена от тази на ЕС, източник на близо 80% от преките чуждестранни инвестиции и с дял от около 40% в търговията на Турция. Освен това Турция е изправена пред сериозни предизвикателства, свързани с прехода от икономика, поддържана от вътрешно потребление и финансови трансфери от чужбина, към почиващ на износа модел, по модела на Китай и азиатските тигри. Старият модел, основаващ се на приток на средства по нисколихвени кредити в Турция и безкрайно предлагане на работна сила, е на път да се изчерпи. За да избегне пословичния капан на средните доходи, Турция трябва да продължи да се модернизира, а интегрирането в ЕС, свързано с приемането на достиженията на правото на Общността и функционалната условност на Брюксел, е задължително условие за някои от необходимите структурни реформи.

Освен икономиката, трябва да се вземе предвид и политиката. Бъдещата форма на ЕС, като кризата може да доведе до многослойни, гъвкави форми на интеграция, може да се окаже много важна и за Турция. Едно ядро на Европа, формирано около Еврозоната, и широка периферия, обхващаща Обединеното Кралство, Швеция и държавите в Централна и Източна Европа, които още не са преминали към единната валута („*pre-ins*“). Интересният от аналитична гледна точка въпрос е какво означава всичко това за Турция. Добра новина ли е многостепенната структура, тъй като ще сваля летвата и ще улесни присъединяването към външния кръг? Тук проблемът е потенциалното изключване от механизмите за вземане на най-важните решения в Европа. Една обединена еврозона ще има голямо влияние и за оформянето на единния пазар, както и на други политики. Периферията ще трябва по-скоро да следва, отколкото да оформя решенията. За Турция може да е трудно да преглътне това, като се има предвид самочувствието ѝ на голяма държава и важен геополитически участник, на който следва да се отдаде полагащото се признание от другите основни участници. Как бъдеща Европа влияе на

12 Турция и ЕС постигат напредък по въпроса за либерализирането на издаването на визи. През м. ноември 2012 г. Съветът на ЕС издаде пътна карта, съдържаща политиката и правните реформи, които трябва да се проведат. Парафирано е и Споразумение за реадмисия, но Турция отказва да сложи подпис, както и да приеме Пътната карта, тъй като няма доверие в ангажмента на страните от ЕС. За преглед на отношенията през 2012 г. виж *European Foreign Policy Scorecard 2013*, European Council on Foreign Relations, 31 януари 2013 г.

13 Виж Сунан Юлген, *How political Islamists view the euro crisis* (Какво е виждането на политическите ислямисти за еврокризата), *Global Europe blog*, Carnegie Endowment – Europe, 2 ноември 2012 г. <http://carnegieendowment.org/2012/11/02/how-political-islamists-view-euro-crisis/ebix>

Турция – това е несъмнено следващият голям дебат в сагата за пътя на Турция към ЕС.¹⁴

Турция и САЩ

САЩ остават един от стълбовете в международните отношения на Турция. Арабското пробуждане сближи двата съюзника. В съответствие с прагматизма на администрацията на Обама, те се договориха да изразят несъгласие по отношение на Израел, но да сътрудничат по отношение на Сирия, Иран, Афганистан и по редица други въпроси. Такова сближаване предизвиква известен скептицизъм в Турция: либералите са обезпокоени, че сега на държавата се гледа като на стратегически плюс, което е повод да не се обръща внимание върху проблемите на демокрацията, точно както по времето на Студената война; светската опозиция, а и други сегменти алармират, че Турция може да се превърне в „подизпълнител“ на американски интереси в Сирия на огромна цена. До разполагането на ракетите Patriot турците бяха обезпокоени и от неангажираността на САЩ по отношение на сигурността. Най-големият кошмар беше да бъдат оставени да се грижат сами за себе си – и ироничен завои в това, за което Давутоглу дълго пледираше: „регионални решения на регионални проблеми“ (т.е. Америка да се държи на разстояние). Оказа се, че членството в НАТО и съюзяването със САЩ е основно предимство за Турция в стратегията е за съседство, а не отговорност. Но въпреки сближаването в стратегически план между Вашингтон и Анкара, налице са ред неизяснени въпроси: каква степен на намеса в Сирия е необходима (Турция би желала по-значителен ангажимент от страна на САЩ, дори и военна намеса, но Обама е против); как да се отнасяме с Иран (Турция има резерви спрямо строгите икономически санкции, въпреки съперничеството си с ислямската република); каква политика да водим спрямо Русия (макар и да са на противоположни страни в Сирия, Москва и Анкара продължават да развиват и задълбочават търговско-икономическите си връзки).

В крайна сметка истината е, че Анкара не се е отказала от желанието си да си запази колкото се може по-голямо пространство за маневриране във външната дейност. Големата позиция, изтъкната от Юмер Ташпънар, остава постоянна, неизменна черта.¹⁵

Погледнато в по-голяма дълбочина, САЩ са от значение, тъй като могат да представят по-подходящ хоризонт за бъдещото развитие на Турция. Както отбелязах, по-скоро „американизацията“, а не „европеизацията“, би могла да бъде пътят за развитие.¹⁶ Видът демократичен режим, а в по-общ план системата на управление, която САЩ представляват, изглежда много по-съзвучна с пътя, по който е поела Турция. И този избор на Ердоган е свързан не само с президентската система. Америка е много по-благоприятна към някак консервативните и религиозни ценности, изповядвани от Партията на справедливостта и развитието, в сравнение със средното европейско общество. С някои значителни изключения, повечето европейски държави привикнаха с идеята за общ суверенитет и делегиране на правомощия на наднационални институции, докато и САЩ, и Турция са класически национални държави, които държат на своя суверенитет. Американският вид граждански национализъм и разбирането за суверенитет може да служи за положителен пример на Турция, която днес полага усилия да даде ново определе-

14 Въпросът е разгледан по-пространно в труда на Натали Точи и Димитър Бечеv, *Will Turkey Find Its Place in Post-Crisis Europe* (Ще намери ли Турция своето място в следкризисна Европа), Policy Brief, Global Turkey in Europe Programme, Stiftung Mercator, IAI, Istanbul Policy Centre, септември 2012 г.

15 *The Rise of Turkish Gaullism: Getting Turkish-American Relations Right* (Зараждането на турски гюлизъм: изглаждането на турско-американските отношения), *Insight Turkey*, том 13, № 1, 2011 г., стр. 11 – 7.

16 Димитър Бечеv, *The Americanisation of Turkey* (Американизирането на Турция), *openDemocracy*, март 2012 г.

ние на фундаментални понятия като гражданство и национална идентичност. Разбира се, много зависи от способността на политическите елити в Турция да направят всички важни стъпки при изработването на нов обществен договор, да преработят основите на републиката и да отчетат кюрдските и други етнонационални предизвикателства в държавната идеология. И едно възражение по отношение на парадигмата за американизация е, че за Турция би било по-изгодно, ако обърне внимание и черпи вдъхновение от това, което е от съществено значение в опита на САЩ: конституционализъм и взаимен контрол на властите.

В заключение: последните две години промениха външнополитическия курс на Турция. Той вече се характеризира с по-голямо избягване на риска, многостранност и осланяне на традиционните западни съюзи – при все това, както ни предупреждават анализатори като Шабан Кардаш или Юмер Ташпънар, Турция се опитва да запази във възможно най-голяма степен своята стратегическа автономия. Турция ще продължи да се стреми към ЕС въз основа на икономическото си състояние, въпреки политическата реторика, която в значителна степен пренебрегва Европа като вече затворена страница. В идеалния случай това следва да помогне на ЕС да възстанови поне някои от загубените си средства за подкрепа на Турция по трудния, изтъкан от проблеми път към демократична консолидация. Но по пътя към този трудно достижим хоризонт политическото въображение на Турция вероятно ще намери повече вдъхновение във вида общество и политическа уредба на САЩ и по-малко – в тези в Западна Европа.

Димитър Бечев е старши политически сътрудник и Директор на Представителството на Европейския съвет за външна политика (ЕСВП) в София. През 2006-2010 г. е научен сътрудник в Оксфордския център за европейски науки, лектор по международни отношения в Устър Колидж, Оксфорд, и гостуващ лектор в Университета Хитоцубаши в Токио. Той е регионален директор за Централна и Източна Европа в Oxford Analytica, водеща консултанска агенция по актуални политически и икономически въпроси.

Г-н Бечев е публикувал многобройни анализи в областта на политиките за разширяване и добросъседство на ЕС, както и политическите процеси и съвременната история на Балканите. Публикувал е също във водещи периодични издания, като *Journal of Common Market Studies* и *East European Politics and Societies*.

Има докторска степен по международни отношения от Оксфордския университет, както и бакалаварски степени по международни отношения и право от Софийския университет.

Геополитически прочит на руско-китайските отношения

д-р Валентин Катранджиев

Неотдавна, в отговор на въпрос по време на публичната си лекция за основните приоритети на руската външна политика, изнесена в Аулата на Софийския университет, руският извънреден и пълномощен посланик в България Юрий Исаков окачестви руско-китайските отношения като безпрецедентни по своята дълбочина и ниво на доверие. Наистина, през последното десетилетие руско-китайските отношения се развиват успешно във всички направления. Изграден е стабилен механизъм на стратегически диалог. Знаково значение за двустранните отношения имаше обстоятелството, че двамата държавни ръководители Владимир Путин и Си Цзинпин след избирането им за държавни глави осъществиха първите си визити в чужбина респективно в Пекин и Москва.

Историческа ретроспекция

Руско-китайските отношения имат дълга история на сближаване и противопоставяне. Според руския военен историк Юрий Попов,

„Русия и Китай исторически олицетворяват напълно различни цивилизации: славянско-православна и китайско-конфуцианска. Разликата между двете държави и цивилизации е огромна и се проявява в различния национално-етнически състав, в спецификата на националния менталитет, в абсолютната несъпоставимост на културно-историческото развитие.“¹

Първите контакти между руснаци и китайци датират от периода на монголско-татарското нашествие в Русия през XIV век. Тогава малка част от пленени руски воители са откарани в Китай, който тогава е под контрола на монголската династия Юан. Те са били разположени в гранични райони със статут на военни заселници и със задачата да обработват поверената им земя и защитават границите на империята. Правителствената канцелария на Юанската династия учредява и специален орган, който да ги наблюдава. Част от руските воители са прехвърлени в Пекин, където са организирани в специален гвардейски полк за охрана в императорския двор. Тъй като Юанската династия, управлявала Китай, е била част от Монголската империя, въпросният исторически период следва да се разглежда повече в контекста на руско-монголските, а не толкова на руско-китайските отношения.

Китай за кратко възстановява своя суверенитет през XIV век, когато властта в страната се поема от династията Мин. В контекста на териториалното разширение на руската империя към Сибир се активизират и руско-китайските контакти. През периода 1608-1616 г. руският цар Василий Шуйский натоварва атамана Василий Тюменец и неговия екип с мисия да открие руско посолство в китайската държава, но безуспешно. През периода 1618-1642 г. Русия прави втори опит да установи официални контакти с Китай чрез дипломатическите мисии на казаците Петлин и Вершинин в Китай.²

През XVII век Китай е завладян от династията Цин на манджурите. Руско-китайските отношения по време на Цинската империя са характеризират с периоди на геополитическо

1 Попов, Ю. (2004) *Великие противостояния: Россия и Китай. Триста лет на грани войны*. М.: ООО "Издательство Астерль" с.3

2 Интернет альманах - Все о Китае. (2013). *История отношений Китая и России: (краткий обзор)*. онлайн: <http://www.china-voyage.com/2010/08/istoriya-otnoshenij-kitaya-i-rossii-kratkij-obzor/> [20.04.2013]

балансиране и противопоставяне. Русия използва слабостта на Китай, за да разшири своите териториални придобивки в Далечния изток. Тези придобивки са затвърдени от серия двустранни руско-китайски договори. Най-значимите сред тях са Нерчинският договор от 1689 г. и Айгунския от 1858 г. Първият договор установява границите между Руската и Цинската империи и реда за разрешаване на търговските спорове. По този договор Русия все пак прави отстъпка, като се отказва от разширение на юг от река Амур.³ Вторият договор е подписан по времето на опиумните войни (водени от западните държави срещу Поднебесната), когато един значително отслабен, полуколониизиран Китай отстъпва Манджурия и Приморския край на Русия.⁴ Клаузите на Айгунския договор са потвърдени в Пекинската конвенция (1860 г.) след края на Втората опиумна война. Руската имперска дипломатия играе много важна роля за геополитическото позициониране и териториално разширение на Русия в Далечния изток.

През периода 1896-1913 г. североизточен Китай е обект на геополитическо противопоставяне между Русия и Япония. Сключеният съюзен договор между Руската и Цинската империи води до дислоцирането на руски военни части в Порт-Артур поради опасността градът да бъде анексиран от японците. С оглед укрепване на своите позиции в североизточен Китай, Русия в кратки срокове прокарава транс-сибирската железопътна линия, пресичаща китайска Манджурия. Започва и изграждането на град Харбин заедно със стратегически важната Източно-китайска железопътна линия (КВЖД). Според Руско-китайската конвенция от 1898 г. Русия потвърждава своя контрол върху КВЖД и взема под аренда територии, осигуряващи ѝ достъп до Порт-Артур.⁵ Руско-японската война от 1905 г. нанася сериозен удар върху руските геополитически амбиции в Далечния изток, и в частност в Китай в началото на XX век и в известна степен катализира процесите на залеза на руската империя. Съгласно Портсмутския руско-японски мирен договор Москва губи Порт-Артур и част от КВЖД.⁶ Прекратено е действието и на съюзния руско-китайски договор от 1896 г. Ликвидирането на Цинската династия на манджурите в резултат на Синхайската революция (1911-1913 г.) води до възстановяване на автентичната китайска държавност. Това дава повод на някои руски изследователи да смятат, че през XVII-XX век Русия поддържа отношения с чуждата на китайците Цинска династия на манджурите и едва през 1913 г. тя официално признава създадената Китайска република.

След установяването на съветска власт в Русия, Москва и Пекин работят усилено за укрепване на вътрешната си консолидация и за засилване на международните си позиции. Кремъл първоначално застава зад създадената от големия национален китайски лидер и първи президент, Сун Ят Сен, националистическата партия Гоминдан, която се бори за обединението на Китай, но по-късно преориентира подкрепата си към създадената през 1921 г. Китайска комунистическа партия (ККП), която бързо се превръща във важен фактор на национална консолидация и съпротива срещу японската окупация на части от Китай. През този период разрастващият се конфликт между Гоминдана и ККП за надмощие във вътрешно китайски план засяга интересите на Русия преди всичко по отношение статута на КВЖД. Обаче японската окупация на Китай и създадената

3 Президентская библиотека имени Б.Н.Ельцина (2013) *Заклучен Нерчинский договор – первый договор между Россией и Китаем*. онлайн: <http://www.prilib.ru/history/pages/item.aspx?itemid=658> [20.04.2013]

4 *Айгунский договор между Россией и Китаем о границах и взаимной торговле*. По изданию: *Сборник договоров России с другими государствами. 1856-1917. М., 1952*. онлайн: <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/FOREIGN/aigun.htm> [20.04.2013]

5 *Русско-китайская конвенция 1898 г. По изданию: Сборник договоров России с другими государствами. 1856-1917. -М., 1952. с. 309-312.* онлайн: <http://www.hrono.ru/dokum/1898ruskit.html> [20.04.2013]

6 Президентская библиотека имени Б.Н.Ельцина (2013) *Подписан Портсмутский мирный договор с Японией*. онлайн: <http://www.prilib.ru/history/pages/item.aspx?itemid=240> [20.04.2013]

от японците марионетна държава в Манджурия (1932 г.), която японците използват като плацдарм за нападение срещу Съветите през 1938 г., карат Кремъл да преосмисли своята стратегия спрямо Китай. Москва започва да оказва военна подкрепа, като изпраща военни съветници и летци в помощ на Китай в борбата му срещу японската окупация.

Участието на Съветския съюз в крайната фаза на Втората световна война и разгромът на японската квантунска армия в Манджурия помагат на Москва да възвърне значителна част от загубените геополитически позиции в Далечния изток след поражението в Руско-японската война от 1905 г. Победата на ККП в гражданската война и създаването на Китайската народна република (1949 г.) отговоря на стратегическите интереси на тогавашното съветското ръководство.

През периода 1949-1956 г. съветско-китайските отношения се развиват във възходяща посока. Съгласно Договора за дружба, съюз и взаимна помощ от 1954 г., Москва подпомага материално-технически и експертно изграждането на основите на новата китайска комунистическа държава. Съветският съюз връща на Китай управлението на КВЖД. Но още през този благополучен период на двустранните отношения се забелязват определени търкания между Москва и Пекин. В съветското ръководство се създава погрешното разбиране, че то е в силната позиция да „напътства“ и налага съветския модел на партийно и държавно строителство спрямо КНР. Настойчивите опити на Москва да развива двустранните отношения по модела „голям - малък брат“ се отхвърлят от ръководството на ККП. След смъртта на Сталин Мао Дзе Дун се противопоставя на опитите на Москва да си присвои ролята на лидер на световното комунистическо движение. Съветско-китайското идеологическо противопоставяне след 1956 г. обаче има подчертано геополитически контекст. Първо, Съветският съюз се опитва да запази монопола върху ядреното оръжие в рамките на комунистическия лагер, отказвайки да помогне за изграждането на китайската атомна бомба. Второ, китайците възприемат особено болезнено проиндийската позиция на Кремъл по време на китайско-индийския военен конфликт през 1958 г. и 1962 г. Тогава Москва приканва Пекин към сдържаност, за да се гарантира участието на Индия в Движението на необвързаните страни.

В следващия период (1968-1989 г.) двустранните отношения се характеризират с висока степен на конфронтация, прераснала в гранични въоръжени конфликти през 1969 г. Наследникът на Сталин, импулсивният съветски лидер Н. Хрушчов, допуска няколко стратегически грешки, най-важната от които е изтеглянето от КНР на близо 1600-те съветски специалисти и прекратяване на съветската помощ за китайската икономика. По този начин Москва губи един важен лост за влияние в двустранните отношения. Доводите, че Китай разгръща идеологическа война срещу СССР, не издържат историческия тест на времето. Китайската страна отклонява последващите опити на същия съветски лидер да върне съветските специалисти. През 1962 г. съветското ръководство приема и осигурява работа и препитание на бягащи от преследване в КНР значителни брой мюсюлмани-уйгури от размирната северозападната китайска провинция Синцян. Пекин оценява този акт като недопустима намеса във вътрешните работи. Китайският отговор не закъснява, като Пекин отправя териториални претенции. През 1964 г. в беседа с японска делегация китайският ръководител Мао Дзе Дун говори за несправедливите според него договори между царска Русия и Цинската династия от XIX век (описани по-горе), на базата на които Русия била присвоила близо 1.5 милиона кв. км. китайски земи на изток

от езерото Байкал.⁷

Резонно е съветско(руско)-китайските отношения по време на Студената война да бъдат анализирани и в контекста на биполярното съветско-американско противопоставяне. В края на 60-те години на миналия век в резултат на американските неуспехи във Виетнамската война САЩ изпадат в тежка криза. Тогава, ръководената от президента Никсън американска администрация намира изход в предприетата политика на разведвяване със СССР (Хелзинският процес) в Европа и на нормализация на отношенията с Китай. Подготвеното от Х. Кисинджер – една от най-ярките фигури в американската стратегическа мисъл и дипломация, историческо посещение на американския президент Р. Никсън в Пекин води до подписването на Шанхайското комюнике през 1972 г., което става отправна точка за признаването и равноправното третиране на КНР от страна на САЩ, а в последствие и от другите водещи западни държави. Заслуга на другия водещ американски стратег и геополитик, З. Бжезински, е разработването и прилагането на практика на формулата на геополитическия триъгълник САЩ-Китай-Русия. Очевиден е фактът, според който съветското ръководство чак до началото на 80-те години на миналия век не може да разработи адекватна стратегия на противодействие на американско-китайското сближаване, започнало след посещението на Никсън. Едва през януари 1983 г. на Пражката среща на ръководителите на държавите членки на Варшавския договор в изложението на съветския лидер Ю. Андропов прозвучава ключовата фраза: „Време е да видим какво правят китайските другари“. Дотогава в продължение на повече от 20 години за Москва и нейните съюзници от Източна Европа китайските ръководители са всичко друго, но не и другари. А между другото, още по времето на Мао през 1975 г. Пекин установява връзки с Европейската общност, а малко по-късно през 1978 г., под ръководството на Дън Сяо Пин, Китай стартира програма за модернизация и мащабни икономически реформи. Тези реформи поставят съветско-китайските отношения в съвършено нова геополитическа светлина. Следователно, в думите на Андропов се усещат както самокритични нотки за пропуснати възможности, така и картбланш за търсене на възможности за преодоляване на съществуващата стагнация в двустранните отношения. От тази възможност се възползват и някои тогавашни ръководители в Източна Европа (в това число и Я. Кадър и Т. Живков (1987 г.) и други, за да посетят Пекин.

В първите няколко години след идването си на власт, М. Горбачов отделя внимание преди всичко на изграждането на съветско-американските отношения в светлината на лансираната от него концепция за „Новото политическо мислене“ в международните отношения. Той за първи път посещава Пекин едва през 1989 г. С това официално се поставя и началото на нормализирането на съветско-китайските отношения, което с времето се превръща във водещ руски държавен приоритет.

В първите две години (1991-1993 г.) след разпадането на Съветския съюз руско-китайските отношения се оказват в състояние на геополитическа безтегловност. Това се дължи на стремежа на влезлия за кратко във властта либерално ориентиран руски политически елит да се изолира от влиянието на т.н. тоталитарни режими и да търси стратегическо интегриране в доминираните от Запада международни финансови и военнополитически структури. В този смисъл трябва да се разглежда и пренебрежителното отношение на тогавашния руски външен министър А. Козирев спрямо комунистически Китай, смятайки го за авторитарно-тоталитарна държава. Така наречените „западняци“

⁷ Гончаров, С., Ли Даньхуэй (2012). О „территориальных претензиях“ и „неравноправных договорах“ в российско-китайских отношениях. Мифы и реальность. Инка Груп (2006-2013) „Война и Мир. онлайн: <http://www.warandpeace.ru/ru/analysis/view/67295/> [20.04.2013]

в руската стратегическа мисъл се надяват САЩ и страните от Западна Европа да припознаят постсъветска Русия за равностоен партньор и да вложат солидни средства за изграждането на либерално-капиталистически, монетарен стопански модел в нея. След като това не става заради липсата на стратегическа заинтересованост на Запада към реформаторски настроеното руско ръководство, на власт в Русия идват сили със значително по-солиден националистически профил, които мислят с категориите на традиционната геополитика и залагат на политиката на сближаване с Китай в опит да се разбие еднополярната доминация на САЩ и НАТО след края на Студената война. В този контекст трябва да се разглеждат опитите на един от ветераните на руската стратегическа мисъл Е. Примаков за формирането на руско-китайско-индийски геостратегически триъгълник през втората половина на 90-те години на миналия век. Тази нереалистична идея е отхвърлена от Пекин и Делхи, чиито дългосрочни национални стратегически интереси не предполагат създаването на съюзнически тип отношения както помежду им, така и с Русия на антиамериканска и антизападна основа. Освен това, трябва да се спомене липсата на пълна нормализация на китайско-индийските отношения, тъй като двете страни са постигнали само временно споразумение за условна линия на контрол на границите и още не са решили териториалния граничен спор между тях в пълна степен.

Руско-китайските отношения достигат състояние на политическа зрялост и равновесие именно по времето, когато външен министър е Е. Примаков. Между Москва и Пекин се установяват отношения на доверително партньорство и стратегическо взаимодействие⁸ и е подписана съвместна декларация за нуждата от изграждане на многополюсен модел на международните отношения.

Създават се нужните институционално-политически предпоставки за значителен напредък в двустранните отношения след идването на власт на В. Путин през 2000 г. През 2001 г. е подписан и Договорът за добросъседство, дружба и сътрудничество, представляващ всеобхватна договорноправна рамка за насърчаването на двустранните отношения в редица области – политика, икономика, търговия, енергетика, военнотехническо сътрудничество, култура, образование и пр. А през 2004 г., по времето на посещението на Путин в Пекин, е подписано и последното от поредица споразумения (преговорите стартират още през 1969 г.), поставящи точка на териториалния граничен спор и довели до значително намаляване на концентрацията на военни контингенти от двете страни на близо 4200 км. обща граница. През 2005 г. е завършена демаркацията на руско-китайската граница. Така общата граница от обект на спорове и конфликти се превръща в мост за активно търговско-икономическо сътрудничество.

Схогства в подходелите и интересите

В качеството си на постоянни членове на Съвета за сигурност на ООН, Русия и Китай играят значителна роля в съвременната система на международните отношения. Те са членове на ядрения клуб, космически държави, и взети заедно разполагат със значителен ресурс от конвенционални и ядрени въоръжения. Двете съседни държави са много важен компонент от регионалната и глобална система за сигурност и в настоящия исторически етап се наблюдава съвпадение на стратегическите им интереси по ключови аспекти на сигурността.

⁸ Отношенията тип "стратегическо партньорство" имат едно основно предимство пред съюзническия тип отношения. "Стратегическото партньорство" не ограничава свободата за маневриране на страните по тези отношения. В този смисъл руско-китайските отношения не налагат ограничения върху ръководствата на двете страни по отношение на техните действия и политики спрямо трети страни, международни организации и съюзи.

Двете страни имат сходни или съвпадащи позиции относно характера на съвременната система на международните отношения. Външнополитическите стратегии на Русия и Китай се опират върху необходимостта от изграждането на многополярен свят, без хегемония на една отделна суперсила в световните дела. Мотивацията за стратегическо взаимодействие и доверително партньорство се базира именно на желанието на политическите елити на двете страни да не допуснат връщането към еднополярния модел в международните отношения.

Двете големи съседни държави имат близки и съвпадащи позиции по редица международни регионални конфликти (Корейския полуостров, Сирия, Мали, Сомалия и др.). Русия и Китай се противопоставят на опитите за принижаване ролята на Съвета за сигурност на ООН в задълженията му за поддържане на световния мир и сигурност. Москва и Пекин не одобряват соловите операции на НАТО (например, в бивша Югославия, Ирак) без санкции на Съвета за сигурност. Русия и Китай са декларирали своята подкрепа за реформите в ООН и по-специално за Съвета за сигурност, но поддържат тезата, че реформите не трябва да се извършват прибързано. Например, Китай няма да позволи Япония да стане постоянен член на Съвета за сигурност, докато Поднебесната не завърши процеса на националното си обединение, започнало от Синхайската революция на Сун Ят Цен през 1911 г.

Пекин и Москва не одобряват налагането на политическа демокрация и смяната на режими отвън чрез инструментариума на „хуманитарните интервенции“ (например, в Либия, Сирия). Двете страни издигат националния суверенитет в абсолютна категория и смятат ненамесата във вътрешните работи за крайъгълен камък на системата на международни отношения и международно право. В този смисъл те споделят общото виждане, че гражданско-политическите, социално-икономическите и културно-малцинствените права следва да са предмет на вътрешнодържавно законодателно и съдебно-правно регулиране и защита, а не на външна намеса.

Пекин и Москва се консултират по въпросите за действията на трети държави и международни организации в рамките на Азиатско-тихоокеанския регион (АТР). Те смятат, че Организацията за тихоокеанско икономическо сътрудничество не може да се използва като платформа за поддържане на регионална геополитическа сигурност, тъй като представлява широко обединение от 21 държави, функциониращо в неформален политически формат и занимаващо се основно с изграждане на механизми за насърчаване на свободната търговия и създаването на либерализационен инвестиционен режим в АТР. При отсъствието на колективни и регионални системи за сигурност в АТР Москва и Пекин се опитват да афишират техните отношения като фактор на стабилност в този обширен от геополитическа гледна точка регион.

Китай следи с интерес сложния процес на формиране на Евразийския съюз като единно геополитическо и геоикономическо пространство (включващ понастоящем Русия, Беларус, Казахстан, и предстоящото присъединяване на Киргизия) под егидата на Русия. Москва и Пекин са заинтересовани от поддържане на стратегическо равновесие в Евразия и АТР.

Русия подкрепя териториалния интегритет на КНР и се придържа към политиката на единен Китай. Във връзка с това връзките на руския елит с властите и бизнеса от остров Тайван имат изцяло неформален от държавна гледна точка характер.

Все по-силно звучат призивите на Китай и Русия за реформа на сегашната глобална валутно-финансова система, базираща се на господството на щатския долар като световна резервна валута. Москва и Пекин споделят общата теза, че САЩ се опитват

да решат проблемите на държавния си дълг за сметка на останалия свят. САЩ продължават безконтролно да печатат американски долари за финансиране на бюджетния си дефицит без необходимото стоково и златно обезпечение. Във връзка с това Китай и Русия са започнали масирано увеличаване на своите златни запаси. Според информация на МВФ от 2012 г., Руската централна банка е закупила близо 750 тона злато през последните 10 години. Русия е осма държава в света по златен резерв, който възлиза на близо 1000 тона.⁹ В стремежа да наложи в обозримо бъдеще юана като международна резервна валута, Пекин е започнал също увеличаване на златните си резерви.¹⁰ Наскоро са подписани договори за търговия с повече от 20 страни, в това число Аржентина, Австралия, Бразилия, ОАЕ и др., при които Китай налага собствената си национална валута – юана. По данни на агенция *Bloomberg*, Китайската държавна банка съхранява 1054 тона златни резерви, което представлява само 2% от общите китайски златно-валутни резерви. През последните 10 години Китай е закупил от международните пазари 425 тона от благородния метал.¹¹ Пекин също така предприема действия за връщане на значителни количества златни резерви, държани в швейцарски, американски, британски банки. Тъй като обезценяването на щатския долар води и до обезценяването на валутните резерви в щатски долари, натрупани от Китай по линия на закупуване на американски дългови облигации, Пекин търси алтернатива на долара.

Русия и Китай негласно работят за ерозиране господството на Международния валутен фонд и Световната банка чрез инициативите си в рамките на БРИКС.¹² В рамките на БРИКС се обсъждат възможностите търговията да се извършва чрез националните валути на петте страни членки на обединението. На срещата в Дърбан, Южна Африка през март 2013 г. руско-китайската инициатива за създаване на обща инвестиционна банка, която да защитава интересите на БРИКС пред останалия свят е подкрепена от Бразилия, Индия и Южна Африка. Принципно решение за нейното създаване е резултат от недоволството на петте от работата на ключовите международни финансови институции. Според тях МВФ и СБ фаворизират мащабни финансови проекти в интерес основно на САЩ и страните от Западна Европа, за сметка на останалия свят. Лидерите на БРИКС обаче имат все още да преодоляват сериозни разногласия относно начина на разпределение на акциите и формирането и управлението на капитала на бъдещата банка.

Разлики в интересите

Китай и Русия провеждат външните си политики, изхождайки от собствените си национални интереси. Немалък е броят на онези руски геополитически стратегии и анализатори, които разглеждат Китай като „неудобен“ съсед на Москва. Според тях стопанският и военнополитическият възход на Китай е сериозно геополитическо предизвикателство за съвременна Русия.

Относителният геополитически упадък на Русия в края на XX век съвпада с израстването на Китай като икономическа суперсила През 2010 г. Пекин изпревари Япония по

9 Русия трупа злато в очакване на валутни войни. В. "Сегга". 11.03.2013 онлайн: <http://www.segabg.com/article.php?sid=2013031100040000102> [20.04.2013]

10 Експерт.бг (2013) Държавите с най-големи златни резерви. онлайн: <http://news.expert.bg/n410432> [20.04.2013]

11 Китай и Русия купуват злато като за последно. Darts News. 30.03.2013 онлайн: <http://dartsnews.bg/News/44403> [20.04.2013]

12 Потенциалът на БРИКС: съвкупно - 40% от населението на света, 1/5 от БВП на света, гържат 4.4 трилиона валутни резерви

съвкупен брутен вътрешен продукт и стана втората икономика в света. Статистиката показва, че КНР генерира 7.3 трилиона щ.д БВП при повече от 7% годишен икономически растеж срещу Русия (в момента деветата икономика в света), която произвежда едва 1.8 трилиона щ.д. при 3-4% годишен растеж с тенденция към забавяне през 2013 г.¹³ Безпрецедентният темп на китайското социално-икономическо израстване в период, когато Русия се бори за своето стабилизиране и модернизиране, демонстрира геоикономическа съпоставимост между двете велики сили.

Русия прави всичко по силите си да нормализира и развие отношенията с КНР, осигурявайки по този начин благоприятна външна среда за реализиране на своя модернизационен проект. В известна степен Кремъл копира модела на китайските социално-икономически реформи, стартирани още в 1978 г., със закъснение от две десетилетия, като налага модел на държавен капитализъм, осигуряващ контрол на държавата върху стратегически отрасли на икономиката. В този смисъл е тезата на В. Путин Русия да подхване китайския вятър, който да задуха в платната на руската икономика.¹⁴

Геоикономическата еволюция на руско-китайските отношения е свързана с интеграцията на двете страни в глобалната икономическа система. Китай, за разлика от Русия, е по-добре интегриран в световната търговско-икономическа система. Пекин много преди Москва става член на Световната търговска организация. В този смисъл китайците са по-конкурентни от руснаците, за да издържат на либерализацията на световните пазари. По този въпрос позициите им съвпадат повече с тези на Запада, отколкото на Русия. Москва е по-склонна да провежда протекционистка политика с оглед защитата на трудно издържащо външната конкуренция родно промишлено производство.

Китай и Русия са конкуренти на международните инвестиционни пазари. Русия е интересна за Китай от гледна точка на осигуряване на енергийни ресурси и суровини и като пазар на своя растящ асортимент от крайни продукти. В същото време Русия се стреми да привлече евтината китайска работна ръка, капиталите, технологиите за развитие на неразработените си територии в Далечния изток. Стокооборотът през 2004 г. е 20 млрд. щ.д.¹⁵, пикът е 83.5 млрд. щ.д. през 2011 г.¹⁶ Структурата на стокообмена поставя Русия в незавидното положение на износител основно на суровини (енергия, дървесина, метали, химикали, минерали) и вносител на завършени промишлени, селскостопански и потребителски китайски стоки. Подобен модел напомня много на колониален тип икономически отношения. Русия не приема незавидното положение на суровинен придатък и иска да продава на Китай машиностроителна продукция и технологии. Стратегическата цел на Кремъл е да допълни настоящите динамични търговско-посредническите отношения с форми на съвместна специализация и коопериране на промишленото производство между двете страни. Липсата на достатъчно изградена транспортна и ж.п. мрежи по границата пречи на задълбочаването на търговско-икономическите и производствено-инвестиционните връзки.

Китай задоволява половината от нефтените си потребности от внос и разполага

13 Рейтинг стран мира по уровню валового внутреннего продукта — информация об исследовании - Мировой Банк. Центр Гуманитарных Технологий (экспертно-аналитический портал). онлайн: <http://gtmarket.ru/ratings/rating-countries-gdp/rating-countries-gdp-info> [20.04.2013]

14 Путин, В. (2012) Россия и меняющийся мир. г. Московские новости. онлайн: <http://mn.ru/politics/20120227/312306749.html> [20.04.2013]

15 Википедия (2013) Российско-китайские отношения. онлайн: <http://ru.wikipedia.org/> [20.04.2013]

16 Гулевич, В. (2012) Российско-китайские отношения вышли на новый старт. ж. Международная жизнь онлайн: <http://interaffairs.ru/read.php?item=8538> [20.04.2013]

със сравнително малки запаси от природен газ. Русия се стреми да намали значимостта на доминиращото европейско направление в износа ѝ на енергийни ресурси, по което тя реализира до 120 милиона тона нефт годишно. В този смисъл трябва да се разглежда завършеното изграждане на петролопровода Източен Сибир - Тихия океан с разклонение до китайския град Дацин през 2011 г., с капацитет за доставка на 15 милиона тона нефт годишно за период от 20 години.¹⁷ Проектът е реализиран от руската държавна компания „Роснефт“ с китайско кредитиране в размер на 25 млрд щ.д. с погасителен срок от 25 години.¹⁸ Китай разчита да се договори и за доставки на руски газ от 2015 г., но страните все още не могат да се договорят по цените за доставка. Повечето от планираните от руската страна мащабни инфраструктурни и енергийни проекти в евразийското пространство и Далечния изток с китайско инвестиционно участие са още на ниво стратегическо планиране. Пекин разчита да получи достъп до руските енергоресурси, но не залага само на тях. Русия трябва да се конкурира с Иран и Саудитска Арабия, които са значими играчи на китайския нефтен пазар. Политиката на диверсификация на китайската енергийна политика, нестабилността на международните енергийни пазари и настъпателните енергийни политики на Индия и Япония (главни конкуренти на Китай във вноса на енергоресурси) оказват негативно влияние върху състоянието на енергийните руско-китайски отношения.

Кремъл успява за момента основно да реализира военните си технологии на китайския пазар. Руско-китайското военно техническо сътрудничество остава водеща сфера в отношенията след разпадането на Съветския съюз. През 1992-1997 г. вносът на руско въоръжение за Китайската народноосвободителна армия (КНОА) се оказва спасителен ход за оцеляването на руския ВПК. През 1992 г. Пекин купува руски многофункционални изстребители Су-27 – начало на мащабна модернизация на КНОА. Обемите на продажби растат – самолети, системи за противовъздушната отбрана, бойни кораби, дизелови подводни лодки. В средата на 90-те Китай започва и да придобива руски военни технологии паралелно със закупуването на руска военна техника (лиценз за производство на Су-27 в авиозавода в Шеньян¹⁹). Така китайската военна индустрия започва да произвежда собствено производство изстребители. На базата на приетата в Русия специална държавна програма за развитие на военнотехническото сътрудничество с КНР, през 2003 г. значително се увеличава броят на договорите и лицензионните споразумения за производство на руски системи оръжия в Китай. Русия отваря достъпа на Китай до нови видове високотехнологични системи въоръжения – атомни подводни лодки, стратегически бомбардировачи, самолети-прехващачи, самолетноносачи и ракетни крайцери. Това е критичен аспект в двустранните военнополитически отношения. Очевидно е, че Китай постепенно съкращава технологичното изоставане от Русия в производството на съвременни оръжейни системи. Парадоксално е, че това става чрез продажбата на руски лицензи на китайския ВПК. Редица руски и западни експерти поддържат тезата, че предавайки военните си технологии на Пектин, Москва създава в негово лице бъдещ мощен конкурент на международния оръжеен пазар.

Ако през първия етап от китайската реформа и модернизация Пекин поставя ударе-

17 Маламед, И. (2012) Интеграция России в АТР. Аналитика: Деловой Форум Самита АТИС. онлайн: <http://aprec2012ceosummit.ru/analitika/444/> [20.04.2013]

18 Бай Иминь (2013) Китаю необходимо создать свой региональный центр торговли энергоресурсами. г. Хуанью шибао (Империя:информационно-аналитический портал) онлайн: <http://www.imperiya.by/economics2-15662.html> [20.04.2013]

19 Как Китай вынудил Россию продать производственную линию С-27. Военный паритет. 15.04.2014. онлайн: http://www.militaryparitet.com/tip/data/ic_ttp/5815/ [20.04.2013]

нието върху развитието на промишлеността, селското стопанско, гражданските технологии, то през втория етап основният акцент е върху изграждането на мощни китайски въоръжени сили, способни да отстояват китайския национален интегритет и интереси в регионален план. Китайските военни стратегии се позовават на факта, че страната граничи с 14 съседи, има най-голямата сухопътна граница и значителна гранична брегова ивица, изискващи значими въоръжени сили за тяхната охрана. През април 2013 г. в своята програмна реч новият китайски държавен ръководител Си Цзинпин постави необходимостта Китай да започне изграждането на значим дълбоководен военноморски флот за защитата на китайските национални интереси в АТР. Това включва защита на морските търговските пътища, осигуряващи сигурност на китайската търговия и инвестиции. По думите на китайския анализатор Ш. Жао през дълги периоди от своята хилядолетна история Китай е живял с наведена глава, но след 2008 г. я е надигнал и почувствал своята сила.²⁰ Китай е на път да генерира военна мощ, съпоставима с икономическата си сила. Всички тези нови нюанси в китайското израстване носят със себе си и определени военностратегически рискове за руснаците.

Китай не е страна по преговорите за съкращаване на ядрените арсенали. Пекин смята, че неговият арсенал от ядрени оръжия е несравнимо по-малък от този на САЩ и Русия, за да участва в преговорите за неговото съкращаване. Пекин би се включил във формата на тези преговори, само когато двете водещи ядрени държави съкратят арсеналите си до необходимия минимум, съпоставим с китайския ядрен потенциал. Китай не прави усилия да съкрати количеството ракети със среден и малък обхват на действие, обосновавайки решението си с нерешения Тайвански въпрос.

Русия и Китай споделят общото виждане за превръщане на Корейския полуостров в безядрена зона и за намаляване на американското военно присъствие там, но Пекин не притиска особено режима в Пхенян да се откаже от ядрената си програма. Китай също така не би приел обединението на Корея под егидата на Юга. Той би се противопоставил на такова обединяване на Корея, което би могло да доведе до политическо и икономическо поглъщане на КНДР от Южна Корея (както това стана например с бившата ГДР от ФРГ), заради загубите за него в геополитическо отношение. Подобен сценарий би отдалечил неимоверно мирното обединение на континентален Китай с Тайван.

Като се противопоставя на всякакви форми на държавен сепаратизъм, Китай не подкрепя руската политика спрямо Грузия (по-специално, руското признаване на независимостта на Абхазия и Южна Осетия). Китай е особено чувствителен по темата сепаратизъм, като се има предвид борбата му с проявите на сепаратизъм в Тибет и Синцян и стратегическата му цел за национално обединение.

Растящото несъответствие между икономическите потенциали осигурява карт-бланш на Пекин за навлизане в предимно „руски“ зони на влияние в Централна Азия. Стратегическите им интереси тук се разминават. Пекин и Москва поотделно се опитват да привлекат огромните енергийни ресурси и да пренасочат изграждането на енергийните преносни мрежи на страните от региона към техните територии с цел реализиране на собствени геополитически ползи. Русия е основен нетен губещ играч в Централна Азия, чието влияние намалява в относително изражение след края на съветския период за сметка на пробива на Китай и частично на САЩ и ЕС. Китай тръгва

20 Ш.Жао в Шаклеина, Т. (2013) *Современный мировой порядок: на пороге нового этапа развития? Перспективы: Фонд исторической перспективы*. онлайн: http://www.perspektivy.info/oykumena/vector/sovremennyy_mirovoj_poradok_na_poroge_novogo_etapa_razvitiya 2013-04-08.htm [20.04.2013]

по пътя на формирането на регионална международна организация – Шанхайската организация за сътрудничество (ШОС) през 1996 г. с цел осигуряване на политико-институционална рамка за разширяване на своето влияние. За Русия ШОС представлява важен инструментариум за поддържане на своето стратегическо и културно-политическо присъствие в азиатската част на постсъветското пространство, наред с Организацията на договора за колективна сигурност и изграждащия се под нейна инициатива Евразийски съюз (за момента действащ на ниво Митнически съюз). Китай, от своя страна, цели да използва ШОС за борба с радикални мрежи и групировки, действащи в централно-азиатските територии, които са реална заплаха за вътрешната сигурност в размирената в етническо отношение китайска провинция Синцян. В настоящия етап Москва и Пекин активно си партнират по линия на ШОС, но при скрита руско-китайска конкуренция за надмощие в организацията само бъдещето ще покаже до каква степен ШОС ще запази силата си на важен фактор на регионална стабилност и сигурност.

Заклучение

Русия е нужна на Китай преди всичко като важен стратегически и геополитически тил, който да не може да бъде използван от Запада за антикитайски действия и авантюри, както това е ставало в по-далечното минало. Освен това Русия си остава важен икономически партньор, особено в енергийно отношение и в придобиването на военни технологии, както и като потенциален пазар за бурно развиващото се китайско стопанство. За сигурността и бъдещето на КНР обаче е важно да се отбележи, че китайското ръководство не абсолютизира и не оставя без алтернатива нито един от тези елементи. Тежестта на китайския фактор в руските геополитически интереси също е голяма, особено в светлината на евразийския проект на Русия. В значителна степен китайският вектор на руската външна политика остава функция от стратегическата цел на Москва да се утвърди като самостоятелен център на сила в една многополюсна система на международните отношения.

Д-р Валентин Катранджиев завършва „Международни отношения“ в Киевския държавен университет „Т. Шевченко“ през 1989 г. През 2000 г. защитава докторат в руския университет „Патрис Лумумба“, Москва по въпросите на културно-цивилизационната концепция за международните отношения на американския политолог С. Хънтингтън.

От 2001 до 2002 г. е изследовател в Средиземноморската дипломатическа академия в Малта. През периода 2002-2007 г. е анализатор и преподавател в Диплофондация (DiploFoundation) – международна неправителствена организация за подготовка на дипломатически кадри. От 2007 до 2010 г. работи последователно като сътрудник и главен експерт в отдел „Стратегически изследвания“ на Дипломатическия институт, а понастоящем е главен експерт в отдел „Обучителни програми и проекти“ на ДИ. От 2010 до 2012 г. е хоноруван преподавател по „Външна политика на Русия“, „Външна политика на ЕС“ и „История на европейската идея и интеграция“ в ЮЗУ „Неофит Рилски“. Негови статии по въпросите на международните отношения и дипломатията са публикувани в България, Русия и Малта.

За смисъла и целите на църковната дипломация: урокът на Светия престол

проф. Владимир Градев

Днес Светият престол е най-старата институция в света, която съществува вече 2000 години. Последователната и непрекъсната линия от 266 папи на Светия престол надхвърля по брой и продължителност всички династии в световната история.

Не бива да бъркаме най-напред Светия престол с територията, която управлява Светият отец, т.е. Държавата на града Ватикан, която съществува едва от 75 години.

Всъщност, Ватиканът е само името на един римски хълм (Vaticanus – м.р), където през 64 г. бил разпънат и погребан апостол Петър и оттогава това е свято за християните място, където се издига величествена базилика в негова памет (трябва да уточним, че не е катедрала). До нея е дворецът и заедно с площада отпред и градините отзад те съставляват практически цялата Държава на града Ватикан – обща площ от 44 хектара. Така някои могат да си помислят, че Ватиканът е просто историческа забележителност, туристическа атракция, миниатюрна държавица като Сан Марино, Монако или Андора. Ала тази държава съвсем не е отломка от миналото и изобщо не съжалява за някогашното си светско величие.

Светият престол е юридическото название на различните служби на папата и неговия двор (Римската курия). Той е обвързан с мястото, където пребивава папата: *ubi papa ibi ecclesia*, а не с Ватикана, където е от 1870 г., когато новосъздадената италианска държава взема за своя столица Рим и за резиденция на краля, днес президента, папския дворец на хълма Куиринале.

Светият престол не управлява територия, тъй като неговият авторитет се разпростира върху католиците по целия свят, но той притежава своя суверенна държава: тази на града Ватикан (създадена след Латеранските споразумения с Мусолини от 1929 г.). Населението на тази държава е около 800 души, главно мъже и свещеници. Никой не се ражда гражданин на Ватикана, а става такъв, когато получи пост в Курията. Отделно там работят около 4 000 души, но административният и технически персонал няма ватиканско гражданство.

Нищожната територия и малобройното население на Ватикана накарали Сталин подигравателно да попита „Колко танкови дивизии има папата?“. Несъмнено има голямо значение дали политиката се опира на тежко въоръжени армии или не, а Ватиканът има само живописната швейцарска гвардия от 120 души (нищо, че съществува от 1504 г. и е най-старата редовна армия в света).

В самия Ватикан, в отговор на насмешката на Сталин, обичат да повтарят думите на папа Пий XI, че им е нужна само толкова територия и въоръжена сила, „колкото да държат тялото и душата заедно“. Ясно е, че политическото значение на Ватикана съвсем не се изчерпва с неговата миниатюрност, която всъщност е истинско предимство. Така Светият престол, за разлика от всяка друга държава, е практически освободен от бремето и проблемите на управлението на значителна територия с всички живеещи в нея хора. При това той свободно може да действа в международен план с цялата тежест на суверенна държава, с всички инструменти, които дипломацията дава, за успеха на

своята духовна мисия.

За разбирането на дипломацията на Светия престол е необходимо ясно да се осъзнае, че религията е целта на неговата дейност, че основен негов принцип е, че политиката е само едно от средствата в служба на духовната мисия на Католическата църква. Наистина скандали (почти в стил Дан Браун) и днес не липсват, а и веднага се сещаме за папи като Александър VI (Борджия), който ако беше начело на която и да е друга държава, със сигурност щеше да остане в нейната история като велик държавник с реални политически успехи и победи. Ала поведението му скандализираше и било една от причините за Реформацията. Това, както и днешните скандали, показва само до какви драматични последици се стига, когато някой на Светия престол (или най-вече около него), реши да постави средствата над целите, политиката над религията.

Днес двойната позиция на Светия престол, който формално има статута на суверенна държава, но по съдържание е религия, се разбира и приема от международната общност. Доказателство за това е, че 179 държави имат дипломатически отношения със Светия престол, който като постоянен наблюдател на ООН има отношения с ЕС, със Съвета на Европа, ФАО, Юнеско, Арабската лига, Организацията за африканско единство, ОССЕ, АСЕАН, Системата за централно-американска интеграция. Няма засега (към 1 янеари 2013 г.) отношения с Китай (има с Тайван), Косово, Саудитска Арабия, Южен Судан, Бутан, Северна Корея, Малдивите, Оман, Тувалу. С Виетнам има дипломатически отношения без представителство.

В света в момента има 99 нунции и апостолически делегати в 6 страни (Коморите, Мавритания, Сомалия, Бруней, Лаос, Мианмар).

Политиката на Ватикана е нещо сложно и без познаването на основните принципи, които управляват политиката на Светия престол, на механизмите, които осъществяват тази политика, не можем да говорим изобщо за някакъв сериозен неин анализ.

За да разберем по-добре какво представлява всъщност Светият престол, трябва да отчетем най-напред своеобразието на този, който стои на него – папата. Затова ще припомним неговите официални титли като техният ред е от съществено значение: „Епископ на Рим, наместник на Исус Христос, наследник на княза на апостолите, върховен понтифекс на Вселенската църква, примат на Италия, митрополен архиепископ на римската област, суверен на държавата на града Ватикан, слуга на слугите Божии“. Забележете, основната титла е Римски епископ и като такъв папата (в древността, просто фамилиарно обръщение към него – „татко“, което не присъства сред официалните му титли) е начело на Католическата църква. Защото, според католическото учение, той е наместник на Христос на тази земя, тъй като е наследник на апостол Петър (князът на апостоли-те), първият Римски епископ, на когото Христос (Мат. 16:18-19) казал: „Ти си Петър (т.е. **камък**), и на този камък ще съградя църквата Си и ще ти дам ключовете на царството небесно (изобразени на герба на Светия престол), и каквото свържеш на земята, ще бъде свързано на небесата; и каквото развържеш на земята, ще бъде развързано на небесата“. Затова папата е върховен понтифекс, буквално мостостроител, прокарващ моста между небето и земята. Концентричните кръгове постепенно се стесняват – от Вселенската църква, т.е. светът, се преминава към Италия и Римската област, а държавата Ватикан, на която папата е суверен, идва едва на последно място, защото тя е само помощно средство. Смисълът на нейното съществуване не е папата да упражнява политическа власт, а за да не се остави друг да господства над него. Виждаме и от неговите титли, че Римският епископ (единствената, но най-важната титла, от която произтичат

всички останали, която използва за себе си новият папа) е понтифекс на Католическата църква и държавен глава. Ала докато връзката между папата и Църквата е съществена, то между него и Ватикана е плод на модерните исторически обстоятелства. Ако в даден момент Римският епископ престане да бъде държавен глава, той по никакъв начин няма да престане да бъде папа.

Светият престол е абсолютна монархия, т.е. като политическо-юридическа форма се характеризира с пълното централизиране и концентриране на властта в лицето на папата, който е върховен законодател, администратор, съдия, последна инстанция за всички спорове. Той не отговаря пред никого (освен пред Бога) за своите действия, не трябва *de jure* да се съветва и да пита никого за своите решения (фактически, разбира се, много зависи от цялата машина на Ватикана, която се случва и да забави или затрудни неговите действия). Това, че папата е абсолютен суверен, не означава, естествено, че няма граници и правила за неговата власт, а че политическите решения се взимат просто по по-различен начин, отколкото в останалите държави. Така или иначе, веднъж взети, неговите решения изискват послушание и доверие от служителите в Курията, епископите и всички верни по света.

Ето, изборът на новия папа стана две седмици след оттеглянето на папа Бенедикт, без предизборна кампания, без митинги и рекламни клипове, без *tweeter* и *facebook*, като единственият разход бяха разноските по пътуването и престоя на някои от избирателите, покрити при това от самите тях (видяхме папа Франциск да си плаща хотела). 115-те кардинали-избиратели (нито представители на мнозинството като депутатите, нито експерти като членовете на правителството, а духовни лица, постепенно подбрани отгоре, по йерархичен път) само 24 часа след като влязоха в конклава, избраха водача на един милиард хора по света. Изборен модел, който силно се отличава от съвременните електорални модели и показва, че моделът на всеобщите избори, с които днес определяме управляващите, не са непременно най-продуктивната, нито най-добрата система. Достатъчно е да помислим, че този избирателен модел само през последния половин век даде личности като Йоан XXIII, Йоан Павел II, Бенедикт XVI, а сега Франциск: коя поредица от президенти или държавни глави би могла да се мери с тях по интелект, знание, воля, морал, присъствие на световната сцена. Съзнавам ясно разликите между Църквата и другите обществени тела, но искам просто да отбележа, че тя ни кара да погледнем по нов начин и на чисто политически въпроси, като начина, по който извършваме избора на тези, които ни представляват и ръководят.

Светият престол е само върхът на айсберга. Потъналата невидима част е всъщност цялата Католическа църква, този 1 милиард вярващи по света, който дава огромно влияние на Светия престол, несравнимо по мащаби с територията и материалната мощ на Ватикана. Затова бих казал, че Светият престол е най-малката свръх сила в съвременната дипломация.

Влиянието на папата се разпространява по различни концентрични кръгове. Освен първият, най-тесният кръг на Курията, имаме след това кръга на епископите (около 3000 по света), после на духовенството и огромното мнозинство на миряните. Налице е и външният кръг на симпатизиращите на папата и на неговата политика, както и на онези, разбира се, които изобщо не му симпатизират, но вземат на сериозно неговото влияние и авторитет.

В своята дейност папата се опира непосредствено на държавния апарат на Светия престол. Това е Римската курия, съставена от кардиналския колегиум, различните кон-

грегации и папски съвети: това са министерствата на папата, но за разлика от другите държави, политически важните сред тях имат религиозни функции – за вярата и епископите (най-важните), свещениците и монашеските ордени, католическото образование и пр. От значение по-конкретно за България са Конгрегацията за Източните църкви, която пряко отговаря за Католическата църква в България, и Съветът за единство на християните, през който минава диалогът с БПЦ.

Държавният секретариат е политическото „правителство“ на папата. Той ръководи оперативно Римската курия, координира дейността на всички конгрегации, привежда в изпълнение решенията на папата и отговаря за външната политика. Той се ръководи от Държавния секретар, вторият човек, след папата, в йерархията на Католическата църква. В държавния секретариат има два отдела – единият се занимава с вътрешните дела на Светия престол и е под ръководството на заместник на държавния секретар, а вторият отдел е за отношенията с държавите. За отбелязване е, че той не се нарича „отдел на външните работи“ поради универсалния характер на Католическата църква – това, както вече отбелязах, не е национална държава, католици има в почти всяка страна на света, т.е. никоя държава за тях не е външна, чужда. (Има само един подсекретар и в този отдел работят малък брой дипломати – двайсетина монсиньори и административен персонал от 40-50 служители.) Дипломатите в него, а и в мисиите по света са свещеници, завършили Дипломатическата академия при Светия престол, най-старата дипломатическа школа в света.

Международната дейност на Светия престол съществува практически от неговото създаване, но за нас от съществено значение е, че именно там се ражда модерната дипломация.

През 15 век папската държава е първата, която установява постоянни дипломатически мисии в големите европейски сили по онова време (Испания, Франция, Венецианската република) и приема в Рим техните посолства. Испанското посолство при Светия престол е най-старото съществуващо посолство в света. То се намира и днес на прочутата *Piazza di Spagna*, която носи името си от него. Именно в Рим се създава първият дипломатически корпус в модерния смисъл на думата. Рим тогава е дипломатическата столица на Европа: там Европа започва да изобретява средствата за ограничаване и решаване на конфликтите чрез общия език на дипломатията и диалога въпреки сблъсъка на интереси и амбиции. Това, което отбелязва Гьоте в края на XVIII век, в известен смисъл продължава да е валидно и днес: „Къде, освен в Рим, може да научи толкова човек? Тук се говорят всички езици, тук се срещат най-мъдрите хора на Европа, тук се намират най-добрите сведения и документи, тук се събират всички чужди посланици, тук нунциите донасят ценния товар от натрупаните в чужбина наблюдения“. Затова и в Рим съвсем естествено бе подписан Трактатът за създаването на европейската общност, както и европейската конституция (отхвърлена след това от Франция и Холандия).

Днешният международен статут на Светия престол е признат и на Виенския конгрес през 1815 г. и препотвърден от Виенската конвенция от 1961 г. На нунция пък, за да се почете Светият престол като първата държава, развила дипломатически отношения, се признава почетното право да бъде доайен на Дипломатическия корпус – традиция, която се спазва все още в предимно католически страни.

Какво изпъква във ватиканската външна политика? На първо място, това е публичната страна, свързана с изявите на папата и особено с неговите пътувания по света: Йоан-Павел II за 25 години направи 104 пътувания по света. Виждаме, че и днес медиите

от цял свят приковават своето внимание върху новия папа Франциск и отразяват всяка негова дума, всеки негов жест. В този смисъл външната политика на Ватикана е свързана на първо място с личната дейност на папата на световната сцена и преди всичко с умението му да комуникира, умение, което и папа Франциск съвършено владее.

През 1965 г. Павел VI се представя в ООН като „експерт по човечеството“. Формулата може да ни се струва малко претенциозна, но добре посочва хоризонта на Католическата църква: този на цялото човечество, на универсалните проблеми, надежди и стремежи на всички хора по света (това значи всъщност и думата католически – всемирен, всеобщ). Папата има образ на неоспорим световен авторитет, неговата политическа сила е преди всичко в „моралното убеждаване“, с което въздейства не само над католиците, но и на глобалното обществено мнение. С авторитета на папата се съобразяват и световните политически лидери и искат, ако не да го спечелят на своя страна, то поне да получат правото да застанат до него. Всекидневният поток от държавни и правителствени глави при папата е свидетелство за това.

Ватиканската дипломация е на първо място в служба на папата, на неговата мисия. В миналото основната ѝ цел е била гарантиране съществуването на папската държава и утвърждаването на позицията на Католическата църква в държавите, с които е влизала в дипломатически отношения и с които е сключвала специални договори – конкордати (които дефинират правата, задълженията, отговорностите на църква и държава). Днес, обаче, може да се каже, че това вече не е големият приоритет и затова и броят на страните, с които има дипломатически отношения, непрестанно расте.

Основна задача на ватиканската дипломация днес, без да изоставя, разбира се, работата за подsigуряването на дейността на Католическата църква в съответната страна, е защитата на правата и основните свободи на човека, изхождайки от основното учение на християнството, че всички хора, като Божии създания, са еднакво равни и свободни. Откъдето идва и силното влияние върху символичния дискурс на международната общност. Влияние, което се засили след 11-ти септември, когато стана пределно ясно, че религията не просто се завръща на световната сцена, но и ще владее нашия век по начин, който никога до скоро не можеше да си представи. Така папа Йоан Павел II през януари 2002 г., непосредствено след атентатите от 11-ти септември, покани представители на всички религии на молитва за мир в Асизи и това бе най-красноречивият символ в началото на новото хилядолетие на обединеното от общата молитва човечество, способно поне за миг да преодолее, обръщайки се към Бог, своите противоречия и вражди (примерът с молебена, предложен от нашия президент). Изобщо, ватиканската дипломация активно работи за развитието на межкултурния и междурелигиозния диалог. Днес, благодарение и на активната позиция на Светия престол (войната в Босна, Ирак, позицията по израело-палестинския конфликт, молитвата на папа Бенедикт XVI в Синята джамия, отношенията с Иран и пр.), ислямистите дори се борят против Запада не толкова като християнски, но преди всичко като секуларизиран, светски, агностичен, релативистичен (това, за което го критикува и всеки папа). Това, от което фундаменталистите всъщност се боят, е не толкова разпространението на Евангелието или папата, а от идването на секуларизацията и при тях, и съответно подриването на устоите на традиционната им култура и религиозен ред. Убеден съм, че ако това се осъзнава по-ясно в отношенията с ислямските държави и организации, те биха могли да се променят в положителна посока.

Два са водещите принципа на ватиканската дипломация.

Преди всичко, това е персонализмът в политиката и международните отношения. Основното християнско учение е, че справедливото общество започва с личността, а не с колектива. Това особено ясно се вижда в словата на папите, които никога не се обръщат към една анонимна маса, а винаги към съвкупност от личности, т.е. обръщат се към душите и сърцата на хората, затова и тяхното послание стига до тях. Този персонализъм се проявява и в конкретната дейност на ватиканската дипломация: внимание към всеки, умение да се разговаря с всеки, ясно осъзнаване, че даден избор и решение винаги минават през конкретните хора, и то не само през техните материални и властови интереси, но и през техните убеждения и мотиви.

Ватиканската дипломация се води същевременно от стремежа първенството на общото благо да бъде водещо в международните отношения, т.е. да се даде действително възможност на отделната личност да упражнява своята свобода, но така, че това да води до увеличаване на общото благосъстояние на обществото, а не просто до собственото забогатяване и удовлетворяване на себичните интереси на даден индивид, социална група или държава. Стремеж общественото развитие да бъде нещо повече от договаряне на интереси, а именно израз на солидарност, на взаимното участие в общото дело за постигане на траен мир и справедливост в света.

Светият престол приема необходимостта от политиката и много от нейните модерни основания и мотиви, но без да я смята достатъчна за постигането на истинския мир на човека. Той остава силно критичен към много от процесите в съвременния свят, в който изчезват твърдите истини, в който се поставят под въпрос вярвания и идентичности и в който липсата на фундамент се замества с неговата зловеща карикатура – фундаментализмът. Той неуморно напомня, че дори либералната демокрация сама по себе си не е достатъчна и че без религия заплахата от социална аномия е съвсем реална и показва, че социалните мрежи в съвременния глобален свят могат да се стабилизират единствено чрез свързването на всеки с онзи възел, който не може да бъде премахнат, т.е. Бог (който за религиозния човек винаги е на другия край на веригата), т.е. чрез съхраняването на онова неуловимо пространство, където се ражда смисълът в общуването между хората и народите. Светият престол постоянно напомня, че освобождението на човека, колкото и рационално, т.е. научно, технологично да е то, именно затова може да бъде и само-унищожително, т.е. дяволско. Накратко, Светият престол, а и цялата Католическа църква с него, продължава да бъде, редом с демократичната държава, една от тези структури в съвременния свят, които удържат насилието и саморазрушителните нагони на човека, прокарвайки постоянно мост между религия и политика, между духовност и политическо действие, с което участва в процеса за намиране на нови глобални механизми на равновесие и стабилност в света.

Основно правило на ватиканската дипломация е търпението – да има на разположение толкова време, колкото ѝ е нужно (та нали тази институция е на 2000 години!). Методът ѝ се състои, най-просто казано, в това да не се прибързва, да се избягват ефектните, но повърхностни ходове, да се изчаква нещата да узреят, за да се постигнат по-малко, но солидни и трайни резултати. Прочутото „Бързай бавно.“ ми се струва особено удачно, когато става дума за ватиканската дипломация.

Всички знаем, че мисията на дипломата е преди всичко да умее да наблюдава, да бъде на място, да следи отблизо процесите, за да разбере политиката на дадена държава и да е в състояние ясно да я обясни на изпратилите го, за да действат те адекватно вследствие на получената информация. Във Ватикана може би става най-ясно, че дори

в епохата на глобалната информация, нищо не замества точното око и личните контакти на наблюдаващия отблизо. Това, че толкова много държави имат дипломатически представителства при Светия престол, не се дължи само на обстоятелството, че той съществува от две хилядолетия или че по света има повече от милиард католици. Не по-малко важен е фактът, че Ватиканът е една отлична политическа обсерватория за процесите в света, тъй като Светият престол има ефективна и фина информационна мрежа по цял свят и е международен актьор от първостепенна величина.

Втори елемент на дипломатическата професия е, разбира се, преговарянето. Ватиканската дипломация владее до съвършенство основното дипломатическо изкуство – изкуството да се стигне по пътя на преговорите до желания политически резултат. Дипломацията на Светия престол е запазила може би най-добре от всички дипломации по света своя, ако не секретен, то поне дискретен характер и тази нейна отличителна черта вдъхва необходимото за успеха на всеки преговорен процес доверие. Монсиньорите са изкусни дипломати в най-класическия смисъл на думата: себеовладяни, изискани и учтиви, с богата култура и жив ум, дискретни и резервирани, владеещи изкуството на разговора, знаещи кога и какво да говорят и какво да мълчат в съответствие със ситуацията.

Така ватиканската дипломация често играе важна посредническа роля при уреждане на международни конфликти (класически пример е уреждането на военния конфликт между Чили и Аржентина в началото на 80-те години на XX век, откъдето и апелът на аржентинския президент към новия папа). Тя играе важна роля и в този нов вид многостранна дипломация, която възниква главно през втората половина на XX век. Ватиканът е активен в международните организации, отделя голямо внимание на дебатите в пленарните зали и консултацията в кулоарите. Така ватиканската дипломация успява да повлияе върху хода на важни международни конференции.

Третата голяма дипломатическа функция: представителната. Тя не се изчерпва просто с участие в приеми, вечери и церемонии, а е преди всичко осъзнаване и отговорност от страна на дипломата, че той е лицето на своята държава, че трябва да работи за издигането на нейния образ и да направи съвсем осезаемо нейното присъствие там, където са го изпратили. И в това отношение може много да се научи от Ватикана.

Започнах с думите, че Светият престол съществува вече две хиляди години и неговата сила съвсем не се изчерпва с казаното дотук. За това бих искал сега да завърша с думите на големия английски историк и политик Томас Маколи (първ генерал-губернатор на Индия, XIX век): „Светият престол видя началото на всички държави и правителства, които днес съществуват на света, и съвсем не съм сигурен, че той няма да види и техния край”.

Проф. Владимир Градев е ръководител на катедра „Теория и история на културата” във Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски”, където преподава дисциплините „Теория на религията”, „Религия и култура” и „Политика и религия”. От 2001 до 2006 г. е посланик на България при Светия престол и Малтийския орден. Специализира в учебни заведения, като университетът „Париж 8” (1993 г.), Европейски университетски институт, Флоренция (1994 – 1996 г.), Дом на науките за човека, Париж (2000 г.), Холандската академия за науки „Васенаар” (2001 г.) и др. Проф. Градев е Кавалер на големия кръст на Пиевия орден; Кавалер на големия кръст на ордена „Pro merito melitense” и носител на международната награда на фондацията „Foyer des artistes” за 2005 г. за принос в областта на дипломатията. Той е почетен член на Старата флорентинска академия „Coleggio dei nobili” и членува в Международния комитет на „Les Etats généraux de la psychanalyse”. Автор е на книгите „Прекъсването на пътя” (2000), „Политика и спасение” (2005), „Между абсолютното тайнство и нищото” (2007) и на над 70 научни публикации, сред които и такива на френски, английски и италиански език.

Българо-индонезийска кръгла маса "Насърчаване на културното и религиозно разбирателство между България и Индонезия"

РЕЗЮМЕ

Темата за межкултурния диалог и разбирателство трайно присъстват в публичната и конферентна дейност на Дипломатическия институт при Министъра на външните работи на Р България. Във връзка с това на 29 април 2013 г. Институтът, съвместно с посолството на Република Индонезия в България и с експертното съдействие на Дирекция „Америка, Азия, Австралия и Океания“ в МВНР и СУ „Св. Климент Охридски“, организира българо-индонезийска кръгла маса на тема **„Насърчаване на културното и религиозното разбирателство между България и Индонезия“**. Кръглата маса беше високо представена както от българска, така и от индонезийска страна. Тя се организира в навечерието на честването на десетгодишната от създаването на Дипломатическия институт и премина в три тематични модула, в които високопоставени служители от държавната администрация, представители на експертната и академичната общност на двете страни представиха своите гледни точки за ролята на образованието в поддържането на мира и интегритета на нациите, мястото на правителствата, религиозните лидери и гражданските общества за насърчаване на културата и религиозната толерантност в България и Индонезия.

В своето приветствено обръщение към участниците директорът на Дипломатическия институт, **г-жа Таня Михайлова**, отбеляза, че това е втората по рода си среща, организирана от Института, по въпросите за межкултурния българо-индонезийски диалог и е своеобразно място, премахващо географската отдалеченост между двете страни. От векове страната ни е пример за толерантност и търпимост между различни религиозни вероизповедания. Неслучайно центърът на София е уникално място, където в сравнително малък пространствен периметър могат да бъдат видени да съжителстват мирно православна и католическа църква, ислямска джамия и еврейска синагога. Съвременната история обаче предоставя и лоши примери на етно-религиозно преследване, противопоставяне и конфликти. Духовни лидери от различни вероизповедания убеждават, че дълбока същност на истинската им вяра е мирът, когато в същото време други представители на същата вяра използват религията като начин за проповядване на религиозна омраза. Междурелигиозното противопоставяне се използва като предтекст за прикриване на икономическата и материалната същност на конфликтите. Мирът между религиите е немислим без наличието на диалог между тях. В този смисъл мисията на Дипломатическия институт е да създаде благоприятна среда за диалог между дипломатите, която от своя страна да стане своеобразен мост на разбирателство между отделните държави и народи. Диалогът е най-доброто средство за избягване на конфликтите. Организирането на тази българо-индонезийска дискусия, подчерта г-жа Михайлова, е още една позитивна крачка към межкултурна толерантност и разбирателство.

Заместник-министърът на културата, **г-жа Диана Данаилова**, изрази задоволство от провеждането на кръглата маса и направи кратък преглед на българо-индонезийските културни връзки, които имат своите традиции през годините. Тя апелира към използването на глобализацията и новите технологии за взаимно опознаване между българския

и индонезийски народи. В същото време не следва да се забравя важноста на живите човешки контакти. Министърът изрази надежда за провеждането на повече българо-индонезийски срещи, които да помогнат за взаимното културно обогатяване. От особено значение за България е насърчаването на взаимния културен туризъм, защото двете страни имат какво да покажат от културно-историческото си наследство. Като държава членка на ЕС, България се стреми активно да участва във всички политики и мероприятия по линия на европейско-индонезийското сътрудничество.

В приветственото си слово директорът на Дирекция „Америка, Азия, Австралия и Океания“ в МВНР, **посланик Ангел Орбецов**, даде висока оценка на развитието на традиционните партньорски българо-индонезийски отношения. И двете страни полагат усилия за задълбочаване на политическия диалог, икономическото сътрудничество, межкултурния и образователен обмен. Културата е с най-голям потенциал за развитие в Югоизточна Азия. За България Индонезия е от съществено значение поради ролята, която играе в АСЕАН, чието седалище е в индонезийската столица Джакарта. Индонезия играе водеща роля в диалога ЕС-АСЕАН, което от своя страна създава допълнителни стимули за засилване на двустранния българо-индонезийски диалог. Културното многообразие е нов феномен. Многоезичието, приобщаването, социалната ангажираност следва да се превърнат във важни компоненти на образователната система. Съвместният живот и напредък, при всичките ни различия, е възможен чрез налагането на плурализма и толерантността в отношенията. Посланик Орбецов изрази надежда, че срещата ще се превърне в пример за успешен културен диалог между двете страни, платформа за споделяне на добри практики и опит относно взаимодействието на религиозните общности в България и Индонезия.

От индонезийска страна приветствени слова произнесоха заместник-министърът по религиозните въпроси на Република Индонезия, г-н Насераддин Умар, и извънредният и пълномощен посланик на Република Индонезия в България, Н. Пр. г-н Бунян Саптомо. **Г-н Умар** благодари на организаторите на межкултурния форум за поканата да представява своята страна и оцени участието си в него като част от „меката“ дипломация, която се вписва в усилията на индонезийското правителство за развитие на межкултурните отношения със страните от Източна Европа, в частност с България. Межкултурният диалог следва да помогне за укрепването на демократичните институции в двете страни. Като равноправни политически партньори в межкултурния диалог, Джакарта и София, според индонезийския министър, заемат централно място в съзвездие на световните цивилизации и са обект на влияние от страна на две от трите световни религии – християнството и исляма. От една страна Индонезия, като най-многолюдната ислямска страна в света, е пример за уважителна толерантност и умереност. От друга страна България е пример за хармонично цяло на православие, католицизма и исляма. Традицията на междурелигиозна толерантност в индонезийското и българското общества е добра основа за организирането на такъв межкултурен и междуверски диалог. В заключение, министърът даде висока оценка на нивото на двустранния политически диалог и на сътрудничеството в сферата на културата и образованието. **Посланик Саптомо** посочи важноста на тематиката на форума, както в контекста на двустранните българо-индонезийски отношения, така и на ниво ООН. Междурелигиозният диалог е важна част от дневния ред на Световната организация и се реализира чрез формата на „Алианс на цивилизацияите“ и концепцията за умереност, формулирана от Световното движение на умерените. Мултирелигиозността и мултикултурността на индонезийското и българско общества подсилват аргументацията в полза на провеждането на подобен форум.

Индонезийският посланик направи кратък преглед на мултиетническия и мултирелигиозен характер на индонезийската нация, като не пропусна да изтъкне, че националното многообразие не е слабост, а сила на индонезийското общество. Неслучайно бащите на индонезийската държава приемат националното мото „Единство в многообразието“.

В първия модул, модерирани от **доц. д-р Галина Соколова**, заместник-декан на Факултета по класически и нови филологии на СУ „Св. Климент Охридски“, бяха представени докладите на проф. Александър Федотов, декан на Центъра за източни езици и култури към СУ „Св. Климент Охридски“, и на д-р Пуденита Мария Пуренти, преподавател във Факултета по културология в Университета на Индонезия.

Отдадеността на религията, според модератора, има два аспекта. Първият е свързан с това дали трябва религията да бъде част от образованието. Има страни, които се придържат изцяло към светската форма на образование. Но след терористичните удари през 2001 г. все повече хора по света споделят нуждата от въвеждане на елементи на религиозно образование в училищното образование с цел постигане на религиозна търпимост в световен мащаб. Въпросът е как да се подходи към изучаването на религииите, защото децата опознават обкръжаващата ги среда по много различен начин. Религиозното образование следва да включва усвояването на религиозните традиции и обичаи. Това води, според г-жа Соколова, към следващия аспект на религиозното образование. Трябва ли религиозното образование да се третира като вътрешно самоусъвършенстване, т.е. да не бъде част от държавната образователна политика, а да се осъществява на ниво семейство и религиозна общност?

Проф. Александър Федотов изложи своето виждане за мултикултурно образование. Според него идеята за мултикултурно образование се заражда през 60-те години на миналия век по време на борбата на афроамериканското малцинство за расово равнопоставяне в рамките на мултикултурното американско общество. Темата за мултикултурното образование присъства трайно в сегашното медийно пространство и е силно политизирана. Мултикултурното образование оказва въздействие върху всички аспекти на училищното образование – от педагогика, проследяване, учебно планиране, дисциплинарна политика, ангажираността на учениците в учебния процес и прочие дейности. Предприемани са редица опити за детайлизиране на образователните стратегии като част от общия чадър на мултикултурното образование. „Кооптирането“ е най-общата и разпознаваема разновидност на мултикултурното образование. Основната му цел е приобщаването на различни културни групи в образователния процес с цел повишаване знанията на учениците в тези групи. Това може да бъде под формата на изучаване в учебните часове на културни герои, олицетворяващи идентичността на всяка една от културните групи. Според А. Федотов мултикултурните учебни програми следва да изпълняват три основни задачи. Първо, да произведат мултикултурно съдържание по учебни дисциплини. Второ, да обхванат широк кръг от мултикултурни виждания и разбирания в учебния план. Трето, да формират нова мултикултурна парадигма, върху която да се гради новият учебен процес. Федотов смята, че мултикултурното образование е опит да се отрази мултиетническото многообразие в класните стаи. България и Индонезия, според него, са много подходящ пример за наличие на мултиетнически учебни формати, поради мултикултурността и мултиетничността на двата народа.

Д-р Пуденита Пуренти обясни историческите корени на концепцията на мултикултурализъм в Индонезия. Индонезийският мултикултурализъм се проявява в езиковото и етническото многообразие. Индонезийският културолог оценява страната си като най-голямата в света мултиетническа държава, включваща 700 етнически групи и 780 езика.

Все пак, с оглед успешната комуникация в държавата, малайският език (индонезийският бахаса) е приет за официален национален език и играе ролята – съгласно пакта Сумпах пемуда от 1928 г. – на *lingua franca* в цялата островна страна, без обаче същият да доминира и накрънява използването на регионалните езици. Д-р Пуренти смята, че като страна инициаторка на създаването на Движението на необвързаните в периода на биполярното противопоставяне на Студената война, Индонезия играе важна роля за утвърждаването принципите на солидарност, равнопоставеност и уважение в отношенията между държавите. Движението на необвързаните демонстрира многоплановостта и многообразието на форми на коалиране в международните отношения и има много общи черти с дискутираната тема за мултикултурализма.

В последвалата дискусия след представяне на докладите в първия модул индонезийският министър по религиозните въпроси **Г-н Умар** засегна темата за произхода на „Панча Шила“ – петте принципа, върху които се гради индонезийският модел на общество на справедливостта и просперитета. „Панча Шила“ е заложена в преамбюлата на конституцията на Р Индонезия и е обединителната философска основа на многоликата индонезийска държавност. В отговор на въпрос за растящото значение на религията в българското общество, проф. Федотов препотвърди тезата си, че мултикултурността и мултирелигиозността на българското общество задължават интелектуалците сериозно да изучават традициите, обичаите, моделите на поведение на различните религиозни общности и вероизповедания. Федотов смята, че българите се по-малко религиозно обвързани в сравнение със съседите – румънци, гърци и сърби. По всяка вероятност религията има скрити проявления в българското общество, защото молитвените храмове не са толкова често посещавани от миряните.

Във вторият модул беше осветена темата за ролята на правителствата за поощряване на културната и религиозната толерантност. **Доц. д-р Галина Соколова**, която продължи модерирането и на втория панел, постави въпроса за степента на регулация на държавата на религиозната дейност на отделните вероизповедания. Тя смята, че трябва да се определят границите на намесата на държавата в дейността на религиозните общности.

В доклада на **Г-н Умар** беше направен преглед на политиката на синергия на индонезийското правителство в контекста на насърчаване толерантността и хармонията между различните групи вярващи. Индонезийският заместник-министър по религиозните въпроси характеризира мултикултурния и мултирелигиозен характер на индонезийското общество едновременно като национално богатство и като източник на конфликтност между отделните народности в Индонезия (например, конфликта в Калимантан). Ролята на Министерството на религиозните въпроси на Индонезия е да създаде капацитет у религиозните общности и техните водачи за самостоятелно междубообщностно преодоляване на противоречията и постигане на религиозна хармония. Г-н Умар определи религиозната хармония като взаимоотношение между групи хора, функциониращи на принципите на толерантността, взаимното разбирателство и уважение и зачитане на равноправието в религиозното проповядване и ангажирането в обществения живот. Държавната политика на синергия включва прилагане на съвместни усилия на държавната администрация и религиозните общности в посока развитието на основни етични правила за взаимодействие между отделните вероизповедания в Индонезия. Тези правила включват изграждането на социална хармония и национално единство, насърчаване на онези религиозни практики, които да стимулират междурелигиозното разбирателство, налагането на хуманитарните ценности, зачитането на плурализма и мултикултурната

природа на обществото и прочие.

Директорът на дирекция „Вероизповедания“ на Министерски съвет на Република България, **г-н Емил Велинов**, сподели пред участниците във форума своите мисли за формите на диалог и религиозно сътрудничество между държавата и вероизповеданията в Р България. Според българския държавен експерт по религиозните въпроси необходимостта от диалог между различните религии се поражда от разбирането, че религиозните доктрини в известен смисъл са пречка за мирното съществуване и социалното сближаване между хората. Той лансира своето виждане за това как може да се избегнат формите на религиозен екстремизъм. Доброто познаване както на собствената религиозна традиция, така и на останалите е важно условие за междурелигиозен диалог. Различията следва да се приемат в духа на мира, разбирателството и уважението. Претенциите за истинност и универсалност на всяка една отделна религия не трябва да са пречка за диалог и участие в обществено значимите дебати по различни проблеми. Публичното честване, според г-н Велинов, на отделни религиозни символи и празници на доминиращите религии в отделните държави не следва да се възприема като пренебрежение към другите религии или като заплаха за различните религиозни общности. Междурелигиозният диалог следва да засяга широк спектър от въпроси. Не следва да се зацикля върху верските традиции и практики, а да се търси сближаване на основата на общочовешките ценности. Не следва да се затлачва и решаването на спорове в религиозно отношение въпроси, което може да породни несигурност и страх от другия. Геополитическото и социалното измерение на междурелигиозния диалог придобива първостепенно значение в международните отношения след терористичните атаки срещу САЩ. Правителствата от целия свят се ангажират с политики, насърчаващи межкултурния диалог. Г-н Велинов освети европейските инициативи за насърчаване на междурелигиозния диалог. Една от инициативите в тази насока е създаденият в Осло Европейски съвет на религиозните лидери с цел решаване на множеството, стоящи пред Стария континент предизвикателства. Съветът включва представители на основните вероизповедания – християнство, ислям, юдеизъм, и също така будизъм, хиндуизъм и зороастризм. Г-н Велинов завърши своя доклад с анализ на състоянието и формите на междурелигиозния диалог в България и на ролята на Дирекцията по вероизповедания в неговото осъществяване.

В разгърнатата се дискусия след основните изказвания старшият дипломатически служител в Дирекция „Права на човека“ в МВнР **г-н Раковски-Лашев** направи връзка между провежданата българо-индонезийска кръгла маса и честването на Сердикийския едикт на император Гордий преди няколко месеца. Той напомни, че до началото на IV век християните на територията на днешна България, която тогава е част от римска провинция Тракия, са били подлагани на жестоки преследвания. През 311 г. в антична Сердика, на горе споменатия пространствен периметър, където сега са разположени двете църкви – джамията и синагогата, се е провел Сердикийският събор на епископи от цялата Римска империя, които настояват пред римския император да спрат гоненията срещу християните в империята. И точно тук, в София, където са свещените места за всички тези религии, римският император Гордий подписва историческия Сердикийски едикт. Това, според г-н Раковски-Лашев, е първият в Римската империя документ, в който се провъзгласява толерантност към другите религии и уважение към техните религиозни ритуали и обичаи.

На въпрос от залата **г-н Велинов** разясни механизма на финансиране на религиозните общности в България. До 2006 г. средствата са се отпускали на лидерите на

религиозните общности, които по свое усмотрение са ги разпределяли между настоятелствата на съответните молитвени храмове. След 2006 г. тази схема на финансиране се променя, тъй като средствата не са стигали до самите храмове, а са служили за издръжка на ръководните фактори на самите вероизповедания. За 2013 г. бюджетът на Дирекцията по вероизповедания в размер от 3 милиона лева е стигнал за спонсориране на реставрацията на 323 православни молитвени храма, 33 джамии, 4 католически църкви и 9 молитвени домове на протестантската общност в България. Дирекцията е помогнала за реставрацията на 4 наши православни църкви в Босилеград и други населени места в Западните покрайнини. Заделени са и средства за довършване на ремонта на българската църквата „Св. Георги“ и възстановяването на храма „Св. Константин и Елена“ в Одрин. Понастоящем тече реставрацията на желязната църква „Св. Стефан“ в Истанбул, която ще завърши с финансовото съдействие на истанбулската голяма община в рамките на следващите две години. Дирекцията е заделила и средства за ремонта на българския метох и екзархийската сграда, които се намират в близост до църквата „Св. Стефан“.

В своя коментар **посланик Орбецов** предложи да се търсят паралели между практикуваните религии в двете страни, а така също в следващия подобен българо-индонезийски межкултурен форум да се направи сравнителен анализ на дейността и добрите практики на Националния съвет по вероизповеданията в България и Форума за междурелигиозна хармония в Индонезия. Той спомена за сектата Ахмадия в Индонезия, базираща се на идеята на махдизма, и широко застъпена в шиитското вероизповедание. Тази секта може да бъде определена като разклонение на шиизма в Индонезия. Водачът Ахма иска да бъде възплъщение на 12-те имама. Ахма също така прокаква мостове към християнската религия, като поставя знак на равенство между Махти и Месията, тъй като, според водача на сектата, става въпрос за едно и също лице. Това вероизповедание се тълкува в редица ислямски страни като немюсюлманско вероизповедание. На въпрос на посланик Орбецов, **г-н Умар** разясни актуалната ситуация около сектата Ахмадия в Индонезия. Той поясни за наличието на две разновидности на Ахмадия в Индонезия. Първата е Ахмадия-Пахоре и втората Ахмадия-Катия. Положението на Ахмадия-Пахоре не е проблемно, тъй като мюсюлманите свободно посещават нейните джамии. В нея членуват близо 3000 вярващи. Ахмадия-Катия е по-късно явление и там ситуацията е по-сложна. В нея членуват не повече от 700 души в цяла Индонезия и тази секта е капсулирана в себе си.

В последния, трети модул, модерирани от **Д-р Пуденита Мария Пуренти**, беше оценено мястото на медиите и гражданското общество в осъществяване на межкултурния и междурелигиозен диалог. Продуцентът на платформа за култура и изкуство „Едно“, **Асен Асенов**, направи преход към заявената за дискусия тема чрез споделянето на негови мисли, породени от посещението му в Индонезия. Медийният продуцент Асенов смята, че смисълът на религиозната отдаденост се състои в личното ни усъвършенстване като човешки същества, което би било предпоставка за намаляване степента на конфликтност между хората. Г-н Асенов направи и кратко представяне на платформата „Едно“, наричайки я една от независимите платформи за култура и изкуство у нас. Платформата не разчита на средствата от държава или община, а се финансира чрез дарения. Като представител на фестивалите „Едно“ (фестивали за съвременен танц, дизайн и архитектура и изкуство), г-н Асенов се стреми да гради отношения със сродни културни организации в Азия, и по-специално в Индонезия. Той смята, че наред с процеса на опознаване на европейската култура, България следва и да опознае сериозно в културно

и образователно отношение Азия. Това е последователна политика на платформата, представлявана от г-н Асенов през последните няколко години.

В последния доклад на българо-индонезийската кръгла маса, изнесен от представителя на индонезийската информационна агенция „Antara” за Европа, **г-жа Зенита Гъбонс**, беше изследвана ролята на медиите за развитието на гражданското общество и за насърчаването на междурелигиозната толерантност. Медиите имат водещата информационна и пропагандна мисия в обществото. Те спомагат за формиране на обществените нагласи по широк кръг жизненоважни за обществото проблеми. Медиите са също основа за развитието на гражданското общество. В демократичните общества медиите влияят върху формирането на политиката на държавата. В реформиращата се Индонезия, констатира г-жа Гъбонс, расте броят на печатните, телевизионните и интернет базираните средства за масова информация. Индонезийските СМИ могат да творят в демократична среда, като запълват информационната ниша в пропагандиране на местните ценности и норми. Различните СМИ имат свободата открито да заявяват своята религиозна принадлежност, предпочитания, ценности. Религиозното многообразие, според г-жа Гъбонс, отразено в медиите, спомага за развитието на индонезийската демократична система и не е пречка за постигане на религиозна хармония в обществото. Според обществено допитване, проведено под егидата на Министерството на религиозните въпроси на Индонезия през 2012 г. и обхванало 3300 респонденти в 33 провинции, индексът на националната хармония е 3.67 от 5 възможни пункта, което се смята за достатъчно висока стойност. Г-жа Гъбонс се позова и на Годишен доклад за религиозния живот в Индонезия, съгласно който страната е смятана за най-толерантната в света в междурелигиозно отношение. Според нея, принципите на толерантността следва да станат неразделна част от личностното осъзнаване и изграждане и да се пропагандират чрез СМИ в общественото пространство. Въпреки наличието на известни межкултурни търкания в индонезийското общество, заключи медийният експерт г-жа Гъбонс, те могат да бъдат използвани като своеобразна лаборатория за развитието на междурелигиозна хармония.

Приветствие на г-жа Таня Михайлова, директор на Дипломатическия институт, МВНР

Преди всичко, искам да поздравя от името на Дипломатическия институт с „добре дошли” нашите гости от Индонезия. Поводът е съвместно организираната за втори път с Посолството на Индонезия кръгла маса, посветена на межкултурния и междурелигиозен диалог на тема „Насърчаване на културното и религиозно разбирателство между България и Индонезия”.

Желанието за диалог днес скъси географската дистанция между България и Индонезия. Преди 7 години бе подписан Меморандум за разбирателство между Дипломатическия институт и Центъра за обучение на дипломати на МВНР на Индонезия, с разбирането, че разстоянието няма да попречи да развиваме съвместни проекти. Вече за втори път това е факт.

Тук, в центъра на София, има едно място, откъдето могат да бъдат видяни едновременно православната църква „Св. Неделя”, Джамията и Синагогата, а на крачка по-нататък е новата католическа църква „Св. Йосиф”. Това не е просто една архитектурна особеност на нашия град, а символичен израз на факта, че тук, в София, в България, на Балканския полуостров, от векове живеят редом представители на тези три големи

религиозни общности. Историята на тяхното съвместно живеене ни дава много добри примери за толерантност, търпимост и взаимопомощ между тези общности. Пак тя, историята, ни предоставя и лошите примери на противопоставяне, преследване, конфликти. За съжаление, такива лоши примери има и днес на много места по света.

Мисията на Дипломатическия институт е чрез постоянно обучение на дипломатите да осигури прилагането на най-добрите практики в тяхната работа. А част от работата на дипломатите е да бъдат именно посредници в диалога между държавите и народите, като по този начин гарантират мирното им съществуване. Диалогът между държавите, между културите, диалогът между религиите, диалогът между хората е най-доброто средство за избягване на конфликтите.

Многобройните примери на жестоко религиозно противопоставяне от миналото, както и подобни прояви в съвременността, правят основателен въпроса дали насилието, взаимната омраза, нетърпимостта и нетолерантността не са неотменно присъщи на всяка форма на религиозна вяра. Наистина, духовни лидери от различни вероизповедания с жар ще ни убедят, че истинската дълбока същност на собствената им вяра са любовта и мирът, но в същото време ще чуем от представители на тяхната вяра езика на омразата.

Религиозните и догматичните различия често се използват като претекст за противопоставяне, което всъщност има политически или икономически корени.

Различията в културните стандарти понякога пораждат погрешни интерпретации и взаимни подозрения в неуважение на религиозните традиции. Тези обстоятелства, както и много други, правят диалога между религиите труден. Но, организирайки тези срещи, ние се опитваме да търсим път този диалог да бъде улеснен, надявайки се общите ни усилия да успеят да станат още една позитивна крачка по пътя на толерантността.

Има една често използвана фраза, изречена от професора по екуменическа теология д-р Ханс Кюнг: „Не може да има мир между нациите без мир между религиите, както и не може да има мир между религиите, без да има диалог между тях”. Бих искала да припомня и мотото на Европейския съюз, към който България вече принадлежи – „Единни в многообразието”. Желаяйки собствената ни култура да бъде уважавана, първо трябва да уважаваме и познаваме останалите. Защото общото и различното в културата вървят ръка за ръка, за да създадат полюсите на силата, която всъщност ни събира като цивилизовани хора.

Приветствие на г-н Ангел Орбецов, директор на Дирекция „Америка, Азия, Австралия и Океания”, МВНР

Позволете ми да поздравя най-сърдечно с „добре дошъл” на днешното събитие в България Н. Пр. г-н Насераддин Умар, заместник-министър по религиозните въпроси на Индонезия и ръководител на индонезийската делегация. За мен също е голяма чест да приветствам моя добър приятел – посланикът на Индонезия, Н. Пр. г-н Бунян Саптомо, както и останалите гости от Индонезия.

Индонезия е наш традиционен партньор, с когото поддържахме топли приятелски отношения, както и все по-тясно сътрудничество. Ние високо ценим тези наши взаимоотношения, като непрекъснато се стремим да ги укрепваме и разширяваме. През последните няколко години двете страни положиха големи усилия за поддържането на редовен

политически диалог, за задълбочаване на търговското и икономическо сътрудничество, както и за засилване на взаимния обмен в областта на културата, образованието и човешките контакти. Като страна с най-голям потенциал в Югоизточна Азия и активен участник в регионалните и международни отношения, Индонезия играе важна роля в диалога ЕС-АСЕАН и процеса АСЕМ, което предоставя редица възможности за обогатяване на нашето двустранно партньорство. По тези причини, както и поради факта, че във вашата страна се намира Секретариатът на АСЕАН, ние разглеждаме Индонезия като център на нашето присъствие в Югоизточна Азия.

Днес за мен е чест да се обърна към тази Кръгла маса и съм убеден, че тя ще остане един от най-светлите примери за културния диалог между двете страни, тъй като е и второ подобно събитие през последните три години. Позволете ми да благодаря най-сърдечно на организаторите на това събитие – посолството на Република Индонезия в София, Дипломатическият институт към МВнР, както и СУ „Св. Климент Охридски“.

Днешните дискусии и изказвания ще засегнат важни въпроси на нашето съвремие: мултикултурното образование като основа за мир и национално единство; ролята на отделните правителства, религиозни лидери и медии за насърчаване на търпимост в областта на религиите и културата, както и взаимно уважение и разбирателство между отделните религиозни общности, като например в отношенията между България и Индонезия.

Културата, традициите и религията са важна част от нашето разбиране за света, тъй като представляват онази свята връзка, която ни свързва с нашите корени и прадеди. Едновременно с това съвременният начин на живот е все по-силно повлиян от процесите на глобализация. Бързото развитие на транспорта, телекомуникациите и електронните медии пропуква все по-дълбоко границите между отделните национални култури. Засилването на взаимните контакти и увеличаването на обмена на идеи постепенно превръща света в едно глобално семейство. А за да се постигне мир, разбирателство и благоденствие в рамките на това глобално семейство, държавните институции трябва да бъдат в крак с динамиката на тези глобални събития. Институциите имат задължението да насърчават и поощряват межкултурни понятия от рода на етно-религиозна търпимост, солидарност, съпричастност, приобщаване, мултилингвизъм и социална ангажираност, като ги превръщат в част от образованието на новото поколение.

Естествено, културното многообразие не е ново явление. И точно политическата търпимост и плурализъмът, като два основни и доказани с времето механизма, ще ни помогнат да заживеем заедно в мир и да вървим напред, независимо от различията помежду ни. Целта на тези два механизма е да укрепват самите основи на обществото, да раждат нови подходи и да създават хармония.

Разположена на кръстопът между Изтока и Запада, още от древни времена българската земя е служила за дом на много народи, култури и религии. Съвместното съществуване на различни религии и етноси в продължение на дълги исторически периоди е създавало у българския народ тази уникална за балканския регион търпимост, която е устояла на проверката и на най-тежките времена в историята. България отдавна е приела Хартата на основните права на Европейския съюз, в която са застъпени свободата на словото, съвестта и религията на всички европейски граждани. Тези свободи са свързани *inter alia* със свободното изповядване на дадена религия или вярвания по време на молитва (богослужение), проповед, друга религиозна практика или наблюдение, като всички те са гарантирани от нашата държава. Едновременно с това, религиозните институции са отделени и независими от държавата, което ги прави свободни да организират

своята дейност без държавна намеса.

Индонезия е едно от най-разнообразните общества както в Азия, така и в света, с повече от 100 етнически групи, при които ислямът успешно съществува съвместно с хиндуизма, християнството и други религиозни вярвания. През последните две десетилетия в страната постепенно бе установена демократична система, чиито достойнства се признават на широка основа както в региона, така и извън него, и които предоставят ценни насоки за развитието на останалите азиатски страни. Днес очакваме да чуем с голямо внимание наблюденията и мненията на нашите индонезийски приятели, за да научим повече за успеха на индонезийския модел, както и за предизвикателствата, пред които е изправен.

Накрая, позволете ми да изразя увереност, че тези българо-индонезийски семинари, които все още нямат равни на себе си в нашите взаимоотношения с азиатския свят, ще се превърнат в един полезен процес, който неизбежно ще допринесе не само за нашето двустранно партньорство, но така също и за взаимоотношенията между Европа и Азия като цяло.

Мултикултурно образование

Александър Федотов,
декан на Центъра за източни езици и култури
към СУ „Св. Климент Охридски“

Това, което днес наричаме мултикултурно образование, води началото си от 60-те години на миналия век. То е последица от движението за граждански права и е нещо като коректив на дългогодишната политика на асимилация на малцинствените групи в така наречения „тигел“ на преобладаващата американска култура. През последните няколко години мултикултурното образование се появява все по-често на заглавните страници на вестниците поради факта, че вече се е превърнало в обект на спорове и полемика.

Най-общата дефиниция на това понятие го определя като „всеки набор от процеси, използван от училищата за работа *заедно* със, а не *срещу* обезправените групи. Според друго, още по-обобщаващо твърдение мултикултурно образование може да окаже влияние върху всеки аспект от училищната дейност, като например персонала, учебните планове, проследяването на успеваемостта, тестването, педагогиката и дисциплинарната политика, както и включването на учениците, родителите и цялата общност в тази дейност.

Типологии на мултикултурното образование

Мултикултурното образование не може да означава едновременно всички неща за всеки. За да бъде обаче разработена „типология“, вече са направени няколко опита за детайлизиране на различните образователни стратегии, които попадат под общата „шапка“ на мултикултурното образование. Такава типология може да се използва като полезна рамка за по-нататъшни размишления относно мултикултурното образование, която да предложи на учителите и възпитателите – както и на всички останали – едно по-ясно разбиране на значението на този термин. Две от най-полезните типологии, които доста се различават една от друга, са разработени от Банкс, както и от Слийтър и Грант.

1. Програми, ориентирани към съдържанието

Ориентираните към съдържанието програми са най-често срещаната и най-лесно разпознаваема разновидност на мултикултурното образование. Тяхна основна цел е да включат в учебния план и учебните материали съдържание, отнасящо се до различните културни групи, за да могат останалите да получат повече информация за тези групи. В най-изчистения си вид, такава програма придава на стандартния учебен план мултикултурен нюанс, като включва в него няколко кратки четива или няколко общи чествания на културни празници и герои в рамките на учебната година. По-цялостният подход към такива програми, обаче, изисква добавяне към учебните планове на допълнителни мултикултурни материали и теми.

Още по-сложните варианти на такива програми предвиждат цялостна трансформация на учебните планове. Според Банкс (1994 г.) тези програми преследват три цели:

- разработване на мултикултурно съдържание в рамките на всяка учебна дисциплина;
- включване в учебните планове на много и различни гледни точки и мнения;
- трансформиране на канона, което в крайна сметка води до разработване на нова парадигма на учебните планове.

2. Програми, ориентирани към учениците

Тъй като само по себе си мултикултурното образование представлява усилие за отразяване на все по-голямото разнообразие в американските класни стаи, редица програми излизат извън рамките на елементарното преразглеждане на учебните планове, за да се насочат към конкретните нужди от обучение на внимателно дефинирани групи ученици, най-често представители на различни малцинства. Според Банкс, докато целта на учебните планове и програми е да предоставят повече информация за отделните етнически и културни групи и различните полове, то ориентираните към учениците програми имат за цел да повишат успеваемостта на тези групи, даже и в случаите, в които това не налага сериозни промени в съдържанието на учебните планове.

Според Слийтър и Грант голяма част от тези програми нямат за цел да трансформират учебните планове или социалния контекст на обучението, а по-скоро се стремят да окажат помощ в културно и/или лингвистично отношение на „различните“, за да могат последните да направят по-плавен преход към редовното обучение. За да могат да постигнат това обаче, много често такива програми използват различния лингвистичен и културен произход на отделните групи ученици.

В резултат на това ориентираните към учениците програми могат да приемат различни форми, някои от които излизат извън рамките на типичните „чисти“ видове мултикултурно образование. Според Банкс съществуват четири най-обща категории такива програми:

- програми, базирани на изследвания на различните стилове на учене при отделните култури, които имат за цел да определят какви точно стилове на преподаване трябва да бъдат използвани при отделните групи ученици;
- двуезични или дву-културни програми; езикови програми, основани на езика и културата на учениците от афро-американски произход;
- специални програми по математика и естествени науки, предназначени за ученици от малцинствата или от женски пол.

3. Социално ориентирани програми

Стремежът при тези програми е да се реформира както самото обучение, така и културния и политически контекст на образованието, като целта е не просто да се повиши

успеваемостта или да се увеличи обемът на мултикултурните знания. Истинската цел е да се постигне по-силно въздействие чрез създаване на повече толерантност между отделните раси и култури, както и чрез намаляване на пристрастността.

Според Банкс тази категория обхваща не само програмите за реструктуриране и дегрегирание на училищата. В нея той включва и тези, които имат за цел да засилят всички възможни видове контакти между отделните раси: например, програми за насърчаване на учителите от малцинствата, програми за елиминиране на пристрастността, както и програми за „смесено“ обучение. А според Слийтър и Грант акцентът при този вид мултикултурно образование пада върху „човешките взаимоотношения“ във всяка тяхна възможна форма, като се добавят и някои от характеристиките на другите два вида програми. Което може да доведе до преразглеждане на учебните планове, за да се подчертае положителният социален принос на различните етнически и културни групи, като едновременно с това се продължи изучаването на различните стилове на учене, с което да се повиши успеваемостта и да се сведе до минимум расовото напрежение в класните стаи.

Слийтър и Грант разширяват обхвата и на този вид мултикултурно образование, като включват в него един много по-широк спектър от програми със социално-ориентирани цели.

Заклучение

Тези ясно очертани категории мултикултурно образование могат да помогнат на педагозите да разработват сами свои програми, в които да отразяват цялото разнообразие от ученици в класните си стаи. Освен това, откритото артикулиране на програмите, както и на целите на отделните подходи, може да доведе до смекчаване на част от политическата риторика в областта на мултикултурното образование, както и да предостави на преподавателите и политиките от всички страни на проблема обща основа за обсъждания.

Мултикултурното образование като основа за мир и единство на нацията в България и Индонезия

**д-р Пуденита Мария Пуренти,
преподавател във Факултета по културология в
Университета на Индонезия**

Днешното понятие „мултикултурен“ има дълбоки исторически корени в Индонезия. Изразът *Бинека Тунгал Ека*, гравирен върху символа на държавата – Орелът Гаруда, се появява за пръв път в находки от XIV век, и по-точно в ръкописите *Сутасома* на Мпу Тан-тулар, които съдържат учението за религиозното търпение, основано на хиндуизма Шива и будизма. Преди да бъде признато официално в Индонезия (въпреки че по това време Индонезия като държава още не съществува), това понятие вече е било познато в резултат от разширяването на империята на Маджапахит (1297-1527), чията власт се е разпростирала на територия, по-голяма от тази на днешната държава, Република Индонезия. Повече подробности за величието на Кралство Маджапахит могат да бъдат намерени в следните книги: Прапанджа, Ракави, в превод на Теодор Готие Пиго, „*Ява през XIV век*“, *изследване на културната история: „Негара-Кертагама“* от Ракави Прапанджа от Маджапахит, 1365 г. сл. Хр. (Хага, Мартинус Нидххоф, 1962 г.), том 4, стр. 29-34; Дж. Дж. Резинк, „*История на Индонезия между митовите: есета по правна история и историческа теория*“ (Хага: В. ван Хойве, 1968 г.).

Със своите около 700 етнически групи и 780 активно ползвани езика, Индонезия може спокойно да бъде призната за най-голямата мултикултурна държава в света. По отношение на езиците, в страната е постигнато споразумение езикът *Bahasa Indonesia* (стандартизиран диалект на малайския език) да се използва официално като *lingua franca*. Това споразумение от 28 октомври 1928 г., известно под името *Sumpah Pemuda*, е постигнато от представители на различни етнически групи от цяла Индонезия. Въпреки че яванският език (езикът на остров Ява) се използва на широка основа от почти всички индонезийци, той е изключително сложен, по отношение на структура и лексика, тъй като е запазил старите йерархични различия между отделните прослойки на населението, напр. аристокрация и простолудие, млади и стари, привилегировани и непривилегировани социални групи. По тези причини яванският (сундански) език не е избран за обединяващ език на индонезийския народ. Обратно, малайският език е с по-опростена структура, по онова време вече е бил използван като *lingua franca* в цяла Индонезия и по тези причини е избран в крайна сметка за обединяващ и официален език на държавата Индонезия. Така се избягва и всякакво надмощие на мнозинството над малцинството. При някои от индонезийците, обаче, използваните в ежедневието езици на отделните региони все още се признават за майчин език. Според Проектозакона за езиците една от функциите на регионалните езици е да обогатяват официалния език на страната – *Bahasa Indonesia*.

В периода непосредствено след Втората световна война, когато се оформят Западният блок – с неговата либерална идеология, начело с Америка, и Източният блок – с неговата комунистическа идеология, начело със Съветския съюз, Индонезия поема важната ролята на инициатор сред необвързаните държави (*the Non-Block countries*), заедно с Индия, Египет, Гана и Югославия. Въз основа на тази инициатива лидерите на петте държави създават организация, наречена *Gerakan Non-Blok*, но по-известна като Движението на необвързаните страни. По това време лидери на тези пет държави са Сухарто (президент на Индонезия), Пандит Джавахарлал Неру (министър-председател на Индия), Гамал Абдел Насър (президент на Египет), Йосип Броз Тито (президент на Югославия) и Кваме Нкрума (президент на Гана). Движението на необвързаните страни е създадено на 1 септември 1961 г. То е инспирирано от *Dasasila Bandung*, т.е. Петте стълба на Споразумението от Бандунг, което е подписано по време на Конференцията Азия-Африка през 1955 г. Всъщност самото движение води началото си от Конференцията Азия-Африка на най-високо равнище, проведена в Бандунг, Индонезия, през 1955 г.

Духът на Движението на необвързаните страни се характеризира с превес на мултикултурните над универсалните ценности, сред които:

- Създаване на солидарност между развиващите се страни в борбата им за равнoprавие, благоденствие и свобода.
- Участие в намаляване на международното напрежение в резултат на конфликтите между Изтока и Запада.
- Усилия за ограничаване на лошото влияние както на Изтока, така и на Запада.

Фразата *Non-Blok* е въведена за пръв път от тогавашния индийски министър-председател Неру в словото му, произнесено в Коломбо, Шри Ланка, през 1954 г. В своята реч Неру обяснява как „петте стълба“ могат да бъдат използвани като ръководен принцип при полагане на основите на взаимоотношенията между Индия и Китай, т.е. *Panchsheel* (петте принципа). По това време тези принципи се използват като ръководство за необвързаните страни и включват:

- Взаимно зачитане на държавите и тяхната териториална цялост
- Споразумение за ненападение

- Споразумение за ненамеса във вътрешните работи на други страни
- Равенство и взаимна изгода
- Запазване на мира

Като част от необвързаните страни, които не поддържат връзки нито с Изтока, нито със Запада, Индонезия участва активно в различни програми на ООН, сред които една от най-важните е „Образование за всички“ (EFA). В момента страната участва във втората фаза на програмата – *Bebas Pendidikan Dasar (yaitu Sekolah Dasar dan Sekolah Menengah)*, т.е. безплатно основно образование в рамките на програмата за средно образование – *Pendidikan Menengah Atas*. Съгласно тази програма, държавните училища имат задължението да приемат всички ученици, които желаят да завършат основно и средно образование, а след това да продължат обучението си в гимназия или техникум. Тъй като нашето правителство гарантира всичко това, всеки има осигурен достъп до безплатно обучение.

Тези гаранции са разписани в закона от 1945 г., в който, макар принципът мултикултурализъм да не е посочен изрично, държавата гарантира в най-висока степен зачитане на всяко многообразие.

Междурелигиозният диалог и формите на сътрудничество между държавата и вероизповеданията в Р България

Емил Велинов,
директор на Дирекция „Вероизповедания“
на Министерски съвет на Р България

Необходимостта от диалог между различните религии се поражда от разбирането, че религиозните доктрини понякога все още са пречка за мирното съществуване и социалното сближаване на хората. Изграждането на отношения, базирани на респекта и признаването на общите ценности и уважението към различията в религиите, позволява не само да се преминат границите на обикновената толерантност, но и да се избегне опасността от религиозен екстремизъм.

Важно условие за ефективността на междурелигиозния диалог е доброто познаване както на собствената религиозна традиция, така и на останалите. Различията трябва да се приемат не тенденциозно, а да се търси духът на мира, разбирателството и уважението. Факт е, че при представянето на всяка религия се акцентира на претенцията за универсалност и истинност. Това, обаче, не трябва да е пречка за диалог и пълноценно участие в обществено значимите дебати по различни въпроси.

Публичното оповестяване на религиозни символи или честване на религиозни празници на преобладаващите религии в отделните държави не следва да се възприема като нахърняване на значимостта на другите религии, нито като заплаха за социално напрежение между вярващите от различните религиозни общности.

Другото важно условие за ефективността на диалога е в процеса на осъществяването му да се засяга широк спектър от въпроси, а не да се акцентира единствено на проблеми, касаещи религиозните традиции и практики. Трябва да се търси сближаване на основата на общочовешките ценности, но в същото време не трябва да се пренебрегват и въпроси, които пораждат разногласия, несигурност и дори страх от другия.

След събитията от 11.09.2001 г. в САЩ, особена актуалност в световен мащаб добиха въпросите, свързани с междурелигиозния диалог в неговите обществено-социални и геополитически измерения.

Поради своята многопластовост проблемът за междурелигиозния диалог е подлаган на множество дискусии и анализи от различни общественици, политици и учени.

В осъществяването на практически работещ модел на междурелигиозен диалог се ангажират не само организации от неправителствения сектор, но и правителствени структури.

Измеренията на межкултурния диалог, съществена част от който е и диалогът между различните религии, накарва европейската общност да обявяви 2008 г. за Година на межкултурния диалог. В рамките на тази инициатива бяха проведени редица събития и срещи, посветени на взаимното разбирателство и уважение между представителите на различните религиозни общности в Европа.

Европейски инициативи за насърчаване на международния диалог

Осъзнавайки необходимостта от междурелигиозен диалог, все повече религиозни лидери от Европа, загърбвайки тясно доктриналните си ограничения, поемат ангажименти да работят заедно за насърчаване на мирното съвместно съществуване и за предотвратяването на конфликти на религиозна основа. Според тях, диалогът е важен за мирна и просперираща Европа и заради това религиозните лидери на всички религиозни традиции във всяко кътче на Стария континент трябва активно да се включат в диалог, основан на принципите на уважаване и зачитане правата на всеки. Един от проектите за осъществяване на тази цел е инициативата за създаване на обединение на религиозните лидери за решаването на различните предизвикателства, стоящи пред съвременния европейец.

След проведени срещи и дискусии по уточняване на параметрите на бъдещата организация, през 2002 г. в Осло е създаден Европейският съвет на религиозните лидери – Религии за мир (ЕСРЛРМ). Той обединява духовните лидери на традиционните религии в Европа – юдаизъм, християнство и ислям, и наред с това като активни участници са включени и представители на будизма, хиндуизма и зороастризма.

Една от задачите на този съвет е да работи за осъществяване на сътрудничество между всички религиозни хора в Европа за мир и стабилност чрез диалог и подкрепа. На този континент, където религията често се възприема като източник на конфликти и напрежение, ЕСРЛРМ си поставя за цел да бъде един от ресурсите за осигуряването и подържането на мира в региона. В контекста на поставените задачи и цели, от 3 до 5 март 2008 г. членовете на ЕСРЛРМ проведоха среща в Берлин – градът, символизиращ историята на разделението, помирението и новото начало в Европа. На срещата участниците са изразили готовността си да насърчават междурелигиозния диалог на всички нива в европейското общество. За целта е изработена и приета декларация, в която се казва, че междурелигиозен диалог трябва да се осъществява на основата на зачитането на правата на човека, заложен в различните религиозни традиции и въплътени в рамките на Всеобщата декларация за правата на човека.

В същия контекст, през май 2009 г. този съвет приема нова декларация относно диалога между различните култури за постигането на мир. В нея се казва, че всяка отделна култура е уникална и трябва да се приема като съвкупност от различни ценности и традиции, които определят мирогледа и начина на живот. Тъй като религията е тясно свързана с културата и е жизнено важен източник за насърчаване на мира въз основа на културата, важно условие е да се обърне достатъчно внимание на културното измерение на религиите.

Измеренията на междурелигиозния диалог в България

В резултат на световните процеси в областта на диалога между религиите през последните две десетилетия в България се обръща особено внимание на този въпрос. Въпросите, които постоянно циркулират в общественото пространство, са пряко ангажирани с тази проблематика и касаят свободното упражняване на религиозните права и свободи, междурелигиозния диалог и мястото и ролята на държавата в уреждането на тези проблеми.

Въпросът за диалога и сътрудничеството между различните религиозни институции и общности в България и ролята на държавата в този процес е обсъждан на множество кръгли маси и конференции. Общо мнение е, че поради сложността и деликатността на проблема за междурелигиозния диалог на първо място трябва да се обърне сериозно внимание на медийното интерпретиране на образа, с който се представят различните религиозни традиции в общественото пространство на страната ни. От особена важност е на обикновения гражданин да се покаже, че взаимното уважение и зачитане на правото на всеки да изповяда това, което отговаря на неговите вътрешни убеждения и духовни потребности, е ненакърнимо право. Законът за вероизповеданията урежда правото на вероизповедание както и правното положение на религиозните общности и институции и отношенията им с държавата (чл.1) по начин, съобразен с международните изисквания.

Специално място е отделено на същността и начина на упражняване на индивидуалното право на вероизповедание. Според чл.2, ал.2 *“Правото на вероизповедание включва правото на всеки свободно да формира религиозните си убеждения, както и да избира, променя и изповядва – съответно практикува – свободно своето вероизповедание, индивидуално или колективно, публично или частно, чрез богослужение, обучение, обреди и ритуали”*. Никой не може да бъде преследван или ограничаван в своите права поради религиозните си убеждения (чл.3, ал.1).

Правото на вероизповедание се упражнява чрез формиране и изразяване на верско убеждение, създаване или участие в религиозна общност, организиране на институции на общността, осъществяване на верско обучение и др. (чл.5, ал.1). В тази връзка са посочени и моментите, при които упражняването на това право може да бъде ограничено (чл.8).

Държавната политика по отношение на вероизповеданията в Р България се осъществява въз основа на нормативната уредба на страната и основните принципи, заложили в нея. Подпомагането и насърчаването на диалога между религиите е залегнало в Конституцията, където се казва, че *„Свободата на съвестта, свободата на мисълта и изборът на вероизповедание и на религиозни или атеистични възгледи са ненакърними. Държавата съдейства за поддържане на търпимост и уважение между вярващите от различните вероизповедания, както и между вярващи и невярващи”* (чл.37, ал.1). Същият принцип е инкорпориран и в чл.4, ал.3 от Закона за вероизповеданията, където се казва, че държавата осигурява условия за свободно и безпрепятствено упражняване на правото на вероизповедание, като съдейства за поддържане на търпимост и уважение между вярващите от различните вероизповедания, както и между вярващи и невярващи.

Друг е въпросът, че е невъзможно този диалог да се осъществява на всички нива. Така например, поради ексклузивизма във всяка една религия е невъзможно да се осъществи диалогът на доктринално ниво. Пример за това е безрезултатността на опитите за теологичен диалог по въпросите, касаещи основните доктринални истини на вярата между трите конфесии в християнството.

В контекста на всичко казано дотук, възниква и въпросът до каква степен държавата

може да участва в един подобен процес.

Дирекция „Вероизповедания“ на Министерския съвет е специализираното звено от държавната администрация, която координира отношенията на изпълнителната власт с вероизповеданията и подпомага Министерския съвет при осъществяване на държавната политика на поддържане на търпимост и уважение между различните вероизповедания и съблюдава за спазването на религиозните права и свободи от задължените длъжностни лица.

По този повод ще спра вниманието на три пункта от дейността на дирекцията по отношение на осъществяването на междурелигиозния диалог и формите на сътрудничество между държавата и вероизповеданията.

Учредяване и дейност на Експертната консултативна комисия

Експертната консултативна комисия (ЕКК) е консултативен орган по проблемите на вероизповеданията, създаден с Решение № 845/2004 г. на Министерския съвет на основание чл.21, ал.1 от Закона за администрацията във връзка с чл.35, т.3 от Закона за вероизповеданията. Съставът на ЕКК включва представители на МВнР, МВР, Министерство на правосъдието, МОН, министерство на здравеопазването, Министерство на финансите, Министерство на културата, Министерство на отбраната и на дирекция „Вероизповедания“. Председател на Комисията е директорът на дирекция „Вероизповедания“.

ЕКК дава мнения, становища, заключения по конкретни проблеми на вероизповеданията и подпомага Министерския съвет при осъществяването на държавната политика по отношение на религиозните общности в страната.

В изпълнение на своите функции ЕКК осъществява контакти и сътрудничество с правителствени и неправителствени институции и организации относно хармонизиране на нормативната уредба във връзка с вероизповеданията. Наред с това подпомага участието на различните вероизповедания в международни организации, форуми и инициативи.

При необходимост, в работата на Комисията могат да бъдат привлечани представители както на самите вероизповедания, така и на неправителствени организации.

Пример за това е разглеждането в Комисията на въпроса за мястото и ролята на църковния брак в съвременното българско общество, който е един от проблемите, повдигнати спорадично и подлагани на множество дискусии след демократичните промени в България.

Все по-задълбочаващата се криза в българското семейство и предстоящите промени на Конституцията, свързани с влизането ни в Европейския съюз, накара ръководството на политическата партия „Движение Гергьовден“ да подготви и да внесе в канцеларията на 40-то Народно събрание законопроект за промяната на чл.46, ал.1, който постановява, че в България законен е само гражданският брак. Законопроектът е внесен в канцеларията на НС през м. декември 2005 г. С писмо от м. декември 2005 г. ръководството на движението официално моли дирекция „Вероизповедания“ на Министерския съвет за експертно становище по въпроса.

В становището си дирекцията подчертава, че принципно подкрепя предложението, защото то има своите основания, но реалното превръщане на църковния (религиозния) брак в алтернатива на гражданския трябва да стане след задълбочено обсъждане на редица въпроси. По този повод Дирекцията отнася въпроса за разглеждане в ЕКК, като предварително разпраща текста на законопроекта на по-голяма част от официално регистрираните вероизповедания в страната. Въпросът е обсъден на две поредни заседания на ЕКК

(28.2.2006 г. и 21.3.2006 г.), в които участват представители на различни вероизповедания.

Като цяло вероизповеданията чрез своите представители изказват задоволство от законодателната инициатива на ПГ на „Движение Гергьовден“ и чрез изказванията си очертават консенсус относно необходимостта от изравняване статута на гражданския и религиозния брак, а бракоразводната процедура да се извършва по сега действащия в страната процесуален ред.

За разлика от тях, отделните министерства, чрез своите представители в ЕКК, изпращат отрицателни становища, повечето от тях с мотива, че религиозният брак има своята обществена роля, но не може да съществува самостоятелно и да поражда правни последици. Приравняването на статута на двата вида брак ще доведе до сериозни правни проблеми по отношение на уреждането на регистрите за гражданското състояние. Задължителността на гражданския брак, според тях, не накърнява религиозните чувства на българските граждани.

Поради различие в гледните точки за религиозния брак на представителите на отделните министерства (членове на ЕККВВ) и представителите на религиозните общности не се стига до общо становище, което да се внесе в НС. Въпреки това взаимното обсъждане на тази законодателна инициатива показва желанието както на вероизповеданията, така и на държавата да се води диалог и да се дискутират подобни проблеми. За разлика от предходния държавен режим, когато държавните институции вземаха еднолично решенията по определени въпроси, на този етап държавата иска мнението и на другата страна, в случая на отделните вероизповедания.

На второ място очевиден е фактът, че въпреки големите различията в доктринален план на участващите в диалога вероизповедания, всички се обединиха около идеята църковният брак да придобие правен статус.

Учредяване и дейност на Националния съвет на религиозните общности в България

През 2007 г. в Лондон, по инициатива на Камарата на лордовете и Посолството на Р България, бяха поканени представители на българската държава и религиозните лидери на по-големите вероизповедания в страната, за да се сподели моделът на взаимоотношения между държавата и вероизповеданията и между самите религиозни общности, както и да се запознаят с опита на Великобритания в тази област.

По време на тази среща в членовете на българската делегация възниква идеята да се създаде едно сдружение на религиозните общности по примера на редица европейски организации, което да предложи форум, където представителите на различните религиозни общности да могат да се срещат на основата на равнопоставеност и да участват в дискусии по важни въпроси от взаимен интерес.

На основание Конституцията на Република България, гарантираща правата за свободата на съвестта, свободата на мисълта и избора на вероизповедание и на религиозни или атеистични възгледи и правото на сдружаване и асоцииране и на основание на взаимното съгласие на религиозните общности, в България на 11 август 2008 г., със съдействието на Дирекция „Вероизповедания“ на МС, се учредява Национален съвет на религиозните общности в България (НСРОБ), включващ представители от различните вероизповедания в страната. Сред учредителите са представители на БПЦ, Мюсюлманското изповедание, Католическата църква, Обединени евангелски църкви в България, Арменска-

та църква и Израилтянския духовен съвет.

Като цяло, целите на НСРОБ могат да се обединят в следните направления:

1. Да насърчава разбирателството и взаимните връзки между хората с различни религиозни убеждения в България, като на първо място да работи за разпространение на познания между отделните религиозни общности относно техните принципи и ценностна система, свързани с изграждането на мирно и справедливо гражданско общество в България и света като цяло.

2. Да благоприятства за развитие на диалога между религиозните общности и държавните институции, неправителствени и доброволчески организации по въпроси, свързани с развитието на гражданското общество в България.

От направения кратък преглед на предприетите инициативи за осъществяването на междурелигиозен диалог и формите на участие на държавата се вижда, че все още има какво да се желае в тази насока. В общи линии, началото е поставено, но за работата в тази насока са необходими много повече ресурси и откриването на форми на осъществяване на подобни инициативи.

Законодателната рамка в страната ни по този въпрос ясно очертава функциите и задълженията на държавата в процеса на поддържане на търпимост и уважение между вярващите от различните вероизповедания. Наред с това се наблюдава желание от страна на държавата да се работи върху параметрите на междурелигиозния диалог.

Ролята на правителството и религиозните лидери за насърчаване на културната и религиозна толерантност в Индонезия

проф. д-р Насераддин Умар,
заместник-министър по религиозните въпроси
на Република Индонезия

Индонезия е най-голямата разположена на архипелаг страна в света, с територия от около 1 904 569 km². Тя се състои от 17 508 острова със свързващи ги помежду им морета. Почти 9634 от тези острови даже нямат и име. Индонезия е също мултикултурна и мултирелигиозна страна. В нея има 1128 етнически групи, всяка от тях с различни обичаи и език. Сред тях най-голямата е яванската. Тя представлява 41% от цялото население, като яванците са съсредоточени на остров Ява, но милиони от тях са се разпръснали и живеят на други острови в рамките на архипелага. Сунданците, малайците и мадурезите са следващите по големина етноси. Има обаче и редица други – сред които калимантанците и папуасите, чиито членове наброяват не повече от няколкостотин души.

В тази страна с общо население от 237 641 326 души има шест основни религии: ислям, християнство, католицизъм, хиндуизъм, будизъм и конфуцианство. Освен това в Индонезия съществуват и редица други религии и религиозни вярвания. Цялото това разнообразие от етнически групи, различни религии и разновидности култури представлява едно цяло, което живее в съгласие, инспирирано от мотото *Bhinneka Tunggal Ika* (т.е. различни, но неделими; единни в многообразието).

В тази разположена на архипелаг страна религията играе важна роля в социалния живот. Първият принцип на държавната идеология – *Pancasila*, гласи: „Вярвай в единия и единствен Бог“. Освен това, според тази индонезийска конституция, „всеки може да избира

и практикува свободно религията, която сам си избере”, както и че „на всички хора е гарантирана свободата на преклонение пред Бога – на всеки според собствената му религия или вярвания”. В Индонезия се практикуват голям брой различни религии, чието влияние върху политическия, икономическия и културния живот на страната като цяло е значително. Освен шестте основни религии, съществуват и около 250 течения на различни вярвания във Всемогъщия Бог, както и стотици местни религии, които са разпръснати в отделните региони на страната.

От всичко казано до момента става ясно, че Индонезия е мултикултурна и мултирелигиозна държава. Но освен че представлява национално богатство, това обстоятелство крие и огромен потенциал за конфликти – естествено, ако не се управлява както трябва. Взаимоотношенията между отделните племена, както и динамиката на самата нация, могат да създадат условия за неочаквани сблъсъци. Наскоро на няколко пъти хармонията в Индонезия бе подложена на изпитание от редица социални съткновения на етническа и религиозна основа. Предизвикателство за плурализма в страната се оказаха редица случаи на етнически конфликти в Калимантан, както и други разногласия, свързани със синагогите. Какво предприемат правителството и религиозните лидери за поддържане на общата и религиозната хармония в Индонезия? Тук предлагаме кратък преглед на това как индонезийското правителство и религиозните лидери изпълняват своята стратегическа роля за насърчаване на толерантност и поддържане на хармония между вярващите.

Ролята на правителството

Министерството по религиозните въпроси поддържа религиозния мир, като делегира правомощия на отделните общности, религиозни групи и религиозни лидери да решават сами собствените си, свързани с религиозната хармония проблеми, като предлага единствено насоки за това как да бъде управлявана религиозната хармония. Самата религиозна хармония представлява взаимоотношенията между хората въз основа на толерантност, взаиморазбирателство, взаимно уважение, зачитане на равноправието при практикуване на отделните религиозни учения, както и сътрудничество в рамките на живота на обществото: всеки трябва да бъде добър член на нацията и на държавата Република Индонезия въз основа на *Pancasila* и на Конституцията от 1945 г. Религиозната хармония се поддържа от съвместните усилия на религиозните общности и на правителството в областта на услугите и обществения ред, както и чрез делегиране на права на самите религиозни общности.

Използваните до момента форми на насърчаване на хармонията сред религиозните групи са следните:

- Укрепване на основите на тази хармония както в рамките на отделните религиозни общности, така и между тях (чрез въвеждане на основни правила и нравствени норми);
- Постигане на социална хармония и национално единство чрез насърчаване и напътствия към хората как да живеят в рамките на едно хармонично религиозно учение, което води до идеалното съчетание между толерантност и единение;
- Създаване на среда, благоприятна за разбирателството и религиозните практики, за да бъде установена хармония както в рамките на отделните религиозни групи, така и между тях;
- Цялостно изучаване на хуманитарните ценности, които произтичат от плуралистичните ценности на самото човечество;
- Прилагане на практика на духовните ценности на човечеството, които водят към божествените ценности;

- Осигуряване на мултикултурна перспектива за всички членове на обществото;
- Убеждаване на хората, че различията са нещо съвсем естествено, че на тях трябва да се гледа като на мозайка, която би направила живота още по-красив;
- Насърчаване на разбирателство между отделните религии, което трябва да бъде винаги в унисон с разбирането за хоризонта на индонезийската нация;

Делегирането на права на религиозните лидери в Индонезия става чрез делегиране на права на форумите за вътрешно-религиозна хармония (*Forum Kerukunan Umat Beragama*). Такива форуми са създадени във всички 33 провинции, както и в 403 от 532-та окръга и общини в страната. Основните задължения на тези форуми включват: делегиране на права на местните религиозни лидери с цел запазване на вътрешно-религиозната хармония, насърчаване на сътрудничеството между отделните религиозни групи, както и осигуряване на възможности за диалог между религиозните общности. Членове на такива форуми могат да бъдат представители на всички религиозни групи в страната. Форуми могат да бъдат инициирани и от местните общности, като това става с помощта на местните власти. Такива форуми са разглеждали и решавали редица проблеми, свързани с отношенията между отделни религиозни групи в рамките на определена религия.

По въпроса, свързан с обединяването на различни етноси, Министерството на вътрешните работи насърчи този процес, като създаде форуми за обединяване на нацията (*Forum Pembauran Kebangsaan*) във всички провинции, общини и селски общности в цялата страна. Както вече бе казано, такива форуми се създават по инициатива на местните общности с подкрепата на местните власти. Те имат за задача да работят за по-голяма сплотеност на обществото и по-пълно единството на нацията, както и да създават възможности за диалог. Членове на такива форуми могат да бъдат социални организации, традиционните *adapt*, етнически, както и други местни обществени лидери.

Като част от усилията за създаване на повече толерантност, в периода 2009-2010 г. бяха проведени редица обучения по човешки права за учители и религиозни лидери. През 2009 г. бе проведено обучение по човешки права и религиозни свободи на три групи служители на Министерството по религиозните въпроси, които отговарят за развитието на ислямските училища (*Madrasas*): на една група учители в такива училища по гражданско учение (35 души), както и на около 70 директори и възпитатели в такива училища. Продължителността на всеки отделен курс бе 10 дни, а 5 от тях бяха посветени на човешките права и бяха проведени заедно с Националната комисия по човешки права на Индонезия (*Komnas HAM*). През 2010 г. бе проведено обучение по човешки права и религиозни свободи, в което участваха 70 души административен персонал от регионалните служби на Министерството по религиозните въпроси, 105 учители и възпитатели по ислям, както и 35 заместник-ректори/заместник-декани, отговарящи за студентските въпроси в държавните ислямски, християнски и хиндуистки висши училища. Част от обученията бяха проведени в сътрудничество с Дирекцията по общи човешки права, Министерството на правосъдието и човешките права, както и други институции, сред които и Националната комисия по човешки права.

Освен по човешки права, през 2009, 2010 и 2011 г. бяха проведени също обучения по миротворчество и опазване на мира. През 2009 г. бяха проведени няколко обучения, предназначени за младежки лидери на различни религиозни групи, в следните 7 града: Семаранг, Матарам, Макасар, Палу, Тернате, Бекази и Джакарта. През 2010 г. бе проведена серия от подобни обучения в 6 града: Банда Ацех, Понтианак, Палангкарайа, Самаринда, Банджармасин и Купанг. А през 2011 г. се проведе обучение в 4 града: Медан, Бадунг,

Манадо и Бантул. Във всяко едно от тях участваха по около 22 местни младежки лидери от различни религиозни сдружения. Целта на тези обучения бе участниците да получат необходимите им знания и умения, за да се запознаят с анатомията и характеристиките на отделните видове конфликти, да могат да ги предвиждат и предотвратяват, както и да ги управляват и разрешават. На тези обучения бяха поканени експерти от различни университети и изследователски институти. След всяко обучение участниците получаваха възможност всеки сам да проведе подобен курс.

Чрез диалозите на местно, национално, регионално и международно равнище се ползват допълнителни усилия за насърчаване на толерантността, взаимното разбирателство и сътрудничеството. Индонезия излезе с инициатива за провеждане на редица диалози между отделните вероизповедания, които също имат за цел насърчаване на толерантността и взаимното религиозно опознаване, наред с идеите за национализъм, човешки права, равнопоставеност на половете и многообразие. Дейностите, свързани с диалога между отделните вероизповедания, се извършват въз основа на двустранни, многостранни и регионални форуми. Ето и няколко примера:

А) Многостранни диалози:

1. Първи диалог на ASEM между отделните вероизповедания (Бали, 2005 г.)
2. Втори диалог на ASEM между отделните вероизповедания (Ларнака, Кипър, 2006 г.)
3. Трети диалог на ASEM между отделните вероизповедания (Нанджин, Китай, 2007 г.)
4. Международна конференция на тема „Диалог между отделните вероизповедания“ (Muktamar al-Dualy li al-Hiwar) (Мадрид, Испания, 2008 г.)

5. Конференция в продължение на конференцията от Дурбан, Южна Африка, Женева, 2009 г.

6. Алианс на цивилизацията (АОС), Турция, 2009 г.

7. Първи диалог по човешки права между ЕС и Индонезия, Джакарта, 2010 г.

Б) Двустранни диалози

1. Конференция на епископите и Ulama (Дженерал Сантос, Филипините, 2005 г.)
2. Двустранен диалог по човешки права Индонезия-Норвегия *ke-8* (Осло, 2009 г.)
3. Семинар по междурелигиозна хармония (Рим, Италия, 2009 г.)
4. Двустранен диалог по човешки права Индонезия-Норвегия *ke-9* (Индонезия, 2010 г.)
5. Трети диалог по човешки права между Индонезия и Швеция (Джакарта, 2010 г.)
6. Двустранен диалог по човешки права Индонезия-Норвегия *ke-10* (Осло, 2011 г.)
7. Четвърти диалог по човешки права между Индонезия и Швеция (Стокхолм, 2011 г.)

В) Регионални диалози

1. Диалог между вероизповеданията в Тихоокеанска Азия (Уейтанджи, Нова Зеландия, 2007 г.)

2. Неформална среща на министрите по религиозните въпроси на *Бруней Даруссалам*, Индонезия, Малайзия и Сингапур (MABIMS), провеждана веднъж на всеки две години.

Ролята на религиозните лидери

Като партньори на правителството за поддържане на хармонията, както и основни участници в поддържането на *tasks harmony*, религиозните лидери играят важна роля за укрепване на религиозната толерантност. Първата роля е стратегическа за религиозните лидери в рамките на FKUB (форумите за междурелигиозна хармония). Като държавници и обществени представители на форумите в рамките на този диалог, те „попиват“ и предават по-нататък възжеленията на хората, концептуализират политиката за сплотяване и решават религиозните проблеми, възникващи в отделните религиозни групи.

Освен това те участват активно и в мултикултурния диалог между религиозните лидери на централно и местно равнище, който се организира от самото правителство. От 2002 г. до днес (2013 г.) правителството на Индонезия (в лицето на Министерството по религиозните въпроси) участва в диалога дискусия за по-дълбоко културно взаимно опознаване на религиозните лидери на централно и местно равнище. До 2011 г. такъв диалог бе проведен в 31 от 33-те провинции на страната: Северна Суматра, Южна Суматра, Източна Нуза Тенгара, Бали, Ямби, Риау, Южно Сулавези, Източна Ява, Централен Калимантан, Южен Калимантан, Югоизточно Сулавези, Западна Нуза Тенгара, Йогакарта, Лумпунг, Централно Сулавези, Северно Сулавези, Западен Калимантан, Източен Калимантан, Бенгкулу, Бангка Белитунг, Западна Ява, Централна Ява, Северно Малуку, Малуку, Папуа, Островите Риау, Западно Сулавези и Ацех.

За тази дейност всяка провинция избира по два важни града за място на диалога, или по-точно столицата на съответната провинция и един окръжен град. „Централата“ на религиозния диалог се състои от представители на религиозните събрания на централно равнище (MUI, PGI, KWI, PHDI, WALUBI, а от 2006 г. и MATAKIN), както и от местни религиозни лидери, избрани от представително събрание или от съществуващите в района религиозни групи, които поемат ролята и на говорители. Религиозните лидери от централно равнище имат ролята и на критици, както и обратното. Освен това, в диалога участват също изследователи и представители както на Министерството по религиозните въпроси, така и на местните власти. Диалогът се провежда най-често в сградите и местата за богослужение, както и извън тях.

Целите на този диалог са следните:

- Да улеснява комуникацията между отделните религиозните лидери – както между тези на централно равнище, така и между тези на местно ниво;
- Да развива по-дълбоко мултикултурно опознаване, заедно с взаимно зачитане и доверие между лидерите на централно и местно равнище;
- Да развива визията и оформя мисията на лидерите от централно и местно равнище за изграждане на по-динамична бъдеща религиозна хармония, но най-вече за засилване на реалното сътрудничество при решаването на проблеми, свързани с отношенията между отделните религии и социалната уязвимост;
- Да съживи използването на натрупаната в отделните региони мъдрост в подкрепа на религиозната хармония, както и да определи факторите, които могат да допринесат за тази хармония.

Местната мъдрост се счита за социален капитал, тъй като включва в себе си отделни нагласи, възгледи, възможности, обичаи и традиции, които лежат в основата на живота на хората. А самата култура се възприема като национално богатство, тъй като се развива непрекъснато, хората я ценят и ѝ се доверяват все повече и повече, а за някои нейни елементи се смята, че могат да допринесат за сплотяване на обществото. Счита се също, че културата представлява творчески отговор на географската, геополитическата и историческата ситуация, както и на положението по места.

След като се събраха отново в Джакарта, представителите на религиозната общност на централно равнище проведоха допълнителна среща с изследователи, за да обсъдят заедно и стигнат до важни заключения въз основа на проведените по места диалози. В тези заключения бяха определени факторите, които могат да допринесат за религиозната хармония в съответните области, или да ѝ попречат, като в тях бе съставен и списък с препоръки за стратегически решения в областта на религиозната хармония във всеки отделен

регион. Всичко това бе сведено до вниманието на министъра по религиозните въпроси, на министъра на вътрешните работи, на министъра, координиращ мерките за подобряване на условията на живот на бедните, на религиозните събрания, както и на заинтересуваните местни власти.

Няколко наши посещения в различни региони на Индонезия, както и диалог с хората по места, ни помогнаха да съставим кратък списък с местни мъдрости, които се обявяват в подкрепа на хармонията. Местната индонезийска мъдрост е идеологическата и културна основа за търпимост между отделните религии, вероизповедания и културни групи в страната. Тази народна мъдрост представлява всъщност един социален регламент, който е обвързващ за гражданите от съответните групи. Тук предлагаме няколко примера от тази народна мъдрост:

Местна мъдрост	Значение	Произход
<i>Dalihan Natolu</i>	трите стълба	Северна Суматра
<i>Pela Gandong</i>	ангажимент за взаимопомощ и взаимно подпомагане	Амбон
<i>Menyama Braya</i>	всички братя един за друг	Бали
<i>Satutur Sauyunan</i>	единение и колективизъм	Западна Ява
<i>sapapahit samamanis, sare-undeuk sareng saigel, saluyu sareng sabagja, sapakan sapi-haenan ka cai sami saleuwi ka darat sami salogak</i>	заедно в тежките изпитания, да се държим един за друг; взаимно подпомагане, щастливи заедно	Западна Ява
<i>Sagawe Sabumi</i>	взаимно сътрудничество	Южен Калимантан
<i>Handep/Habaring Hurung</i>	взаимно уважение и сътрудничество	Източен Калимантан
<i>Sambatan</i>	взаимно сътрудничество	Централна Ява
<i>Satu tungku tiga tiang</i>	всеки проблем се решава от трите основни елемента: правителството, обичаи и религия	Папуа
<i>Tanme Yisan Kefase</i>	единни в решението ни да се развиваме	Папуа
<i>Duduk sama rendah, tegak sama tinggi, ke lurah sama menurun, ke bukit sama mendaki.</i>	учението за социална справедливост	Островите Риау
<i>tip-tip ade mendeak tenaok ngen tenawea lem Adat ngen Rivan Cao</i>	всеки гост се посреща с добрата традиция и съответната церемония	Бенгулу
<i>adil ka' talimo, bacuramin ka' saruga, basengat ka' jubata.</i>	не поглазвай принципа на справедливост спрямо братята си човеци, изпълнен с божествен живот; разчитай единствено на Великия Бог и се уповавай само на него	Западен Калимантан

Бързата глобализация и модернизация в съвременния свят са голямо предизвикателство пред народната мъдрост в Индонезия. Развитието на информационните технологии,

които бързо навлизат навсякъде без никакъв филтър, спомага за разпространението на виждания, които са в разрез с местните обичаи и могат да оказват влияние върху цялото общество. Ако се случи нещо в даден регион, новината ще стигне бързо до най-далечните краища на страната и ще обиколи и целия свят. По същия начин културната трансформация се случва чрез миграцията на „други“ култури по различни комуникационни канали без абсолютно никаква цензура. Затова се налага укрепване на социалната сигурност чрез връщане към живот на местните мъдрости, а даже и чрез създаване на нови народни мъдрости посредством отделни споразумения.

Предизвикателства и дневен ред

Усилията на правителството и религиозните лидери за поддържане и запазване на хармонията на нацията станаха значителни особено през последните години. Все още обаче има редица предизвикателства, свързани с религиозната нетърпимост и религиозните конфликти. В едно динамично общество винаги има отделни актове на насилие, които са в пълен разрез с религията. Всъщност причините за отделните случаи не винаги бяха свързани с религиозни въпроси – повечето от тях бяха въз основа на политически и икономически различия, но бяха обвити в религиозна обвивка. Демокрацията в Индонезия наистина предоставя свобода, която понякога шокира хората. В областта на политиката при редица местни избори съществуваше потенциална опасност от социални конфликти, тъй като бяха използвани религиозните и културни чувства и възжеления на хората. По тази причина бъдещият дневен ред на страната трябва да укрепи религиозната търпимост в обществото, като постави акцент върху местната и религиозната мъдрост в рамките на всяка отделна религия. От друга страна, правителството трябва да положи усилия за предоставяне на допълнителни права на отделните общности и (ако се наложи) да въведе по-стриктни правила и норми, като в същото време осигури насоки за гарантирането на един по-хармоничен живот.

Войната в Сирия и заплахата за малцинствата*

Карлос Едде

Позволете ми да благодаря на *Дипломатическия институт към Министерството на външните работи* за предоставената ми възможност да говоря пред толкова отбрана аудитория.

Щастлив съм, че съм за пръв път в България – страна, чиято история доста прилича на тази на Ливан. Тъй като са живели дълго време в рамките на Отоманската империя, в обществата и на двете страни могат да се открият редица сходни аспекти, свързани най-вече с различните идентичности и лоялности. Наследството на Отоманската империя все още не си е отишло. Нашите страни се намират в два отделни региона – на Балканите и в Близкия изток. Тези региони обаче бяха раздробени на отделни фрагменти и превърнати в арена на жестоки боеве, част от които се случиха буквално пред очите ни.

Нямам претенциите да ви запознавам с някаква нова информация за това, което се случва днес в Близкия изток. Такава информация може да бъде лесно намерена в интернет, но тъй като аз лично не мога да отида в Сирия, данните ми не са от първа ръка. Поради непосредствената близост между Ливан и Сирия и исторически установилата се „пропусклива“ граница между тях, за добро или за зло, Ливан бе буквално залят от лица, преминаващи границата в едната или другата посока – някои бягащи от конфликта, а други присъединяващи се към безредиците. Така Ливан се оказва в много по-добра позиция от други страни, от която може да се наблюдава и анализира войната. Затова съвсем неслучайно голяма част от чуждестранните журналисти, които отразяват войната в Сирия, се установяват в Бейрут. Такава позиция обаче увеличава и риска за Ливан при евентуалния изход от сраженията. В днешното си кратко представяне бих искал да предложа гледната точка на човек със скромно участие в местните политически събития, който поддържа връзка с голяма част от участниците. Ще се опитам също да поставя в перспектива и изясня част от нещата, които най-вероятно приличат на „западниците“ на нещо като ирационално или безотговорно поведение.

Когато става дума за история или политика, човек трудно може да остане напълно безпристрастен, даже когато анализира събитията в чужда страна, защото съзнателно или подсъзнателно намесва лични ценности, анализира в съответствие с някакви интереси или даже включва собствени илюзии. А когато въпросът опре до борбата в Близкия изток, неизбежно е да има и пристрастия. И така, за да поставя това мое кратко представяне в съответния контекст, би трябвало първо да кажа няколко думи за себе си. Аз съм ливанец и принадлежа към маронитската секта, което в регионален план ме прави част от малобройно малцинство. Но даже в рамките на маронитската общност, аз често съм смятан за „външен човек“, тъй като не се придържам към основния начин на мислене и поведение на тази общност. Затова може да се каже, че сам по себе си съм малцинство в Близкия изток. По време на лекцията, както и при въпросите и отговорите по време на дискусията след това, ще говоря въз основа на собствения си опит – на преживяното или наблюдаваното от мен, за да мога да подчертая някои

*Публична лекция, организирана от Дипломатическия институт в зала „Антрактида“ на МВНР на 28 май 2013 г. за представители на дипломатическия корпус в България, експерти от МВНР, служители на неправителствени организации, изследователи, журналисти и студенти.

конкретни моменти.

Спокойно може да се каже, че в Близкия изток арабите-сунити са мнозинство. Всички останали секти и етнически групи са значително по-малобройни, което ги прави относителни малцинства. Когато обаче става дума за идентичност, не трябва да се забравя, че не е достатъчно само това как човек определя сам себе си; по-важното, ако не и определящо, е как се възприема от останалите. По време на Гражданската война в Ливан (1975-1990 г.) на всички християни, които бяха против десните милиции, бе прикачен етикетът „предатели на ливанската християнска кауза“, поради което бяха преследвани. Това обаче не ги опази от мюсюлманските милиции, някои от които гледаха на *всички* християни като на съюзници на Израел и предатели на арабската кауза.

Как се самоопределя човек? Това обикновено става в рамките на една, или по-скоро на няколко от следните групи:

- **Религиозни групи**

В район, в който са възникнали три от основните монотеистични религии в света, религията е била – и все още е – един от най-използваните методи за определяне на идентичността: евреи, християни, мюсюлмани.

- **Сектантски групи**

Често сектантството е успявало да надделее както над националната, така и над религиозната идентичност. То може да произхожда от една секта, като обаче отказва да признае, че друга секта от същата религия принадлежи към същото вероизповедание. Значението на *takfir* в рамките на Исляма – декларация за отклонение от вярата от страна на останалите – бе подчертано през 2004 г. с разпространението на Посланието от Аман от името на водещи фигури от различни секти. В това послание тези лидери подчертаваха необходимостта от единство в рамките на Исляма и заклеяваха взаимното отричане на отделните секти в рамките на една и съща религия. Самата същност на тази декларация за единство постави акцент върху безпорядъка, преобладаващ в рамките на сектантството.

- **Национални и транснационални групи**

В допълнение към свързаните с религията и отделните секти проблеми, хората от Леванта, или по-конкретно тези от Ливан, имат проблеми и с идентичността. Ливанската идентичност често се противопоставя на тази на Велика Сирия, която от своя страна се противопоставя на идентичността на общоарабската нация. Ти какъв си – ливанец, или принадлежиш към великата сирийска нация? Или към общоарабската нация?

- **Идеологически групи**

Някои идеологии успяха да обединят членове на отделни сегменти от обществото в политически партии, какъвто е случаят със социалистическата и комунистическата партия, с партия БААС и със Сирийската социалистическа национална партия. В момента общият призив е за светски реформи в обществото. С разпадането на Съветския съюз, обаче, тези партии загубиха голяма част от своето присъствие поради невъзможността да осигурят обещаното: единство срещу Израел, по-справедливо общество и по-добри условия на живот.

- **Племенни/кланови групи**

В този регион много хора се отъждествяват също със своето племе, клан или фамилия. Това играе важна роля в някои области на Ирак, Сирия, Арабския полуостров, Либия и Йордания, както и в конкретни региони на Ливан. Тези групи поддържат една към друга силна лоялност, или „*aasabiyyah*“. Такива групи могат да бъдат открити както в рамките на една и съща страна, така и в други, те могат да принадлежат към една

и съща религия или секта, а понякога едно племе може да погълне няколко секти или религии.

- **Етнически/лингвистични групи**

Най-често, за да се запазят, етническите малцинства „се държат здраво едно за друго“. Те нямат непременно сепаратистки националистически амбиции, но ревниво пазят своите езици и традиции. Освен че говорят арабски, те ползват помежду си и собствените си езици (арменски, асирийски, кюрдски и др.).

- **Корпоративни групи**

Ако например човек е член на **офицерския** корпус, което осигурява на него и на семейството му огромни облаги, той по-лесно ще се идентифицира с армията и режима и на всяка цена ще застане на тяхна страна. Освен това, клирът, т.е. **духовниците**, може също да гледа на себе си като на отделна каста. И въпреки че тези идентичности са вторични, тъй като произтичат от заеманата длъжност, силата им не трябва да се подценява.

Идентичността в Близкия изток не означава някаква възможност да поставиш хората в рамки или да им залепиш етикети. Може да съществуват прекалено много противоречия, прекалено много конфликти на интереси и прекалено много противоположни идеи. Идентичността в този регион прилича повече на матрица или на мрежа от различни идентичности, събрани на едно място, за да оформят цялото. Например, човек може да е кюрд-сунит от северна Сирия и да бъде в същото време армейски офицер. В някои случаи може да реагира като кюрд (представител на малцинството), в други – като сунит (представител на мнозинството), а в трети – като армейски офицер (представител на режима). По същия начин той може да бъде разглеждан през призмата на всичко това извън рамките на собствената му „общност“.

Кои са причините за Сирийската пролет?

1) Социално-икономическото неудовлетворение на средната и работническата класи;

2) Неспособността на режима да осигури по-добро качество на живот;

3) Скандалното забогатяване на управляващата фамилия и *номенклатурата*;

4) Реакцията срещу сегашните или бивши репресии, както и уязвимост към тираничния режим;

5) Развитието на технологиите, което дава възможност на повече хора:

- да се запознаят с повече и различни мнения;
- да сравняват управлението на страната с това в други страни;
- да се информират за събитията, които се случват в момента и са придружени от съответните изображения. Технологиите дават също възможност за по-добра координация между отделните опозиционни групи – нещо немислимо при бавните реакции по време на Студената война;

6) Броят на работещите в чужбина сирийци, които се прибират у дома, след като са били изложени на съвсем друга реалност;

7) Отварянето на сирийския пазар за чуждестранния бизнес, както и произтичащата от това свобода;

8) Примерът на палестинската *intifada*; по-късно – на ливанската „Революция на кедъра“ от 2005 г.; а още по-късно – на бунтовете в Тунис, Египет и Либия, които със сигурност допринесоха за насърчаването на сирийските активисти да се противопоставят открито на режима.

Защо тогава, след като Арабската пролет се бори за политическа свобода и реформи, насилието успя да обхване цяла Сирия?

През месец март 2011 г. групи от сирийската опозиция започнаха демонстрации срещу растящите цени на живота, корупцията и липсата на политически права. По-късно тези групи поискаха оставката на президента Башар ел Асад. Почти веднага след това армията откри огън по протестиращите и започна жестоки репресии срещу опозиционните групи и техните семейства.

Както става при много революции, въпреки че повечето хора искат промени, броят на активистите в началото е много малък. Жестоките репресии срещу тях изваждат на улицата все повече и повече поддръжници, което води до по-големи репресии. В самото начало реакцията на силите на реда беше изключително жестока. Получихме информация, че на няколко пъти, когато са издирвали опозиционни лидери в дома им и не са успели да ги намерят, силите на реда са арестували членовете на семействата им, заедно с децата, като са ги заплашвали, че ако човекът, когото търсят, не се предаде сам, ще последват жестоки репресии. А в случаите когато издирваните лица са се предавали, са били подлагани на безмилостни изтезания, преди да бъдат убити.

Насилието поражда насилие, а репресивните мерки подклаждат дух на отмъщение. При липсата на каквато и да е справедливост, много хора вземат нещата в свои ръце. Този порочен кръг въвлеча в борбата много лица, които в противен случай са щели да останат настрана. И колкото по-дълго продължава тази война, толкова по-трудно ще става да се сглобят обратно парчетата от едно разбито общество.

Дълго време режимът на Асад се представяше като единствена защита срещу сунитския фанатизъм, твърдейки, че е необходим на всички. Така той успя безнаказано да смаже цялата опозиция (голяма част от нея нерелигиозна), обвинявайки я във фундаментализъм. С обясненията си, че е необходимо насилие, за да се сложи край на заплахата от ислямизъм, режимът успя да накара международната общност да се *направи, че не забелязва* неговите действия. Успя също да наплаши малцинствата в Сирия, като ги накара да повярват, че единствено партия БААС работи в тяхна защита.

С продължаването на сраженията режимът се опитва да си осигури подкрепа както вътре в страната, така и извън нея, като в същото време всява в населението страх и предизвиква разделение между сирийците. Успява също да привлече на своя страна някои религиозни малцинствени лидери, като ги кара да говорят от името на режима.

Това естествено засилва напрежението в цялата страна. И все пак би било погрешно да се твърди, че алавитите, християните и някои други малцинства подкрепят режима или одобряват неговите действия.

Защо фундаментализмът набира сила?

Много е лесно да се смеси понятието консерватизъм с фундаментализма и екстремизма, или просто с факта, че си религиозен. Всъщност, човек може да бъде едно от тези неща, без непременно да бъде нещо от останалите. Докато много сирийски сунити са консервативни по мироглед, те със сигурност не са салафисти, за каквито ги представят и които представляват ново явление в страната.

Не трябва да се забравя, че първите протести дойдоха от страна на светското (нерелигиозно) общество. Със засилване и разпространение на насилието, в помощ на режима се притече отрита сериозна чуждестранна подкрепа, най-вече от Русия

и Иран, което накара сраженията да продължат. Като реакция на това страните от Съвета за сътрудничество в Залива подкрепиха салафистката опозиция с оръжие и финансови средства. В продължение на години Ливан бе превърнат в бойно поле за чужди държави, които се борят за влияние в Близкия изток. Днес Сирия и сирийският народ са застигнати от подобна съдба.

Пряката намеса от страна на Русия и Иран е *една от причините* за засилване на фундаментализма, тъй като тази намеса удължава борбата, засилва желанието за отмъщение и позволява на сунитските фундаменталисти да получават все повече финансова помощ и бойци от останалите. След кланетата от страна на режима в редица области, вече се чуват призови за финансова помощ от тези, които подкрепят сирийските салафисти, както и за военна помощ от несирийските доброволци, които искат да се присъединят към своите сунитски „колеги“.

Друга причина е социалната и икономическа разруха. Когато едно правителство не може или не иска да осигури икономическа и социална стабилност, необходими за приличен живот, тогава най-често религията прави това, поради което е съвсем естествено да бъде предпочетена пред националната идентичност. Социални права, каквито тук не съществуват, могат също да бъдат донякъде постигнати чрез религията – даже и с обещания за един по-добър живот в отвъдното. Сунитските фундаменталисти могат много по-лесно да бъдат убедени да се борят против режима от секуларистите или умерените сунити. Фундаменталистите имат кауза, която е различна от националната. Това е каузата на *джихата*, свещената война. От друга страна, умерените сунити и секуларистите се борят за самата Сирия, като не гледат на борбата срещу Асад като такава, а просто продължават да се борят за „националната кауза“.

Неизбежно ли е разделянето на Сирия?

Възможността за разделяне на Сирия, въпреки че не се обсъжда официално, не напуска съзнанието на хората. Това не е пресилена идея, ако се вземе предвид историята на XX век или даже времето на собственото ни съществуване. Руската империя (СССР) беше разделена на 16 независими държави; Полша бе създадена, след което бе разделена и реформирана с други граници; през XX век Германия смени границите си няколко пъти, а през 1945 г. 13 милиона души се преместиха да живеят на друго място; Чехословакия бе създадена като една държава, след което през Втората световна война бе разделена, а после възстановена и отново разделена; Индия бе преобразувана в две държави, вместо в три; Югославия трябваше да премине през дългогодишни войни, преди накрая да бъде разделена на шест държави; а съвсем наскоро Судан бе разделен на две. От друга страна се наблюдава стремеж към по-тясно сътрудничество между отделните нации, какъвто е случаят с Европейския съюз и МЕРКОСУР.

От всичко това става ясно, че точно както тектоничните плочи, държавните граници и политическите структури са в постоянно движение, за да могат да се адаптират към новите реалности, като например вътрешните демографски промени и новопоявяващият се външен регионален баланс на силите.

Още през 1974 г. Раймонд Едде предупреждава за съществуването на план, предвиждащ разделянето на Близкия изток на по-малки единици. Той заявява, че тази „конспирация“ ще започне с гражданска война в Ливан, която по-късно ще обхване Ирак, Сирия и някои други арабски нации. Но както в случая с Касандра, пророчествата му били отхвърлени като нелепи, а самият той бил обявен за обладан от теорията на

конспирацията. Няколко месеца по-късно, обаче, предсказаният от него конфликт се разрази, а християнските милиции предложиха какви ли не възможни преустройства на страната – от малка християнска държава до превръщането на Ливан във федерация, състояща се от по-малки субекти с различни вероизповедания.

Така че такова разделяне не е нова идея. Трябва обаче да се вземе под внимание позицията на основните участници по този въпрос. Докато някои нации подкрепят идеята за разделяне на днешна Република Сирия, други настояват тя да остане непокътната. Защото всеки има свой собствен дневен ред.

Сирия:

В исторически план различните общности в Сирия са живели заедно дълги периоди от време. Обществото е било предимно нерелигиозно, а сунитите, християните, алавитите и представителите на етно-религиозната общност Друзе са живели в мир.

Сегашният режим се ражда от партията БААС с претенцията, че е светски. Ако обаче се вгледаме по-внимателно в поведението му през последните 40 години, ще видим, че всъщност този режим е водил страната към сектантство, като е фаворизирал едни или други групи. В началото алавитската общност се превръща в гръбнак на режима, но с течение на времето тази секта е прочистена, за да може да се засили подкрепата към управляващата фамилия. След това режимът разширява сътрудничеството си с християните и общността Друзе, като кооптира и елитната бизнес класа на сунитите.

И така, докато режимът е в състояние да контролира Сирия като цяло, той ще може да запази единството на страната. Но с постепенното отслабване на контрола му върху Сирия, той осъзнава, че няма да успее да запази контрол върху цялото население по начина, който използва през 1982 г., даже и да успее да смаже бунтовниците с военна сила. Вече на практика влиза в сила план „Б“, според който трябва да бъде транширана територия, на която режимът да се прегрупира, след което да се отцепи от останалата част от страната. Подготвяйки се за тази възможност, режимът започна да прилага политика на сплашване, прогонване и даже етническо прочистване, за да може да разсели сунитското население, което в момента живее на територията, която се смята за територия на алавитите.

Ливан:

Ливанците са разделени във вижданията си относно събитията в Сирия. Някои от тях, най-вече „Коалиция 14-ти март“, се надяват Сирия да остане единна при един демократичен режим и се страхуват от това какви биха били последиците за Ливан от евентуално разделяне на страната.

Други, обединени в „Коалиция 8-ми март“, се надяват на обединена Сирия, при условие че Асад остане на власт. Ако обаче режимът падне, те биха предпочели Сирия да бъде разделена, при което малцинствата да образуват собствена държава в рамките на „реорганизацията“ на собствената ни политическа система.

Ясно е, че на този етап болшинството от сунитската общност застава на страната на сирийската опозиция, а болшинството от шиитите се надяват режимът да оцелее, като даже Хизбула участва активно в сраженията.

Християните в Ливан са разделени: тези, в рамките на „Коалиция 8-ми март“, твърдят, че „шиитският екстремизъм“, т.е. Хизбула, е за предпочитане пред „сунитския екстремизъм“, както и че, за да бъде запазена страната, е необходим съюз на мал-

цинствата.

Членовете на „Коалиция 14-ти март“, заедно с приближените до нея кръгове смятат, че в дългосрочен план идеята за съюз на малцинствата е самоубийствена. Аз твърдо заставам зад това твърдение, тъй като, ако то се реализира на практика, тези групи ще бъдат поведени от фанатици, които, за да могат да се утвърдят, ще започнат да насаждат страх в отделните общности, в резултат на което ще настроят враждебно и повечето сунити, които на този етап са все още умерени. Такъв процес на разделяне вече съществува от известно време в Ливан. От 2005 г. – годината на „Революцията на кедъра“ – този процес се ускори, като Хизбула зае предизвикателна позиция, а генерал Аун – агресивна.

Иран:

Иран все още си спомня как след войната с Ирак арабските страни подкрепяха неговия противник. Затова Техеран би се чувствал много по-спокоен, ако арабският свят се раздели на сунити и шиити. И тъй като разполага с малко съюзници в региона, Иран разчита предимно на Сирия, но при режима на Асад. Ако режимът в Сирия падне, това би влошило положението неимоверно, тъй като последното нещо, което желае Иран, е още една сунитска сила – ако естествено опозицията победи.

Чрез контрола си върху Хизбула, Иран има доминираща позиция в Ливан. Трябва само да се направи справка в многобройните речи на Сайед Хасан Насрала, както и в книгата на шейх Наим Касем – „Хизбула“, за да се разбере, че тази организация представлява неразделна лакейническа част от Иранската революция. В Хизбула открито заявяват, че ръководството им е назначено от Иран, че всички важни решения са прерогативи единствено на Върховния водач на революцията, както и че командването им се осъществява от Революционната гвардия. Да оставим настрана финансирането, обучението, както и присъствието на ирански кадри в Ливан.

Какво мислят по въпроса арабските страни и страните от Залива?

В най-общи линии арабските страни са против разделянето на Сирия. Страхувайки се от все по-осезателната намеса на Иран, страните производителки на петрол (GCC) финансират опозицията, или по-точно ислямистите.

Турция:

Турското правителство би искало Сирия да бъде запазена в нейната цялост по причини, различни от тези на арабите. В Турция живеят важни малцинства, едно от които са курдите, известни с изявената си сепаратистка традиция. Едно евентуално разделяне на Сирия със сигурност би предизвикало „ефекта на доминото“ върху всички малцинства в региона.

Израел:

В своя неотдавнашна статия за интернет страницата на Съвета за външни отношения Ефраим Халеви, бивш ръководител на МОСАД, написа, че *режимът на Асад е все още стратегическият избор на Израел в Сирия*. В крайна сметка този режим установи стабилен мир на Голанските възвишения в продължение на 40 години и отслаби влиянието на Организацията за освобождение на Палестина в Ливан.

Ако обаче падането на Асад е неизбежно, разделянето на сегашните страни може да осигури на Израел вътрешно предимство, тъй като ще оправдае неговото твърдение, че асимилирането на няколко общности е неизбежно, поради което обединяването на израелските араби и палестинци би представлявало заплаха за оцеляването на самия Израел. А ако има разделяне и на други места в региона, това автоматично би довело до масово избиване и етническо прочистване, както и до разселване на по-малобройните общности в новосъздадените единици. Така Израел ще получи възможност, без да бъде „сочен с пръст“, да принуди всички, които не са евреи, да напуснат териториите, които контролира.

Израел също смята, че превръщането на сегашните арабски държави в мозайка от по-малки сектантски субекти би ги настроило една срещу друга.

А Европа?

Европа подкрепя опозицията от самото начало. Въпреки това тази подкрепа все още остава само на думи, тъй като до момента не е приела форма на значителна помощ или във военна подкрепа.

Русия:

Русия бе свидетел на свиването на собствената ѝ империя до степен, до която някогашното ѝ значително влияние в региона премина в ръцете на американците. Сирия е последната крепост на Москва в региона. Пристанището Тартус представлява важен военен обект, а кризата в Сирия позволява на Русия да продължава да играе роля, с която всеки трябва да се съобразява. Това пристанище скъсява дистанцията между Русия и Иран и може да осигури превръщането на Москва в един от основните играчи в новия „Източен въпрос“.

САЩ:

Когато се говори за американско участие в конфликта в Сирия, съществува дихотомия между публичните послания и реалните действия. От една страна, избиването се заклеймява, докато от друга се правят обструкции на всяка инициатива в помощ на опозицията. По основните въпроси политиката на САЩ в региона винаги е била в съответствие с тази на Израел.

Какви са сценариите за Сирия?

1. Режимът на Асад се запазва благодарение на военна подкрепа. Войната ще продължи. Ще има периоди на крайно насилие, подобно на това, наблюдавано по време на гражданската война в Ливан. Сраженията ще продължат до момента, в който някой от поддръжниците на Сирия се огъне. Би било трудно обаче да си представим, че евентуална военна победа на режима на Асад би му позволила да управлява страната.

2. Режимът на Асад не издържа на ситуацията и се преминава към план „Б“. Това означава прегрупиране на всичките му поддръжници, както и на тези, които се боят от неизвестното, в една нова, по-малка държава, изградена около „крепостите“ на алавитите. В този случай вариантите са два:

- Ливан остава непокътнат, като бъде изолиран от алавитската държава чрез коридор от сунити, който свързва Хомс със Средиземно море.
- Съюзниците на Асад в Ливан свързват северната му част с алавитската дър-

жава чрез Хермел, създавайки „джобове“ от сунити. Една територия от сирийската до турската граница се контролира и управлява съвместно от алавити и Хизбула (шиити). При този сценарий това, което ще остане от Сирия, няма да има излаз на море. Този сценарий ще бъде неприемлив и ще удължи сраженията, тъй като опозицията ще се опита да си възвърне загубените територии не само заради загубените земи и население, но най-вече заради стратегическото положение на крайбрежната линия на сегашна Сирия.

В рамките на новата държава режимът ще трябва да прогони всички поддръжници на опозицията. За целта ще бъдат необходими съюзници в Ливан, които да обезпечат протежението на южно-сирийската/северно-ливанска граница. В крайна сметка части от Ливан ще бъдат включени в новата територия на Асад. Всъщност вече започваме да забелязваме първите признаци на осъществяването на такъв план, като например предложението (и отхвърлен) изборителен закон в Ливан, според който всяка секта трябва да гласува независимо от останалите. Целта на подобен закон е да създаде у хората нагласи, според които общностите трябва да бъдат разделени.

3. Опозицията печели.

- Сирийската държава може да остане в рамките на сегашните си граници. Спазва се обещанието, че Сирия ще остане нерелигиозна, или по-скоро светска държава, като с това малцинствата няма да бъдат заплашени. Ще има обаче чистка на радикалните поддръжници на Асад. Що се отнася до не-радикалите, техните организации могат да бъдат закрити, а може да има и гаранция, че не всички права ще им бъдат отнети. С течение на времето, по време на възстановяването на нацията, чувството на омраза може да отстъпи на чувство на единство.
- Радикалните сунити от сирийската опозиция могат да спечелят и завземат властта, след което да префасонират Сирия по свой образ и подобие. Може да се въведе и свещеният закон *Шария*, което ще изправи малцинствата пред нова ситуация.

Какво е бъдещето на християнските малцинства в случай на разделяне на Сирия или на създаване на фундаменталистка държава на сунитите?

В случай на разделяне на страната е възможно много християни от Сирия да се преместят да живеят в Ливан или в алавитската държава. А за тези, които останат, всеки вид разделяне ще ги постави в неблагоприятно положение. Какво е тяхното бъдеще?

Една от вероятните им съдби е да останат граждани втора класа. Всички привилегии, които са имали при предишния режим, ще им бъдат отнети и препоредени в зависимост от новата демографска ситуация. Каквото и да се каже, в този случай мнозинството ще се погрижи малцинствата да имат много по-малко влияние върху основните дела на Сирия.

Имиграцията е друг вид обичайна съдба на малцинствата, особено на християните в арабския свят. Ако има дискриминация, тези, които могат да отидат да живеят на друго място, най-вероятно ще го направят, както направиха християните от Ирак, които се заселиха в Ливан или емигрираха на запад.

Често на малцинствата се отнемат правата на равнопоставеност. Когато обаче те се възпротивят, реакцията е бурна, както в случая с кюрдите при режима на Садам

Хюсеин или при шалдеанците след Садам. Освен това, сунитската опозиция може да тръгне да търси мъст сред алавитите, като така разчисти всички останки от режима на Асад.

Заклучение

От позицията си в Ливан аз наблюдавам два фактора – страх и време – които могат да ни отведат до най-лошите сценарии. Колкото по-дълго продължи конфликтът в Сирия, толкова повече човешки живот ще бъде загубен. Хората ще се уморят от заплахата от трудности при съвместното съществуване, поради което ще приемат идеята за разделяне на страната. Точно на това разчита оста Асад-Хизбула.

Освен това, липсата на политическа подкрепа от страна на международната общност за умерената опозиция, укрепва позициите на екстремистите, които до момента са единствените, които получават солидна финансова подкрепа. А за умерените аргументи чуваемост няма.

И така, този порочен кръг от насилие, страх и безразличие води до сбъждане на пророчеството, че хората от различни общности не могат да живеят заедно. Тъжно е човек да си помисли, че, както обикновено, амбицията на малцина, заедно с безразличието на мнозина, води до дълга война на изтощение, до страдание, омраза и разделение, а много често – до клане и избиване. А светът става прекалено малък, за да се залъгваме, че това, което става ей там, няма да случи всеки момент и на нас тук.

Благодаря за вниманието.

Карлос Едде е ливански политик. От 2000 г. е председател на ливанската партия „Национален блок“. През 2004 г. участва активно в политическата коалиция „14-ти март“ и във формулирането на стратегията за обединяване на опозицията, което довежда до напускането на сирийците. Г-н Едде представя цялостен избирателен закон с цел реформиране на неефективната към момента избирателна система. Също така, по време на изборите представя подробен икономически план, целящ съживяването на ливанската икономика. Поддържа твърда политика срещу сектарианството и сирийското влияние в Ливан и подкрепя обезоръжаването на Хизбула.

Военната дипломация в обучителните програми на Дипломатическия институт

д-р Валентин Катранджиев

Осигуряването на стабилна международна среда за реализиране целите на отбраната и националната сигурност на страната в мирно време са трудно осъществими без действена и ефективна военна дипломация. Българската военна дипломация е ключов компонент в осъществяването на военно-дипломатическите и съюзнически отношения на България по линия на НАТО, на европейската Обща политика за сигурност и отбрана, и в рамките на военнополитическото сътрудничество в Процеса за сътрудничество в Югоизточна Европа (ПСЮИЕ). Актуализиращите се военни доктрини и стратегии за сигурност на растящ брой държави (както на водещи – Китай, Русия, Индия, така и на такива със значително по-малък отбранителен и политико-дипломатически потенциал) под натиска на променящата се съвременна геополитическа и военностратегическа обстановка извежда на преден план необходимостта от усъвършенстване структурите и инструментариума за осъществяване на военната дипломация. Това се отнася и до българската военна дипломация като важно средство за реализиране на военнополитическите и външнополитически приоритети на държавата.

Военната дипломация се осъществява чрез Министерството на отбраната (МО), осигуряващо кадровото обезпечение, и Министерството на външните работи, грижещо се за професионалната дипломатическа подготовка на военните аташета. В задграничните дипломатически мисии военната дипломация изпълнява поставените от държавата военнополитически, дипломатически и военно-разузнавателни задачи чрез института на военните аташета.

Военната дипломация се разглежда като мирновременна дейност на държавата с използването на ресурси и инструменти от сферата на отбраната и сигурността с цел позитивно развитие на военнополитическите отношения между държавите на двустранно и многостранно ниво. По този начин военната дипломация изключва провеждането на враждебни военни действия, но позволява осъществяването на военно-дипломатическа дейност, в т.ч. международен обмен на военни кадри, дружески посещения на кораби и самолети, поддържане на военнополитически диалог на ниво министерства на отбраната, провеждане на двустранни и многостранни щабни срещи, провеждане на съвместни оперативни и тактически учения на различните родове войски, участие в регионални отбранителни форуми (например, периодични срещи на ротационен принцип на министрите на отбраната на страните от ПСЮИЕ), изграждане на мерки на доверие в сферата на отбраната и сигурността (например, във формата на ОССЕ) и, разбира се, членство в колективни системи за сигурност и отбрана (като НАТО). Военната дипломация има съществен принос в предотвратяване и/или уреждане на вътрешнодържавни и международни конфликти и кризи.

Приоритети в сферата на националната сигурност и отбрана на Р България за периода 2004-2012 г.

Основното предназначение на системата за националната сигурност и отбрана е изграждането на адекватни военнополитически и военно-дипломатически способности за гарантиране териториалната цялост, суверенитета и независимостта на държавата. Във

връзка с това системата за национална сигурност и отбрана цели да предпази държавата от външна военна агресия, от въвличане във военни конфликти и да съдейства за генериране на благоприятна външнополитическа и военностратегическа среда.

Българската военна и политическа дипломация полага значителни усилия за укрепване на регионалната и международна среда на сигурност. България гради своята система за сигурност в синхрон с евроатлантическата система за сигурност. Страната ни подкрепя усилията на ООН и другите международни държавни организации за поддържане на международния мир и сигурност и осигурява участие на наши военни контингенти в многонационални мироопазващи и мироизграждащи мисии в съответствие с принципите на Световната организация.

Евроатлантическата интеграция се превръща в определящ стратегически приоритет на всички правителства след втората половина на 90-те години на XX век, които следват неотклонно курс на сближаване с НАТО и ЕС. В приетата от Народното събрание Декларация за съгласие през 1997 г. членството ни в Северноатлантическия алианс е изведено в ключов държавен приоритет, с което на практика страната ни обвързва реализирането на дългосрочните си цели в сферата националната сигурност и отбрана с колективната система за сигурност на НАТО. През 1999 г. България подпомага осъществяването на натовската операция „Съюзна сила“, като осигурява транзитен коридор на натовската авиация за бомбардировките в бивша Югославия. Твърдата българска военнополитическа и външнополитическа подкрепа за действията на Алианса в Косово дават основание на САЩ и западноевропейските страни да започнат да възприемат страната ни като надежден съюзник, което проличава на Вашингтонската среща на НАТО през 1999 г., когато страната ни влиза в процедура на подготовка за членство.

Трите български правителства за периода 2001-2013 г. (правителството на С. Сакскобургготски, правителството на С. Станишев и правителство на Б. Борисов) се опират върху постигнатото и продължават поетия курс на евроатлантическа интеграция. Те са последователни в осъществяване на стратегическо партньорство със САЩ. И трите правителства са единни във виждането си, че разширяването на НАТО в региона на Западните Балкани е в интерес на регионалната сигурност и е в унисон с българските национални интереси.

Правителство на Сакскобургготски изпълнява индивидуален план за подготовка за членство в НАТО до 2002 г., който завършва успешно с получаването на официален статут на кандидат членка наред с шест други страни от Централна и Източна Европа (Естония, Латвия, Литва, Словакия, Румъния, Словения) на срещата на върха в Прага. МВНР на Р България допринася със своя оперативнo-експертен капацитет за успешно завършване на преговорите (2002-2003 г.), които протичат на два етапа. Първият етап, който се води на ниво заместник-министър на външните работи на Р България и секретар по политически въпроси на НАТО, засяга военнополитически, икономически и отбранителни въпроси. Вторият етап обхваща договаряне на бюджетно-ресурсните и правни въпроси, и онези, свързани със сигурността и защита на класифицираната информация. С изпълнението на критериите за защита на класифицираната информация страната ни получава статут на наблюдател през 2003 г., който предоставя правото на българските представители да участват в работните комитети и другите работни органи като наблюдатели. Процесът на интегриране в Алианса приключва през март 2003 г., когато на извънредно заседание на НАТО в Брюксел е подписан договорът за присъединяване на България, ратифициран от НС през 2004 г. През периода 2000-2002 г. правителството на Сакскобургготски инициира и участва в редица външнополитически инициативи с цел ге-

нериране на необходима регионална и международната подкрепа за получаване покана за членство. (Например, през 2000 г. България е един от създателите на Вилнюската група, в които страните кандидатки за членство в НАТО генерират обща политическа воля и взаимна подкрепа за присъединяване към Северноатлантическия пакт. На Атинската конференция през 2001 г., в рамките на честванията на 50-годишната на НАТО, страната ни получава подкрепата на Гърция и Турция за членство). Приемането на България и Румъния се разглежда от военнополитическото ръководство на Алианса като фактор за засилване на балканския фланг на Пакта и укрепване на евроатлантическата сигурност в региона на Югоизточна Европа. Българското ротационно председателство на ОССЕ по време на правителството на Саксбургготски спомага за укрепване на международния престиж на страната ни. Активността на МВНР е значима по линия на съюзническата солидарност на България в антитерористичната коалиция (примери: предоставяне на летище Бургас за транспортни самолети на НАТО и изпращане на български военен контингент в рамките на Международните стабилизиращи сили в Афганистан, АЙСАФ). Въпреки разногласията между САЩ, от една страна, и Германия и Франция, от друга, по отношение англо-американската офанзива в Ирак през 2004 г., правителството на Саксбургготски изпраща български военен контингент в Кербала в рамките на многонационалните сили в Ирак, в полската зона на командване. Участието на България със свои военни контингенти в КФОР в Косово, СФОР в Босна и Херцеговина и АЙСАФ в Афганистан спомагат за трупане на ценен боен опит и изграждане на оперативна съвместимост с армиите на другите страни членки на НАТО.

България се присъединява към НАТО в динамичен период на актуализиране на доктрини, ресурси и способности на организацията. България внася своя скромнен принос според нейните военнополитически възможности и опит за формиране на новата стратегическа култура в сферата на евроатлантическата отбрана и сигурност. В навечерието на членството ни в НАТО министърът на отбраната Н. Свиначков в правителството на Саксбургготски стига до заключението, че членството отпущва важни промени в сферата на националната сигурност и отбрана и налага преосмислянето на стратегии, военни доктрини и изграждането на нов оперативен капацитет.¹ Военната реформа, като ключово условие за членството ни в Пакта, стартира с приемането на „План-2004“ и обхваща реформа на въоръжените сили и сектора за сигурност. Реформата протича по специфичен български начин, различен от този в другите страни членки на НАТО. А самият процес на трансформация се базира на изразена воля, структури и ресурси. Реформата засяга модернизирването на българската армия, в т.ч. в сферата на въоръженията, и привеждането ѝ към оперативна съвместимост със структурите и стандартите на НАТО. Тя касае и важните въпроси, свързани с кариерното израстване, социалното осигуряване на военнослужещите и социалната адаптация на напускащите в резултат на драстичното редуциране на числения състав на въоръжените сили (във всичките родове войски). От 152 000 военнослужещи през 1988 г. през 2012 г. българската армия наброява 26 000 души (от тях 2700 са резервисти, и 12% жени; за сравнение, в другите натовски държави този процент е 8-9%).² Реформата извежда на преден план необходимостта от осъвременяване на военната доктрина. Според новата философия на доктрината не числеността, а мобилността, ефективността, съвместимостта, свързаността, професио-

1 Svinarov, N. (2003). *Partnership Role in Addressing the New Security Challenges*. NATO. Online: http://www.nato.int/cps/en/SID-354CBB61-285B1CC3/natolive/opinions_20436.htm [4.01.2013]

2 Ангелов, А. (2012). *Отбранителната политика на Република България – постижения, предизвикателства и перспективи*. Онлайн: http://www.mod.bg/bg/doc/minister/speeches/20120903_VA.pdf [4.01.2013]

налният (а не наборният) състав и модерното въоръжение са ключовите компоненти, необходими на българската армия за изпълнение на задачите в сферата на националната сигурност и отбрана. Съществен проблем в осъществяването на военната реформа е нейното недофинансиране. Българската отбранителна политика е функция от финансовите възможности на бюджета на страната. Затова реформата върви бавно и мъчително през мандатите и на трите правителства. Липсата на възможности за бързо и радикално превъоръжаване принуждава българските правителства да модернизират българската армия с втора ръка системи. Приоритетно направление през последната година от управлението на правителството на Саксбургготски е стартиране на модернизацията на комуникационната система и логистика. Пристъпва се и към актуализиране и консолидиране на учебните програми във висшите военни училища.

Водещ приоритет в сферата на отбраната на **правителството на Станишев** (2005-2009 г.) е активизирането на военнополитическите и военно-дипломатическите ни отношения със САЩ. Сключените важни двустранни споразумения в сферата на отбраната дават ясни индикации, че САЩ започват да възприемат страната ни като важен стратегически партньор на Балканите. Правителството на Станишев довежда до успешен финал започнатите от предишното правителство преговори за изграждане на американски тренировъчни военни бази в Безмер и Ново село. България поема известни пасиви от българо-американското стратегическо сътрудничество в сферата на отбраната (например: дадени жертви по време на мисията в Ирак; под натиска на американците българското правителство извежда от въоръжение подвижните си ПВО системи и се задължава да не ги изнася без съгласието на САЩ).

Друг важен приоритет на правителството на Станишев е развитието на Процеса на сътрудничество в Югоизточна Европа (ПСЮИЕ). Държавите участници гледат на ПСЮИЕ като на обединителна платформа, спомагаща за преодоляване на разделителните линии в региона и като фактор за засилване на неговата евроатлантическа перспектива. България активизира своето участие в рамките ПСЮИЕ по линия на добросъседството и сигурността, борбата с организираната престъпност, трафика на наркотици и оръжие, тероризма, и по линия на превенцията и подготовката за борба с природни бедствия и аварии. Редовните срещи на военните министри в рамките на ПСЮИЕ стават важен елемент от регионалното военнополитическо и военно-дипломатическо сътрудничество. България излага своите виждания за развитието ПСЮИЕ по време на срещата на военните министри в София през 2008 г. Страната ни подкрепя политиката на „отворените врати“ по отношение на членството на страните от Западните Балкани в НАТО, което според военния министър Близнаков в правителството на Станишев ще допринесе за трансформиране на отбраната на региона и за укрепване на общеевропейската и респективно на националната ни сигурност. Друг важен момент в позицията на България е свързан с т. нар. принцип на регионалната принадлежност, според който държавите участници в ПСЮИЕ следва да поемат по-голям ангажимент за изграждане на регионалната сигурност и стабилност. Във връзка с това са важни такива регионални платформи за сътрудничество като RACVIAC (Регионален център за контрол на въоръженията в изпълнение на задълженията по Виенския документ от 1998 г. и на конвенции за контрола на въоръженията; в проведените в Центъра семинари и обучения през 2006 г. взимат участие 25 служители от МО на Р България), като Центъра за контрол на малките оръжия и лекото въоръжаване (със седалище в Белград и координатор от ООН. Центърът осъществява обмен на информация с граждански и военни структури, и координация и мониторинг в рамките на ЮИЕ), като Инициативата за превенция и подготовка за учас-

тие на въоръжените сили от региона в справяне с мащабни бедствия и аварии, благодарение на големия си капацитет и способност за действия в екстремални условия (DDPI)³.

За България е важно да оползотвори максимално потенциала на ПСЮИЕ в контекста на справяне с целия спектър на предизвикателства в сферата на сигурността в региона на Балканите и Черно море и на открояване на общите интереси на участващите в ПСЮИЕ държави. И тъй като всяка една от участничките в ПСЮИЕ има свои виждания за развитието на регионалното военно сътрудничество, на преден план излиза необходимостта от обмен на добри практики и опит, преди всичко по отношение на противодействието срещу съвременните асиметрични заплахи и по отношение на механизмите на взаимодействие между гражданския и военния компонент на отбраната.

Правителството на Борисов (2009-2012 г.) предлага на експертно и обществено обсъждане „Бялата книга“, представляваща комплексна програма в сферата на отбраната и сигурността. То си поставя амбициозната цел да завърши осемгодишния период на дълбоки реформи и да премине към еволюционно развитие на въоръжените сили. Като успех на политиката си в сферата на отбраната правителството на Борисов отчита стратегическото преосмисляне на управлението на отбраната, чрез което е постигнато интегриране на Министерството на отбраната и щабовете на оперативно и тактическо ниво. Изготвени са нужните стратегически документи, представляващи концептуална база за преобразуването на въоръжените сили в унисон със стандартите и потребностите на НАТО. През 2011 г. приключва изпълнението на плана за интегрирането на въоръжените сили в НАТО. Като слабост може да се отчете нестабилната социална среда в армията, предизвикана от действията на МО по орязване на социалните придобивки на военнослужещите и цивилните служители. Според ръководството на Легия „Раковски“, липсва ясна и предвидима система за материално стимулиране, която да гарантира запазване на сегашните привилегии на военнослужещите при пенсиониране.

Основните приоритети на отбранителната политика на страната в периода на управлението на ГЕРБ, изложени от военния министър А. Ангелов, включват ръст на участието на въоръжените ни сили в международни многонационални учения с цел усъвършенстване нивото на оперативна съвместимост, изграждането на модерни механизирани и пехотни бригади от среден тип (4500 души) съгласно натовските стандарти, превъоръжаване на ВВС и ВМС и създаване на нова организация на командване в тях, преобразуване на ПВО системата и на военноморските бази, приобщаване на страната ни в многонационални, иновативни формати за изграждане на способности и трупане на ноу-хау и опит в рамките на НАТО, подпомагане на процеса на евроатлантическа интеграция на Западните Балкани, повишаване ролята на военното образование и научноизследователската дейност в процеса на формиране на отбранителните способности на страната.⁴ Развитието на способностите на въоръжените сили обаче, продължава в условията на значителни финансови рестрикции. Реално заделяните в бюджета средства за отбрана са под изискуемия натовски минимум от 1.5% от БВП.

Принадлежността на България към евроатлантическата общност предполага и участие в изграждането на отбранителни способности на ЕС. В тази връзка е важен приносът на страната по линия на европейската Обща политика за сигурност и отбрана (ОПСО),

3 БДД Експерт. (2008). *Отбранителна политика – за сигурност, сътрудничество и развитие в Югоизточна Европа*. Българско дипломатическо дружество. Онлайн: http://www.expert-bdd.com/index.php?option=com_content&task=view&id=806 [18.06.2013]

4 Ангелов, А. (2012). *Отбранителната политика на Република България – постижения, предизвикателства и перспективи*. Онлайн: http://www.mod.bg/bg/doc/minister/speeches/20120903_VA.pdf [18.06.2013]

като важен допълващ ангажимент в рамките на евроатлантическата система за сигурност. Долната таблица илюстрира участието на България с щабни офицери, офицери от MBP, съдебни и митнически служители в граждански и военни мисии на ЕС по линия на ОПСО за периода 2003-2012 г.⁵

Мисия	Участие
CONCORDIA/FYROM	1 щабен офицер
EUFOR ALTHEA – Bosnia	120-членен военен контингент
EULEX Kosovo	49 полицейски и съдебни служители
EU Border Assistance Mission – Moldova	1 митнически служител
EUROPOL Afghanistan	1 военнослужещ от военна полиция
EU JUST LEX Iraq	организиран две обучения в рамките на мисията
The EU Police Mission in Palestine Territories (EUPOL COPPS)	1 представител от MBP
EUFOR Chad/RCA	2 щабни офицери
The EU Monitoring Mission in Georgia (EUMM)	11 военни наблюдатели
EUNAVFOR Somalia	1 щабен офицер

Модулно-тематично съдържание и методика на Курса по Военна дипломация

Дипломатическият институт при Министъра на външните работи на Р България е институцията, пряко ангажирана в професионалното обучение и понататъшна квалификация на кадрите на българската дипломация. В този смисъл военната дипломация, като важна сфера на дипломацията, наред с политическата, икономическата, публичната, културната, енергийната, екологичната и прочие сфери е трайно застъпена в обучителната дейност на Института. От 2006 г. отдел „Обучителни програми и проекти“ на Дипломатическия институт организира обучение по военна дипломация (под формата на специализирани модулно структурирани курсове) за широк кръг държавни експерти в сферата на отбраната и сигурността. Реализирането на националните приоритети в сферата на отбраната и сигурността е невъзможно без наличието на професионално подготвени военни дипломати (военните аташета) като част от общия национален дипломатически корпус. Курсовете на Дипломатическия институт по военна дипломация допринасят за повишаване на теоретично-практическа подготовка на българските военни аташета.

Обучителната програма по военна дипломация обхваща както специфично българска, така и международна проблематика. Наред с придобиване на базисни теоретично-организационни познания по дисциплината „Военна дипломация“, методиката на обучение цели и придобиване на практически умения за водене на военно-дипломатически преговори, умения за работа с медиите, аналитични и синтетични умения за изготвяне на информационни и ситуационни анализи по актуални международни казуси и прочие. Така военната дипломация се изучава от гледна точка на нейната теория и практика. Деветте издания на курса, реализирани за период от шест календарни години, осигуряват възможността за значително усъвършенстване на модулно-тематичното съдържание и

⁵ Министерство на отбраната. (2012). Участие на България в граждански мисии и военни операции на ОПСО 2003-2012 г. Онлайн: http://www.mod.bg/bg/cooperation_EC_Participation.html [18.06.2013]

методиката на преподаване.

В резултат на това структурата на курса към 2012 г. се оформя около следните тематични модули, описани не хронологично (както са заявени в различните курсови издания), а според тяхната методологична и познавателна значимост:

Модулът **„Въведение и правна рамка на военната дипломация”** тълкува основни понятия, определения, особености и фактори на военната дипломация, изучава спецификата, правните основания за изпращане на международни военно-граждански мисии, както и статута на военнослужещите в тях. В контекста на международното хуманитарно право се разглежда въпросът за правата и имунитетите на военнослужещите и правата на гражданите на територията на държавата, където се осъществява мисията. В модула също така се обясняват различните структури и инструменти на превантивната дипломация и се изучава ролята на водещите международни държавни организации, ангажирани в нейното осъществяване. (Принципите и практиките на превантивната и кризисната дипломация и международното мироопазване се изучават и в модула **„Международни организации в сферата на сигурността: ООН, НАТО, ОССЕ, ЕС”**, като в този модул, на база на практически упражнения и примери, се анализира участието на България в мисиите на НАТО; приноса на България за международния мир и сигурност като непостоянен член на Съвета за сигурност на ООН през 2002-2003 г.; анализира се и участието на България в ОССЕ; политическата и стратегическата логика на Договора за съкращаване на обикновените оръжия в Европа и ангажиментите на България по него). Изследват се различните нива на сигурност – национална, регионална и глобална. Във връзка с това националната сигурност се изучава през призмата на политики и доктрини и се определя мястото на военната дипломация в системата на националната сигурност на Р България. Тази част от модула се препокрива с модулите **„Национални доктрини за сигурност”**, **„Концепции за национална сигурност”** (в който се дебатират в сравнителен порядък националните стратегии/доктрини за сигурност на няколко натовски държави, и на новата стратегия за национална сигурност на Р България). Не остават без внимание и основните типове сигурност – „твърда сигурност” (*hard security*) и „мека сигурност” (*soft security*). В модула се изследва взаимосвързаността между традиционната (политическа) и военната дипломация.

Модулът **„Организация и ресурсно осигуряване на военната дипломация”** тематично инкорпорира модула **„Военното аташе – професионални отговорности и практика”**. Организацията на военната дипломация се изучава чрез механизма на междуведомствената и институционално-оперативна координация (Комисията по външна политика и отбрана в НС, МО, МВнР, Щаб на ВС, Главни щабове на войските). Ресурсното осигуряване на военната дипломация се обяснява чрез механизмите на планиране, взаимодействие и финансиране на дейностите в сферата на националната отбрана и сигурност на ниво задгранично дипломатическо представителство. Изследват се нивата и формите на координация между ръководителя на дипломатическата мисия (посланик) и военното аташе. В този контекст се определя мястото на института на военните аташета в системата на военната дипломация, както и механизмите на установяване на военно-дипломатически отношения. В хода на обучението се изгражда профилът на военния дипломат (военното аташе), на базата на анализ на професионалните качества, умения и на очертаване периметъра на неговите функции и отговорности. В модула е включено изучаването на института на разузнаването (като се има предвид преди всичко военното разузнаване) за ресурсното обезпечаване на целите на външната политика и политиката в сферата на националната сигурност и отбрана.

Модулът **„Военно-дипломатически преговори“** тематично се препokrива с модула **„Водене на преговори и публична дипломация“**. Модулът представя основните характеристики, компоненти и техники на водене и влияние върху военно-дипломатическите преговори. Изучават се отделните фази на преговорния процес. В контекста на взаимовръзката между преговорния процес и медийното му отразяване модулът включва изучаването на тънкостите на вербалната и невербална комуникация, на принципите и правилата на публичните изяви (например: публични изказвания в хода на пресконференции, брифинги; подготовка на съобщения за пресата, връзки с обществеността чрез медиите при кризи и природни бедствия), организиране на ролеви игри с цел развиване на умения за работа с медиите (умения за работа пред камера и пр.). Модулът изследва и въпроса за пропагандата и контрапропагандата като средство за водене на психологически войни и също така представя пропагандните кампании като инструмент за моделиране на обществените нагласи.

Модулът **„Публична дипломация“** (препокриващ се частично с модула **„Водене на преговори и публична дипломация“**) разглежда публичното измерение на военната дипломация на базата на функционирането ѝ в рамките на НАТО, като обръща особено внимание на изучаването на Концепцията за стратегически комуникации на Алианса. Модулът **„Дипломатически протокол и етикет“**, първоначално включен в рамките на модула **„Публична дипломация“**, но впоследствие отделен в самостоятелен модул, разглежда различните аспекти на дипломатическия протокол и етикет, разбира се, през призмата на приложението му във военно-дипломатическите отношения.

С оглед реализиране приоритетите в сферата на сигурността и отбраната на страната, обучението по военна дипломация не би могло да изпълни набелязаните професионално-образователни цели без запознаване на курсистите с регионалните измерения на сигурността. Във връзка с това Курсът по военна дипломация отделя подобаващо внимание на проблемите на сигурността в ЮИЕ, Черноморския регион, „Арабската пролет“ и политическите и идеологически трансформации в страните от Северна Африка и Близкия изток (Южното Средиземноморие). Модулите **„Проблеми на сигурността в ЮИЕ“**, **„Ролята на ЕС в сферата на сигурността в ЮИЕ“** анализират ангажиментите на НАТО и ЕС в сферата на сигурността и стабилността на Западните Балкани и приноса на България в тяхната реализация. Във връзка с това се дебатира възможните сценарии за подобряване на сигурността в условията на крехка регионална стабилност. Обучението включва и експертни дискусии за албанския фактор на Балканите, за Босна и Херцеговина като нестабилен държавен проект, за трудностите в реализацията на европейския път на Македония. Не остава неизследвано и влиянието на исляма върху вътрешнодържавните процеси в региона и превръщането на Турция в доминираща регионална сила с оглед нейния военнополитически, икономически, религиозен и демографски потенциал. Черноморският регион се изучава в контекста на неговата енергийна значимост в модула **„Проблеми пред сигурността в Черноморския регион“**. Темата за енергийна сигурност в европейски и глобален план намира място и в модулите **„Енергийна сигурност“** и **„Дипломация на енергийната сигурност“**. Проблемите на сигурността от гледна точка на регионалната геополитика, политическия ислям, проявленията на тероризъм в страните от Южното Средиземноморие се изследват в модула **„Актуални предизвикателства пред сигурността в Северна Африка и Близкия изток“**. Модулът **„Тероризъм и контратероризъм“**, който е първоначално част от модулите по сигурността, изследва формите, целите и типовете тероризъм и начините за неутрализиране и противодействие на терористичните атаки.

Изграждане на информационно-аналитичен капацитет

Изграждането на информационно-аналитичен капацитет е съществен компонент в кариерното развитие на дипломатическите кадри, в това число и в сферата на военната дипломация. В обучителната практика на Дипломатическия институт експертният доклад (в англоезичната политическа терминология известен като *"policy paper"*) се е наложил като успешен метод за формирането на такъв капацитет у курсистите. Написването на експертния доклад дава възможност на курсистите да извършат задълбочен външнополитически прочит на конкретна проблематика в сферата на външната политика, сигурността и отбраната и да синтезират резултатите от своя анализ в информационно-аналитична разработка. Експертните препоръки в края на докладите осигуряват приложния характер на извършваната изследователска и информационно-аналитична работа. Изготвянето на експертните доклади методически и експертно се подпомага от консултанти (профилирани експерти и дипломати от системата на МВнР). Експертните доклади обхващат широка палитра от теми. Изборът на тема от страна на курсиста се определя от актуалността на темата, нейната полезност за политико-експертните нужди на системата на МВнР и МО и от наличието на подходящ консултант – познавач на изследваната проблематика.

Следва **списък с темите за експертни доклади**, заложили в обучението по военна дипломация за периода 2006-2012 г.

Издание на курса през 2006 г.

1. Ролята на ЕС при регулиране на конфликти на Балканите: дипломатико-военни аспекти.
2. Дипломатическият потенциал на българското участие във военната мисия в Афганистан.
3. Дипломатическият потенциал на българското участие във военната мисия в Ирак.
4. Балканският регион след определянето на статута на Косово.

Издание на курса през 2007 г.

1. Съвременният тероризъм и необходимостта от воденето на преговори в условията на кризи със заложници.
2. Феноменът "камикадзе": поява, развитие, определения.
3. Феноменът "камикадзе": портрет на извършителите. Причини, формиращи мотивацията.
4. Пропаганда и контрапропаганда.
5. Вербална и невербална комуникация в публичната дипломация.
6. Публичната информация на НАТО като част от информационните операции.
7. Сътрудничеството между ООН и регионалните организации при мирни мисии.
8. Международното сътрудничество в дейността на Р България за изпълнение на стратегията на ООН за борба с тероризма.
9. Трансформацията на международното участие по укрепването на сигурността в Косово от КФОР към ЕС.
10. Ситуацията на сигурност в Македония след Охридското споразумение от 2001 г.
11. Отношенията НАТО - ЕС в сферата на сигурността: стратегическо партньорство или трудно сътрудничество?
12. Основни принципи и развитие на европейската Обща политика за сигурност и отбрана (ОПСО).
13. Участие на България в мисии на НАТО и ЕС.

Издание на курса за 2008 г.

1. Ролята на България за повишаване на енергийната сигурност на ЕС.
2. Пропаганда и контрапропаганда.
3. Проблемите на сигурността и промените в климата.

Изданията на курса през 2009 – 2010 г.

1. Манипулации, манипулатори, медии.

2. ОПСО и влиянието ѝ върху изграждането и трансформирането на националните въоръжени сили.
3. Военната сигурност – национални измерения и съюзна отговорност.
4. Перспективи за приоритетна реализация на проекта „Набуко“.
5. Медии и политика: кой кого владее?
6. Медийни реалности или реалността на медиите.
7. Съотношение и противоборство между Южен поток и Южен газов коридор.
8. НАТО – съюзна отговорност и нейното влияние върху процеса на изграждане на въоръжените сили.
9. Значение и перспективи на изграждане на български терминал за втечен газ в Кавала, Гърция.

Издание на курса през 2011 г.

1. Портрет и мотивация на извършителите на самоубийствени атентати.
2. Войната в Хърватия (1991 – 1995г.) – страни в конфликта, характер и последици.
3. Войната в Босна и Херцеговина – страни в конфликта, характер и последици.
4. Руско-турските отношения в сферата на енергийната сигурност.
5. Ролята на Туркменистан (или Азербайджан) в енергийните проекти.
6. Превантивните мисии на ООН в Югоизточна Европа.
7. Международна подкрепа за процесите на помирение в следконфликтна ситуация.
8. Развитие на военните аспекти на ОПСО в контекста на евроатлантическата политика на България.
9. Актуални аспекти на процеса на уреждане на конфликтите в Грузия след руско-грузинската криза от август 2008 г. Ролята на международните организации.

Издание на курса през 2012 г.

1. Техники за преднамерено влияние, използвани при водене на преговори.
2. Техники за преднамерено влияние при провеждане на психологически операции.
3. Съвременни схващания за психологическите операции.
4. Продоволствена сигурност: проблеми и перспективи.
5. Международната киберсигурност: приоритетни проблеми.
6. ОПСО на ЕС.
7. Сигурност на малките и средните държави.
8. Религиозно мотивиран тероризъм.
9. Подходи в международните отношения и международната практика по регулирането на конфликти.
10. Европейска стратегия за сигурност на ЕС – прилагане, еволюция, възможности за актуализация.
11. Развиване на граждански и военни способности на ЕС – аспекти и перспективи пред направлението „Обединяване и споделяне на способности“ (*pooling & sharing*) и взаимовръзка с процесите на развитие на способности.
12. Бъдещето на Сирия – различните посоки и сценарии.
13. Арабската пролет: анализ, фактология и тенденции.

Д-р Валентин Катранджиев завършва „Международни отношения“ в Киевския държавен университет „Т. Шевченко“ през 1989 г. През 2000 г. защитава докторат в руския университет „Патрис Лумумба“, Москва по въпросите на културно-цивилизационната концепция за международните отношения на американския политолог С. Хънтингтън. От 2001 до 2002 г. е изследовател в Средиземноморската дипломатическа академия в Малта. През периода 2002 - 2007 г. е анализатор и преподавател в Диплофондация (DiploFoundation) – международна неправителствена организация за подготовка на дипломатически кадри. От 2007 до 2010 г. работи последователно като сътрудник и главен експерт в отдел „Стратегически изследвания“ на Дипломатическия институт, а понастоящем е главен експерт в отдел „Обучителни програми и проекти“. От 2010 до 2012 г. е хоноруван преподавател по „Външна политика на Русия“, „Външна политика на ЕС“ и „История на европейската идея и интеграция“ в ЮЗУ „Неофит Рилски“. Негови статии по въпросите на международните отношения и дипломация са публикувани в България, Русия и Малта.

Анотации на книги

”Зад фасадата на българската дипломация“, Венелин Цачевски

Колко дълъг е пътят и какви са предизвикателствата пред един дипломат? Можеш ли да оцелееш и да запазиш авторитета си и колко важни са личните връзки и познанства за развитие в тези среди? Доколко дипломатическата кариера зависи от партийните среди и съществуват ли жестове на добра воля на толкова високо ниво или всичко е игра на интереси?

Тези и още много други въпроси повдига Венелин Цачевски в своята книга „Зад фасадата на българската дипломация“. В нея той разкрива какво всъщност се случва зад бялска на престижната работа като дипломат. Цачевски цитира имена на видни български политици на отговорни длъжности, като не крие отношенията си с тях; описва нелицеприятните условия на работа, в която той самият попада; говори за разминаването между очаквания и реалност и за поредицата от трудности и злоупотребия, които го съпътстват от назначаването му за посланик първо във Финландия, а след това и в Естония. Авторът описва подробно условията, при които работи в българските посолства във Финландия и Естония, злоупотребите и нередностите в задграничните ни представителства, произвола и липсата на компетентност на някои служители и закъснялата реакция на българските институции.

Книгата е замислена като отговор на обвиненията срещу него по т.нар. „Афера Цачевски“. Тази афера уронва професионалния и личния му авторитет и в следствие му коства поста на посланик, бивайки отзован през м. август 2006 г. Основната задача, която авторът си поставя, е да даде пълно описание на фактите и обстоятелствата, на които става свидетел по време на чуждестранното си назначение, и да опровергае слуховете, нападите и клюките по негов адрес относно дипломатическата му кариера.

„Зад фасадата на българската дипломация“ не е обобщаваща за дипломатическата практика на България. Тя представя един частен случай, за който малцина от нас знаят или са запознати в такива подробности и който, за съжаление, е далеч от идеалния. Това, с което книгата е по-различна, е нейната форма – създадена като разказ в първо лице, тя грабва вниманието на читателя с конкретиката от факти, представени от личен опит. Лекият стил и изказ сякаш ни пренасят директно в описанието, което прави книгата подходяща за широк кръг читатели с интереси в тази сфера. „Зад фасадата на българската дипломация“ е едновременно информативна и поучителна – кара ни да се замислим не само за позитивите, но и за последиците и негативите от работата на толкова отговорна длъжност; позволява ни да надникнем зад лустрото на дипломацията и да си зададем въпроса „Всичко ли е такова, каквото изглежда?“

”Революция на надеждата“, Ерих Фром

Ерих Фром е блестящ философ и психоаналитик, който създава най-известните си творби в средата на XX век. Във време, много отдалечено от нашето, той далновидно и точно усеща основните проблеми на съвременното общество и, без да е наш съвременник, звучи безкрайно актуално. Когато светът на неограничените възможности на пазарната инициатива е в разцвета си и по всичко личи, че човешкото общество най-накрая е близо до мечтаното щастие, тогава Фром говори за психологическата криза, пред която ще трябва да се изправи човечеството.

Ерих Фром предвижда болестта на съвременната западна цивилизация, видима само за малцина от онова време. Това е отчуждението, породено от „технологизирането“ и „механизирането“ на обществото. Днес тази болест е факт от ежедневието, тя е вече „*status quo*“. В книгата си „Революция на надеждата“ авторът се опитва да разграничи индивидуалната и обществена действителност, както и идеологиите, които се употребяват погрешно и разрушават ценни идеи с цел да поддържат това *status quo*. В ежедневието съзнание на съвременния човек се е вкоренило потребителското мислене за натрупване на повече и повече стоки, които в крайна сметка са ненужни и непотребни, но натрупването на които, или замяната им с нови, са мерило за добро материално положение, което е равносилно на щастие. Идеалите днес са постижения без усилие, а съвременният човек не иска и не може да бъде мярка за всички неща.

За щастие, Фром не е само пророк на кризата в развитието на обществото ни, но ни разкрива и дълбоките причини за тази криза, посочва ни и посоката, в която следва да търсим изход от нея. Написана като отговор на ситуацията в Америка през 1968 г., книгата представя кръстопътя, пред който всъщност сме изправени днес, и предизвиква да изберем кой от двата пътя да поемем. Този, който води до напълно механизирано общество, което е едно безпомощно винче в машината на масовото унищожение, или пътя на хуманизма и надеждата, на възраждането на човечността, където техниката е в услуга на човешкото благосъстояние.

Фром изразява своята тревожност от дълбокото душевно заболяване на новото време – отчуждението на обществото. Според него лекарството е в сърцето на човека, то е най-добрият лечител и революционер. Революцията към благосъстоянието на човечеството ще се направи от хора, които не са забравили сърцата си, а контрареволюцията – от хора, които не чуват гласовете на своите сърца. „Революция на надеждата“ проучва истинския смисъл на надеждата, както и какво наистина означава да бъдеш човек и стъпките, които трябва да бъдат предприети за насърчаване на хуманизирането на технологично задвижваното общество.

Смисловото ударение в книгата се мени от раздел на раздел, но основна остава темата за алтернативата на обезчовечаването. Главната цел е интегрирането и приемането на устройство, на възможностите на човешкия характер и съвременните обществено-политически и икономически проблеми. Това е направено с твърдата вяра, че един реалистичен и успешен подход към проблемите на съвременното американско общество е възможен, само ако анализът на цялата ни обществена система включва анализ на Човека. Можем да открием необходимите решения чрез разума и любовта към живота, а не чрез ирационалността и омразата.

„Революция на надеждата“ е поредната великолепа книга на Ерих Фром, насочена към широк кръг от читатели. Тя е пряко свързана с актуалните психологически и социални въпроси и носи безценни хуманистични послания. Авторът разкрива двата полюса, пред които стоим – подчиняването на човека в услуга на технологиите или подчиняването на технологиите в услуга на човека, и подробно разкрива последствията от избора на всяка от двете възможности. Коя от двете ще изберем, зависи само от нас.

„Епоха на турбулентност“,

Алан Грийнспан

Едно съдбовно обстоятелство определя „Епоха на турбулентност“ като важен елемент за осмисляне на световната финансова система и фундаменталните принципи, според които тя функционира, а именно – фактът, че е издадена в навечерието на Голямата рецесия от 2007-2009 г. Привидното спокойствие, с което Алан Грийнспан успява

да приведе инструменталното използване на добре изготвения статистически доклад върху даден аспект от американската икономика, ни помага да разберем защо рецесията бе логична стъпка в цикличността на икономическата активност.

Два фактора обуславят задължителността на тази книга в списъка „Книги, които е добре да прочета преди да навърша 70 години“. Първият и най-съществен фактор е способността на бившия дългогодишен председател на Федералния резерв на САЩ да структурира така своята теза, че дори и мисловните ви фундаменти да изразяват дълбоко несъгласие, вие ще се почувствате длъжни да изчетете книгата от корица до корица и навярно впоследствие ще съжалявате, че вашата антитеза звучи далеч по малогабаритна и функционално неиздържана. Вторият фактор е по-скоро вследствие на живота на Грийнспан като един от членовете на личния приятелски кръг, иронично наречен „Колективът“, на всепризнатата мислителка на XX век Айн Ранд. Самият той признава нейното влияние върху личността му и стремежа му да доказва своите либертариански възгледи.

Ако тайните на международния финансов и икономически свят пораждат безпокойство от неизчерпаемата бездна от несвързани абстрактни понятия, то Грийнспан съсем успешно ще създаде у своите читатели усещане за очевидност, последователност и подчиненост на естествени закони, породени от т.нар. принцип на „креативно разрушение“. Странното словосъчетание „креативно разрушение“ е ироничен начин за формулиране на нуждата от доказване на естествения човешки стремеж към риск и способността на личностния егоизъм да създаде система, спасяваща милиарди индивиди от бездната на бедността. Обективизмът на Айн Ранд проличава във водената от Алан Грийнспан политика като председател на Федералния резерв. Неговото желание е да създаде предвидливост в очакванията на стопански активните елементи, полагайки основата на един радикален, по същество, подход за монетарна политика, издигаща Централната банка като независима от политическите възжеления институция.

Конфликтът между политическото желание за изпълнение на краткосрочни цели и монетарната нужда от дългосрочна стабилност е основна тема във втората половина на книгата. За разлика от първата половина, където акцентът пада върху работата на Грийнспан като председател, втората половина е конкретен поглед върху основни социо-икономически проблеми на съвременната данъчна, социална и фискална политика на САЩ. Отделяйки място за общ анализ на ролята и потенциалната роля на новите икономически региони на планетата (Русия, Източна Азия, Латинска Америка), авторът предлага градивен поглед върху общества, които в една или друга степен не успяват да наложат върховенство на закона и абсолютна защита на собствеността. В духа на либертарианската идея за естествено право на икономическа инициатива, Алан Грийнспан създава впечатлението, че САЩ са нация, изградена върху този фундамент, и всяка едно отклонение е стъпка назад от цивилизационния избор на съвременното човечество.

”Пестеливата суперсила“, Майкъл Мандълбаум

Основната тема, която Майкъл Мандълбаум засяга в книгата си „Пестеливата суперсила. Глобалното лидерство на Америка в условията на финансов недостиг“, е свързана с невъзможността САЩ да отделят в текущата ситуация същите финанси както след Втората световна война, за да поддържат статута си на доминираща страна в световното пространство.

Авторът започва с уводна част, в която е представена речта на Барак Обама във Военното училище в Уест Пойнт при изпращането на нови подразделения в Афганистан. Мандълбаум я разглежда подробно и посредством задълбочен анализ цели да извади на бял

свят значимото в нея, а именно, рязката промяна, която Америка поема по отношение на връзката война – икономика. В нестабилното състояние, в което се намира световната икономика, са нужни акуратни мерки и според Мандълбаум САЩ вече са поели по пътя на промяната и са си направили изводи по отношение на своята политика. Датата 15 септември 2008 г. е повратна точка за американската нация и целия свят. Тогава международната инвестиционна банка „Демън Брадърс“ фалира и така предизвиква паника в националната финансова система и още повече задълбочава вече назряващата финансова криза.

По-нататък в изложението си в първа глава авторът доуточнява последиците от гореспомнатото събитие и представя влиянието му върху икономиката на САЩ и останалия свят. Нужно е да бъдат предприети сериозни корекции по отношение на външната политика на всяка една държава. Мандълбаум акцентира върху американската външна политика и новата ситуация на недостиг, която започва да се проявява. Биват очертани границите на американския недостиг, които достигат дотам, че международната дейност на световна суперсила като САЩ е нужно да бъде ограничена. Това е нещо напълно непознато, нетипично и разрушително за икономика като американската. Предизвикателството за американската политика през второто десетилетие на XXI век е да осигури лидерство при силно намален бюджет. Според автора за постигането на тази цел съществуват две стратегии. Първата е освобождаването от някои отговорности и запазването на други. Втората е поделянето на тежестта и отговорностите по извършваните услуги с други страни. Предстоящият дефицит във външнополитическите ресурси на САЩ е неизбежен. Но тази ситуация има и своите позитиви – наложената от дефицита дисциплина може да подобри ръководството на американската външна политика, предпазвайки я от грешки в резултат на прекомерно голямата сила в първите две десетилетия след Студената война.

В трета глава е застъпен ефектът на „предпазния колан“ и влиянието му върху американската политика. Предприема се редуциране на квазиправителствените икономически функции на САЩ до само една, която е от жизненоважно значение – осигуряване на най-широко използваната резервна валута за международни трансакции – доларът. Вторият елемент от предпазния колан е ограничаване границите на сътрудничество. Макар и застъпвайки тезата, че при сътрудничене държавите не биха могли да воюват една срещу друга, Мандълбаум изразява мнението си относно бъдещите реакции на другите суперсили – Китай, Русия и Иран. Дали те желаят и готови ли са да отвърнат на хвърлената от САЩ ръкавица? Ще има ли завръщане на политиката на съперничество между тези велики сили? Китай, заради своето многобройно население, е кандидат да подрине международния ред през XXI век. Но въпреки това, в края на първото десетилетие, Китай е далеч от очакванията да се превърне в международен играч, обвързан с поддържането на съществуващите глобални норми в областта на икономиката и сигурността и допринасящ за тяхното съхраняване. Русия също е една от кандидатките за челно място в международното пространство заради обширната си територия. Тя и Китай са двете държави, чиито политики провокират конфронтации със САЩ. Мандълбаум обаче фокусира погледа си върху Близкия Изток, където САЩ играят важна политическа и военна роля, дължаща се на два фактора – войните, които тя води, и фактът, че Америка е един от най-големите потребители на петрол в света.

Чрез задълбочените си размисли и последователно изложени факти, в „Пестеливата суперсила“ Майкъл Мандълбаум откроява значимата и силно притегателна роля, която играят САЩ в международната политика и икономика. На финала авторът заключава, че въпреки силното и понякога не дотам положително влияние на тази държава, има нещо много по-лошо от „силната Америка“ и то е – слабата такава.

„Народи срещу държави. Рискови малцинства през новия век,, Тед Робърт Гър

Книгата на Тед Робърт Гър „Народи срещу държави. Рискови малцинства през новия век“ е носителка на добрата вест, че – противно на очакванията през последното десетилетие на XX век и по-конкретно след 1994 г., етническата толерантност се е увеличила в глобален мащаб. Възходът на етнополитическите конфликти, наблюдаван от 50-те години на XX век, достига връхната си точка в началото на 90-те, а след това започва да спада. Въпреки че броят на воюващите групи се съхранява, честотата на подобни конфликти започва да намалява. За тази положителна тенденция допринасят няколко фактора като: налаганата от множество държави политика на недискриминация; нарастващата роля на международното посредничество и преговори при предотвратяването на потенциални етнонационалистически войни; както и самата трансформация на етнополитическите конфликти. Според Гър това е предпоставка за появата на международен „режим на управлявана етническа хетерогенност“ в бъдеще. Гър, един от водещите съвременни американски конфликтолози, е автор и редактор на повече от 20 книги и монографии, както и на множество други публикации, обесняващи генезиса на насилието и комплексните причини, пораждащи конфликти в обществото. В своите творби, Гър отделя еднакво внимание както на емпиричните проучвания, така и на теорията. Този комбиниран подход на Гър е ясно видим в „Рискови малцинства“ – проект започнат през 1985 г. и продължаващ до днес, в който понастоящем се наблюдават около 300 етнически групи. Натрупаната през годините база данни предоставя неоспорими доказателства при проверка на по-късно създадената от Гър глобална теория за етническите конфликти. Теорията посочва куп причини за появата на граждански конфликти: човешката психология, социалната среда, политиката, икономиката и културата.

„Народи срещу държави“ е третата от четирите основни публикации в рамките на ръководения от Гър дългогодишен проект, в която са посочени три основни причини за намаляването на етническите конфликти. Първо, отшумяването на сътресенията, последвали падането на Съветския съюз и комунистическите режими в Източна Европа, води до намаляването на етнополитическата активност в този регион. Второ, обществата по цял свят намират начини да се противопоставят по демократичен начин на етнополитическите предизвикателства и вместо да прибегват до асимилация и репресии, повечето демократични елити предпочитат да следват политика на признаване, плурализъм и автономия на общностите. Трето, нараства желанието от страна на държавите и международните организации да преследват последователна политика в областта на зачитането на човешките права и позитивното третиране на малцинствата, в резултат на медиен, неправителствен и обществен натиск. Емпиричните данни, придобити в процеса на изследванията по проекта „Рискови малцинства“, са използвани като основа за „Народи срещу държави“, но са допълнени с дванадесет кратки статии за конкретни етнополитически общности като: турските гастарбайтери в Германия, „руското малцинство“ в Украйна, ромите в посткомунистическата епоха, унгарците в Словакия и гагаузите в Молдова. Основният изследователски въпрос в „Народи срещу държави“ е защо хората въстават, а практическият въпрос е кога хората не въстават. Книгата ни учи, че насилствените конфликти са неизбежни, но че в крайна сметка отговорни за тяхното избухване или решаване сме самите ние. Публикацията на Гър завършва с рецепта за етническа стабилност, наречена международен режим на „управляваната етническа хетерогенност“, която само времето и заинтересоваността на международната общност ще покажат дали е осъществима и на практика.

9/2013

January/June

DOCENDO

DISCIMUS

JOURNAL

DIPLOMACY

DIPLOMATIC
INSTITUTE

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
REPUBLIC OF BULGARIA

Diplomatic Training in response to a Dynamic International Scene

Interview with Ron Ton

Mr. Ton, the year 2013 marks the 10th Anniversary of the Bulgarian Diplomatic Institute, and you are one of the people who have participated in the process of its creation and development ever since its beginnings. How would you define the Institute ten years later and what prospects it has within the region of Southeast Europe and within the wider European context?

BDI was created in September 2003 to provide the Ministry of Foreign Affairs of Bulgaria an institution to support the professional development of diplomats and internationally working officials. I had the honour to take part in the establishment and, in later years, the further development of the institution. In hindsight, BDI has proven in the last 10 years to be a sustainable factor in the training of internationally working staff. One can conclude that BDI has matured and offers better quality in the training of Bulgarian diplomats. The training of junior diplomats has become fully institutionalized in the MFA and work is also progressing on the training of midcareer, senior and other staff. Most importantly, BDI undertook action to extend trainings to other ministries and groups in the Bulgarian society. I personally believe strongly in the added value of diplomatic institutions as an instrument to promote the dialogue among countries and the sharing of knowledge on foreign issues in the Bulgarian and foreign societies. BDI fulfils this role by offering a platform for incoming foreign delegations and taking part in foreign networks. The networking element relates, in first instance, to the Balkan region and in particular BDI can share experience as a member of the European Union to other countries in the region who are in the process of joining the EU. Secondly, regional and European networks are important to share educational knowledge on diplomatic professional trainings and on foreign politics. BDI is well positioned to bring into the discussions specific expertise on, for example, Eastern European politics, energy issues, regional security issues and the Middle East.

What is the significance of regional cooperation for diplomatic training?

In my view there are important motivations and drivers to strategize on a regional or multilateral level in diplomatic training, on top of national diplomatic training:

1) International politics has become deeply involved in the solution of domestic problems the effects of which have spilled over borders demanding regional, if not global solutions, for example to environmental threats, energy resources, fight against crime and food security;

2) In the case of training programmes based on sharing memberships of regional organizations, the goal is to provide participants with the opportunity to understand better the role of the specific regional organization at stake, to understand each national position towards the organization and to improve synergies to better implement the various programmes of the organization, for example the EU, OSCE and NATO;

3) Another logic behind regional diplomatic trainings is the creation of a culture of trust, dialogue and better understanding among the neighbors and other countries in the world;

4) A fourth motivation could just be a division of labor or creating added educational or didactical value: sharing best practices or specialized knowledge on specific interactive diplomatic training exercises like negotiation simulations or case studies.

As director of a diplomatic academy, your work is primarily focused on training of officials who work in the field of foreign policy and international relations. In

your opinion, which are the main challenges that the diplomatic profession faces today, and how does qualification training provide adequate answers to these challenges?

For answering this question we have to analyse the rapidly changing international environment, and consequently the new dynamics in which diplomacy and diplomats have to play their role. At the global level, the fast changing economic order offers new opportunities to promote economic interests and attract foreign investments. Economic work is not a new phenomenon to diplomats and diplomatic missions, but training and awareness is needed on bringing a sharper focus on economic diplomacy, the relationship with the private sector and the organisation of foreign missions.

Another challenge that diplomats are facing today are issues related to sustainability and securing the availability of natural resources, in particular on the nexus of climate, food, water, environment and energy. It raises the question to what extend diplomatic services can absorb knowledge and skills on issues which did not belong to the traditional work of diplomats. New forms of specialised diplomacy have to be created. Most importantly, it results in a new way of thinking about the cooperation between ministries of foreign affairs and other ministries within the governments. The new international agenda requires an open and constructive inter-ministerial cooperation and coordination. Diplomats are excellently positioned to provide their services in policy coordination, networking, negotiations and understanding diplomatic culture and protocol.

Thirdly, diplomacy is not limited any longer to interstate communications. Today's diplomat is interconnected to a wide variety of organisations and peoples: private companies, employer's organisations, trade unions, NGO's, universities, the arts sector, journalists, media, and others. Diplomats have to become excellent networkers with a good political antenna.

Finally, the world has become more transparent. Digital sources and the social media supply an abundant amount of information which is accessible in a short timeframe. It demands a different approach of diplomats towards digesting information for policy advising and places public diplomacy even stronger into the heart of the work of a diplomat.

Diplomatic institutes have more than ever to play a pivotal role in meeting all of these challenges. In my view, it will be essential to design and decide on clear qualifications indicators on the different roles and levels diplomats have to act: at the junior, mid-career and senior level; bilateral or multilateral; and generalist or specialist. Based on a competence model, training has to be implemented and supported within the entire ministry. Quality training should be focussed on the professionalization of skills and on more efficient work processes. Therefore, investment in the design of interactive and practical oriented trainings is a necessity.

Has the notion of diplomacy in Europe changed after the establishment of the European External Action Service?

The European External Action Service is still a work in progress. So far, the establishment of the EEAS did not have a major impact on changing national diplomacy. However, there are potential signs which are affecting diplomacy. In Brussels attempts are made for a better adjustment among the member states and the EEAS on pre-post trainings, preparing for detachments to Brussels and promoting a common diplomatic culture. In major capitals in the world the cooperation between the national embassies of the member states and the EU representation is growing, for example in reporting on local developments. Host countries sometimes look upon EU missions as „EU embassies“ with an „EU ambassador“ who can create dynamism between host countries, the EU and national embassies. This year's review must make clear to what extend more cooperation in shared services or even transfer of

services, for example in the field of consular policies, will be possible.

What are the most important skills and knowledge that a successful present-day diplomat needs? How are they covered in Clingendael Academy's curriculum?

The Clingendael Academy has six sub-divisions: Diplomacy; European integration; Security and crisis management; Skills programmes; Capacity building and consultancy; Open enrolment courses.

We conduct 30 courses for foreign diplomats' training covering 50 countries and 500 diplomats each year. For the NL Ministry of Foreign Affairs we conduct the training for junior diplomats in a three-month programme and offer pre-post training and specialized courses. The Clingendael Academy also offers diplomatic training to expert ministries and local government like the municipality of Rotterdam. Next to diplomatic training, we offer courses in the security sector (justice, police, defence) and EU affairs. Our skills training programmes are focussed on negotiations and mediation. Two special activities are a three-month postgraduate course for recently graduated students, and in cooperation with the Leiden University we offer a Master's programme on international relations and diplomacy. Special reference has to be made to our capacity building section which provides training and advice on the development of foreign diplomatic institutions. In total we offer 80 programmes per year for more than 2 000 participants.

Our training philosophy is based on four pillars: 1) the trainings should be policy relevant; 2) analysing current international dilemmas from a policy perspective; 3) the trainings are skills and work process oriented and 4) the trainings are organised in an attractive interactive environment. In trainings, as part of a career development programme, we provide a specialized methodology on assessing personal development and qualifications.

Of course, a choice among the most important skills and knowledge for a successful present-day diplomat relates to the context of his or her work. However, in general terms my view is that a modern diplomat has to understand very well the domestic political dynamism, must be able to develop an integrated view on core tasks of foreign policy and understand which actors and organisations influence and dominate the international playing field.

A successful present-day diplomat is in essence a network diplomat with outstanding communicative and analytical skills, a fine policy coordinator of complex issues, a good negotiator and lobbyist on behalf of his or her country and – a personal preference of mine – having a good sense for active listening skills and empathy.

Which are the current priorities in Clingendael Academy's educational agenda in terms of qualification training and international cooperation?

Our current priorities are innovation and diversification. We have to renew all the time our efforts in simulating the practical diplomatic environment in our trainings. One of the most well-known core competences of the Academy is our capacity to design and develop simulation games and case studies in international relations and negotiations. We will continue to invest in new products. Besides more general diplomatic trainings we would like to design products in specialised diplomatic trainings, for example in economic, water or climate diplomacy. In that respect, we have planned to increase our offer in the training of a wide variety of skills. We also believe that other ministries and local governments are in need for diplomatic training, for example for attaches and city diplomats. In the security field a mix of trainings for police, justice and defence is promising. In our international cooperation we have empowered our trainings and consultancies to strengthen foreign (diplomatic) institutions, for example in "train the trainer" programmes, curricula development, the design of interactive working forms and strategic development. Lastly, I would like to mention our newly designed methodology for

coaching and guidance of diplomats in training based on competence development.

Which, in your experience, are the greatest challenges that diplomatic training faces today?

Clearly, diplomatic training cannot be delivered anymore in isolation of domestic affairs and public opinion. Also, the relationship between the ministries of foreign affairs and other ministries has changed dramatically. Each ministry consists of substantial international affairs departments and, accordingly, has built on specific international networks. Both developments have reference to today's training of diplomats.

The challenges for diplomats have been evolving. More demands are made on the role of diplomats in their abilities to coordinate complex policy issues into a single point of interest for a country, to lobbying and networking, to public diplomacy and to strategically influencing other parties and peoples. Diplomatic training should be based on performance indicators to reach the required level of qualifications. Increasing the level of skills and promoting efficiency in the work processes are the keys to work toward a more effective operating diplomatic service.

***Ron Ton** is Director of the Clingendael Diplomatic Academy. He is also Secretary of the Clingendael Advisory Council and Chair of the Clingendael Training Group. At Clingendael he manages courses in International Relations for Dutch civil servants, private groups and foreign diplomats. He is a consultant to a number of diplomatic academies abroad, where he advises on international training and capacity building. Before joining the Clingendael Institute he was a Senior Lecturer and manager of international projects at a number of private business schools. He graduated from the University of Utrecht with a Master's in Contemporary History.*

British Euroscepticism: an attempt to revive the nation state

Vladimir Shopov

The increase in skepticism about the European integration process is more and more seen as a key “sign of our time” and a new political reality that is directly related to international politics and domestic political dynamics in individual member states. On a macro-analytical level multiple reasons can be specified for its sprouting: globalization and its consequences, the ongoing process of giving power towards Brussels, the perception of the organization in the context of the neo-liberal project of the Single Market, the change of political generations in the old member states and the appearance of politicians who have lost the memory of the Second World War, changes in the structure of European economies and their effects, etc. The list can be extended. (1) The profound change in the nature of the union in recent years and the ongoing integration as a long way out of the global crisis will surely turn the issue of the growing skepticism into one of the key questions about the future of the continent.

It is one of the faces of accelerated politicization of the topic on Europe itself, which is currently shaking the political systems north and south. Societies that for decades had not been questioned on the topic of integration, now articulate their dissatisfaction through it and give a clear signal to our politicians to react and change attitudes. In the case of the UK the situation is different mainly because of its traditionally reserved attitude to the great European project and its historical and almost metaphysical grounds. After the most significant attempt to reformulate the British position in Europe in the years of Tony Blair (1997-2007) the Island seems to be going back to where it has always been: pragmatic, suspicious of big political projects, supporting the Single Market but skeptical towards continental institutional panacea. And above all, believing in the ability of nations to govern themselves and manage their own destiny.

Europe in the structure of British interests

The exact positioning of Europe in the foreign policy strategies of the UK is among the most difficult cases for its politicians and practitioners. Its inclusion as one of three key circles of interest (along with the U.S. and the Commonwealth) is the most stable frame of thought on the subject, although for long periods after the Second World War its relative importance to the subject has been controversial. (2) It can be argued, however, that for the first two decades after 1945 the “old continent” had been placed lowest in the hierarchy of those circles of national interests. The collapse of the British Empire and the gradual realization of turning the country into a minor world power change that, but the process takes quite a lot of time. In parallel with that noticeable weakening of its position, starts a process of reconsidering the attitude to Europe and the gradual orientation to it. Nevertheless, the effects of European integration in general were undervalued and only the major economic difficulties toward the end of the 1960s and early 1970s forced the UK to change its strategy and seek membership of the European Communities. When it managed to get it, it made it from the position of a weakened economy and geopolitical authority. Only at the time of Margaret Thatcher and Tony Blair Britain found a formula for a more sustainable impact within the organization as standing between the U.S. and Europe, a mediator that simultaneously opened its doors to Washington in Europe, and to Europe in Washington. This effect of a geopolitical multiplier is the last attempt to exert serious influence in the EU before the return of the Conservatives to power in 2010, albeit in

a coalition government. As a result of a variety of reasons (described below) David Cameron and his party comrades launched a policy of gradual distancing from the EU and returning to the understanding of foreign policy, which is more focused on regaining the power of the nation state and the global dimension of British interests in the context of globalization. This is a different interpretation from the one that Tony Blair made a few years before that, and in it Britain, with an understanding of its own limitations, looked again at the world.

Situational factors of the new British Euroskepticism

Beyond the factors associated with attitudes, cultural dispositions and foreign policy strategies, the rise of Euroskepticism has also other different, more political and situational reasons. *The first* is linked with the evolution of the Conservative Party and the leadership period of David Cameron. His political trajectory in the early years did not include the tangible element of respect to Europe, as it was practically not on the list as an important component in its ideological modeling. Quite the opposite. The current Conservative leader was more akin to two distinct trends in recent decades, especially for some leading figures of the party. *One* is intuitive pragmatism in relations with Europe, which is typical for the majority of British business. It is dominated by the understanding of the benefits of the Single Market in combination with sensitivity to the problem of overregulation by Brussels, but without their forming a conceptual basis for skepticism, let alone a programme to withdraw from the Union. Cameron as part of the establishment of the City of London rather enters politics with that attitude. *The second* is related to the modern history of the Tory party itself and the deep divisions on Europe from the late 1980s. In the years following the then suicidal split on the issue, a sort of a pact of reconciliation was made within the party with a view to restoring its electoral positions. Part of the formula to return to power after three terms of New Labour lies precisely in silence on the issue of Europe and delaying it to the farthest point. David Cameron was among the politicians who fully supported that approach and did everything so that the big theme of separation does not return. With that thought, he became Prime minister in 2010. Various events, however, necessitated a change in its position. (3)

According to various estimates, more than half of the new generation of MPs entering Parliament after 2010, have basic Euroskeptic attitudes. This does not just tip the internal balance within the party, but creates a new majority that does not feel bound by the ghosts of the euro-division already mentioned from previous decades.

That memory kept for more than fifteen years the issue of Europe away from Tory agenda, even when Tony Blair attempted to create a more pro-European community. This process of more Euroskeptically inclined MPs entering in turn is due to the convergence between the views of the members of the party and the type of candidates selected by them to participate in the political process. As an overall result, the Tories now have a new generation of young MPs who are more liberated from the Euro fears of previous governing figures, closer to their members, and are also closer to the growing public acceptance of distancing from Europe. (4) Another reason for selecting this type of MPs is precisely the reaction of many Britons against Blair's efforts to bring the island nation closer to the "continental" understanding of the European integration process.

The second deep-rooted reason is the abruptly changed electoral situation in the country in recent years and the strengthening of the Great Britain Independence Party (GBIP) as real competition to conservatives. The changed attitudes in Britain towards several key issues of their development such as multiculturalism and immigration allow that party to develop their messages in this direction and to strengthen their levels of support. The last decade can be

analyzed as a key one, in terms of perceptions and the growing sense of many Britons that the multicultural model is not the most successful formula for living together, and the increasing problems with the “third generation” immigrants illustrate the difficulty of the internal British integration model. A number of important single events around which such attitudes crystallized, were the bombing in 2005 in London and the whole debate about the necessary responses to terrorist threats and their cultural implications. Another very significant event in terms of breaking up the public debate was the failure of the Labour government to predict in 2004 the wave of immigrants as a result of the first wave of eastern enlargement of the European Union. The then formal assessments were for less than 20 000 people from the ten new member states, but these estimates turned out comically inaccurate. In the end, the figure exceeded a million and it reactivated a big half-forgotten debate from the post-colonial British era, when the wave of immigrants from former colonies gained momentum between the 1950s and the 1970s. The crisis that commenced in 2007 in the UK with the collapse of several banks and entering the “great recession” further on exacerbated the immigration debate and allowed the political entrepreneur Nigel Farage to carry out one of the most prominent positionings in British history.

Before these events, GBIP was a small party that, in line with expectations from the European Parliament elections, presented itself well in precisely this type of vote. Analytically these elections are considered “vote of second order” in which voters traditionally vote for peripheral parties and punish governing parties. This is evident from the results of Farage’s party, which in 1999 and 2004 got about 7% of the vote. The party made its breakthrough in the 2009 elections, when it became the second force with over 16% and positioned more firmly on the political terrain. Interestingly, this result turned out to be not just an exception, but with it the party managed to strengthen its support for national elections. That made it a political phenomenon of a new order, at least in terms of the Tories. (5)

At first glance, their big problem is missing the leadership positions on key topics of political debate and their inability to capitalize on issues that traditionally have their rhetorical and management field. For a long time the hurdle that Farage’s party poses to Tories has been conceptualized in this way, but in essence it was elsewhere. Briefly, GBIP is actually the first acceptable and accepted as a legitimate right wing opposition to Conservatives within the framework of the more than a century-old political history of the country. This is a qualitative change in the positioning of the party of Margaret Thatcher and John Major and its consequences are only now beginning to get realized. Previous competitors such as the British National Party or the English Defence League were positioned just too right in political opposition and failed to build confidence. However, even in its more extreme projections British political culture can not accept openly extreme and xenophobic attitudes and behaviour. It is exactly the successful and apparently sustainable positioning of the party of Nigel Farage that creates a situation in which the Conservative government was forced to compete on European issues with a political subject to the right. This is a new political situation.

The third reason that deserves attention is related to a number of cultural changes, some of which have already been briefly highlighted. The years of Tony Blair and his attempt to reset relations with the EU coincided with the economic peak of the pre-crisis period and consumer facilities of open spaces of Europe (for example, entering the European cuisine, fashion and culture in the UK, cheap trips available to all social groups, accelerated migration of citizens from different Member States within the fast-growing economy). Many analysts and politicians saw in these processes deep reason for the overall change in the British attitude towards Europe, but they were wrong. The return of reservedness is the product of many phenomena that can not easily be arranged hierarchically, but some can be clearly identified.

The decade marked by attacks of September 11, 2001 gradually planted a sense of insecurity and insurmountable difficulty in multicultural communication and its policy of “equal distance”, which simultaneously keeps your distance and does not generate stimuli for cultural reciprocity. The sense of vulnerability of the majority was a predictable product of this situation. The global crisis has further intensified this feeling and has brought to the surface in an environment of weakened political correctness the concerns of that majority. The increased migration to the UK over the past two decades additionally became a major political issue as it was operationalised in a separate managerial subtopics such as access to social welfare, health care, urban problems, and more. The entire range of these dislocations gave birth to an environment in which the theme on Europe returned as a problem requiring new attention and respect. In combination with the well-known reservations about the European project, the rebirth of British skepticism and political turbulence around it can be no surprise.

Structural factors for the revival of British skepticism

The previous section outlined some important reasons for the emergence of a new British Euroskepticism, but they bear a more situational character and are associated with various developments at the level of political system, culture and electoral incentives. Here we will focus on some other, more structural causes of the phenomenon, which will ultimately determine its strength and influence in the coming years. They are centred around the idea of the nation-state as still capable of good and wise management in the era of globalization, possessing a sufficient number of tools to respond and guide public processes. In other words, it is a perception opposite to the established norms of globalization as a process that permanently and irreversibly takes away power and authority from the state of the national community. The new British Euroskepticism is centred around the issue of reviving or preserving the ability of the nation state to govern and direct its affairs.

One of the main reasons for returning to the subject of the self-governing nation-state is the gradual evolution of the European Union in the years following the 1975 referendum held in the UK. (6) For a country with such a long and successful tradition of management, the shifting of the European project from the less integrated model to the economic and long-term political union is not without consequences and can not be seamlessly incorporated into the political system and culture. If for many people “on the continent” that evolution is no surprise or food for thought, in the British context, it is not so. The incessant process of giving power and reconfiguration of the sovereignty of the nation-state has reached a critical point that not simply requires political debate and light, but also a thorough rethinking. Moments that held the beginnings of such efforts have been quite a few in recent decades - the development of European social legislation and model, the integration of the European Charter of Human Rights, the increasing activism of the court in Luxembourg, the development of the European Constitution and others. The new wave of integration around the eurozone crisis in this sense is the culmination of this process, and in combination with other factors it highlighted the desire of Britain to rethink its willingness to surrender its powers and to keep (or to get back, depending on the degree of radicalism) more than the ability of the nation-state to decide its cases independently and in line with their own ideas and interests. As already mentioned, Britons do not hold on themselves that almost metaphysical attitude towards European construction, and this attitude allows them to deduct a distance that is not characteristic of other nations.

A second major reason for turning to the question of the self-governing nation-state is related to the global crisis, its consequences and the issues that it raises. It will not be an exaggeration to say that the ability of Britain to react quickly and independently to the first outbreaks of the

“great recession” is one of the main reasons for the revival of the sense of value of the self-governing nation-state – outside the complex procedures and mechanisms of the euro zone, beyond the limitations on policy level that euro membership is increasingly presupposing. Apart from them, the perception of the euro crisis as the epitome of declining Europe, together with the irreversible shift in geo-economic gravity to the East, no doubt play their role. In a number of a little more specific categories should be celebrated the freedom with which the British authorities took early independent solutions of (temporary) bank nationalization as early as 2007, thus managing to take preventive quick decisions. Just at that time the country was a leading player in the efforts of G20 to structure itself as a key player in international politics and the success of this venture was also interpreted by many people as preserved British trait, will and capacity for good governance of the nation state in contrast to the complex and endless mechanisms in integrated Europe. (7) Of a far more crucial importance, however, is the British non participation in the Euro zone and the retention of their own central bank and, accordingly, conducting a separate and independent monetary policy. In practice, the main burden of dealing with the crisis fell on the central bank and its sovereign right to decide on the most appropriate policy and approach that were crucial to the revival of the perceived need to maintain as an independent capacity the nation-state in its key sectors. The effects of this phenomenon have yet to be analyzed in depth, but even at this stage, its importance is obvious.

The third reason is related to the return of the British confidence that the country has a potentially successful strategy for economic prosperity in the global era, with the EU bearing a more peripheral role in it. The Union is an important market for the British and the Single Market is one of the things that they value most. At the same time, the last few years, and especially since the beginning of the crisis clearly show their elites and citizens that the strengths of the economy can easily be capitalized through an independent national growth strategy. The country has a great number of assets that are available: large and experienced corporations, strong positions in new, creative industries, a strong financial sector, famous brands, the advantage of the English language, “soft power” of the country, its cultural capital, etc. In this context, the EU is increasingly perceived as a source of too many regulations and restrictions, and this leads to an increase in negative sentiment. Similar dynamics can already be seen fairly clearly in strengthening the division in relation to the EU on different categories of economic operators. Larger companies are still willing to support Britain’s membership of the EU, while the small and medium ones have growing reservations. For younger players Brussels is increasingly a source of regulation and costs, rather than winning access to the single market. This attitude and enhanced global capabilities are increasingly forcing medium companies to look for ways to develop new areas of growth also beyond Europe. Such “global perspective” to the country’s economic future shifts recent settings. This is happening in tune with the background conviction of leading analysts and entrepreneurs that geo-economic shift towards the East is the key component of future global economy. In this context, the tangible increase in skepticism about the EU and its plans for economic integration around the euro area countries is understandable.

Conclusions

The return of British skepticism to the EU is a slightly different process than the one that drives many of the negative reactions in other northern member states of the organization. It is not so much a product of “financial nationalism” or fear of competition that the single market continually generates. Europe is not just the easy explanation for the difficulties faced by the British in the era of crisis and restrictions. To a greater extent this phenomenon is due to the

feeling that the free and maneuverable nation-state possesses more ability to respond to and manage the consequences of the big shift in the world in recent years. In this sense it is an attempt to restore national state without accompanying new utopia autarchy, an attempt to redefine the dynamics in which the modern European country only delegates powers upwards, in order to deal with major issues of development and governance. The history of Britain gives the UK confidence in the meaning and results of this exercise, without radically turning its back on the European project. The effort is exceptionally interesting and the results of the attempt for its implementation will tell us a lot not only about the British themselves, but about how in today's world governance and foreign policy seem to be. It is worth watching.

1. See, P. Taggart and A. Szczerbak (eds.), *'Opposing Europe. The Comparative Party Politics of Euroscepticism'*, volumes 1 and 2, (2008), Oxford University Press, Oxford, England.

2. The subject of the tendencies and development of British foreign policy after the Second World War has been treated in a great number of studies. For the purposes of this paper, two of them have been referred to: M. Blackwell, *'Clinging to Grandeur: British Attitudes and Foreign Policy in the Aftermath of the Second World War'*, Greenwood Press, 1993 u L. Martin and J. Garnett, *'British Foreign Policy. Challenges and Choices for the Twenty-First Century'*, Chatham House Papers, 1997.

3. See, M. Beech, *'British Conservatism and Foreign Policy: Traditions and Ideas Shaping Cameron's Global View'*, *The British Journal of Politics and International Relations*, 2011, vol. 11, pp. 348-363.

4. See, P. Lynch and R. Whitaker, *'Where there is discord, can they bring harmony? Managing intra-party dissent on European integration in the Conservative party'*, *British Journal of Politics and International Relations*, 2012, doi: 10.1111/j.1467-856X.2012.00526.x

5. The successful transition of GBIP from a "single-issue" structure to a full-bodied party is shown in detail in different studies. For the utmost summary, see, G. Loomes, P. Lynch and R. Whitaker, *'The UK Independence Party: Understanding a Niche Party's Strategy, Candidates and Supporters'*, *Parliamentary Affairs*, 2011, pp. 1-25.

6. This point of view is expressed in the latest great speech of the British Prime Minister David Cameron on Europe's issues. See, D. Cameron, *The Bloomberg Speech on Europe*, Full text at: <http://www.thetimes.co.uk/tto/news/politics/article3665722.ece> / 23 January 2013, London, England.

7. I. Townsend, *'G20 Rises, G7 and G8 Fall'*, *British Parliament*, 2010, <http://www.parliament.uk/briefing-papers/SN05028>. See also, C. Crouch, *'The Strange Non-death of New-liberalism'*, 2011, Polity Press, Cambridge, England.

Vladimir Shopov is director of the European Strategy and Policy Institute and founder of Sophia Analytica Ltd., a research and consultancy company. He is an Adjunct Professor at the New Bulgarian University and a lecturer at the Diplomatic Institute to MFA, as well as visiting lecturer in various European countries (Belgium, Finland, Luxembourg, Czech Republic, etc.). He has worked with a number of research centres in Europe and USA and has been a professor in political sciences at Sofia University "St. Kliment Ohridski".

Mr. Shopov has an MA in Political Science from Sofia University and an MSc in Comparative Politics from the London School of Economics and Political Science. He has also studied at Oxford University; Queen Mary College, London University; the New School for Social Research, New York and California University, Sonoma. He is finishing his PhD in international relations at NBU.

He has published on a wide range of issues, among which European policy and integration, party systems and democracy transition issues, British policy, political change, etc. He is also columnist at FORBES Bulgaria in the field of European issues.

Strategic Foresight – and the EU

Antonio Missiroli

As the perfect storm that hit the EU a few years ago seems to be slowly dying out, the crisis management mode that prevailed then seems now also to have given way to a more reflective mood: a less uncertain present is encouraging greater focus on how to shape a less uncertain future. Various political and institutional initiatives across the Union indicate a growing interest in strategic thinking and analysing trends and factors that may affect Europe's position in the years and decades to come.

It may therefore be useful to dig a bit deeper into the nature, practice and record of strategic foresight – as has emerged elsewhere, especially in the United States – and to assess its relevance for the Union. To do so, a preliminary distinction needs to be made between 'foresight' as an essentially predictive function, and 'strategy' as a mainly prescriptive one.

On foresight

Big shocks and tectonic shifts – such as large-scale wars, protracted economic crises, or technological revolutions – have often prompted calls to identify new 'megatrends' and sketch out far-flung futures. These calls have been made, understandably, after the sequential events of the Great Depression, World War II, and the Cold War. And the same is happening again now.

However, there is one big difference between, say, the early 1950s and the current situation. Back then, in fact, the climate in which 'future studies' started blossoming – thanks to pioneer 'futurologists' like Hermann Kahn or Daniel Bell – was one of relative predictability (of the domestic environment, the core variables, the main actors) and state-centred policy-making (or even planning). In essence, states and governments were in control of borders and markets. And in the late 1980s, when the winds of change began to sweep across the world and the 'end of history' was announced, the prevailing mood was one of boundless optimism regarding the seemingly unrestrained possibilities of the future – despite early warnings of a looming 'clash of civilisations'.

Today, neither is true: the future, even the immediate future, looks highly unpredictable, while states and governments are no longer in control, at least not to the same extent as in the 1950s (or even the 1990s). Complexity, chaos and network theories emphasise the fact that we now operate within open systems and that any policy should just try to build resilience and 'prepare to be prepared'. As a result, 'foresight' is now fundamentally different from what it used to be, and surely a more hazardous undertaking. There has indeed been no shortage of intelligence blunders and so-called 'strategic surprises' in recent years, from 9/11 to the 'Arab spring' – not to mention the financial crisis itself.

Maybe this unpredictability of predictions is the reason why looking to the future(s) has turned into a flourishing business, no matter whether it is named strategic foresight, horizon scanning, international futures, or just scenario planning. Of course, methodologies vary significantly: some aim at raising awareness and fostering preparedness; others at offering menus of competing policy options or 'alternative worlds'; and a few of them border on open advocacy and spin. In finance, risk analysis is a varying combination of them all (while 'forecasting' is a predominantly statistical exercise). In public policy, these are all seen now as indispensable tools for 21st century statecraft, linking trend-spotting with agenda-setting.

... and the EU

All these considerations apply also to the EU itself. The best laid long-term plans and strategies associated with European integration date back to periods when predictability and state control were highest: right after the Hague summit, for instance, with the opening of the original Community to new members and the proposal of the Werner Plan for economic and monetary union (1969-71); between the Single European Act and the Maastricht Treaty (1986-1991); and then again between the creation of the euro, the 'Big Bang' enlargement and the Convention on the Future of Europe (2001-03).

'Strategy may sometimes have some merit, especially in military contexts, as a contrast to tactics. But strategic is usually meaningless except to tell you that the writer is pompous and is trying to invest something with a seriousness it does not deserve.'

The Economist Style Guide on the use of the words "strategy/strategic"

Moreover, at least at sectoral level, the EU does best in terms of foresight and planning capacity in those policy areas where its competencies are exclusive (or near-exclusive), somewhat centralised, and science-based: animal health, for instance, or consumer protection, climate, energy, and space policy. Some Directorates-General in the European Commission still have remarkable know-how (and dedicated foresight units) that produce relevant trend reports, although most are highly technical and struggle to convey a comprehensive picture.

Other EU institutions and bodies do not have a comparable capacity: not the Council, whose mandate is much less future-oriented anyway; not (or not yet) the EEAS; and not even the Parliament, which cannot boast of anything comparable to the US Congressional Research Service. In sum, it seems legitimate to say that the EU, as a whole, can be quite good at gathering targeted information but is less good at processing, disseminating and sharing it.

More lately, the fledgling European Strategy and Policy Analysis System (ESPAS) has started trying to bring together relevant expertise from all EU institutions and bodies (and beyond) with a view to promoting a joint 'foresight' capacity, somewhat along the lines of what the US National Intelligence Council (NIC) has been doing since the mid-1990s. Yet, despite the name of the initiative, its scope seems limited to preparing the ground for – rather than carrying out – 'strategy' proper.

On strategy

The trouble with 'strategy' is that it often means different things to different people. The strategos was a civil-military official elected by ancient Athenians to assume leadership in times of war, and 'strategy' has been traditionally associated (from Sun Tzu to von Clausewitz) with military planning in pursuit of political goals. During the Cold War, 'strategic studies' dealt mainly with the military competition (conventional and nuclear) between the two super powers. As both society and warfare have now grown more complex, strategies have factored in a broad-ranging combination of military and non-military variables.

In business, 'strategic' approaches based on quantitative methods emerged from the development of operations research and linear programming during World War II. Since then, strategy emerged as a key concept as the commercial world made the transition – yet again – from a relatively stable, predictable environment to a rapidly changing, uncertain, unstable and more competitive one.

In politics, 'strategists' emerged first in the US, following the increased use of television advertising for campaigning in the 1960s. The horizons of their initiatives were intrinsically shorter but no less dependent on the "vision thing", as George Bush Sr famously put it. Their political role has continued to grow over time and it is indeed difficult to underestimate the impact of such figures as Lee Atwater and Karl Rove (for the Republicans), James Carville and David Axelrod (for the Democrats), or David Gergen (for both). Comparable 'spin doctors' have also emerged in European countries – from Elizabeth Noelle-Neumann to Bodo Hombach, from Jacques Séguéla to Henri Guaino, from Bernard Ingham to Alastair Campbell.

Yet there is also a more basic, commonsensical meaning of the term: how many times do we hear (or say) that we (or they) "need a strategy"? What is often meant by that is a clear objective, an action plan, a roadmap, a compass, a sense of direction or, to use a fashionable term, a 'narrative' – more generally, overcoming muddling through and purely reactive behaviour.

This applies also to the EU, especially these days. It is no coincidence that a number of initiatives have taken shape lately across the continent to relaunch the 'strategic' reflection over the future of the EU. These range from the so-called 'Westerwelle Group' of eleven foreign ministers, led by Germany's, that delivered its final report last September; to the 'European Global Strategy' blueprint, coordinated by four national think tanks (with the blessing of the foreign ministries of Sweden, Poland, Spain and Italy) and likely to be presented this spring, not to mention numerous other papers published by commentators, foundations, big business or 'wise men'.

.. and the EU

In this domain the Union has a mixed record. To start with, its most successful 'strategies' rarely carried this name. Enlargement was driven by a short and simple article in the Rome Treaty. The single market was spearheaded by a sort of 'green paper' (the Cecchini Report) and pushed through by judicial action. And Schengen was a quintessential case of spillover, both geographic and functional.

Interestingly, however, the one policy area where medium- to long-term 'strategies' or 'visions' have been repeatedly called for (and often drafted) has been, notably, the CFSP. The 1997 Amsterdam Treaty even introduced 'common strategies' among the foreign policy instruments at the disposal of the Union. These were meant to have a regional focus and be public documents agreed upon unanimously whilst allowing for qualified majority voting – a quite exceptional case in the CFSP domain – when adopting specific 'joint actions' and common positions stemming from them.

As soon as the new treaty entered into force, in May 1999, three 'common strategies' were swiftly agreed: on Russia, Ukraine, and the Mediterranean – while a fourth one (on the Balkans) was implicitly dropped. None of them generated any 'joint action' and, in late 2000, High Representative (HR) Javier Solana delivered a critical evaluation report [printed in ISS Occasional Paper no.27] in which he argued i.a. that:

- The three 'common strategies' brought no added value mainly because they referred to areas where common EU policies were already well established (PCAs, EuroMed, the Stability Pact), thus amounting to little more than inventories of existing activities;
- Lacking any guidelines, procedures were improvised and ended up in lengthy negotiations in Council working groups which led, in turn, to a 'Christmas tree' approach based on the lowest common denominator, with no clear priorities;
- The decision to make them public turned them into quintessential declaratory texts, well-suited for public diplomacy but less useful as internal working tools balancing pros and cons,

evaluating EU interests and goals, and identifying areas of disagreement with partners.

The lesson was quickly learned and contributed to the success of the European Security Strategy (ESS) of December 2003. This time around, the new 'vision' ventured into new territory: it was the first threat assessment ever made by the EU; it was not drafted at working group or even COREPER (Committee of Permanent Representatives) level; it identified priorities and called for more coherent approaches; and it helped reconcile different views both among the member states and vis-à-vis their main external partner, the US.

Yet the ESS was still a mainly declaratory text - although briefly used as an additional (quasi-legal) basis for launching operations - rather than an internal blueprint or a 'white paper'. Tellingly, it was HR Solana himself who preferred to keep the ESS as a general doctrine and resisted calls to translate it into a series of specific action plans. The 2003 security strategy was the combined product of exceptional circumstances (the divisions over Iraq) and unique opportunities (the need to mend fences and react to the new challenges). In other words, it was a one-off achievement. This was made all the more evident when, in late 2007, on the insistence of some member states to revisit the text in light of the experiences made, Solana limited the scope of the new exercise to a 'report on the implementation' of the ESS.

The drafting of the report, in turn, was soon caught up in complex intergovernmental negotiations and then hit by the initial rejection of the Lisbon Treaty by the Irish voters (June 2008), the conflict between Russia and Georgia (August), and the collapse of Lehman Brothers (September). Nevertheless, the report convincingly updated the previous threat analysis and reaffirmed the overall validity of the ESS, calling for more determination and coherence in implementing it. Yet the making of the 2008 report also vindicated, in retrospect, the 2000 criticism of the methodology and scope of such exercises - which have partially resurfaced, as some analysts have pointed out, in the framing of the so-called 'strategic partnerships' which the EU has launched with a number of major countries worldwide.

In the meantime, the terms 'strategy' and 'strategic' have almost disappeared from the EU treaties. The only reference to be found now is in art.26 of the Treaty on European Union (TEU), where the European Council is called on i.a. to 'identify the strategic interests' of the Union. Yet this has certainly not silenced calls for a more 'strategic' approach to both our internal *modus vivendi* (and *operandi*) and our external action (and projection).

Where from – and where to

It is fair to argue that the Union's external projection as a security provider peaked between 2007 and 2008, with a large number of peace-building operations and widespread optimism about Europe's potential role in the world, as articulated in the opening paragraphs of the ESS. Since 2008, however, many events and developments have occurred which change the context in which the EU operates.

Internally, the Union is now dramatically with confronted declining resources: financial resources, due to the combined impact of the subprime crisis and the sovereign debt crisis in the euro zone, with subsequent budgetary cuts; but also political resources, in light of the ever more apparent divisions - between creditor and debtor states, 'upstairs' and 'downstairs', integrationists and sceptics - that have crucially affected cohesion inside the EU, not to mention the increasingly introverted attitude of citizens across the continent.

Externally, the Union is being confronted with rising challenges to its well-being and overall security:

- More unstable neighbours, and their (and also our) increasing exposure to their own neighbours: 'securing the neighbourhood' has turned into a much more complex and far-

reaching objective than when it was first formulated in the 2003 ESS;

- An increasingly multi-polar and fragmented international system, characterised by power shifts (certainly not to the advantage of the 'West' as we know it) and fragile institutions, which in turn makes 'effective multilateralism' a noble but at times unattainable goal;

- Threats, risks and hazards that are ever less predictable and ever more disruptive – able as they are to cut across geographical borders and functional boundaries – and have systemic repercussions, thus forcing the EU to become 'more active, capable and coherent' than ever before.

All these internal and external trends now intersect and overlap, putting the EU on the spot. In Donald Rumsfeld's jargon (from 2003, yet again), "known unknowns" are teaming up with "unknown unknowns", highlighting Europe's old and new vulnerabilities.

Maybe the real trouble, then, lies with writing strategies rather than discussing and conceiving them. In fact, the final product of collective drafting risks either reaffirming, and sometimes rehashing, the status quo (whatever the reason, including what social scientists call path dependency or 'group-think') or drastically challenging it, as it happens when a newly elected government articulates a radically new agenda to respond to new challenges (e.g. the National Security Strategy adopted by the Bush administration in early 2002). For the EU, the former has frequently happened while the latter is hardly feasible.

That is why the 'foresight' component, however volatile and open-ended, is important for any credible 'strategic' approach. It helps identify broad trends, drivers and shapers of change, possible unintended consequences of policy choices, and 'game-changers'. It helps also factor in shocks, build in resilience, and phase in mitigation tools. It helps adjust means to ends (and ends to means) in a changing and uncertain environment. And it helps prepare institutions and decision-makers for the unexpected – and the undesired.

Both military thinking and management theory, today, emphasise the fact that a successful 'strategy' is an adaptive process where piecemeal decisions are taken over time following a pattern based on continuous feedback between formulation and implementation. In other words, a rigid *Gesamtkonzept* from which every future action derives naturally and consequentially would definitely not meet today's requirements, and it would probably backfire. Old-fashioned abstract 'blue sky' thinking, however, would certainly prove equally inadequate and would probably be ignored.

Perhaps a permanent conversation on our common 'strategic' interests and the best means to protect them, based on constant joint monitoring of medium- to long-term internal and external trends, could do the trick – because the future, too, is no longer what it used to be.

Antonio Missiroli is Director of the European Union Institute for Security Studies as of 2012. Previously, he has been Advisor at the Bureau of European Policy Advisors (BEPA) of the European Commission (2010-2012); Director of Studies at the European Policy Centre in Brussels (2005-2010), and Research Fellow and Senior Research Fellow at the W/UEU Institute for Security Studies in Paris (1998-2005). He was also Head of European Studies at CeSPI in Rome (1994-97) and a Visiting Fellow at St. Antony's College, Oxford (1996-97). As well as being a professional journalist and commentator on EU and international affairs, he has also taught European Politics at the University of Bath, European Security at the University of Trento, and Transatlantic Security at Boston University. He is currently adjunct professor of European Foreign Policy at SAIS/Johns Hopkins (Bologna) and visiting professor at the College of Europe (Bruges).

Widely published, he has written on EU institutions and policies (especially CFSP); contemporary Germany, Central Europe, Scandinavia; history of political science, think tanks and elites in Europe; and Italian foreign policy.

Dr. Missiroli holds a Ph.D degree in Contemporary History from the Scuola Normale Superiore (Pisa) and a Master's degree in International Public Policy from SAIS/Johns Hopkins University.

Is Turkey pivoting back to the West?

Dimitar Bechev

One of the striking features of the decade-long Justice and Development Party (AKP) rule are the consecutive shifts in Turkish foreign policy. The party's term in power kicked off with the "golden age" in relations with the European Union (EU). Starting in from the general elections in 2002 it culminated three years later when accession negotiations were inaugurated, only to go downhill in the years after. The second era, personified by Ahmet Davutoğlu, who moved to the Foreign Ministry from the Prime Minister's Office in May 2009, was defined by Turkey's ambition to become a power centre projecting influence over several distinctive neighbourhoods (primarily the Middle East, but also the Balkans, North Africa, Southern Caucasus and further afield).¹ The rise of the "zero problems" doctrine shaping Turkey's approach towards neighbours was the hallmark (although it is fair to say that the intellectual and practical foundations of the policy were laid much before AKP came to the fore, e.g. in the times of Turgut Özal and later under Foreign Minister Ismail Cem). At the peak of 'zero-problems' Turkey was able to cast itself as an autonomous regional power centre, not as a country whose sole ambition was to gain acceptance in the EU club.

As noted by many, we are now well into a third period which kicked off in 2011 with the Arab Awakening. To be sure it is very difficult to attach a label to this new stage. Ian Lesser of the German Marshall Fund (GMF) styles it "the third wave".² Nathalie Tocci, of the Istituto Affari Internazionali (IAI) in Rome, has called it the era of post-arrogance, in the sense that turmoil in Syria and elsewhere in the Middle East has elucidated the limits of Davutoğlu's strategy.³ This might be a bit of an overstretch: neither Turkey's ambitions have decreased nor the policy of seeking closer ties with the Middle East and North Africa has been cancelled. A good example is improving relations with post-Mubarak Egypt. Prime Minister Erdoğan has established a good personal relationship with the Muslim Brotherhood President Mohammed Morsy sealed with a successful visit to Cairo in November 2012.⁴ But this is only one of the many sides to a complex and ever evolving story.

The Middle East quagmire

To be sure, the Arab Awakening and the attendant power shift at the regional level as well as within individual countries have posed considerable challenges to Ankara. Initially, the AKP leadership saw the Arab Spring as an opportunity to expand influence across the region and even serve as a source of inspiration for the emergent regimes, even if the "Turkey as a model" talk drew criticism from the very onset. As of the present, however, Turkey is very much apprehensive of the risks of being sucked into the Middle Eastern turmoil. Much in line with the warnings long voiced by Davutoğlu's detractors at home.⁵

Once the crown jewel in Turkey's zero-problems approach, Syria is now at the centre of all headaches.⁶ Descending into the abyss of a civil war and fragmenting across communal lines the

1 See Dimitar Bechev (ed.) *What Does Turkey Think, European Council on Foreign Relations, June 2011.*

2 *Turkey's Third Wave – and the coming quest for strategic assurance, Brief, GMF On Turkey series, 25 October 2011. See also response by Şaban Kardaş, Quest for strategic autonomy continues, or how to make sense of Turkey's „new wave“, 28 November 2011. Available on www.gmfus.org.*

3 *Remarks at the Global Turkey in Europe conference organised by the GMF and IAI, Brussels, 5 December 2012.*

4 *Egypt Daily News, 17 November 2012. <http://www.dailynewsegypt.com/2012/11/17/morsy-meets-with-erdogan-and-qatari-emir/>*

5 *See for instance multiple articles and comments by Faruk Loğoğlu, deputy chairman of the opposition Republican People's Party (CHP) and former ambassador in Washington, D.C.*

6 *On the twists and turns in Turkey's Syria policy: see the publications in GMF's On Turkey series.*

Arab republic has turned into a problem for which Turkey does not have a cure, a point which is now widely accepted by pundits of all stripes. After failing to convince Bashar Assad to embrace reform, Ankara bet, in August 2011, on the regime collapsing. But Syria became locked into a civil war with none of the sides, at least for the time being, having prospects for an outright victory. Turkey cannot effect regime change by itself: it has neither the resources nor the political support at home. Not to mention that the record since Afghanistan 2002 shows that mission creep and unintended consequences are part and parcel in interventions. Turkey cannot go it alone, even if its ambition is to defend itself and prevent a spill-over of the conflict. It needs more than ever backing from its allies – as proven by the deployment of Patriot missiles and military personnel from the U.S., Germany and the Netherlands along the border with Syria. In effect, Syria has strengthened links with NATO and also the U.S., after the low points reached during the tensions over the Mavi Marmara incident in 2010. This is a crucial point, to be explored in greater detail in the last section of this essay.

But it is the case that the Syrian civil war impacts on a wider region. It has deepened confrontation between Shi'i and Sunni Muslims, the cold war of sorts cutting across the Middle East and affecting countries from Iraq to Lebanon to Bahrain. Whether it likes it or not, Turkey risks being dragged into the Sunni camp alongside the likes of Saudi Arabia and Qatar. Especially when its relations with Iran, a key partner but also a rival, is going through a rough patch over Syria but also because of Turkey's 2011 decision to accept a radar and interceptor missiles part of NATO's missile shields. Such repositioning in regional alignments jeopardises a key achievement of Ankara's hitherto policy of engagement: equidistance from rival blocs and refusal to act along sectarian lines. Erdoğan's visit to the Shi'i holy city of Najaf, Iraq, in March 2011 and the symbolically important meeting with Grand Ayatollah Ali Sistani was a landmark moment.⁷ By contrast, what is particularly worrying at this point is the Syrian conflict, which has taken more and more a sectarian character, would contaminate Turkey's domestic politics, and particularly the local Alevi community numbering up to 15 million people which is for the most part aligned with the opposition Republican People's Party (CHP). The influx of thousands of Sunni refugees from Syria into the Hatay province in Turkey, home to many Nusayris (another heterodox sect which is identical with the Alawis of Syria, the group to which the Assad family belongs), has stocked up tensions too.

Talking East, looking West

Turmoil in the neighbourhood has made Turkey rediscover, in this new stage, the value of long-standing alliances. NATO is as important as ever, particularly as regards the collective defence guarantee contained in the Article 5 of the Atlantic Charter. Turkey's policy has been one of extracting commitment from its allies for sharing the burden, notably in the case of the Patriot deployments. Added to the good personal connection between Erdoğan and the U.S. President Obama and the positive development in Europe where the election of François Hollande in May as French president has removed some of the virulence in EU-Turkey relations and a the trend of shifting back to the West becomes clear.

This state of affairs is at variance with the rhetoric emanating from Ankara. AKP has continued to tout Turkey as a spokesperson of, depending of circumstances, the Middle East and North Africa or the global South. In October 2012, Erdoğan opened the Istanbul World Forum ("Turkey's Davos") with a landmark speech calling for the reform of global institutions in line with the claims of newly emerging power for justice and redistribution of power.⁸ His key advisor on foreign policy, Ibrahim Kalin, was at the same time intimating that Turkey has the opportu-

⁷ *urkish PM meets Sistani, visits northern Iraq. Hürriyet Daily News, 29 March 2011.*

⁸ *Turkey calls for UN security council reform over failure to pressure Syria, The Guardian, 13 October 2012.*

nity and duty to act as the leader of the Islamic civilisation, ratifying in effect the civilisational world-view that generations of Turkish diplomats have resisted and struggled to discredit in the bid to secure their country a firm and undisputable anchorage into the West.⁹ Most recently, in a TV studio, Erdoğan cast another bombshell by saying that if things go wrong Turkey could conceivably swap the EU for membership in the Shanghai Cooperation Organisation (SCO), a regional club in Central Asia dominated by Russia and China.¹⁰

The gap between rhetoric and action makes it difficult to issue a definitive Turkey at this moment marked by uncertainty. Faced with trouble on the Middle Eastern flank Turkey has turned westwards; at the same time the AKP foreign policy discourse is reminiscent of the *tiers-mondialisme* tinged by political Islam, in the mould of the late Necmettin Erbakan.

The EU dimension

Where is the EU in this third period of AKP foreign policy? Membership negotiations are continuing but superficially so. With great many chapters frozen over Cyprus or because of the French opposition to Turkey membership the process is stuck since the middle of 2010. The EU is pretending to be negotiating, the government in Ankara is pretending to believe in its counterpart's good faith and to pretend it is serious about joining the EU. By simply implanting the 2004 Ankara Agreement and opening ports and airports to Greek Cypriot traffic Turkey could easily unblock the talks. Experience shows that undoing this equilibrium is not easy. On the EU side, there is no majority in the Council to pass a decision to call talks off. Turkophiles/pragmatists and Turko-sceptics balance each other in Brussels. For its part, Turkey is unlikely to exit from the negotiations and justify Europe's conservatives and their argument that it should be granted a form of privileged partnership but not full membership in the Union. Egemen Bağış, the European Affairs Minister and chief negotiator with the EU, has famously said it will not be Turkey to "pull the plug".

What is the long-term perspective, the end-game? Is it just a low-point, as in the past, to be followed by a new upswing? Or death by thousand cuts, a slow-motion end to Turkey's ambitions to enter the Union. Or maybe just an interlude buying elites time as Turkey and the EU each has domestic problems to take care of (the eurocrisis, in the EU's case; the Kurdish issue and the constitutional process, in Turkey's). If one takes a long view, Turkey-EC/EU relations have moved in cycles: crises followed by *détentes* followed by new crises.¹¹

At the present moment, Turkey feels very confident vis-à-vis the EU. It recovered quickly from the 2009 recession and scored high growth in the subsequent two years. Given the acute crisis threatening to tear apart the Eurozone and push the EU down a precipice, the feeling in Turkey has been along the lines "you turn us down and look at our economy, we are doing so much better than you".¹² But in all fairness the crisis has affected Turkey as well. Growth rates have declined. The economy expanded by only 3% in 2012 (definitive figures are still to be released) and is likely to be at 4% in 2013. Such levels which would be reason for celebration

9 Dinner speech at the Istanbul Forum, 3 October 2012, organised by the Strategic Communication Centre (STRATIM), <http://www.stratim.org.tr/>

10 Dimitar Bechev, *Turkey and the Shanghai route to Europe*, European Council on Foreign Relations (ECFR) blog, 29 January 2013, www.ecfr.eu.

11 Turkey and the EU have scored progress on the issue of visa liberalisation. In November 2012, the EU Council issued a roadmap listing policy and legal reforms to be implemented. A Readmission Agreement has been initiated. Yet, as both parties acknowledge, there are many outstanding political and technical obstacles ahead. For an overview of relations in 2012, see *European Foreign Policy Scorecard 2013*, European Council on Foreign Relations, 31 January 2013.

12 See Sinan Ülgen, *How political Islamists view the euro crisis*, Global Europe blog, Carnegie Endowment – Europe, 2 November 2012. <http://carnegieendowment.org/2012/11/02/how-political-islamists-view-euro-crisis/ebix>

in many EU members are actually low for Turkey because of the demographic pressures by a youthful population. Slowdown illustrates Turkey's continued interdependence with the EU. Its economy is not decoupled by that of the Union, the source of 80% of FDI and accounting for roughly 40% of Turkey's trade. Turkey furthermore faces serious challenges to do with the transition from an economy fuelled by domestic consumption and financial transfers from abroad into an export-led model, on the model of China and the Asian tigers. The old model predicated on cheap money flowing into Turkey and endless supply of labour is nearing exhaustion. To avoid the proverbial middle-income trap Turkey has to continue modernising and the integration into the EU, linked to the adoption of the *acquis* and the functional conditionality of Brussels, are indispensable conditions for some of the structural reforms needed.

Beyond economics, politics have to be factored in too. The future shape of the EU where the crisis might lead to a multi-tiered, flexible forms of integration might prove very important for Turkey too. A core Europe formed around the Eurozone and a loose periphery with the UK, Sweden and the "pre-ins" in Central and Eastern Europe which have not yet made it into the single currency. The analytically interesting question is what all that means for Turkey? Is the tiered architecture good news because it will lower the bar and make accession to the outer circle easier? The problem here is exclusion from the inner sanctum of decision-making in Europe. A federated Eurozone will be also very influential in shaping the Single Market as well as other policies. The periphery would have to follow rather than shape decisions. That might be a hard one to swallow for Turkey given its self-image as a big country, weighty geopolitical player which has to be given its due recognition by the rest of the key actors. How Europe-to-be bears on Turkey is beyond doubt the next big debate in the saga concerning the Turkish path to the EU.¹³

Turkey and the US

US remain one of the pillars in Turkey's foreign relations. The Arab Awakening has brought the two allies closer. In line with the Obama administration's pragmatism, they have agreed to disagree on Israel but cooperate on Syria, Iran, Afghanistan and a host of other issues. Such rapprochement has elicited some scepticism in Turkey: liberals are concerned that the country is now seen as a strategic asset so no difficult questions are asked as to its democratic record, just like in the Cold War days; the secular opposition but also other segments are wary that Turkey might turn into subcontractor for American interests in Syria at enormous cost. Up to the deployment of Patriots Turks were also anxious about US non-commitment to security. Being left to fend for itself was the worst nightmare – and an ironic twist in that Davutoğlu was long calling for "regional solutions to regional problems" (i.e. America at an arm's length). It turned out that NATO membership and alliance with the U.S. is a prime asset for Turkey in its neighbourhood strategy, not a liability. But, that said, it remains true that Ankara has not abandoned its desire to preserve as much room for manoeuvre in external action. The Gaullist attitude, highlighted by Ömer Taspinar, remains a constant, ever present feature.¹⁴

At the more fundamental level, US matters as it might present a more appropriate horizon for Turkey's future development. As I have argued "Americanisation" rather than "Europeanisation" could be the way forward.¹⁵ The type of democratic regime and, more broadly polity the

¹³ The subject is tackled at greater length in Nathalie Tocci and Dimitar Bechev, *Will Turkey Find 1st Place in Post-Crisis Europe*, Policy Brief, Global Turkey in Europe Programme, Stiftung Mercator, IAI, Istanbul Policy Centre, December 2012.

¹⁴ *The Rise of Turkish Gaullism: Getting Turkish-American Relations Right*, Insight Turkey, Vol. 13, No. 1, 2011, pp. 11-7.

¹⁵ Dimitar Bechev, *The Americanisation of Turkey*, openDemocracy, March 2012.

U.S. represents seems much more consistent with the path Turkey has taken. It is not only about the presidential system that is what Erdogan opts for. America has been much more hospitable to the kind of conservative and religious values espoused by the AKP compared to the average European society. With some notable exceptions, most European countries have grown accustomed to the idea of pooling sovereignty and delegating power to supranational institutions, whereas both the U.S. and Turkey are classical nation-states which cherish their sovereignty. The American type of civic nationalism and commitment to sovereignty might serve as a positive example for Turkey which is now at pains redefining fundamental notions as citizenship and national identity. Of course, much depends on the ability on the political elites in Turkey to make all crucial steps in forging a new social contract, recast the fundamentals of the republic and accommodate Kurdish and other ethno-national challenges to state ideology. And one caveat as to the Americanisation paradigm is that Turkey would be better off if it takes heed and draws inspiration of what's really essential about the U.S. experience: constitutionalism and the system of checks and balances.

In conclusion: the last two years have altered the course of Turkey's foreign policy. It has become more risk-averse, multilateralist and reliant on traditional Western alliances – yet, as analysts such as Şaban Kardaş or Ömer Taşpınar warn us, tries to preserve as much as possible its strategic autonomy. Turkey will continue to gravitate to the EU by virtue of its economic fortunes, despite the political rhetoric which largely discounts Europe as a page already turned. Ideally, that should help the EU to recover at least some of its lost leverage to assist Turkey's difficult, problem-ridden path towards democratic consolidation. But in moving towards that elusive horizon Turkey's political imagination will probably find much more inspiration in the type of society and polity that the US is, and less so in Western Europe.

Dimitar Bechev is Senior Political Fellow and Head of Sofia Office of the European Council on Foreign Relations. He is also affiliated with South East European Studies at Oxford (SEESOX), St. Antony's College, Oxford. In 2006-2010, he was a Research Fellow at Oxford's European Studies Centre and held a lectureship in International Relations at Worcester College, Oxford and a visiting professorship at Hitotsubashi University in Tokyo. He is a Region Head for Central and Eastern Europe at Oxford Analytica, a leading consultancy on current political and economic affairs.

Mr. Bechev has published widely on the EU's enlargement and neighbourhood policies as well as the politics and modern history of the Balkans. He has also published in leading periodicals such as the *Journal of Common Market Studies* and *East European Politics and Societies*. He holds a D.Phil. (2005) in International Relations from the University of Oxford as well as graduate degrees in International Relations and Law from Sofia University.

Geopolitical review of Sino-Russian relations

Dr. Valentin Katrandjiev

Recently, replying to a question during his public lecture on the main priorities of Russia's foreign policy, which he delivered in the Aula of the Sofia University, Russia's Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary to Bulgaria Yuri Isakov defined Sino-Russian relations as unprecedented in their depth or level of trust. Indeed, in the past ten years Sino-Russian relations have been successfully developing in all areas. A stable mechanism of strategic dialogue has been established. Following their election as heads of state, Vladimir Putin and Xi Jinping made their first visits abroad to Beijing and to Moscow respectively; this fact was emblematic of their bilateral relations.

Historical retrospection

Sino-Russian relations have a long history of rapprochement and opposition. According to Yuri Popov, Russian military historian,

„Historically, Russia and China personify completely different civilisations: Slavonic-Orthodox and Sino-Confucian. The difference between the two states and civilisations is enormous; it is manifested in their different national and ethnic composition, in the specific ways in which they perceive the world, and in the absolute incommensurability of their cultural and historical development.”¹

The first contacts between the Russians and the Chinese date from the 14th century, the time of the Mongol-Tatar invasion of Russia. At that time, a small group of captured Russian fighters were driven to China, which was under the control of the Mongol Yuan Dynasty. They were dispatched in border regions with the status of military settlers, and assigned the task to cultivate their entrusted land and protect the borders of the empire. The government chancellery of the Yuan Dynasty forms a special unit to monitor them. Some Russian combatants were transferred to Beijing and organised in a special guard regiment to protect the Emperor's court. Since the Yuan Dynasty, which ruled China, was part of the Mongol Empire, the above-mentioned historical period should be considered in the context of Russian-Mongol relations, rather than in the context of Sino-Russian relations.

In the 14th century, China briefly restored its sovereignty when the Ming Dynasty became the ruling dynasty of China. Contacts between Russia and China furthered in the context of the Russian Empire's territorial expansion towards Siberia. In the period 1608 - 1616, the Russian tsar Vasíly Shúyskiy (Vasili IV of Russia) entrusted ataman Vasily Tyumen and his team with the mission to open a Russian embassy in the Chinese state, but the mission failed. In 1618-1642, Russia made a second attempt to establish official contacts with China using the diplomatic missions of the Cossacks Petlin and Vershinin to China.²

In the 17th century China was occupied by the Qing Dynasty of Manchuria. Sino-Russian relations during the Qing Empire are characterised by periods of geopolitical balancing and opposition. Russia takes advantage of China's weakness to expand its territorial acquisitions in the Far East. These acquisitions were consolidated by a series of bilateral Sino-Russian treaties. The most important of these treaties was the Treaty of Nerchinsk of 1689 and the

1 Попов, Ю. (2004) *Великие противостояния: Россия и Китай. Триста лет на грани войны*. М.: ООО „Издательство Астерль” с.3

2 Интернет альманах - все о Китае. (2013). *История отношений Китая и России: (краткий обзор)*.online: <http://www.china-voyage.com/2010/08/istoriya-otnoshenij-kitaya-i-rossii-kratkij-obzor/> [20.04.2013]

Treaty of Aigun of 1858. The first treaty established the borders between the Russian Empire and the Qing Empire, and the order of settlement of border disputes. Under that treaty, Russia made a concession by renouncing its expansion to the south of the Amur River.³ The second treaty was signed during the Opium Wars (which the Western states waged against the Celestial Empire), when a considerably weakened, semi-colonised China ceded Manchuria and the Maritime Province (Primorsky Krai) to Russia.⁴ The clauses of the Treaty of Aigun were confirmed by the Beijing Convention (1860), after the end of the Second Opium War. Russia's imperial diplomacy played a crucial part for the geopolitical positioning and territorial expansion of Russia in the Far East.

During 1896 - 1913, north-eastern China was a target of geo-political opposition between Russia and Japan. The treaty between the Russian Empire and the Qing Empire led to the transfer of Russian troops to Port Arthur because of the existing threat for the town to be annexed by the Japanese. In order to strengthen its positions in north-eastern China, Russia quickly built the Trans-Siberian Railway, which crossed Chinese Manchuria. It also began the construction of the town of Harbin, alongside with the strategically important Chinese Eastern Railway (CER, also Chinese Far East Railway). By virtue of the Sino-Russian Convention of 1898, Russia reaffirmed its control of the Chinese Eastern Railway, and leased territories that ensured its access to Port Arthur.⁵ The Russo-Japanese War of 1905 dealt a major blow on Russia's geopolitical ambitions in the Far East and China in particular in the beginning of the twentieth century, and to a certain degree catalysed the processes of decline of the Russian Empire. According to the Russo-Japanese Peace Treaty of Portsmouth, Moscow lost Port Arthur and part of the Eastern Railway system in southern Manchuria.⁶ The Sino-Russian Treaty of 1896 was also terminated. The liquidation of the Qing Dynasty of the Manchus as a result of the Xinhai (or Hsin-hai) Revolution (1911-1913) resulted in restoring the authentic Chinese statehood. This is why some Russia researchers consider that in the 17th to the 20th century, Russia maintained relations with the Qing Dynasty of the Manchus, which is foreign to China, and that it officially recognised the newly established Republic of China as late as in 1913.

After the establishment of Soviet rule in Russia, Moscow and Beijing worked hard to strengthen their internal consolidation and to enhance their international positions. In the beginning, the Kremlin backed up the Kuomintang, the nationalist party founded by the great Chinese national leader and China's first president Sun Yat-sen. The party fought for the unification of China, but later redirected its support to the Communist Party of China (CPC), founded in 1921 and soon became an important factor of national consolidation and of opposition to Japan's occupation of parts of China. In that period, the growing conflict between the Kuomintang and the Communist Party of China for domestic superiority affected Russia's interests mainly in respect to the status of the Far East Railway. However, Japan's occupation of China and the puppet state, which Japan established in Manchuria (1932) and used as a bridgehead for attack against the Soviets in 1938, forced the Kremlin re-design its strategy vis-

3 Президентская библиотека имени Б.Н.Ельцина (2013) *Заключен Нерчинский договор – первый договор между Россией и Китаем*. online: <http://www.prilib.ru/history/pages/item.aspx?itemid=658> [20.04.2013]

4 Айгунский договор между Россией и Китаем о границах и взаимной торговле. По изданию: *Сборник договоров России с другими государствами. 1856-1917. М., 1952*. online: <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/FOREIGN/aigun.htm> [20.04.2013]

5 Русско-китайская конвенция 1898 г. По изданию: *Сборник договоров России с другими государствами. 1856-1917. М., 1952. с. 309-312*. online: <http://www.hrono.ru/dokum/1898ruskit.html> [20.04.2013]

6 Президентская библиотека имени Б.Н.Ельцина (2013) *Подписан Портсмутский мирный договор с Японией*. online: <http://www.prilib.ru/history/pages/item.aspx?itemid=240> [20.04.2013]

à-vis China. Moscow offered military support to China by sending military advisers and pilots to assist that country in its struggle against Japan's occupation.

The Soviet Union's participation in the final phase of World War Two and the defeat of Japan's Kwantung Army in Manchuria helped Moscow restore a vast share of its geopolitical positions in the Far East which it had lost after its defeat in the 1905 Russo-Japanese War. The victory of the Communist Party of China in the civil war and the establishment of the People's Republic of China (1949) corresponded to the strategic interests of the Soviet leadership at that time.

In 1946 - 1956, Sino-Soviet relations follow an upward curve. According to the Sino-Soviet Treaty of Friendship, Alliance and Mutual Assistance of 1954, Moscow offered material, technological and expert assistance for building the foundations of the new Communist state of China. The Soviet Union transferred the management of the Far East Railway to the People's Republic of China. However, even during that favourable period of bilateral relations, the friction between Moscow and Beijing is still tangible. The Soviet leadership erroneously believed that it held the position of strength to "admonish" and impose the Soviet model of party and state governance on the CPC. Moscow's consistent efforts to develop bilateral relations following the "big brother - little brother" model were turned down by the CPC leadership. After the demise of Stalin, Mao Zedong opposed Moscow's attempts to assume the role of leader of the world Communist movement. On the other hand, Sino-Soviet ideological opposition after 1956 had a clear geopolitical context. To begin with, the Soviet Union was trying to preserve its monopoly in nuclear weapons in the framework of the communist bloc, and refused assistance to China for the development of a Chinese nuclear bomb. Secondly, the Chinese were particularly sensitive to the Kremlin's pro-India position during the Sino-Indian military conflicts in 1958 and in 1962. At that time, Moscow appealed to Beijing to exercise restraint so that India's participation in the Non-Aligned Movement could be guaranteed.

In the period that followed (1968 - 1989), the two countries' bilateral relations were characterised by a high level of confrontation that grew into armed border conflicts in 1969. Stalin's successor, the impulsive Soviet leader Nikita Khrushchev, made a number of strategic mistakes, the most important of which was the withdrawal of nearly 1600 Soviet experts from the People's Republic of China and the discontinuation of Soviet assistance for China's agriculture. As a result, Moscow lost an important lever of power in bilateral relations. The arguments that China was waging an ideological warfare against the USSR did not stand the test of time. China turned down all subsequent attempts by the above-mentioned Soviet leader to send the Soviet experts back. In 1962, the Soviet leadership took in a large number of Muslim Uyghurs who were fleeing from persecution from the troubled north-western Xinjiang Uyghur Chinese province, and offered them work and livelihood. Beijing declared this act as an inadmissible interference in its domestic affairs. China responded immediately: Beijing formulated territorial claims. In 1964, during a meeting with a Japanese delegation, China's leader Mao Zedong spoke about the treaties that were signed in the 19th century (see above) between Tsarist Russia and the Qing Dynasty, which he considered unfair, based on which Russia had allegedly misappropriated nearly 1.5 million sq. km. of Chinese lands to the east of Lake Baikal.⁷

It would be logical to analyse Sino-Soviet/Russian relations during the Cold War period in the context of the bipolar Russian-American opposition, too. Towards the end of the nineteen

7 Гончаров, С., Ли Даньхуэй (2012). О "территориальных претензиях" и "неравноправных договорах" в российско-китайских отношениях. Мифы и реальность. Инка Груп (2006-2013) „Война и Мир. online: <http://www.warandpeace.ru/ru/analysis/view/67295/> [20.04.2013]

sixties, because of its failures in the Vietnam War, the United States dips in a major crisis. Then the Nixon-led US administration finds an alternative in a policy aimed at easing tensions with the USSR (the Helsinki process in Europe) and normalisation of relations with China. The historical visit by United States President Richard Nixon to Beijing - which was prepared by Henry Kissinger, one of the most brilliant US strategists and diplomats - resulted in the signing of the Shanghai Communiqué (1972) which became the starting point for the recognition and equal treatment of the People's Republic of China first by the United States, to be followed by the other leading Western states. The merit for the development and implementation of the formula of the geopolitical triangle USA-China-Russia goes to another leading American strategist and geopolitical analyst, Zbigniew Brzezinski. It is a simple fact that the Soviet leadership was incapable of developing an appropriate strategy of counteraction to the US-China rapprochement, which started with Nixon's visit, until the beginning of the nineteen eighties. As late as in January 1983, at the Prague meeting of the heads of state and government of the Warsaw Treaty member states, Soviet leader Yuri Andropov pronounced the following key phrase in his statement before the meeting, "It's about time to see what our Chinese friends have been doing". Before that, for more than 20 years Moscow and its eastern-European allies had considered that China's leaders were anything but friends. By the way, as far back as in 1975, during Mao's time, Beijing established relations with the European Community, and a little later, in 1978, under the leadership of Deng Xiaoping China launched a programme for modernisation and large-scale economic reforms. These reforms threw a completely different geopolitical light on Sino-Soviet relations. Hence, Andropov's words indicated a certain amount of self-criticism concerning the missed opportunities, and gave carte blanche to search for options to overcome the existing stagnation in bilateral relations. Some eastern European heads of state availed themselves of this possibility, too (including Janos Kadar and Todor Zhivkov (in 1987)), and others who also visited Beijing.

In the first years after he came to power, M. Gorbachev was primarily concerned with the development of Soviet-American relations in the light of his concept of New Thinking for International Relations. Gorbachev visited Beijing for the first time in 1989. That was the official beginning of normalisation of Sino-Soviet relations, which became a major priority of the Russian state over time.

During the first two years after the disintegration of the Soviet Union (1991 - 1993), Sino-Russian relations found themselves in a state of geopolitical weightlessness. This was due to the fact that the liberal-minded Russian political elite, which took power for a short time, wished to isolate itself from the influence of the so-called totalitarian regimes and to look for strategic integration with the Western-dominated international financial and military-political structures. In this very sense, one should consider the slighting attitude shown by the then Russian foreign minister AI. Kozyrev towards Communist China, for he considered it an autocratic-totalitarian state. The so-called "Westerners" in Russia's strategic literature hoped that the United States and the Western European countries would recognise post-Soviet Russia as an equal partner and would invest substantially in the building of a liberal-capitalist, monetary economic model in the country. Since this initiative failed due to lack of strategic interest in the reformist Russian leadership, on the part of the West, forces of strongly pronounced nationalistic profile came to power in Russia. They operated within the categories of traditional geopolitics, and betted on the policy of rapprochement with China aiming to break through the unipolar hegemony of the United States and NATO after the end of the Cold War. In this context, one should consider the attempts by one of the veterans of the Russian strategic thought E. Prymakov to establish a Russo-Sino-Indian geostrategic triangle in the second half of the nineties. This unrealistic

idea was rejected by Beijing and Delhi, as their long-term nationalistic strategic interests did not presume the setting up of allied anti-American or anti-Western relations, either between themselves or with Russia. It is also worth noting that relations between China and India were not fully normalised, since the two countries had only reached a provisional agreement on a conditional borderline control, and had not yet fully resolved the territorial border dispute between them.

Sino-Russian relations reached a level of political maturity and balance at the time when E. Prymakov served as foreign minister. Moscow and Beijing established relations of trustworthy partnership and strategic interaction⁸ and signed a Joint Declaration on the need to build a multipolar model of international relations.

After Vladimir Putin came to power in 2000, the necessary institutional and political prerequisites set to advance the development of bilateral relations. In 2001, the two countries signed the Treaty of Good-Neighbourliness and Friendly Cooperation; it was a comprehensive legal framework which served as a basis for promoting bilateral relations in a large number of areas, e.g. politics, economy, trade, energy, military cooperation, culture, education, etc. In 2004, during Putin's visit to Beijing, the final Border Agreement of a series of Agreements was signed (negotiations dated as early as 1969), thus putting an end to the territorial border dispute and leading to a considerable reduction of the troops contingent on both sides of the 4200-km-long common border. In 2005, the Sino-Russian border demarcation work was finally regarded as completed. Thus from an object of disputes and conflicts, the common border turned into a link for active commercial and economic cooperation.

Similarity of approaches and interests

In their capacity as permanent members of the UN Security Council, Russia and China play an important role in the contemporary system of international relations. They are members of the Nuclear Club and space states; between them, they have a considerable resource of conventional and nuclear weapons. The two neighbouring states are a major component of the regional and global security systems; currently, their strategic interests in key security aspects coincide.

The two countries have similar or coinciding positions concerning the nature of the contemporary system of international relations. The foreign policy strategies of Russia and China are based on the need to build a multipolar world, free from the hegemony of any individual superpower in world affairs. The motivation for strategic interaction and trustworthy partnership is rooted in the desire of the two countries' political elites not to allow the return to the unipolar model in international relations.

These two large neighbouring states have similar or concurrent positions on a number of international regional conflicts (the Korean Peninsula, Syria, Mali, Somalia etc.). Russia and China oppose the efforts at belittling the role of the UN Security Council concerning the Council's obligations to maintain world peace and security. Moscow and Beijing disapprove of NATO solo operations (e.g. in former Yugoslavia or in Iraq) without the sanction of the Security Council. Russia and China have declared their support for reform of the United Nations Organisation and of the Security Council in particular, but they maintain that such reform should not be carried out in haste. For instance, China will not allow Japan to become permanent member of

8 *The relations of the „strategic partnership“ kind have one major advantage before the alliance type of relations. „Strategic partnership“ does not limit the freedom for maneuvering of the parties in these relations. In this sense, the Sino-Russian relations do not impose restrictions on the leaderships of the two states regarding their actions and policies towards other states, international organizations and alliances.*

the Security Council until the Celestial Empire completes the process of its national unification, which started with the Xinhai Revolution of Sun Yat-sen in 1911.

Beijing and Moscow disapprove of the imposing of political democracy or change of regime from the outside by using the tools of "humanitarian interventions" (e.g. in Libya or in Syria). The two countries advance national sovereignty as an absolute category, and uphold that non-interference into one's domestic affairs is the cornerstone of the system of international relations and of international law. In this sense, they share the view that civil-political, social-economic and cultural-minority rights should be the subject of intra-State legislative and judicial-legal regulation and protection, and not of outside interference.

Beijing and Moscow hold consultations on matters relating to the activities of third states and international organisations in the framework of the Asia-Pacific Region (APAC). They hold the view that the Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC) cannot be used as a platform for the maintenance of regional geopolitical security, since it represents a wide formation of 21 states. It operates in an informal political format and deals mainly with the developing of mechanisms to promote free trade and the establishment of a liberalised investment regime in the APAC. In the absence of collective or regional security systems in the APAC, Beijing and Moscow try to advertise their relations as a factor of stability in that vast geopolitical region.

China displays keen interest in the intricate process of formation of the Eurasian Union (EAU) as a unified geopolitical and geo-economic space (currently including Russia, Belarus, and Kazakhstan, with Kirgizia's forthcoming accession) under the aegis of Russia. Moscow and Beijing are interested in maintaining strategic balance in Eurasia and the APAC.

Russia supports the territorial integrity of the People's Republic of China, and upholds the policy of united China. In this connection, relations between the Russian elite and the authorities and businesses in Taiwan are entirely informal from the point of view of the Russian state.

China and Russia vote in favour of reform of the current global monetary and financial system, which is based on the dominance of the US dollar as world reserve currency. Moscow and Beijing share the view that the United States endeavours to resolve the issue of its national debt at the expense of the rest of the world. The United States has been printing US dollars uncontrollably in order to finance its budget deficit, without the required commodity collateral or gold backing of its currency. Therefore, China and Russia started massively increasing their gold reserves. According to IMF data of 2012, the Central Bank of Russia had bought nearly 750 tons of gold in the past 10 years. Russia holds the eighth place in the world by amount of its gold reserves, which are nearly 1000 tons.⁹ Led by the desire to impose the Yuan as an international reserve currency in the foreseeable future, Beijing has also been increasing its gold reserves.¹⁰ It recently signed trade agreements with more than 20 countries, i.e. Argentina, Australia, Brazil, the UAE, etc., whereby China imposed its national currency, the Yuan. According to the Bloomberg Agency, the official gold holdings of the National Bank of China are 1054 tons, which is only 2 per cent of the total amount of China's gold reserves. In the past 10 years, China bought on the international markets some 425 tons of the precious metal.¹¹ Aldo, Beijing has taken action to return considerable amounts of gold reserves, which are kept in Swiss, American and British banks. Since the devaluation of the US dollar leads to devaluing China's currency reserves in US dollars it had

9 *Русия трепта злато в очакване на валутни войни.* „Sega” Newspaper. 11.03.2013 online: <http://www.segabg.com/article.php?sid=2013031100040000102> [20.04.2013]

10 *Експерт.бг* (2013) *Държавите с най-големи златни резерви* online: <http://news.expert.bg/n410432> [20.04.2013]

11 *Китай и Русия купуват злато като за последно.* Darts News. 30.03.2013 online: <http://dartsnews.bg/News/44403> [20.04.2013]

accumulated by buying US debt bonds, now Beijing is looking for an alternative to the dollar.

Russia and China work tacitly to weaken the domination of the International Monetary Fund and the World Bank through their initiatives in the framework of BRICS.¹² Possibilities are discussed within BRICS to trade in the national currencies of the five countries members of the group. At the meeting in Durban, South Africa, in March 2013, the Sino-Russian initiative to establish a common investment bank that would defend the group's interests before the rest of the world was supported by Brazil, India and South Africa. The decision of principle for its establishment stemmed from the dissatisfaction of the five with the work of the major International Financial Institutions. They hold the view that the International Monetary Fund and the World Bank favour large-scale infrastructure projects mainly in the interest of the United States and the Western European countries, to the detriment of the rest of the world. However, BRICS country leaders must overcome some serious difference of opinions concerning the allocation of shares and the formation and management of the future bank's capital.

Difference of interests

China and Russia pursue their foreign policies on the basis of their national interests. Quite a large number of Russian geopolitical strategists and analysts regard China as Moscow's "troublesome" neighbour. They believe that China's economic and military-political expansion is a major geopolitical challenge for contemporary Russia.

Russia's relative geopolitical decline at the end of the 20th century coincided with China's emergence as an economic superpower. In 2010, Beijing outstripped Japan in terms of GDP, and became the second largest world economy. According to statistical data, the People's Republic of China generates USD 7.3 trillion in GDP and has an annual economic growth of more than 7%; Russia (which is presently the ninth largest economy in the world) generates a mere USD 1.8 trillion with an annual growth rate of 3% to 4% which shows a slow-down tendency in 2013.¹³ The unprecedented rate of China's social and economic growth at a time when Russia strives for stabilisation and modernisation is indicative of the geo-economic comparability between the two great powers.

Russia does its best to normalise and promote relations with the People's Republic of China thus ensuring a favourable external environment for the implementation of its modernisation project. To some degree, the Kremlin replicates the model of the socio-economic reforms China had launched in 1978, albeit with a delay of two decades, by imposing a model of state capitalism ensuring state control of strategic economic sectors. Such is the meaning of Vladimir Putin's thesis that Russia should pick up China's wind, which would blow into the sails of Russia's economy.¹⁴

The geo-economic evolution of Sino-Russian relations feeds on the integration of the two countries in the global economic system. Unlike Russia, China is better integrated in the world commercial and economic system. Beijing became member of the World Trade Organisation (WTO) long before Russia did. Hence, the Chinese are more competitive compared to the Russians, and are more easily adapted to the liberalisation of world markets. In this area, their views coincide more with the West than with Russia. Moscow is more inclined to pursue

¹² *Capacity of BRICS: in total - 40% of the world population, 1/5 of the world GDP, 4.4 trillion currency reserves*

¹³ *Рейтинг стран мира по уровню валового внутреннего продукта — информация об исследовании - Мировой Банк. Центр Гуманитарных Технологий (экспертно-аналитический портал). online: <http://gt-market.ru/ratings/rating-countries-gdp/rating-countries-gdp-info> [20.04.2013]*

¹⁴ *Путин, В. (2012) Россия и меняющийся мир. г. Московские новости. online: <http://mn.ru/politics/20120227/312306749.html> [20.04.2013]*

a protectionist policy because it needs to protect its domestic production, which is not very competitive on external markets.

China and Russia compete with each other on the international investment markets. China is interested in Russia because it can supply energy resources and raw materials, and because it is a vast market for China's growing range of finished products. As for Russia, it strives to attract cheap Chinese labour, capital, and technologies for the development of its uncultivated territories in the Far East. In 2004, the turnover between these countries reached USD 20 billion¹⁵; it reached a peak value of USD 83.5 billion in 2011.¹⁶ The turnover structure places Russia in the unenviable position of exporter of raw materials in the first place (e.g. energy, wood, metals, chemicals, and minerals), and importer of finished industrial, agricultural and consumer goods from China. Such a model reminds strongly of economic relations of a colonial type. Russia will not accept the unenviable position of raw material appendage, and wishes to sell China engineering products and technologies. The strategic objective of the Kremlin is to enlarge the existing dynamic commercial and intermediary relations by using various forms of joint industrial specialisation and cooperation between the two countries. The lack of a comprehensive transport and railway networks hinders the broadening of the commercial, economic, industrial, and investment ties.

China imports half of its oil consumption, and has comparatively small reserves of natural gas. Russia tries to reduce the European orientation of its exports of energy resources, which amount to nearly 120 million tons of oil per year. The completion in 2011 of the Eastern Siberia - Pacific Ocean oil pipeline (the ESPO pipeline) with a branching to the Chinese town Daqing and with supply capacity of 15 million tons per year for a period of 20 years, should be considered against this background.¹⁷ The project was built by the Russian State Company Rosneft, using Chinese crediting of USD 25 billion with a period of repayment of 25 years.¹⁸ China also relies on concluding an agreement for Russian gas supply as of 2015, but the two sides have not yet agreed on the supply prices. The majority of Russia's large-scale infrastructure and energy projects in the Eurasian space and the Far East with Chinese investment participation are still in a strategic planning phase. Beijing relies on gaining access to Russia's energy resources, but they are not its only path of action. Russia must compete with Iran and Saudi Arabia, two major players on the Chinese oil market. China's energy diversification policy, the instability of the international energy markets and the assertive energy policies of India and Japan (China's main competitors in energy resource imports) have a negative impact on Sino-Russian energy relations.

For the time being, the Kremlin succeeds in placing its military technologies mainly on the Chinese market. Sino-Russian military and technical cooperation has remained a leading area of relations after the collapse of the Soviet Union. In 1992-1997, imports of Russian weapons for the People's Liberation Army (PLA) were a heaven-sent opportunity for the survival of the Russian military-industrial complex. In 1992, Beijing bought Russian supermanoeuvrable fighter aircraft Sukhoi Su-27; this was the beginning of a large-scale modernisation of the People's Liberation Army. The volumes of sales have kept growing - aircraft, anti-aircraft defence systems, combat vessels, diesel submarines. In the mid-nineties, China started buying Russian

15 Википедия (2013) Российско-китайские отношения. online: <http://ru.wikipedia.org/> [20.04.2013]

16 Гулевич, В. (2012) Российско-китайские отношения вышли на новый старт. ж. Международная жизнь. online: <http://interaffairs.ru/read.php?item=8538> [20.04.2013]

17 Маламед, И. (2012) Интеграция России в АТР. Аналитика: Деловой Форум Самита АТИС. online: <http://aprec2012ceosummit.ru/analitika/444/> [20.04.2013]

18 Бай Иминь (2013) Китаю необходимо создать свой региональный центр торговли энергоресурсами. г. Хуанью шибао (Империя:информационно-аналитический портал). online: <http://www.imperiya.by/economics2-15662.html> [20.04.2013]

military technologies along with the purchasing of Russian weapons and military equipment (license for the manufacturing of Su-27, a supermanoeuvrable fighter aircraft, in the Shenyang Aircraft Corporation¹⁹). This is how China's military industry launched the production of its own fighter aircrafts. Based on Russia's special state programme for development of military and technical cooperation with the People's Republic of China, the number of contracts and licensing agreements for the manufacturing of Russian weapon systems in China rapidly increased in 2003. Russia gave China access to new types of high-technology weapon systems, e.g. nuclear submarines, strategic bombers, interceptors, aircraft carriers and missile cruisers. This was a crucial aspect in their bilateral military-political relations. It was obvious that China was gradually reducing its technological backwardness from Russia in the production of modern weapon systems. It is a paradox that it was by selling Russian licenses to the Chinese military-industrial complex that this should happen. Many Russian and Western experts consider that by transferring its military technologies to Beijing, Moscow created a future powerful competitor on the international arms market.

If during the first stage of China's reform and modernisation Beijing stressed the development of industry, agriculture and civil technologies, in the second stage the focus lies on the building of powerful Chinese armed forces capable of defending China's national integrity and interests on the regional level. China's military strategists refer to the fact that the country has 14 neighbours, the longest land borderline, and a considerable coastal borderline, which require considerable armed forces for their defence. In April 2013, China's new head of state Xi Jinping delivered a programme speech where he emphasised the need for China to start developing a major deepwater navy to protect China's national interests in the Asia-Pacific Region (APAC). This includes the protection of trade lanes ensuring the safety of China's trade and investments. According to the Chinese analyst Xiao, throughout long periods of its millennial history China survived with its head down, but after 2008, the country lifted its head and became conscious of its might.²⁰ China is on the way to generate military power that can rival its economic might. All of these new aspects of China's expansion contain certain military and strategic risks for the Russians.

China is not a party conducting the nuclear arsenals reduction negotiations. Beijing considers that its nuclear arsenal is considerably smaller than that of the United States or Russia for it to participate in negotiations for its reduction. Beijing would agree to take part in such negotiations only if the two major nuclear states would reduce their arsenals to the necessary minimum, which is comparable with China's nuclear potential. China makes no effort to reduce the number of its medium- and short-range missiles justifying its decision with the unresolved Taiwan issue, still pending.

Russia and China share the view that the Korean Peninsula should become a nuclear-free zone and that US military presence there should be reduced, but Beijing does not push the regime in Pyongyang too hard to abandon its nuclear programme. In addition, China would not agree to Korea's unification under the aegis of the South. It would oppose a unification of Korea that might lead to the political and economic absorption of the Democratic People's Republic of Korea by South Korea (on the example of the former German Democratic Republic and its "takeover" by Federal Germany), because of the geopolitical losses China would incur in the process. Such a scenario would strongly push away continental China's peaceful unification

19 Как Китай вынудил Россию продать производственную линию С-27. Военный паритет. 15.04.2014. online: http://www.militaryparitet.com/ftp/data/ic_ttp/5815/ [20.04.2013]

20 Ш.Жао в Шаклеина, Т. (2013) Современный мировой порядок: на пороге нового этапа развития? Перспективы: Фонд исторической перспективы. online: http://www.perspektivy.info/oykumena/vector/sovremennyy_mirovoj_poradok_na_poroge_novogo_etapa_razvitiya_2013-04-08.htm [20.04.2013]

with Taiwan.

Since it opposes all forms of state separatism, China does not support Russia's policy vis-à-vis Georgia (and in particular Russia's recognition of the independence of Abkhazia and South Ossetia). China is particularly sensitive to the topic of separatism, particularly in view of its efforts to counter separatist efforts in Tibet and Xinjiang, and its strategic objective for national unification.

The growing discrepancy between the two countries' economic potential gives Beijing carte blanche to enter some typically "Russian" areas of influence in Central Asia. Their strategic interests are divided. Beijing and Moscow make separate attempts to attract the huge energy resources of this region, and to re-direct the construction of the energy transfer networks of the countries in the region towards their own territory, for their own geopolitical benefits. Russia seems to be the main net loser in Central Asia; after the end of the Soviet era, its net influence has been declining at the expense of China's breakthrough and to some extent of the United States and the European Union. In 1996, China decided to set up a regional international organisation - the Shanghai Cooperation Organisation (or SCO) - with the aim to ensure a political and institutional framework in order to expand its influence. Russia regards SCO as an important tool that it can use to maintain its strategic, cultural and political presence in the Asian part of the post-Soviet space, together with the Collective Security Treaty Organization (CSTO) and the Eurasian Economic Community (EURASEC), which is set up on Russia's initiative (which is currently acting as Customs Union). For its part, China intends to use the SCO to fight against radical networks or groups operating on the territory of Central Asia, which represent a real threat to the internal security in the troubled ethnic Xinjiang Chinese province. At present Moscow and Beijing are active partners in the framework of the SCO, but a tacit competition for superiority within the Organisation is taking place between the Russians and the Chinese; the future will show to what extent the SCO will keep its power as major factor of regional stability and security.

Conclusion

China needs Russia in the first place as an important strategic and geopolitical logistic area that cannot be used for anti-Chinese action or adventures by the West, as it had happened in the distant past. Besides, Russia is an important economic partner, especially in the energy sector and in the context of the acquisition of military technologies, as well as a potential market for the flourishing Chinese economy. However, China's leadership does not overemphasise any of the above elements or leave them without alternative with respect to China's security and future. The weight of the Chinese factor in Russia's geopolitical interests is also significant, especially in the light of Russia's Eurasian project. The Chinese vector of Russia's foreign policy is still largely a function of Moscow strategic objective to affirm itself as an independent power centre within a multipolar system of international relations.

Dr. Valentin Katrandjiev graduated from the State University of Kiev with a degree in International relations in 1989. In 2000 he received a PhD at the University "Patrice Lumumba" in Russia on "Samuel Huntington's culture-civilizational concept of international relations".

From 2001 to 2002 he was a researcher at the Mediterranean Diplomatic Academy in Malta. From 2002 to 2007 he was an analyst and lecturer at DiploFoundation, international non-governmental organization for training of diplomats. From 2007 to 2010 Mr. Katrandjiev worked as an associate and later, as chief expert in the Strategic Research Department at the Bulgarian Diplomatic Institute, and is currently chief expert in the Training Programmes and Projects Department of DI. From 2010 to 2012 he was a lecturer on "Foreign relations of EU" and "Foreign Policy of Russia" at the South-Western University "Neofit Rilski". His articles on international relations and diplomacy have been published in Bulgaria, Russia and Malta.

The purpose and the mission of church diplomacy: the lessons of the Holy See

Prof. Vladimir Gradev

The Holy See is the oldest institution in the world, as it has existed for over 2 000 years. The continuous succession of 266 Popes at the Apostolic See surpasses by far all the dynasties in world history in terms of number and tenure of office.

However, the Holy See should not be confused with the territory governed by the Pope, the State of the Vatican City, because the latter has been in existence for not more than 75 years.

As a matter of fact, the Vatican is the name of a Roman hill (Vaticanus) on which St. Peter was crucified and buried in 64 B.C. Since then, this hill has been a holy place for all the Christians, who have erected there a magnificent basilica (not a cathedral) in memory of the Apostle. Next to the basilica is the palace which, together with the square in front and the gardens behind, shapes up the Vatican City State. This miniature state has a territory of only 44 hectares. For many people, the Vatican may seem to be a mere historical sight, a tourist attraction, or a midget state, just like San Marino, Monaco or Andorra. This state, however, does not simply constitute a fragment of the past; what is more, it does not feel sorry about its former secular grandeur.

The Holy See (*Sancta Sedes*) is the legal appellation of the various papal offices and of the Pope's See (the Roman Curia). It is bound up with the pontifical residence, *ubi papa ibi ecclesia*, and not with the Vatican, where it has been since 1870 when the newly established Italian State proclaimed Rome to be its capital, and the papal palace on the Quirinal Hill – to be residence of the king (today, the president).

The Holy See has no territorial sovereignty; however, its power extends over all the Catholics throughout the world. The Holy See has a sovereign state of its own – the State of the Vatican City, which was created by the Lateran Treaty with Mussolini in 1929. The population numbers not more than 800 persons and is mostly composed of priests and men. Nobody was born citizen of the Vatican City; citizenship is granted on the basis of receiving a post in the Curia. In addition, there are about 4 000 persons working in the Vatican City, however, the administrative and the technical staff are not granted Vatican citizenship.

It was this minute territory and the scanty population that had made Stalin ask mockingly the following question: "How many armored divisions does the Pope possess?" Of course, it is very important whether the politics of a state are based on a well-equipped army but, in actual fact, there is only a Pontifical Swiss Guard of 120 in the Vatican City State. This army has been in existence since 1504, which makes it the oldest regular army in the world.

In response to Stalin's mockery, the Vatican authorities always tend to quote the words of Pope Pius XI who said that "they need as much territory and armed forces as will suffice to keep the body and the soul together". This suggests that the political significance of the Vatican does not simply boil down to its tiny dimensions, which, on the other hand, represent a genuine advantage. Unlike all other states, the Holy See is not burdened with the responsibility to govern a large territory, together with all its inhabitants. In addition, it is free to act in the international arena, using all the powers of a sovereign state, along with the whole set of diplomatic instruments needed for the success of its ecclesiastical mission.

In order to better understand the diplomacy of the Holy See, we should first acknowledge that religion is the purpose of its activity, as well as that politics, as an underlying principle, are only an instrument of the ecclesiastical mission of the Catholic Church. There have always

been scandals (sometimes, *a la* Dan Brown), there are scandals even today. That should make us recall some popes, for example, Alexander VI (Borgia), who would have made history as a great statesman on the basis of his political victories and success, only if had been at the head of some other state. His conduct and manners, however, were outrageous and he was even said to have provoked the Reformation. This example, together with today's scandals, is illustrative enough of the far-reaching consequences that may follow in the wake of some Holy See decisions (made by the Pope, or mostly by some people around him), in which the means are placed above the objectives, and politics – above religion.

Today, the dual nature of the Holy See, which formally has the status of a sovereign state but, in terms of content, constitutes sheer religion, is well understood and acknowledged by the international community. This fact is attested by the 179 states that have established with diplomatic relations the Holy See. In its capacity of an UN Permanent Observer, the Holy See maintains relations with the EU, the Council of Europe, FAO, UNESCO, the Arab League, the Organization of African Unity, OSCE, ASEAN, and the Central American Integration System. To date (December 31, 2012), the Holy See has not established relations with China (but it maintains relations with Taiwan), Kosovo, Saudi Arabia, Southern Sudan, Bhutan, North Korea, the Maldives, Oman, and Tuvalu. It also has diplomatic relations with Vietnam but has not established a resident mission there.

Currently, the Holy See has 99 apostolic nuncios and delegates in 6 countries in the world (the Comoros, Mauritania, Somalia, Brunei, Lao, and Myanmar).

The Vatican politics are very complicated which makes it impossible to undertake any serious analyses, without being familiar with the fundamental principles underlying the Holy See policies or the mechanisms that put these policies into effect.

In order to understand better the essential attributes of the Holy See, we need to first look into the nature of the one that personifies them, that is the Pope. Therefore, I will list here, in no particular order, some of the Pope's *official titularia*: Bishop of Rome, Vicar of Jesus Christ, Successor of the Prince of the Apostles, Supreme Pontiff of the Universal Church, Primate of Italy, Vicar of the Metropolitan Archbishop of the Roman Province, Sovereign of the Vatican City State, and Servant of the Servants of God. Please, note that the Pope's main title is "Bishop of Rome" and, for this reasons, he is at the head of the Catholic Church as such (the simple, informal appellation of the Pope in ancient times, *papa*, is no longer among his official titles today). Because, according to the Catholic doctrine, the Pope is the vicar of Christ on Earth, the successor to Apostle Peter (the prince of the Apostles), and the first Bishop of Rome, to whom Christ said (Matt. 16:18-19): „I also tell you that you are Peter (i.e. rock), and on this rock I will build my assembly. I will give to you the keys of the Kingdom of Heaven (depicted on the Holy See coat of arms), and whatever you bind on earth will be bound in heaven; and whatever you release on earth will be released in heaven." This makes the Pope the supreme pontiff (literally, a bridge-creator) who throws a bridge between the sky and the earth. The concentric circles gradually get narrower and narrower: the Universal Province, i.e. the world, is crossed in the direction of Italy and the Roman province, while the Vatican City State, whose sovereign is the Pope, comes last because it is only an auxiliary instrument. The State of the Vatican City was not created for the Pope to exercise political power; it was created to prevent anybody else from dominating over him. The Pope's *official titularia* make it clear that the Bishop of Rome (the only title, and the most important one, that gives rise to all the others and was also preserved by the new Pope) is, at the same time, pontiff of the Catholic Church and head of state. While the connection between the Pope and the Church is very significant, the relationship between him and the Vatican is the result of modern

historical circumstances. If, at any point, the Bishop of Rome ceases to be head of state, this does not come to mean that he will also cease to be Pope.

The Holy See is an absolute monarchy, meaning that, as a legal and political form [of government], it is characterized by full centralization and concentration of power in the hands of the Pope. Therefore, the Pope is the supreme law-maker, administrator and judge, as well as the last instance for all kinds of disputes. He is not accountable for his actions to anybody (but God), neither is he obligated *de jure* to consult anybody when making his decisions (however, this also depends on the entire machine of the Vatican which sometimes impedes the Pope's actions or makes these actions more difficult to perform). The fact that the Pope is an absolute sovereign does not come to mean that there are no rules or restrictions on his actions. It only indicates that the political decisions are made in a somewhat different manner when compared to the other states. In any event, once a decision is made by the Pope, it requires obedience and confidence on the part of the Curia staff, of the bishops, and of all the believers in the world.

For example, the new Pope was elected two weeks following the withdrawal of Pope Benedict XVI. There was no election campaign, there were no rallies, there were no advertising spots, Tweeter or Facebook. The only "election" expenses were incurred by the College of Cardinals members who covered the price of their travel and accommodation themselves (we saw Pope Francis pay for his hotel). The 115 cardinal-electors are neither representatives of the majority (as are the Members of Parliament), nor experts (as are the cabinet members). They are all clergymen who have been hierarchically selected – step by step, from the top downwards. In the conclave, the latest College of Cardinals took only 24 hours to select the leader of one billion people the world over. This model of selection is totally different from today's electoral models, which comes to show that the model of the modern general elections does not necessarily constitute the most appropriate or productive electoral system. During the last fifty years of the past century alone, the selection model employed by the Holy See brought to the fore personalities, such as John XXIII, John Paul II, and Benedict XVI; and, quite recently – Pope Francis. Which series of presidents or heads of state could measure up to these personalities in terms of intellect, knowledge, will, morals, or presence on the world scene? I am well aware of the differences existing between the Church and all other public bodies; however, I would like to note here that these differences compel us to approach the genuine political issues in a quite different manner, having in mind the way in which we select the ones that have to represent us and to be our leaders.

However, the Holy See is only the visible part, the tip of the iceberg. What lies beneath it, the invisible part, is represented by the entire Catholic Church encompassing one billion believers in the world who vest the Holy See with immense influence and power that are incomparable, in terms of scale, with the territory and the material power of the Vatican. Therefore, I would rather refer to the Holy See as the smallest super-power in modern diplomacy.

The Pope's influence spreads out across individual concentric circles. The first one, the circle of the Curia, lies inside the second one – the circle of the bishops (about 3 000 across the world). Next comes the circle of the clergy which is followed by the circle of the vast majority – the laity (or the lay brothers). There is also an outermost circle that embraces the ones that are well disposed to the Pope and to his policy, as well as the ones who are not in sympathy with him but have respect for his influence and authority.

In his activity, the Pope relies directly on the government apparatus of the Holy See. This apparatus comprises the Roman Curia which is made up of the College of Cardinals, the various congregations, and the papal councils. The latter constitute the government ministries but, unlike all other states, the politically significant councils are vested with religious functions

in the following areas: the faith and the bishops (the most important ones), the clergy and the monastic orders, Catholic education, etc. Most important for Bulgaria are the Congregation for Eastern Churches, which is in charge of the Catholic Church in Bulgaria, and the Pontifical Council for the maintenance of unity among Christians, which mediates the dialogue with the Bulgarian Orthodox Church.

The Secretariat of State is the political “government” of the Pope. It manages the operational work, while the Roman Curia coordinates the activities of the congregations, it carries out the Pope’s decisions and is also in charge of the foreign policy. The Secretariat is headed by the Cardinal Secretary of State who comes second, after the Pope, within the hierarchy of the Catholic Church. The Secretariat is divided into two sections: the Section for General Affairs and the Section for Relations with the States. The first section is managed by the deputy Secretary of State, while the second one is not referred to as “section for foreign affairs” because of the universal nature of the Catholic Church. As I have already pointed out, [the Holy See] is not a national state and, as there are Catholics in almost every country in the world, none of these countries is considered to be “foreign” to the Holy See. (This Section has only one deputy Secretary and a relatively small number of diplomats – about 20 Monsignors, along with an administrative staff of not more than 40-50 persons.) These diplomats, together with all the others that are posted by the Holy See in its resident missions round the world, are clergymen who have graduated from the Pontifical Ecclesiastical Academy, the oldest diplomatic school in the world.

The Holy See has engaged in international activity ever since it was established but, what interests us most, is the fact that modern diplomacy was born there.

In the 15th century, the papal state was the first one to establish resident diplomatic missions in the then great European powers (Spain, France, and the Venetian Republic), welcoming their embassies in Rome, as well. The Spanish Embassy at the Holy See is the oldest one in the world. It is still located at the famous *piazza di Spagna* which has been named after it. It was in Rome that the first diplomatic corps (in the modern sense of the word) was set up. At that time, Rome used to be the diplomatic capital of Europe. And, in spite of the then existing clashes between interests and ambitions, the first instruments of conflict containment and resolution through a dialogue and the common language of diplomacy were “invented” there. Therefore, what Goethe said in the late 18th century, continues to be valid even today: “Where else, but in Rome, can one learn so much? It is in Rome that you can hear all the [world] languages, it is here that you can meet the wisest people in Europe, it is here that you can find the best documents and information, it is in Rome that all the foreign ambassadors meet, and, it is to Rome that the papal nuncios bring the valuable information from their observations abroad”. For this reason, it was only natural that the Treaty establishing the European Economic Community and the European Constitution (which was later rejected by France and the Netherlands) were signed in Rome.

The current international status of the Holy See was also recognized by the Vienna Congress in 1815 and was later reconfirmed by the Vienna Convention of 1961. In the predominantly Catholic countries, there has been a long-standing tradition to honor the papal nuncios by declaring them deans of the [local] diplomatic corps. This is a token of recognition of the Holy See for having been the first state to establish diplomatic relations with other countries.

What are the highlights of the Vatican foreign policy? In the first place, the Vatican is a public state known for the Pope’s public appearances and, more particularly, for his travels round the world: in the course of 25 years, Pope John Paul II made 104 journeys. Today, too, the world media concentrate their attention on the new pope, Francis: they cover every word he

utters and every gesture he makes. This attests to the assertion that the Vatican foreign policy is primarily connected with the personal activity of the Pope on the world scene and, even more importantly, with his ability to communicate with the people. This is a skill that Pope Francis has brought to perfection.

In 1965, Pope Paul VI introduced himself before the UN [General Assembly] as a „humanity expert“. However pompous these words may sound, they were well indicative of the horizon of the Catholic Church: the horizon of the whole of mankind, as well as of the universal problems, hopes, and aspirations of all the people in the world („catholic“ stands for „universal“). The image of the Pope is an image of an indisputable world authority and his political power lies, above all things, in the „moral persuasion“ that has an [enormous] impact not only on the Catholics, but also on the global public opinion. The world political leaders also reckon with the authority of the Pope and, for this reason, they strive, if not to win him over, at least to gain the right to stand next to him. The incessant flow of visitors, comprising heads of state and government, wishing to meet the Pope is a perfect attestation of this assertion.

The Vatican diplomacy is, first and foremost, placed at the service of the Pope and of his mission. In the past, the main purpose of this service was to guarantee the existence of the Papal State, as well as to strengthen the position of the Catholic Church in the countries with which it was establishing diplomatic relations and was negotiating special contracts, called concordats. (A concordat is an agreement or treaty between the Holy See and a sovereign state that defines the rules, obligations and responsibilities of both the state and the church). Without this being a priority any longer, it can be safely said today that the number of countries with which the Vatican has established diplomatic relations has been on the increase.

Without having abandoned its mission to provide the logistics for the activity of the Catholic Church in the individual states, the main duty of the Vatican diplomacy today is to protect the rights and fundamental freedoms of man, basing itself on the principal Christian doctrine that all the people, as God's creations, are free and equal. Hence, the strong impact on the symbolic discourse of the international community.

This impact grew particularly stronger following the September 11 attacks, when it became absolutely clear that religion was not simply returning on the world scene but was also going to rule over the new century in a way that nobody had been able to imagine that far. In January, 2002, immediately after the attacks, Pope John Paul II invited to Assisi representatives of all the world denominations for a World Prayer for Peace. At the turn of the new millennium, this was an eloquent example of how humanity, united in a common prayer and turning to God, could overcome, at least for a moment, its contradictions and animosities. (Another example is the public prayer suggested by the Bulgarian president quite recently). Generally speaking, the Vatican diplomacy has been very active in promoting the inter-cultural and inter-religious dialogue. Today, thanks to the firm position of the Holy See (on the war in Bosnia and Iraq; on the conflict between Israel and Palestine; on the relations with Iran; and also the prayer of Pope Benedict XVI in the Blue Mosque) the Islamists have been fighting against the West not so much because of its Christian religion, but mostly because it is secular, agnostic and relativistic (something that every Pope criticizes the West for). In fact, what the fundamentalists are most afraid of is not so much the Pope or the propagation of the Gospel; they are particularly scared of the impending secularization of their countries which is going to undermine the foundations of their traditional culture and religious order. I am confident that, if this is taken into consideration in the relations with the Islamic countries and organizations, the latter would be able to change for the better much more easily.

There are two main principles underlying the Vatican diplomacy.

In the first place, this is personalism in its politics and international relations. According to the Christian doctrine, the individual person has priority over the group of persons. This can be noticed quite clearly in the sermons delivered by the Popes, who never address the people as large, anonymous crowds, but always preach to them as groups of individual persons, thus being able to get to their souls and their hearts. In this way, the messages of the Popes are always brought home to the people. This personalism is clearly visible in the particular activity of the Vatican diplomacy which displays special consideration for everybody, together with [professional] communication skills and a clear awareness that the individual decisions always bear upon the individual people – not so much on their material or power-loving interest, but on their motives and convictions.

At the same time, the Vatican diplomacy is guided by its understanding that the common weal should be the leading principle in its international relations. That is to say, that the individual persons should be given the opportunity to exercise their freedoms in a way that is going to contribute to the prosperity of society, rather than to better their own circumstances or satisfy the selfish interests of a particular state or social group. The Vatican diplomacy strives to make the community development something more than simply buying and selling of interests. It should be a manifestation of solidarity, as well as of joint promotion of the common cause, which is going to bring about lasting peace and justice on earth.

The Holy See recognizes the need for politics and accepts most of its contemporary motives and grounds. It believes, however, that politics alone is not sufficient to achieve genuine peace of mind of the people. It is highly critical of most of the processes in today's world, in which the plain truth is dying away, the beliefs and identities are questioned, and the missing fundament is substituted for its sinister caricature, fundamentalism. The Holy See keeps reiterating that even the liberal democracy *per se* is not sufficient. It asserts that, without religion, there is an imminent threat of social anomia. The Holy See claims that the social networks in the global world of today can become much more stable, only if everybody gets in communion with the bond that can never be obliterated (meaning God who, as far as the ordinary people are concerned, is always at the farther end of the chain), i.e. by preserving the elusive space in which the meaning of communication between the people and the peoples is born. The Holy See maintains that, precisely for this reason, the emancipation of man, however rational, i.e. scientific or technological, it may be, could be also self-destructive, i.e. diabolical. In a nutshell, the Holy See, along with the entire Catholic Church, continues to be, side by side with the democratic states, among the entities in the modern world that manage to curb violence, as well as the self-destructive human impulses, by throwing a bridge between politics and religion, and also between the political and ecclesiastic actions. In this way, it contributes to the process of finding new, global mechanisms for the establishment of equilibrium and stability in the world.

Patience is a guiding principle in the Vatican diplomacy, according to which one needs as much time as he requires (remember that this institution is 2 000 years old!). The simple method employed by the Holy See involves avoidance of hastiness, in order to ward off any impressive, but perfunctory moves, and waiting for things to mature, in order to achieve solid and lasting results, though not so numerous. As far as I am concerned, the winged phrase "haste makes waste" is particularly appropriate to use when we speak of the Vatican diplomacy.

It is common knowledge that the mission of a diplomat is, first and foremost, to be able to observe, to always be in the right place, and to follow the processes closely in order to be able to understand the politics of a particular state. In this way, he will be able to explain this politics to the ones who have posted him there, thus enabling them to act adequately on the basis of the information they have received. It might be in the Vatican where it becomes most

clear that, even in the era of global information, nothing can replace the trained eye or the personal contacts of the ones who are watching closely. The very fact that so many states have resident missions at the Holy See is not only due to the circumstance that the latter has been in existence for over two millennia, or that the number of Catholics throughout the world exceeds one billion. For many people, not less important is the fact that the Vatican is, in reality, a genuine political observatory that keeps watch on the world processes, as the Holy See has a sophisticated and efficient world information network, and is also a first-rate international actor.

Negotiation is, of course, the second element of the diplomatic profession. The Vatican diplomacy has mastered to perfection the main element of this profession, i.e. the art of attaining the desired political results through negotiations. It may be the diplomacy of the Holy See that has best preserved the discreet, if not secret, nature of negotiations which, as a distinguishing feature, commands trust and confidence that are indispensable for the success of each and every negotiation process. The monsignors are skilled diplomats in the most classical sense of the word: they are self-controlled, refined and polite, very knowledgeable and quick-minded, discreet and reserved, very skillful at conducting a discourse and knowing very well what to say, when to say it and when to keep silent, depending on the situation.

For this reason, the Vatican diplomacy has often played an important part as a mediator in resolving international conflicts (a classical example is the resolution of the military conflict between Chile and Argentina in the early 1980-ies and, hence, the appeal of the Argentine president to the new Pope). The Vatican has also had an important role in the new type of multilateral diplomacy that came into being in the second half of the 20th century. It has also been very active with respect to a large number of international organizations, as it attaches special attention to the debates in the plenary halls, as well as to the consultations that take place in the lobbies. It is in this way that the Vatican diplomacy manages to exert influence on the proceedings of important international conferences.

The third major function of a diplomat is the representative one. This function does not simply boil down to attending receptions, dinners or official ceremonies. It is, first and foremost, related to the diplomats' awareness that they are the "symbol" of their own states, that they have to contribute to improving the image of these states, as well as to make the presence of these states tangible at the place where they have been posted. One can learn a lot from the Vatican diplomacy in this respect.

I began this article by saying that the Holy See has existed for over 2 000 years; however, its might cannot be exhausted by what I have written. Therefore, I would like to conclude by quoting the great Thomas Macaulay, *an English historian and politician* (also, the first governor-general of India in the 19th century). Thomas Macaulay said: „The Holy See has seen the beginning of all the states and governments existing on earth today but I am not sure, it might also see their end”.

Prof. Vladimir Gradev is Head of the Theory and History of Culture Department to the Faculty of Philosophy at Sofia University "St. Kliment Ohridski" where he lectures on Theory of Religion, Religion and Culture and Politics and Religion. He was Bulgarian Ambassador to the Holy See and the Maltese Knights from 2001 to 2006. He has specialized at educational institutions such as the University of Paris 8 (1993), the European University Institute, Florence (1994-1996); Home of the Human Sciences, Paris (2000); The Dutch Academy of Sciences "Wassenaar arrangement" (2001), etc. Prof. Gradev is Knight of the Grand Cross of the order of Pievia; Knight of the Grand Cross of the order "Pro merito melitense" and the winner of the international award of the Foundation "Foyer des artistes" in 2005 for contribution in the field of diplomacy. He is an honorary member of the old Florentine Accademia „Coleggio dei nobili" and member of the International Committee of the "Les Etats generaux de la psychanalyse". He has published three books, as well as over 70 research papers in Bulgarian, French, English and Italian.

Bulgarian-Indonesian round table “Promoting cultural and religious understanding between Bulgaria and Indonesia”

SUMMARY

For a fairly long time, the topic of intercultural dialogue and understanding has been in the focus of attention of the public and conference activity of the Diplomatic Institute, subordinated to the minister of foreign affairs of the Republic of Bulgaria. In this context, on April 29, 2013, the Institute organized a round-table discussion on Promoting Cultural and Religious Understanding between Bulgaria and Indonesia, jointly with the embassy of the Republic of Indonesia in Sofia, with the expert support of the America, Asia, Australia and Oceania Directorate of the Ministry of Foreign Affairs and the assistance of St. Kliment Ohridski University of Sofia. The discussion was attended by high-ranking officials of the Bulgarian and Indonesian side. It was organized on the eve of the Diplomatic Institute's 10th anniversary and was held in three thematic modules. Responsible officials from the public administration of the two countries, along with representatives of the expert and academic community, were offered the opportunity to present their views on the role of education in maintaining peace and integrity of the nations, as well as on the place of the two governments, the religious leaders and civil societies in promoting culture and religious tolerance in Bulgaria and Indonesia.

In her welcome address, the director of the Diplomatic Institute, **Mrs. Tanya Mihaylova**, pointed out that it was for a second time that the Institute was organizing a round-table discussion on issues pertaining to the intercultural dialogue between Bulgaria and Indonesia. Mrs. Mihaylova underlined that meetings of this kind shorten the geographical distance between the two countries. For centuries, she continued, Bulgaria has been a model of tolerance between different faiths. And it is not accidental that one can see in downtown Sofia an Orthodox and a Catholic church, an Islamic mosque and a Jewish synagogue living in peaceful co-existence within a fairly small perimeter. However, modern history abounds in numerous examples of ethno-religious persecution, confrontation and conflicts. A number of religious leaders of different faiths claim that peace is the very essence of their beliefs, while, at the same time, other representatives of the same faiths take advantage of religion to instill religious hatred. More often than not, interreligious confrontation is used as an excuse for covering up the economic or material nature of conflicts. There could be no peace among the faiths without a dialogue between them. In this context, it is the mission of the Diplomatic Institute to create an environment favorable for an inter-diplomatic dialogue, which could, in turn, throw a bridge of understanding between the individual states and nations. Dialogue is the best instrument for the prevention of conflicts and the present Bulgarian-Indonesian round-table discussion is yet another step towards attaining intercultural tolerance and understanding.

Mrs. **Diana Danailova**, deputy minister of culture, expressed her satisfaction with the organization of the round-table discussion and made a brief review of the cultural relations between Bulgaria and Indonesia. These relations, she pointed out, have a long-standing tradition over the years. Mrs. Danailova appealed for a more intensive use of globalization and the new technologies which could help the Bulgarian and Indonesian people get to know each other much better. At the same time, we should not forget the significance of the personal

contacts between the people. Mrs. Danailova expressed her hopes that there will be more Bulgarian-Indonesian meetings of this kind that could further promote the cultural interaction between the two countries. Particular attention should be paid to cultural tourism, as Bulgaria and Indonesia have a lot to show from their cultural and historical heritage. As an EU Member-State, Bulgaria has been taking an active part in the implementation of all the policies promoting cooperation between the EU and Indonesia.

In his welcome address to the round-table participants, **Ambassador Angel Orbetsov**, director of the America, Asia, Australia and Oceania Directorate of the Ministry of Foreign Affairs, expressed a high opinion about the development of traditional partnership relations between Bulgaria and Indonesia. The two countries have been making an effort to further deepen their political dialogue, to extend their economic cooperation, and to intensify their intercultural and educational exchange. Culture has the largest potential for development in South-East Asia. Indonesia is particularly important to Bulgaria because of its role in ASEAN and due to the fact that the ASEAN headquarters are located in the Indonesian capital, Jakarta. Indonesia has had a leading role in the dialogue between the EU and ASEAN which, in turn, boosts further the bi-lateral dialogue between Bulgaria and Indonesia. Cultural diversity is a new phenomenon. Therefore, multilingualism, social inclusion and social engagement should be further incorporated into the educational systems of the two countries. Despite all the differences between Bulgaria and Indonesia, the co-existence between the two states and their mutual progress have been made possible as a result of the pluralism and tolerance in their relations. Ambassador Orbetsov expressed his hopes that the round-table discussion is going to become an example of a successful cultural dialogue, as well as a rostrum for sharing good practices and experience between the religious communities of Bulgaria and Indonesia.

On the Indonesian part, the participants were welcomed by Prof. Dr. Nasaruddin Umar, Vice Minister of Religious Affairs of the Republic of Indonesia, and His Excellency, Mr. Bunyan *Saptomo*, Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the Republic of Indonesia to Bulgaria. **Mr. Umar** extended his thanks to the organizers for having invited him to represent his country at the [bi-lateral] intercultural forum and defined his presence as an element of the "soft" diplomacy, which has been part and parcel of the Indonesian government policy to develop intercultural relations with the countries of South-East European, and Bulgaria in particular. The intercultural dialogue is expected to strengthen further the democratic institutions in the two states. Within the intercultural dialogue, Jakarta and Sofia are political partners on an equal footing and, for this reason they occupy a central place in the constellation of world civilizations. Therefore, they are also influenced by two out of the three world major religions – Christianity and Islam. On one hand, Indonesia serves as an example of respectful tolerance and moderation, being the most populous Islamic country in the world. On the other, Bulgaria is a model of harmonious co-existence between Christianity, Catholicism and Islam. The tradition of interreligious tolerance in the Indonesian and Bulgarian society is a good basis for the intercultural and interfaith dialogue. In his concluding remarks, the Indonesian minister expressed a high opinion of the bi-lateral political dialogue level and approved of the existing cooperation in the area of education and culture. **Ambassador Saptomo** stressed the importance of the subject-matter of this forum both within the framework of the bi-lateral Bulgarian-Indonesian relations, as well as on the UN level. The intercultural dialogue is part and parcel of the United Nations' agenda and is implemented through the Alliance of Civilizations' format, as well as via the concept of moderation that was formulated by the World Moderation Movement. The multicultural and multi-faith aspects of the Indonesian and the Bulgarian society make it even more relevant to organize such forums. The Indonesian ambassador made a brief review of the multiethnic and multi-faith character of the Indonesian

nation, pointing out that diversity is a strength, rather than a weakness of the Indonesian society. It is not accidental that the fathers of the Indonesian state have adopted the motto "Unity in diversity" as a national slogan.

The first module was moderated by **Ass. Prof. Dr. Galina Sokolova**, deputy dean of the Faculty of Classical and New Philology of the St. Kliment Ohridski University of Sofia. Research papers were presented by Prof. Alexander Fedotov, dean of the Center for Eastern Languages and Cultures affiliated to the St. Kliment Ohridski University of Sofia, and Dr. Pudanita Maria Purenti, a lecturer at the University of Indonesia's Faculty of Cultural Sciences.

According to the moderator, devotion to religion has two aspects. The first one has to do with the question whether religion needs to be taught at school. Some countries adhere entirely to the secular form of education. Following the September 11 attacks, however, a growing number of people in the world have started to believe that some elements of religious education have to be incorporated into the regular programs, which is going to promote religious tolerance on a world scale. The question is what approach should be adopted to religious teaching, as the children become familiar with their environment in a number of different ways. For this reason, religious education has to incorporate the relevant religious customs and traditions. Mrs. Sokolova believes that this is connected with the second aspect of religious education which raises the following question: should religious education be interpreted only as [an element of] inner self-development, thus leaving it outside the [scope of the] government educational policy, or should religion be taught on a family and religious community level?

Prof. Alexander Fedotov shared his understanding of multicultural education. According to him, the idea of multicultural education originated in the 1960-ies during the struggle for racial equality waged by the Afro-American minority in the framework of the multicultural American society. Multicultural education is a hot media issue today, too, but it has been strongly politicized. Multicultural education has a [substantial] effect on all aspects of school education, from pedagogy to monitoring students' progress, curriculum planning, disciplinary policy, student engagement, etc. Numerous attempts have been made to render more detailed the educational strategies that constitute an element of the common umbrella of cultural education. "Co-opting" is the most common and most discernible variety of multicultural education. The idea is to involve different cultural groups in the educational process, so that these groups could receive more knowledge about one another. This could be done by familiarizing the children with the cultural heroes personifying the identity of the individual groups. According to Prof. A. Fedotov, the multicultural teaching programs have three main tasks to fulfill. Firstly, they need to produce multicultural content for the individual training disciplines. Secondly, they need to incorporate into the curriculum a wide range of multicultural viewpoints and concepts. And thirdly, they need to establish a new multicultural paradigm on which they will be able to build the new teaching process. Prof. Fedotov believes that multicultural education is an attempt at reflecting the multicultural diversity [of the students] in the classroom. He also reckons that both Bulgaria and Indonesia are good examples of having developed multiethnic teaching formats because of the multicultural and multiethnic characteristics of the two nations.

Dr. Pudanita Maria Purenti, an Indonesian cultural scientist, touched upon the historical roots of the multicultural concept in Indonesia. The Indonesian multiculturalism manifests itself by means of the language and ethnic diversity in the country. Dr. Purenti assessed her country as being the largest multiethnic state in the world, encompassing 700 ethnic groups and 780 languages. In order to facilitate communication, however, the Indonesian government declared the Malay language (Bahasa Indonesia) to be the official language in the country. Pursuant to the Sempah Pemuda Pact of 1928, this language was assigned the role of *lingua franca*

throughout Indonesia, without suppressing or impeding the use of the regional languages. Dr. Purenti reckons that, as an initiator of the Non-Aligned Movement during the bi-polar confrontation of the Cold War period, Indonesia has played an important role in establishing the principles of solidarity, equality and respect in the relations among the individual states. The Non-Aligned Movement indicates the multiple-layer structure of international relations, along with the diversity of coalition forms, and has much in common with multiculturalism, the topic of the round-table discussion.

During the discussion that followed after the papers in the first module had been presented, the Indonesian minister of religious affairs, **Mr. Umar**, focused the attention on the origin of *Pancha Shila*, the five principles underlying the Indonesian model of prosperity and justice. *Pancha Shila* is enshrined in the preamble of the Indonesian Constitution and is a unifying philosophical basis for the multifarious Indonesian system of government. In his answer to a question related to the growing importance of religion in the Bulgarian society, Prof. Fedotov reconfirmed his thesis that the multicultural and multi-faith nature of Bulgarian society makes it imperative on the intellectuals to conduct an in-depth study of the traditions, customs and behavior patterns of the individual faiths and religious communities existing in the country. Prof. Fedotov believes that the Bulgarians are not as much religiously-bound as are their neighbors – the Rumanians, the Greeks and the Serbs. Judging by the infrequent visits to the places of worship, he concluded, it is very likely that religion is often practiced in secret.

The second module concentrated on the role of the governments in promoting cultural and religious tolerance. **Assoc. Prof. Dr. Galina Sokolova**, who moderated the second panel, too, asked a question about the extent to which the governments regulate the religious practices of the individual faiths. In her opinion, the government interference in the religious communities' activity should be placed within certain limits that need to be specified in advance.

In his paper, **Mr. Umar** made a review of the Indonesian government synergy policy which aims at promoting tolerance and harmony among the individual groups of believers. The Indonesian deputy minister of religious affairs defined the multicultural and multi-faith nature of Indonesian society both as a national asset, as well as a source of conflicts between the different nationalities (e.g. the conflict in Kalimantan). The mission of the Indonesian Ministry of Religious Affairs is to build in the religious communities and in their leaders a potential that will enable them to cope on their own with the contradictions existing among their communities, achieving eventually religious harmony. Mr. Umar defined religious harmony as a relationship between individual groups of people that adhere to the principles of tolerance, mutual understanding, respect for equality in their religious practices, and involvement in the life of society. The government synergy policy calls for the joint efforts of the public administration and the religious communities to develop fundamental rules for interaction between the individual faiths in Indonesia. These rules include the attainment of social harmony and national unity, the promotion of interfaith understanding that fosters religious practices, the imposition of the [universal] human values, and the establishment of respect for pluralism and the multicultural nature of society.

Mr. Emil Velinov, director of the Ecclesiastical Matters Directorate of the Council of Ministers of the Republic of Bulgaria, shared his views about the individual forms of dialogue and the religious cooperation between the government and the faiths in the Republic of Bulgaria. Mr. Velinov expressed an opinion that the need for a dialogue between the individual faiths derives from the understanding that, in a way, the religious doctrines are an impediment to the peaceful co-existence and social cohesion among the people. He also shared his view about the ways in which the different forms of religious extremism could be avoided. Knowing well your own

religious traditions, as well as the traditions of the others, is an important condition for the interfaith dialogue. The differences have to be interpreted in the spirit of peace, understanding and mutual respect. The claims that each and every faith is authentic and universal in nature should not impede the dialogue, neither should they hinder the people's participation in debates on high-profile issues. According to Mr. Velinov, the public celebrations of religious symbols or holidays of the faiths prevailing in the individual countries should not be interpreted as offending to the other faiths or threatening to the rest of the religious communities. The interfaith dialogue should focus on a wide range of issues. The religious traditions and practices should not be allowed to act as stumbling blocks, because one needs to seek cohesion on the basis of the universal human values. In addition, any disputable religious issues should be addressed on the spur of the moment because, otherwise, they could cause uncertainty and fear of the "others". In Mr. Velinov's opinion, the geopolitical and social dimensions of the interfaith dialogue became particularly important in international relations following the September 11 attacks in the United States. The world governments engage in policies that promote the intercultural dialogue. The director of the Ecclesiastical Matters Directorate elucidated some European initiatives encouraging the interfaith dialogue. Among these is the establishment of the European Council of Religious Leaders in Oslo, which is expected to address the numerous challenges faced by the Old Continent today. This organization unifies representatives of Europe's traditional religions: Judaism, Christianity and Islam, and brings them together with Buddhists, Hindus and Zoroastrians. In conclusion, Mr. Velinov made a brief analysis of the conditions and forms of the interfaith dialogue in Bulgaria and underlined the role of the Ecclesiastical Matters Directorate in the implementation of this dialogue.

In the discussion that followed after the main contributions, **Mr. Rakovski-Lashev**, senior diplomatic officer with the Human Rights Directorate of the Ministry of Foreign Affairs, drew a parallel between the Bulgarian-Indonesian round-table discussion and the anniversary of Emperor Gordian's Serdica Edict which was marked a couple of months ago. He informed the participants that, until the early 4th century, the Christians living within the territory of today's Bulgaria, which used to be within the boundaries of Thrace (a Roman Empire province), were severely persecuted. In the year 311, the Serdica Congregation (a religious council meeting) was held within the above mentioned perimeter of ancient Serdica, where one can see today [next to one another] two Christian churches, a mosque and a synagogue. The Congregation gathered together bishops from the entire Roman Empire. The bishops appealed to the Roman Emperor to put an end to the persecution of Christians throughout the Roman Empire. It was in Sofia, in which the holy places of these religions are concentrated, that the Roman Emperor, Gordian, signed the historic Serdica Edict. According to Mr. Rakovski-Lashev, this was the first document in the Roman Empire proclaiming tolerance towards the other faiths and respect for their religious customs and traditions.

In response to a question brought up by the audience, **Mr. Velinov** elucidated the way in which the religious communities are funded in Bulgaria. Until 2006, he said, the funds were allocated to the religious community leaders who distribute them among the boards of trustees of the places of worship at their own discretion. After 2006, the funding scheme had to be changed, as the said financial resources had been used for the maintenance of the leading activists of the individual faiths and seldom reached the houses of prayer. In 2003, the budget of the Ecclesiastical Matters Department amounted to BGN 3 million. This amount had been disbursed for the restoration of 323 Orthodox churches, 33 mosques, 4 Catholic churches, and 9 places of worship of the Bulgarian Protestant community. The Department of Ecclesiastical Matters has assisted in the restoration of four Bulgarian Orthodox churches – in Bosilegrad

and in some other places within the Western Bulgarian Outlands. Some financial resources have been set aside to complete the rehabilitation of the Bulgarian St. George's church in Odrin and to restore the St. St. Konstantine and Elena's church in the same city. Currently, work is underway on the restoration of the Bulgarian St. Steven's iron church in Istanbul, which is expected to be completed with the support of the Municipality of Istanbul within the next two years. The Ecclesiastical Matters Department has also set aside some money for the rehabilitation of the Bulgarian convent and the Bulgarian Exarchate building located in the vicinity of St. Steven's church.

During his comments, **Ambassador Orbetsov** suggested that it would be a good idea to seek parallels between the individual faiths practiced in Indonesia and Bulgaria. He also recommended that the next intercultural Bulgarian-Indonesian forum should make a comparative analysis of the good practices and activities of the Bulgarian National Council of Ecclesiastical Matters and the Indonesian Interfaith Harmony Forum. He focused the attention on the *Ahmadiyya sect in Indonesia which is based on Mahdism's ideas and is fairly popular within the Shia community. This sect, he pointed out, could be defined as a branch of Shiaism in Indonesia. Ahma, the leader, wants to be incarnation of the 12 imams.* He also provides a bridge between *Ahmadiyya* and the Christian religion, asserting that there is a sign of equality between Mahti and the Messiah. He claims that this is the same person. In a number of Muslim countries, this faith is not considered to be within the framework of the Muslim religion. **Mr. Umar** answered ambassador Orbetsov's question about the current situation of the *Ahmadiyya sect in Indonesia. This sect has two varieties, he said: the first one is Ahmadiyya-Lahore, and the second one – Ahmadiyya-Katia.* There are no problems regarding *Ahmadiyya-Lahore* because, in this case, the Muslims are free to visit the mosques. This variety embraces about 3 000 believers. But, as *Ahmadiyya-Katia* is a later phenomenon, the situation here is more complicated. This sect is entirely encapsulated and comprises not more than 700 persons who are scattered throughout Indonesia.

The third module was moderated by **Dr. Pudanita Maria Purenti**. It focused on the place of civil society and the media in the intercultural and interfaith dialogue. **Mr. Assen Assenov**, producer of the "One" culture-and-arts platform, made a connection with the discussion topic by sharing his thoughts provoked by his visit to Indonesia. He said he believes that the meaning of religious devotion can be found in our personal development as human beings, and also that this could be used to lessen the level of tension between the people. Mr. Assenov made a short presentation of his platform, referring to it as one of the independent culture-and-arts platforms in Bulgaria. It is funded by donations alone and does not rely on financial assistance provided by the state or the municipality. Mr. Assenov also presented the festivals having the same name, which involve modern dancing, design, architecture and arts. He said that, as a representative of these festivals, he seeks to establish relations with kindred cultural organizations in Asia and, more particularly, in Indonesia. He believes that, in addition to getting familiar with European culture, Bulgaria needs to also become well acquainted with Asia in cultural and educational aspect. This has been the consistent policy of the "One" platform, he asserted, which he has been representing for the past couple of years.

The last paper was presented by **Ms. Zenita Gibbons**, another media expert and representative of the „*Antara*” Indonesian information agency, responsible for Europe. Her paper concentrated on the role of the media in the development of civil society and the promotion of interfaith tolerance. The media have a leading role in the dissemination of information and propaganda in society. They assist in the formation of public attitudes towards a wide range of issues that are vital to society. The media can also be regarded as a foundation for the

development of civil society. Within the democratic societies, the media exert an influence on the formation of government policies and, in Indonesia, which is undergoing a reform, the number of printed, television and internet-based media has been on the increase. The Indonesian mass media are free to operate in a democratic environment by occupying the information niche in which they can propagate the local norms and values. The individual mass media are free to openly declare their religious affiliation, along with their religious preferences and values. In her opinion, the religious diversity covered by the media is conducive to the development of the Indonesian democratic system and does not constitute an impediment to the establishment of religious harmony in society. In 2012, she said, a public opinion poll was conducted among 3 300 respondents in 33 Indonesian provinces under the auspices of the Indonesian Ministry of Religious Affairs. According to this poll, the national harmony index was calculated at 3.67 points out of 5, which was considered to be a sufficiently satisfactory value. Ms. Gibbons also referred to an Annual Report on the Religious Life in Indonesia, according to which the country is considered to be the most tolerant state in the world with respect to the individual faiths. She believes that the principles of tolerance should become an integral part of everybody's personal consciousness and development and should, therefore, be propagated by the mass media. Ms. Gibbons concluded by saying that, notwithstanding some intercultural disagreements, they could be regarded as a "laboratory" that furthers the development of interfaith harmony in the Indonesian society.

Welcoming address of Mrs. Tanya Mihaylova, director of the Diplomatic Institute, MFA

On behalf of the Diplomatic Institute, please, allow me to welcome our guests from Indonesia. They have arrived here on the occasion of the Round Table, organized, for a second time, jointly with the Embassy of the Republic of Indonesia. This Round Table is going to concentrate on the intercultural and interreligious dialogue and, more particularly, on the topic **"Promoting Cultural and Religious Understanding between Bulgaria and Indonesia"**.

Our willingness to have a dialogue today has shortened the geographical distance between Bulgaria and Indonesia. Seven years ago, the Bulgarian Diplomatic Institute and the Diplomatic Training Center of the Indonesian Ministry of Foreign Affairs signed a Memorandum of Understanding, based on the conviction that the long distance between the two countries is not going to be an obstacle to our joint projects. Today, we have confirmed for a second time this conviction.

There is a place in downtown Sofia where you can get a view of the neighboring Holy Sunday Orthodox church, the Mosque, and the Synagogue. Within reach, is the newly reconstructed St. Joseph Catholic church. This is not a mere peculiarity of our city. It is rather a symbolic manifestation of the fact that here, in Sofia, in Bulgaria, and on the Balkan Peninsula, representatives of the three large world religious communities have lived side by side in the course of centuries. The history of their peaceful co-existence is an illustrative example of the tolerance, forbearance and mutual assistance between these communities. At the same time, it is history again that provides numerous examples of confrontation, persecution and conflicts. Unfortunately today, too, there are such negative examples in many places in the world.

The mission of the Diplomatic Institute is to secure the implementation of the best diplomatic practices by providing regular education to diplomats. It is part and parcel of the job of every

diplomat to be able to act as a mediator in the dialogue between the individual states and peoples, which is to guarantee their peaceful co-existence. The dialogue between the individual states, cultures, religions and peoples is the best mechanism for warding off further conflicts.

The numerous examples of fierce religious confrontation in the past, as well as today, justify the question as to whether violence, mutual hatred and intolerance are inherent in the different forms of religious beliefs. Of course, the religious leaders of different denominations are going to start persuading us ardently that love and peace are the very essence of their faith, while, at the same time, we will hear representatives of the said faith use the language of hatred.

Some religious and dogmatic differences are often used as a lame excuse for the confrontation, in spite of the fact that there are deeply-rooted *political* and *economic* reasons for this confrontation.

Quite often, some differences in cultural standards give rise to erroneous interpretation or mutual suspicion of disrespect for religious traditions. Such circumstances, along with many others, make the dialogue between the religions very difficult. By organizing meeting of this kind, we are seeking to find ways of making this dialogue easier, in the hope that our common efforts will be yet another step towards achieving tolerance.

I will quote here a winged phrase pronounced by Hans Küng, professor of ecumenical theology, who said: "There can be no peace among the nations, without peace among the religions; and, there can be no peace among the religions, without a dialogue between them". The motto of the European Union, to which Bulgaria already belongs, is: "Unity in Diversity". Because, if we want to inspire respect for our own culture, we will first need to have respect for the culture of the other states. Because, the common and diverse elements of individual cultures [always] go hand in hand, in order to be able to provide the poles to the power that holds us together as civilized people.

In conclusion, I would like to wish every success to this forum!

Welcoming address of Mr. Angel Orbetsov, director of America, Asia, Australia and Oceania Directorate, MFA

Please allow me to give my most heartfelt welcome to Bulgaria to H.E. Mr. Naseraddin Umar, Deputy Minister of Religious Affairs of the Republic of Indonesia and head of the Indonesian delegation for today's event. It is also our pleasure to host this morning my very good friend Indonesian Ambassador H.E. Mr. Bunyan Saptomo and the other Indonesian guests.

Indonesia is one of our traditional partners with which we enjoy relations of friendship, cordiality and growing co-operation. We highly value those relations and strive for their comprehensive development and strengthening. In recent years both countries apply all-out efforts in maintaining regular political dialogue, deepening trade and economic co-operation, enhancing mutual exchange in the fields of culture, education and people-to-people contacts. As the country with the biggest potential in South-East Asia and an active regional and international player Indonesia has a prominent role in the EU-ASEAN dialogue and the ASEM process which provide plenty of opportunities for enriching our bilateral partnership. We view Indonesia as the hub of our presence in South-East Asia for all these reasons but also because it successfully hosts ASEAN's Secretariat.

It is my privilege to address today's Round Table, which I believe will prove itself as one of the bright examples of the cultural dialogue between both countries, being the second event of that sort in 3 years. My sincere thanks go to the organizers of the event – the Embassy of the Republic of Indonesia in Sofia, the Diplomatic Institute, affiliated to the MFA, and Sofia University "St. Kliment Ohridski".

Today's interventions and discussions will touch upon substantial issues of our age, such as multicultural education as a foundation for peace and national unity; the role of governments, religious leaders and media for promoting cultural and religious tolerance; mutual respect and understanding among religious communities exemplified by Bulgarian and Indonesian experience.

Culture, traditions and religion form an essential part of our perception of the world, featuring the sacred bonds that connect us to our roots and our ancestors. At the same time, contemporary way of life is more and more influenced by processes of globalization. The fast progress of transport, telecommunications and electronic media makes boundaries between national cultural systems more and more porous. As contacts and exchange of ideas among us increase the world is gradually transformed into one global family. To achieve peace, understanding and prosperity within that big family, government institutions have to catch up with the dynamism of those global developments. They are duty bound to encourage and foster intercultural notions like ethno-religious tolerance, solidarity, empathy, inclusiveness, multilingualism, and social engagement, making them part of the education of the young generation.

Cultural variety is of course not a new phenomenon. Living together in peace and making progress with all our differences is possible by applying two major and well experienced mechanisms – political pluralism and tolerance. They are designed to underpin the very basics of society, to generate fresh approaches and engender harmony.

Bulgarian lands, situated at the crossroad between East and West, have since ancient times been home to many peoples, cultures and religions. The coexistence of different faiths and ethnicities for vast historical periods has cultivated tolerance in the Bulgarian nation, which is unique in the Balkan region and has withstood the test of even the most challenging times. Nowadays Bulgaria has wholeheartedly embraced the EU Charter of Fundamental Rights, which advocates freedom of expression, conscience and religion of all European citizens. Those freedoms pertain *inter alia* to the manifesting of religion or belief, in worship, teaching, practice and observance, which is guaranteed by our state. At the same time, religious institutions are separate and independent from the state and free to organize their activities without government interference.

Indonesia is one of the most diverse societies in Asia and the world with more than 100 ethnic groups, where Islam successfully coexists with Hinduism, Christianity and other religious beliefs. It has in the last 2 decades established a democratic system in a gradual way, whose virtues are widely recognized in the region and beyond, providing valuable guidelines for other Asian nations. We will be very keen today to listen to the observations and advice of our Indonesian friends and learn more about the success of the Indonesian model but also about the challenges it is facing.

Finally, let me express my confidence that those Bulgarian-Indonesian seminars, which stay unmatched in our relations with the Asian world, will establish themselves as a fruitful process, contributing heftily not only to our bilateral partnership but also to Euro-Asian relations as a whole.

I wish success to the Round Table and to all participants!

Multicultural Education

Prof. Alexander Fedotov
Dean of the Center for Eastern Languages and
Cultures, Sofia University St. Kliment Ohridski

What we now call multicultural education originated in the 1960s in the wake of the civil rights movement as a corrective to the long-standing de facto policy of assimilating minority groups into the "melting pot" of dominant American culture. Multicultural education has captured almost daily headlines in recent years, as it has become an ever more contentious and politicized battleground.

Multicultural education has been broadly defined to include "any set of processes by which schools work with rather than against oppressed groups". Even more sweeping, one scholar asserted that multicultural education can have an impact upon every aspect of a school's operation: staffing, curriculum, tracking, testing, pedagogy, disciplinary policies, student involvement, and parent and community involvement.

Typologies of multicultural education

Multicultural education, however, cannot be all things to all people. Several attempts have been made to detail the various educational strategies that fall under the broad umbrella of multicultural education – to develop a "typology." A typology can provide a useful framework for thinking about multicultural education, giving educators – and others – a clearer understanding of what people mean by the term. Two of the most useful typologies, albeit different from each other, were developed by Banks, and by Sleeter and Grant.

1. Content-oriented programmes

Content-oriented efforts are the most common and immediately recognizable variety of multicultural education. Their primary goal is to include content about different cultural groups in the curriculum and educational materials in order to increase students' knowledge about these groups. In its simplest form, this type of programme adds a multicultural patina to a standard curriculum, perhaps incorporating a few short readings or a few in-class celebrations of cultural heroes and holidays within the school year. Other versions of content-area programmes take a more thorough approach, adding numerous multicultural materials and themes to the curriculum.

More sophisticated versions actively transform the curriculum. According to Banks (1994), these programmes have three goals:

- to develop multicultural content throughout the disciplines;
- to incorporate a variety of different viewpoints and perspectives in the curriculum; and
- to transform the canon, ultimately developing a new paradigm for the curriculum.

2. Student-oriented programmes

Because multicultural education is an effort to reflect the growing diversity of America's classrooms, many programmes move beyond curricular revisions to specifically address the academic needs of carefully defined groups of students, often minority students. Primarily, as Banks notes, while curricular programmes attempt to increase the body of knowledge about different ethnic, cultural, and gender groups, student-oriented programmes are intended to increase the academic achievement of these groups, even when they do not involve extensive changes in the content of the curriculum.

As Sleeter and Grant describe them, many of these programmes are designed not to transform the curriculum or the social context of education, but to help culturally or linguistically different students make the transition into the educational mainstream. To do this, these programmes often draw upon the varied linguistic and cultural backgrounds of their student bodies.

As a result, student-oriented programmes can, themselves, take many forms, some of which are not typically thought of as types of multicultural education. Banks outlines four broad programme categories:

- programmes that use research into culturally-based learning styles in an attempt to determine which teaching styles to use with a particular group of students;
- bilingual or bicultural programmes; language programmes built upon the language and culture of African-American students; and
- special math and science programmes for minority or female students.

3. Socially-oriented programmes

These programmes seek to reform both schooling and the cultural and political contexts of schooling, aiming neither simply to enhance academic achievement nor to increase the body of multicultural knowledge, but to have the much broader impact of increasing cultural and racial tolerance and reducing bias.

According to Banks, this category of programmes encompasses not only programmes designed to restructure and desegregate schools, but also programmes designed to increase all kinds of contact among the races: programmes to encourage minority teachers, anti-bias programmes, and cooperative learning programmes. As Sleeter and Grant describe it, this type of multicultural education emphasizes "human relations" in all its forms, and incorporates some characteristics of the other two programme types; that is, it can entail curricular revisions in order to emphasize positive social contributions of ethnic and cultural groups, while using research on learning styles to enhance student achievement and reduce racial tensions within the classroom.

But Sleeter and Grant also extend this type of multicultural education to include a much broader spectrum of programmes with socially-oriented and social activist goals.

Conclusion

These clearly drawn categories of multicultural education may facilitate educators' attempts to develop programmes that reflect the diversity of their student body. Public articulation of the programmes and goals of specific approaches can help to temper some of the political rhetoric surrounding multicultural education, and give educators and policymakers on all sides of the issue a common basis for their discussions.

Multiculture education as a foundation of peace and unity in Indonesia

Dr. Pudentia Maria Purenti
professor at Faculty of Cultural Sciences,
University of Indonesia

The multicultural concept understood by many in these current times has actually deep historical roots in Indonesia. The expression "Bhineka Tunggal Ika (Eka)" engraved on the State symbol, the Garuda eagle, can be traced back to the first findings in the 14th century in

the Sutasoma scrolls written by Mpu Tantular, containing the teachings on religious tolerance based on Siwa Hinduism and Buddhism. Before recognition of this expression, Indonesia (even though at the time the concept Indonesia was not yet born), was already known through the expansion of the Majapahit empire (1297—1527) the powers of which spread across an area larger than the current State of the Republic of Indonesia. Information on the greatness of the Majapahit Kingdom can be further read in the following books: Prapantja, Rakawi, trans. by Theodore Gauthier Pigeaud, *Java in the 14th Century, A Study in Cultural History: The Negara-Kertagama by Rakawi Prapanca of Majapahit, 1365 AD* (The Hague, Martinus Nijhoff, 1962), vol. 4, p. 29. 34; G.J. Resink, *Indonesia's History between the Myths: Essays in Legal History and Historical Theory* (The Hague: W. van Hoeve, 1968.)

Enriched with about 700 ethnic groups and 780 languages, Indonesia deserves to be recognised as the largest multicultural country in the world. On languages, Indonesia has made a pact to use Bahasa Indonesia based on the Malay language as a *lingua franca* or a united language and the official National language through the official statement of the representing youths from the diverse ethnic groups in Indonesia. This Pact of 28 October 1928 is known as the Sumpah Pemuda. Even though Javanese is largely used by most Indonesians, it is characterised by its complexity of structure due to the hierarchy of the language to distinguish the differences of social stature, aristocrat or common, old or young, distinguished group or ordinary. So the Javanese (or the Sundanese) language was not chosen to be the uniting language of the Indonesian peoples. The Malay language is simple in structure and at the time had already become the *lingua franca* used all over Indonesia and was in the end elected as the uniting language and the official language of the State. There is no known domination of the majority over the minority in this case. Regional languages used in daily conversations are still recognised as the mother tongue of some Indonesians. The Bill on Languages contains the statement that one function of regional languages is to enrich the Bahasa Indonesia.

During the Great Divide in post Second World War period – i.e. the Western Block with its Liberal ideology led by America, and the East Block with its Communist ideology led by the Soviet Union, Indonesia actively took a role as the initiator of the Non Block countries, together with fellow member countries: India, Egypt, Ghana, Yugoslavia. Based on this initiative, the leaders of these five countries formed an organisation known as the Gerakan Non-Blok (GNB) or Non-Aligned Movement (NAM). The leaders of these five countries were Soekarno (President of Indonesia), Pandit Jawaharlal Nehru (Prime Minister of India), Gamal Abdel Naser (President of Egypt), Josip Broz Tito (President of Yugoslavia), dan Kwame Nkrumah (President of Ghana). The Gerakan Non-Blok or Non Aligned Movement was formed on the 1st of September 1961. This movement was inspired by the Dasasila Bandung or the Five Pillars of the Bandung Agreement made at the Asia-Africa Conference in 1955. The Non-Aligned Movement itself started from an Asia-Africa High Conference in Bandung, Indonesia, in 1955.

The spirit of the Non-Aligned Movement shows the multicultural verve as universal such as below:

- To develop solidarity between Developing Countries in equality, prosperity and freedom;
- To participate in reducing world tensions resulting from the conflicts of the West and East Blocks;
- To strive to limit the bad influences of either the Western Block or the Eastern Block.

The word "Non-Blok" was introduced for the first time by the Indian Prime Minister at the time, Nehru, in his speech of 1954 in Colombo, Sri Lanka. In the speech Nehru explains the

five pillars that could be used as a guide to form Sino-Indian relations, called Panchsheel (Five Guides). These principles were then used as a basis of the Non-Aligned Countries. The Five Principles are:

1. Mutual respect of territorial integrity and state
2. Non Aggression Pact
3. Agreement not to intervene in another countries internal affairs
4. Equality in mutual benefit
5. Peace Keeping

As a part of the Non-Block countries not affiliated to either the West or East, Indonesia is also active in the United Nations programmes, such as the programme Education for all (EFA). Indonesia has currently gone through the next steps of the programme: Bebas Pendidikan Dasar (yaitu Sekolah Dasar dan Sekolah Menengah), or Free Basic Education to the Programme Pendidikan Menengah Atas of the programme for Middle Education. Government schools are required to accept students that want to enroll in Primary, Secondary and High School, as well as Vocational High School. The Government guarantees this, which means that anyone has access to free education.

All of this is guaranteed in the *UUD 45* which, once again, although not explicitly stating the principle of Multiculturalism, is in reality the highest guarantee of the state to recognise diversity.

Interreligious dialogue. Forms of cooperation between the State and individual faiths in the Republic of Bulgaria

Emil Velinov
director of the Ecclesiastical Matters Directorate,
Council of Ministers of the Republic of Bulgaria

The need for an interfaith dialogue is based on the presumption that the religious doctrines sometimes pose an obstacle to the peaceful co-existence and social cohesion among the people. Any relations that rest upon mutual recognition of the common values and respect for the differences among the individual faiths are not only bound to go beyond the bounds of established tolerance, but are also going to ward off the threat of any religious extremism.

For the interfaith dialogue to be effective, the participants in this dialogue need to be well familiar with their own religious traditions and the traditions of the others. They should exhibit no bias towards the differences, they should rather seek a spirit of peace, respect and understanding. In actual fact, in the course of introducing a new religion or faith, this religion or faith is always said to be genuine and universal. This, however, should never be obstructive to the interfaith dialogue or to any adequate participation in the debates of public significance on various issues.

The public introduction of religious symbols or the celebration of religious holidays of the faiths prevailing in some other countries, should not be considered to be tarnishing to the other faiths, or should not be believed to create social tension among the believers within the individual religious communities.

In order that this dialogue should be effective, it needs to concentrate on a wide range of issues, rather than simply on problems related to religious practices and traditions. Such

a dialogue has to seek cohesion on the basis of the universal human values, touching at the same time upon other issues that might cause disagreement in opinion, uncertainty or even fear of the others.

Following the 9/11 attacks, the interfaith dialogue in the United States gained worldwide significance, particularly in terms of its socio-economic and geopolitical dimensions.

Because of its multifarious nature, this issue has become the subject of numerous discussions and analyses carried out by a number of public figures, scientists and politicians.

A large number of non-governmental organizations and government units have joined efforts to develop an interfaith dialogue model that can really work in practice.

As the interfaith dialogue is part and parcel of the intercultural dialogue, the European Parliament and the EU Member-States designated the year 2008 as the "European Year of Intercultural Dialogue". Within the framework of this initiative, a number of events and meetings were organized in order to concentrate on the mutual understanding and respect among the various religious communities in Europe.

European initiatives to promote international dialogue

Becoming increasingly aware of the need for an interfaith dialogue, a large number of European religious leaders, abandoning their narrow doctrinal limitations, have committed themselves to jointly promote the peaceful co-existence with a view to warding off any possible religious conflicts. This dialogue, they claim, is essential for a peaceful and prosperous Europe and, therefore, the religious leaders of all the faiths across the continent have to actively join in, in order to jointly promote the principles of mutual respect and protection of everybody's rights. Among the projects designed for the implementation of this objective, is the initiative to establish a religious leaders' alliance that will help respond to the challenges faced by all Europeans today.

In 2002, after a couple of meetings and discussions on the parameters of the future organization, the European Council of Religious Leaders – Religions for Peace (ECRL) was established in Oslo. This organization unifies the religious leaders of Europe's traditional religions: Judaism, Christianity and Islam, and brings them together with Buddhists, Hindus and Zoroastrians.

Among the tasks of this council is to promote cooperation among all the religious people in Europe, as well as to foster peace and stability through dialogue and support. On a continent where religion is often perceived as a source of tension and conflicts, the ECRL has pledged to be a resource that will guarantee peace in the region. In the context of its mission and objectives, the ECRL organized, on March 3-5, 2008, a meeting in Berlin – the city symbolizing the division, the reconciliation and the new beginnings of Europe. The participants in the meeting expressed their preparedness to advance the interfaith dialogue on all possible European levels. The final declaration of this meeting underlines that the interfaith dialogue has to be conducted on the basis of respect for human rights, enshrined in the Universal Declaration of Human Rights and underlying the individual religious traditions.

In May 2009, the ECRL adopted another declaration on the intercultural dialogue and the advancement of peace. According to this declaration, the individual cultures are unique in nature and have to be perceived as a combination of different traditions and values that predetermine our view of life and way of life. Because of the fact that religion and culture are inter-related and that faith is an essential driving force in the promotion of peace on the basis of culture, it is of paramount importance to attribute adequate attention to the cultural dimension of the individual faiths.

Dimensions of interfaith dialogue in Bulgaria

Over the past two decades, Bulgaria has been allotting particular attention to the interfaith dialogue as a result of the world developments in this area. The issues that have commanded the attention of the general public are closely related to the free exercise of religious rights and freedoms, to the interfaith dialogue, and to the role of the State in regulating these problems.

The issue of the dialogue and cooperation among the individual religious institutions and communities in Bulgaria, along with the role of the State in this process, has been discussed at numerous conferences and round tables. It is generally acknowledged that, as the interfaith dialogue is a rather delicate and complicated issue, serious attention has to be paid to the way in which the media interpret the individual religious traditions in public life. They have to be able to explain to the ordinary people that everybody is entitled to freely profess what he or she believes in, in accordance with their inner convictions and spiritual needs; that this is an inalienable right of everybody and that this right has to be respected. The Faith Act provides for the right to religious freedom, for the legal status of the religious communities and institutions and for their relations with the State (Art. 1) in a way that is compliant with the international provisions.

In this act, special place has been allotted to the nature of the individual right to religious freedom, as well as to the way in which this right is practiced. Pursuant to Art. 2 (2), *"The right to religious freedom includes the right of everybody to freely form up their religious beliefs, as well as to freely choose, modify, profess or practice their faith – individually or collectively, in public or in private, through worship, instruction, practice or observance"*. No one shall be persecuted or restricted in his or her rights because of their religious beliefs (Art. 3 (1)).

The right to religious freedom is exercised through the formation and expression of religious beliefs, by establishing or participating in religious communities, by setting up community institutions, by conducting religious instruction, etc. (Art. 5 (1)). In addition, the Faith Act provides for the instances in which the practicing of this right can be restricted (Art. 8).

The religion-related policy of the Bulgarian government is implemented on the basis of a regulatory framework which stipulates particular principles that have to be observed. The interfaith dialogue is encouraged in the Bulgarian Constitution which stipulates that: *"The freedom of conscience, the freedom of thought and the choice of religion and religious or atheistic views shall be inviolable. The state shall contribute to the maintenance of tolerance and respect among the believers from different faiths, and between believers and non-believers"* (Art. 37 (1)). This principle is also incorporated into Art. 4 (3) of the Faith Act which envisages that *"The State shall provide conditions for free and unhindered exercise of religion by supporting the maintenance of tolerance and respect among the believers from different faiths, and between believers and non-believers"*.

This dialogue, however, cannot be conducted on all levels. For example, it is impossible to hold an interfaith dialogue on a doctrinal level because of the exclusivism existing in all the individual faiths. This is attested by some abortive attempts to hold a theological dialogue on the issues concerning the fundamental truths of the Christian faith and, more particularly, the fundamental truths of the three confessions of Christianity.

In the context of everything that has been said thus far, the question arises as to what extent the State can participate in this process.

The Directorate of Ecclesiastical Matters of the Bulgarian Council of Ministers is a special administrative unit that coordinates the relations between the executive branch of government and the individual faiths. This department assists the Council of Ministers in implementing the government policy of maintaining tolerance and respect among the individual faiths and monitors

the safeguarding of the religious rights and freedoms by the relevant authorities.

In this context, I would like to focus the attention on the three lines of activities along which this department promotes the interfaith dialogue and regulates the different forms of cooperation between the State and the individual faiths.

Establishment and functions of the Expert Advisory Committee

The Expert Advisory Committee (EAC) is an advisory body dealing with the issues of the individual faiths. This committee was established by Government Decree No 845/2004, pursuant to Art. 21 (1) of the Administration Act in conjunction with Art. 35, Item 3 of the Faith Act. It is chaired by the director of the Directorate of Ecclesiastical Matters and consists of representatives of: the Ministry of Foreign Affairs, the Ministry of Interior, the Ministry of Justice, the Ministry of Education and Science, the Ministry of Health, the Ministry of Finance, the Ministry of Culture, the Ministry of Defense, and the Directorate of Ecclesiastical Matters.

The EAC offers opinions, positions and conclusions on particular faith-related issues and assists the Council of Ministers in implementing the government policy with relation to the religious communities throughout the country.

In the performance of its duties, the EAC establishes contacts and maintains cooperation with governmental and non-governmental institutions and organizations with a view to harmonizing the faith-related regularly framework. In addition, it assists representatives of the individual faiths to participate in international organizations, forums and initiatives.

Where it appears appropriate, this committee can also involve in its deliberations religious representatives or representatives of the non-governmental organizations.

An illustration of this is the case in which the EAC had to take a position on the place and role of religious weddings in modern Bulgarian society. This is an issue that keeps cropping up now and then and has been the subject of numerous discussions following the democratic changes in the country.

In 2005, the serious crisis in the Bulgarian families and the forthcoming amendments to the Constitution, necessitated by the country's up-coming accession to the European Union, prompted the leadership of the St. George Movement (a political party) to draft and file with the 40th National Assembly a bill, requiring the amendment of Art. 46 (1). According to this article, only civil marriages were legal in Bulgaria. The bill was filed in December, 2005, while a little earlier, the party leadership of the St. George Movement had officially requested from the Directorate of Ecclesiastical Matters an expert opinion on this issue.

In its expert opinion, the Directorate of Ecclesiastical Matters underlined that, in principle, it was in favor of the submitted bill because it was well-grounded. But in reality, they emphasized that making the religious weddings an alternative to civil marriages would require numerous in-depth discussions of a number of issues. For that reason, after having consultations in writing with most of the faiths officially registered in the country, the Directorate of Ecclesiastical Matters finally referred the question to the EAC. The EAC discussed the issue at two consecutive meetings (on February 28, 2006, and March 31, 2006) and both meetings were attended by representatives of the various faiths in the country.

In general terms, the individual faiths expressed their satisfaction with the legislative initiative of the St. George Movement and their representatives managed to reach a consensus that the status of religious weddings and civil marriages should be set on an equal footing. According to them, the divorce procedure should continue to be followed according to the existing legal provisions.

On the contrary, the line ministries submitted, through their representatives on the EAC,

negative statements in which they claimed that religious weddings have their public role to play but that they cannot exist independently of civil marriages and should not have any legal implications. Equalizing the status of the two types of marriages, they asserted, was going to cause serious legal problems with respect to the maintenance of civil status registers. They finally asserted that the mandatory civil marriages do not offend the religious feelings of the Bulgarian citizens.

Because of the serious discrepancies on the religious weddings issue between the representatives of the line ministries and the members of the Expert Advisory Committee on Religious Affairs, on one hand, and the representatives of the religious communities, on the other, it was not possible to arrive at a common position and submit this position for consideration by the National Assembly. Nevertheless, the open discussion of this legislative initiative was indicative of the fact that both the religious leaders, as well as the State, were prepared to have a dialogue and serious deliberations on such issues. Unlike the times of the previous autocratic regime, under which the government institutions used to make one-man decisions, currently, the State already requests the opinion of the other party, in this case, the opinion of the individual faiths.

Secondly, there is an obvious fact that, in spite of the vast doctrinal differences between the religious representatives participating in the dialogue, all of them embraced the idea that the religious weddings should acquire a legal status.

Establishment and activities of the Bulgarian National Council of Religious Communities

In 2007, the religious leaders of the major Bulgarian faiths and some representatives of the State were invited to London on the initiative of the British House of Lords and the Bulgarian embassy in London. The purpose of this delegation was to familiarize itself with the British experience in the relations between the State and the faiths, on one hand, and among the individual religious communities, on the other, as well as to share with its British partners the Bulgarian model of interfaith dialogue.

During this visit, it occurred to the Bulgarian delegation that they could set up an association of the religious communities in Bulgaria, drawing on the experience of some European organizations. This association was to provide a forum to the representatives of different religious communities at which they could meet on an equal footing and discuss important issues of mutual interest.

On August 11, 2008, the Bulgarian National Council of Religious Communities (NCRC) was established on the basis of mutual consent attained by the religious communities in the country, with the support of the Council of Ministers' Directorate of Ecclesiastical matters, and pursuant to the Constitution of the Republic of Bulgaria, which guarantees the freedom of conscience, the freedom of thought, the choice of religion and religious or atheistic views, the right to association, and the right to assembly. Members of the National Council are representatives of the individual faiths, while among the founding members are representatives of the Bulgarian Orthodox Church, the Muslim Community, the Catholic Church, the United Evangelical Churches in Bulgaria, the Armenian Apostolic Church, and the Jewish Religious Council.

The objectives of the NCRC fall into two main categories as follows:

1. To promote understanding and maintain contacts between the people of different religious beliefs in Bulgaria. First and foremost, to work for the dissemination of knowledge among the religious communities concerning their principles and system of values, connected with the construction of a peaceful and equitable civil society in the country and throughout the world.
2. To help promote the dialogue between the religious communities and the government

agencies, as well as with the non-governmental and voluntary organizations, on issues related to the development of a civil society in Bulgaria.

This brief review of initiatives related to the establishment of an interfaith dialogue in Bulgaria, along with the different forms of participation of the State, indicates that there is still a lot of work to be done. In a nutshell, the beginnings have been laid but an awful lot of additional resources and new forms of initiatives are still required.

The interfaith-dialogue-related legislative framework clearly stipulates the functions and the duties of the State in maintaining tolerance and mutual respect among the believers of all faiths. One can also notice a clear desire on the part of the State to work on the parameters of the interfaith dialogue.

The role of the government and religious leaders in promoting cultural and religious tolerance in Indonesia

Prof. Dr. Nasaruddin Umar
Vice Minister – Ministry of Religious Affairs
Republic of Indonesia

With a total land area of approximately 1,904,569 km², Indonesia has become the world's largest archipelagic state. There are 17,508 islands with a number of connecting seas. Nearly 9,634 of those islands do not even have a name. Indonesia is also a multicultural and multi-religious country. There are 1,128 ethnic groups by different languages and customs. The largest ethnic group is the Javanese that makes up 41% of the total population of Indonesia. The Javanese are concentrated on the island of Java but millions have migrated to other islands throughout the archipelago. The Sundanese, Malay, and Madurese are the next largest groups in the country. Many ethnic groups, particularly in Kalimantan and Papua, have only hundreds of members.

In a country with a population of 237,641,326 people, six major religions are embraced, namely Islam, Christianity, Catholicism, Hinduism, Buddhism, and Confucianism. In addition, there are a number of religious and other beliefs that exist and develop in Indonesia. The diversity of ethnicity, culture, and religion remains one entirety in Indonesia, inspired by the motto *Bhinneka Tunggal Ika* (different but still one, unity in diversity).

In this archipelagic country, religion plays a major role in social life. It is stated in the first principle of the state ideology, Pancasila: "belief in the one and only God". This Indonesian Constitution states "every person shall be free to choose and to practice the religion of his or her choice" and "guarantees all persons the freedom of worship, each according to his or her own religion or belief". A number of different religions are practiced in Indonesia and their collective influence on the country's political, economic and cultural life is significant. The main religions are Islam, Protestantism, Catholicism, Hinduism, Buddhism and Confucianism. In addition, there are about 250 streams of belief in God Almighty, as well as hundreds of local religions are scattered in various regions in Indonesia.

From the description above, it is clear that Indonesia is a multicultural and multireligious country. This condition, in addition to providing a rich treasure of the nation, also contains the potential for conflict if not managed properly. Inter-tribal relations and a dynamic nation could provide opportunities for unexpected friction. Several times lately, the harmonious condition of Indonesia has been tested with a number of social disharmonies of ethnic and religious backgrounds. A number of cases of ethnic conflict in Kalimantan, also a number of cases related

to the synagogue, occur as a form of challenge to the rich plurality. So, what is done by the government and the religious leaders to maintain general and religious harmony? This paper will specifically provide an overview of how the Indonesian government and the religious leaders conduct strategic and synergistic roles in promoting tolerance and maintain harmony among religious believers.

The role of government

The Ministry of Religious Affairs (MORA) maintains religious harmony by empowering communities, religious groups, and religious leaders to solve their own problem of religious harmony and providing guidelines in the management of religious harmony. The religious harmony constitutes the relations among people that are based on tolerance, mutual understanding, mutual respect, and respect of the equality in the implementation of religious teachings and cooperation in the social life, being a good member of the nation and state of the Republic of Indonesia based on Pancasila and the Constitution (UUD) in 1945. The maintenance of religious harmony is a joint effort between the religious community and the Government in the field of services, order, and the empowerment of the religious community.

The forms of the effort to encourage harmony among religious groups are so far as follows:

1. Strengthening the foundations (rules/common ethics) of harmony in intra and inter-religious groups;
2. Building social harmony and national unity in the form of efforts to encourage and guide all people to live in a frame of harmonious theology to create the ideal attitude of tolerance and togetherness;
3. Creating the environment conducive to life in order to produce religious practice and understanding that support harmony in intra and inter-religious groups;
4. Exploring widely the importance of humanitarian values derived from the pluralistic values of all mankind;
5. Deeply implementing the spiritual values of humanity implemented for the humanity leading to the divine values;
6. Developing a multicultural perspective for all elements of society;
7. Developing awareness in the community that difference is a reality in life, therefore it should be seen as the mosaics that can make life more beautiful;
8. Encouraging that religious understanding is always in harmonious relation with the understanding of the Indonesian nationality horizon.

Besides that, the empowering of religious leaders in Indonesia has been done by empowering FKUB (*Forum Kerukunan Umat Beragama* – fora for inter-religious harmony). FKUB have been established in all 33 Provinces and some 403 out of some 532 districts and municipalities. Their functions are to empower local religious leaders and help protect inter-religious harmony and promote cooperation among religious groups in Indonesia, as well as to provide opportunities for dialogue among religious groups. The members of such fora consist of the representatives of all existing religious groups. These fora are also initiated by the community, and facilitated by the local governments. Many issues pertaining to inter-religious group relations have been dealt with and resolved by these fora.

On the issue of the amalgamation of various ethnicities, an encouragement has been extended by the Ministry of Interior to create Nation's Amalgamation Fora (*Forum Pembauran Kebangsaan*) in all provinces, municipalities, and villages in Indonesia. These fora are initiated by the community and facilitated by the local governments. Their functions are to help ensure and strengthen the cohesiveness of society as well as national unity, and to provide opportunities for

dialogue. The membership of these fora includes social organizations, traditional/custom (*adat*), and ethnic and other local community leaders.

A number of trainings have also been undertaken in 2009 and 2010 to enhance the horizon of teachers and religious leaders on human rights – as a part of the efforts to strengthen tolerance. In 2009, trainings on human rights and religious freedom have been attended by three groups of personnel of the Ministry of Religious Affairs, who are responsible for the Madrasas (Islamic schools) development: a group of teachers of civil education at the Madrasas (35 persons), some 70 schoolmasters and Madrasa supervisors. The trainings underwent for 10 days, 5 days of which were devoted to human rights, and conducted in cooperation with the Indonesian National Commission of Human Rights (Komnas HAM). In 2010, trainings on human rights and religious freedom have also been organized for some 70 administrative staffs of the Regional Offices of the Ministry of Religious Affairs, some 105 Islamic religious instruction teachers and supervisors, and some 35 vice-rectors/vice-deans of student affairs of the state Islamic, Christian, and Hindu High-Learning Institutions in Indonesia; some were conducted in cooperation with the Directorate General Human Rights, Ministry of Law and Human Rights, and others with the National Commission of Human Rights.

In addition to trainings on human rights, trainings on Peace Making and Peace Keeping have also been undertaken in 2009, 2010, and 2011. In 2009, a series of trainings were implemented for youth leaders of various religious groups in 7 cities, namely: Semarang, Mataram, Makasar, Palu, Ternate, Bekasi, and Jakarta. In 2010, a series of similar trainings have been implemented in 6 cities, namely: Banda Aceh, Pontianak, Palangkaraya, Samarinda, Banjarmasin, and Kupang. And in 2011, trainings have been implemented in 4 cities, namely: Medan, Badung, Manado, and Bantul. Each of these trainings was attended by some 22 local youth leaders of various religious affiliations. The purpose of those trainings was to equip the participants with knowledge and skills to understand the characteristics and anatomy of conflict, and to anticipate and prevent such conflicts from happening, and how to manage and resolve conflicts. The resource persons were invited from universities and research centers. After the training, the participants were given opportunities to conduct Participatory Action Research.

Efforts to increase tolerance, mutual understanding, and cooperation are also raised through a series of dialogues, both at the local, national, regional, and international levels. Indonesia has initiated a number of interfaith dialogues, aiming to promote tolerance and religious insights aligned with the concept of nationalism, of Human Rights (HAM) and gender and diversity. Interfaith dialogue activities are carried out through multilateral forums, bilateral, and regional. Here are a number of activities intended at dialogue:

A) Multilateral

First ASEM Interfaith Dialogue (Bali, 2005)

1. Second ASEM Interfaith Dialogue (Larnaca, Cyprus, 2006)
2. Third ASEM Interfaith Dialogue (Nanjing, China, 2007)
3. International Conference on Interfaith Dialogue/Muktamar al-Dualy li al-Hiwar (Madrid, Spain, 2008)
4. Durban Review Conference, Geneva, 2009
5. Alliance of Civilizations (AOC), Turkey, 2009
6. The First EU-Indonesia Human Rights Dialogue, Jakarta, 2010

B) Bilateral

1. The Ulama - Bishop Conference (General Santos, Philippines, 2005)
2. Bilateral Dialogue on Human Rights Indonesia-Norway ke-8 (Oslo, 2009)
3. Seminar on Interreligious Harmony (Roma, Italy, 2009)

4. Bilateral Dialogue on Human Rights Indonesia-Norway ke-9 (Indonesia, 2010)
5. Third Human Rights Dialogue between Indonesia and Sweden (Jakarta, 2010)
6. Bilateral Dialogue on Human Rights Indonesia-Norway ke-10 (Oslo, 2011)
7. Forth Human Rights Dialogue between Indonesia and Sweden, (Stockholm, 2011)

C) Regional

1. The Asia Pacific Interfaith Dialogue (Waitangi, New Zealand, 2007)
2. Informal meeting of Ministers of Religious Affairs of Brunei Darussalam, Indonesia, Malaysia, and Singapore (MABIMS) every two years

The role of religious leaders

Meanwhile, as a partner of the Government in maintaining harmony, as well as the main actors of maintaining tasks harmony, religious leaders play an important role in strengthening religious tolerance. The first is of course the strategic role of religious leaders in FKUB, the fora for inter-religious harmony. In these fora of interfaith dialogue they, as statesmen and public representatives, absorb and pass on the aspirations of the people, make socialization, conceptualize cohesion policy, and resolve religious issues that occur in the various religious groups.

In addition, they are also actively involved in multicultural dialogue between central and local religious leaders organized by the government. From 2002 until today, 2013, the Government of Indonesia (cq Ministry of Religious Affairs) had engaged in dialogue/discussion on the development of Multicultural Insights Between Central and Local Religious Leaders. Until 2011 this event has been held in 31 out of 33 provinces in Indonesia: North Sumatra, South Sumatra, East Nusa Tenggara, Bali, Jambi, Riau, South Sulawesi, East Java, Central Kalimantan, South Kalimantan, Southeast Sulawesi, West Nusa Tenggara, Yogyakarta, Lampung, Central Sulawesi, North Sulawesi, West Kalimantan, East Kalimantan, Bengkulu, Bangka Belitung, West Java, Central Java, North Maluku, Maluku, Papua, Riau Islands, West Sulawesi, and Aceh.

Through this activity, every province has elected two important cities as a venue for dialogue, namely the capital of province and a district/city. The central of religious dialogue is composed of representatives from religious assembly within the central level (MUI, PGI, KWI, PHDI, WALUBI, and since 2006 also include MATAKIN) and local religious leaders represented by a representative assembly or religious groups that exist in the area, that also perform as speakers in the dialogue. Meanwhile, religious leaders from the central level act as the reviewer, or vice versa. In addition, the dialogue was also attended by officials and researchers of the Ministry of Religious Affairs, as well as local government officials. The dialogue mainly took place at buildings, house of worships, and beyond.

This dialogue aims to:

1. Facilitate communication among religious leaders, both among fellow central religious leaders and with fellow local religious leaders;
2. Develop multicultural insight and mutual respect and trust between the leaders or central and local religious leaders;
3. Develop a vision and mission along the central and local religious leaders about building a more dynamic religious harmony in the future, particularly the increase of real cooperation in solving problems that are correlated with inter religious relationships and social vulnerability;
4. Revitalize the inventory of local wisdoms in order to support religious harmony and identify the factors that may promote religious harmony.

Local wisdom in Indonesia constitutes social capital that covers attitudes, views, abilities, habits and traditions allowing people to survive. It is a culture that refers to the wealth of society

itself, and it grows and develops in society, trusted and recognized as an important element that can strengthen social cohesion among members of the community. It is also a creative answer to the geographical situation, the geopolitical, historical, and local situation.

After returning to Jakarta, the representatives of the religious assembly in the central level held another meeting in Jakarta with the researchers to re-discuss and draw important conclusions from the dialogue that has been implemented in the local area. These conclusions identify the factors that can support or hinder religious harmony in that area, as well as a list of recommendations for a strategic solution of religious harmony in the corresponding regions. The formulation and the results are reported to the Minister of Religious Affairs, Minister of Home Affairs, Coordinating Minister for People's Welfare, religious assemblies, and local governments who are concerned.

From several visits and dialogues in various regions in Indonesia, we have made an inventory of local wisdoms that support harmony. Local wisdoms are the ideological and cultural base of tolerance among different religious, faith, and cultural groups in Indonesia. These local wisdoms serve as a binding social regulation for citizens in the referred groups. The local wisdom samples are presented within the table:

Local Wisdom	Meaning	Origin
<i>Dalihan Natolu</i>	three pillars	North Sumatra
<i>Pela Gandong</i>	commitment to secure one another	Ambon
<i>Menyama Braya</i>	all are brothers to one another	Bali
<i>Satutur Sauryunan</i>	togetherness and collectivity	West Java
<i>sapapahit samamanis, sareundeuk sareng saigel, saluyu sareng sabagja, sapakan sapihaenan ka cai sami saleuwi ka darat sami salogak</i>	bitter sweet stay together behaving together, mutual support / complete each other, happy together	West Java
<i>Sagawe Sabumi</i>	mutual cooperation	South Kalimantan
<i>Handep/Habaring Hurung</i>	mutual respect and cooperation	East Kalimantan
<i>Sambatan</i>	mutual cooperation	Central Java
<i>Satu tungku tiga tiang</i>	every problem is solved by the three main elements (government, customs, and religion)	Papua
<i>Tanme Yisan Kefase</i>	united in agreeing to develop	Papua
<i>Duduk sama rendah, tegak sama tinggi, ke lurah sama menurun, ke bukit sama mendaki.</i>	the doctrine of social justice	Riau Islands
<i>tip-tip ade mendeak tenaok ngen tenawe a lem Adat ngen Riyan Cao</i>	every guest is greeted with good tradition and etiquette	Bengkulu
<i>adil ka'talimo, bacuramin ka' saruga, basengat ka' jubata.</i>	implement the principles of justice towards our fellow human beings, filled with heavenly life and only rely or put hope in the Lord Almighty	West Kalimantan

The rapid trend of globalization and modernization, in one way or another, is a challenge for the local wisdom that exist. The development of information technology which enters quickly without any filter allows the dissemination of understanding which is not in line with local customs and may affect the community. If local incident occurred in a particular region, the news about it may not require too much time to travel to all corners of the country, even the world. Similarly, cultural transformation occurs along the migration of 'other' cultures through various communication facilities without any censorship. Therefore, there is a need to strengthen social security through the revitalization of local wisdom and even the creativity of new wisdom, i.e. in the form of agreements.

Challenges and agendas

The efforts of the government and the religious leaders to keep and maintain harmony have been so strong as described above. However, the challenge of religious intolerance and religious conflicts still occur occasionally. A number of acts of violence that intersect with religion occur in a dynamic society. In fact, the cases were not always fueled and triggered by religious issues, but most of them were political or economic disparities intertwined with religious clothing. Indonesian democracy does give freedom that shock people sometimes. In the political sphere, a number of local elections are known to be potential for social conflicts, using religious and cultural sentiments at some level. Therefore, the future agenda is to strengthen religious tolerance by strengthening local and religious wisdoms in each religion by the religious community. On the other hand, the government should increase its efforts to empower communities and (if necessary) strengthen regulations providing guidance for the implementation of a harmonious life.

The Syrian War and the Threat to Minorities*

Karlos Edde

I would like to thank *The Diplomatic Institute of the Ministry of Foreign affairs* for giving me the privilege to address such a select audience.

I am happy to be in Bulgaria for the first time, a country that shares similar historical experiences with Lebanon. Having belonged to the Ottoman Empire for an extended period of time, you can relate to many aspects of our societies, specifically when it comes to the question of diversified identities and loyalties. The legacy of the Ottomans is still with us today. Your country and mine are in regions – the Balkans and the Near East – which became fragmented into different groups and have been the scene of many vicious struggles, the most recent of which have occurred within our lifetime.

I shall make no claim to present new information about what is happening in the Near East today. This is readily available through the internet, and, being unable to go to Syria, I have no access to first hand data. Having said that, due to its proximity and a historically porous border, Lebanon, for better or worse, has been awash with the traffic of those both fleeing the conflict and entering the fray. Thus Lebanon is in a better position than many to view and analyze the war. It is no coincidence that many of the foreign journalists covering Syria are currently based in Beirut. However, such a position also raises Lebanon's stakes in the eventual outcome. The purpose of this discussion is to offer the insight of someone who is modestly involved in local political issues and who is in contact with many players. I will also try to shed light and put into perspective what might appear to a westerner as irrational or erratic behavior.

Even when one analyses events in a foreign country, it is not very easy to be completely impartial when evaluating history and politics. One always tends to bring to bear, consciously or unconsciously, personal values or to analyze according to interests, or even wishful thinking. But when it comes to the struggle of the Middle East, everyone is biased, one way or another. And so, in order to put my presentation into perspective, a few words about my background are necessary. I am Lebanese and I belong to the Maronite sect, which makes me part of a small minority within the regional context. Even within the Maronite community, I am often considered an outsider – as I do not abide by its mainstream code of thought and behavior. So you might say that I am as much of a minority as you can find in the Middle East. In this lecture, and during the Q&A, I will refer to personal experiences that I've lived or witnessed to stress certain points.

It is safe to assert that in the Middle East, Sunni Arabs constitute the majority. All other sects and ethnicities are considerably smaller in number, making them relative minorities. *Also, one has to bear in mind in dealing with the question of identity, that it is not enough to determine how one identifies himself, but as importantly, if not more, how one is perceived by others.* During the Lebanese Civil War (1975-1990), all the Christians who opposed the right wing militias were labeled as traitors to the Lebanese Christian cause and consequently persecuted. Yet this did not protect them from Muslim militiamen, some of whom saw *all* Christians as allies of Israel and traitors to the Arab cause altogether.

How one identifies himself could be along one or rather several of the following groups:

- **Religious groupings**

In an area where three of the world's major monotheistic religions originated, religion has

* Public lecture organized by the Diplomatic Institute at Antarctica Hall at MFA on 28 May 2013, for representatives of the Diplomatic Corps in Bulgaria, MFA officials, experts from NGOs and think-tanks, students and media.

been, and still is, one of the most used methods to demarcate identities: Jews, Christians, Muslims.

- **Sectarian groupings**

Often, sectarianism has managed to overcome both national and religious identities and can stem from one sect refusing to recognize another of the same religion as being of the same faith. The significance of the issue of *takfir* in Islam – the declaration of the apostasy of others – was highlighted in November 2004 when the Amman Message was released by leading figures of different sects stressing the need for unity of Islam and condemning inter-sectarian denunciation. The very essence for such a declaration of unity highlights the prevalent sectarian disarray.

- **National & transnational groupings**

The people of the Levant, and Lebanon specifically, face an identity problem in addition to those of religion and sect. Lebanese identity is often contrasted against that of Greater Syria, which is in turn put against that of the Pan-Arab nation. Are you Lebanese or do you belong to the Greater Syrian nation? Or are you Pan Arab?

- **Ideological groupings**

Ideologies managed to unify members of different segments of society in political parties such as the case of the socialists, the communists, the Baathists and the Syrian Socialist National Party. They call for secular reforms in society. However, these parties have lost much of their presence with the end of the Soviet Union and the failure of these parties to deliver what was promised: unity against Israel, and a more egalitarian society with better living conditions.

- **Tribal/clan groupings**

In this region, many may also identify themselves with their tribe/clan/family. It plays an important role in certain areas of Iraq, Syria, the Arab Peninsula, Libya, Jordan, and some regions of Lebanon. These groups maintain passionate loyalties or "*aasabiyyah*" for each other. They may be found within the same country or across borders and they may belong to the same religion or same sect, or at times one tribe may engulf several sects or religions.

- **Ethnic/linguistic groupings**

Ethnic minorities tend to stick together for self-preservation. They don't necessarily have separatist national aspirations, but they retain their own traditions and languages. In addition to speaking Arabic, they speak their own language (Armenian, Assyrian, Kurdish, etc.) amongst themselves.

- **Corporative groupings**

For example, if you are a member of the **officer** corps which provides you and your family with huge comparative benefits, you will more readily identify with the army and the regime, siding with them at all costs. In addition, **clerics** also can view themselves as a separate cast. Though these identities are consequential, their force should not be belittled.

Identity in the Middle East is not the ability to place people in boxes or label them. Too many contradictions can exist, too many conflicts of interests, too many ideas in opposition. It is more of a matrix, or a web of different identities coming together to form an entity. For example, you can be a Sunni Kurd from northern Syria, and be an army officer. In some cases, you react as a Kurd (minority), in others as a Sunni (majority), or in still others as an army officer (regime). In the same way, you can also be *viewed* through the prism of any of these things from outside your own 'community'.

What are the causes of the Syrian Spring?

1. Socio-economic dissatisfaction, which affects the middle and working classes;
2. The inability of the regime to deliver better quality of life;

3. The outrageous enrichment of the ruling family and the *nomenklatura*;
4. Reaction against present or past repression, and being vulnerable to an arbitrary regime;
5. The evolution of technology which allows a greater number of people
 - to be exposed to different opinions
 - to compare governance with other countries
 - and be informed of events as they occur and with corresponding images. It also facilitates the coordination between different opposition groups in a way that would have been very difficult and very slow during the Cold War era;
6. The number of Syrians working abroad and coming back home having been exposed to another reality;
7. The opening of the Syrian market to foreign business, and the ensuring freedom that it brings;
8. The example in the past of the Palestinian *intifada*; later the Lebanese Cedar Revolution in 2005; and more recently the Tunisian, Egyptian and Libyan revolts have certainly contributed to encourage Syrian activists to openly defy the regime.

But why, if the Arab spring is a quest for political reform and freedom, has violence spread in Syria?

In March 2011, Syrian opposition groups started demonstrating against the rising cost of living, corruption, lack of political rights. Later they called for the resignation of President Bashar el Assad. It did not take long for the army to open fire on the protesters and start the brutal repression against the opposition groups and their families.

As in many revolutions, while many desire change, activists are initially small in number. Their brutal repression brings more supporters in the open, which leads to more repression. The response of the government forces in the initial stages was very heavy handed. We received information that, on several occasions, if when searching for an opposition member at his home, he was not present, the security forces would arrest members of his family, even children, and would threaten reprisals against them if the person they were looking for would not turn himself in. And when that person would do so, he would be executed after being tortured.

Violence breeds violence and repression ignites the spirit of revenge. In the absence of justice, many will take matters into their own hands. This vicious cycle draws people (who would have otherwise stayed on the sidelines) into the struggle. The longer the fighting is prolonged, the more difficult it will be to mend pieces of a broken society.

For a long time, the Assad regime portrayed itself as the only defense against Sunni fanaticism, and thus indispensable to all. With that, it was able to repress with impunity all opposition (many of which are secular), accusing all of being fundamentalists. Explaining the necessity of violence to end the Islamist threat, the regime was able to obtain the international community "turn a blind eye" on its actions. It also scared Syrian minorities making them believe that only the Baath protected them.

As the fighting goes on, the regime tries to enlist support domestically and internationally, instilling fear within the population creating a split between Syrians. It recruits some religious leaders among minorities to speak on behalf of the Regime.

This, of course, increases the tension all around. And yet, it is wrong to say that all Alawites, Christians and other minorities support the regime or approve its actions.

So, why is fundamentalism on the rise?

It is easy to confuse the notion of conservatism with the act of being religious, or with fundamentalism or with extremism. In reality, one can be one of the above without being the any of the others. While many Sunnis in Syria are conservative in their outlook on life, they are certainly not the Salafists they are being portrayed, and who are a new phenomenon in the country.

One has to bear in mind that the initial protests came from secular society. As the violence spread, overt massive foreign support has come to the regime's aid, namely from Russia and Iran, and has prolonged the fighting. As a reaction, the Gulf Cooperation Council countries have supported the Salafist opposition with arms and funds. For years Lebanon was the battleground of foreign states vying for influence in the Middle East. Today Syria and its people have succumbed to a similar fate.

Direct Russian and Iranian intervention is one cause for fundamentalism to grow, as it prolongs the struggle, increases the spirit of revenge, and allows Sunni fundamentalists to receive more funding and fighters than others. Following the regime's massacre in certain areas, there has been a call for financial aid by those who support the Salafists of Syria, and military aid by non-Syrian volunteers who want to side with their Sunni counterparts.

Another reason is social and economic collapse. When a government cannot or will not supply the economic or social stability needed for a decent life, yet religion seems to do so, it is only natural for religion to be favored over national identity. Even social rights that do not exist can be achieved to some extent through religion, if at least in the promise of a better environment in the afterlife. The Sunni fundamentalists are more easily convinced to fight the regime than are secularists or Sunni moderates. The fundamentalists have a cause other than the national cause. It is the cause of *jihad*, a holy war. Sunni moderates and secularists, on the other hand, fight for Syria, and do not see the fight against Assad as such, and remain fighting for a national cause.

So is partition inevitable in Syria?

The possibility of the partition of Syria, although not discussed officially, is on everyone's mind. It is not a farfetched idea if we look at the history of the 20th century, and even our lifetime. The Russian Empire/U.S.S.R. was divided into 16 independent states; Poland was constituted, then divided and reformed with different boundaries; Germany changed its boundaries several times in the 20th century, and had a transfer of population of 13 million in 1945; Czechoslovakia was constituted as one state, was divided during WW2, was reconstituted, and re-separated; India became two states than three; Yugoslavia went through years of war before eventually being divided into six states; and more recently Sudan has seceded in two. And on the other hand we witness movements toward greater cooperation between nations as is the case with the European Union, and Mercosul.

Therefore we realize that, as with tectonic plates, borders and political structures are in constant movement adapting to new realities such as demographic changes on the inside and evolving regional balance of power from the outside.

In 1974, Raymond Eddé began warning of a plan to partition the Middle East into smaller entities, and stating that this "conspiracy" would start with a civil war in Lebanon and would extend to Iraq and Syria, as well as other Arab nations. Just as in the case of Cassandra, his views were dismissed as ludicrous and that he was obsessed with conspiracy theories. A few

months later the conflict he predicted erupted, and Christian militias suggested all sorts of rearrangements of the country, some proposing a smaller Christian country, others proposing reorganizing Lebanon into a confederation of smaller confessional entities.

So, partition is not a novel idea. The key players' positions on this issue need to be addressed. While some nations support a divided area of what is today the Syrian Republic, others are pushing for Syria to remain intact. Each has their own agendas.

Syria:

Historically, communities have lived in co-existence for a long time in Syria. The society was generally non-confessional, with Sunnis, Christians, Druze, and Alawites all living in peace.

The regime spawned from the Baath party and likes to portray itself as being secular. But if one examines its behavior over the last 40 years, one realizes that it has, in fact, led the country into sectarianism privileging certain groups over others. To begin with, members of the Alawite community became the backbone of the regime, even though with time there was a purge within this sect as to favor the inner family. The regime extended its cooperation to Druze and Christians, and coopted the elite Sunni business class.

And so, as long as it can control Syria as a whole, the regime will maintain the country's unity. But as they lose their grip on Syria, they now realize that there is no way they will be able to assert themselves over the population as a whole, as they did in 1982, even if they defeat the rebels militarily. They are putting in motion Plan B, which is to carve a territory in which they can regroup themselves and secede from the rest of the country. In preparation for this eventuality, they have already started a policy of intimidation, expulsion and even ethnic cleansing to transfer the Sunni population living in what they consider the Alawite territory.

Lebanon:

The Lebanese are divided in their view of events in Syria. Some, mainly the March 14th Coalition, hope for Syria to remain unified under a more democratic régime and fear the consequences of a Syrian partition for Lebanon.

Others, in the March 8th Coalition, are hoping for a unified Syria as long as Assad stays in power. Should the regime fall, they would hope for a Syria that is divided and where the minorities would form their own state in conjunction with a "reorganizing" of our own political system.

It is clear that at this stage the majority of the Sunni community is siding with the Syrian opposition, and the majority of the Shias are hoping for the regime's victory – with Hezbollah even actively participating in the fighting.

The Lebanese Christians are divided: Those within the March 8th coalition argue that "Shiite extremism" – i.e. Hezbollah – is preferable to the "Sunni extremism", and that self-preservation dictates an alliance of minorities.

Those within or close to the March 14th coalition believe that the concept of alliance of the minorities is suicidal in the long run. I actively subscribe to this notion because, should this happen, these groups will be led by zealots who, in order to ascertain themselves, will spread fear within each community, and consequently will antagonize the majority of Sunnis who at this stage is still moderate. And this process of division has been ongoing in Lebanon for some time, but it has accelerated since the Cedar Revolution of 2005, with a defiant posture from Hezbollah, and a very aggressive stance from General Aoun.

Iran:

Iran remembers that in the wake of its war with Iraq, Arab countries supporting its enemy.

And so, Teheran would feel safer having the Arab world divided between Sunnis and Shia. As it has few allies within the region, it relies mainly on Assad's Syria. If the regime falls, it would be a major setback. The last thing Iran would want is another Sunni power – should the opposition prevail.

Iran is in a dominating position in Lebanon through its control of Hezbollah. One only needs to refer to Sayyed Hassan Nasrallah's many speeches, and to Sheik Naim Kassem's book "*Hezbollah*" to realize that this organization is an integral and subservient part of the Iranian Revolution. They clearly state that their leadership is appointed by Iran, that all major decisions are the sole prerogatives of the Supreme Guide of the Revolution, and that their line of command passes by the Revolutionary Guard. Not to mention the financing, the training, and the presence of the Iranian cadre in Lebanon.

What do Arab countries in general and the Gulf states think?

The Arab states generally support an intact Syria. Oil producing countries (GCC) fearing Iran's growing interference, are funding the opposition and more specifically, the Islamists.

Turkey:

The Turkish government would like to see an intact Syria, for reasons different from that of the Arabs. Important minorities are present in Turkey, not the least of which are the Kurds having a strong separatist tradition. A partitioned Syria will certainly have the domino effect on all the minorities in the region.

Israel:

In a recent article for the Council on Foreign Relations' website, Efraim Halevy, former Mosad chief, wrote that *the Assad regime is still Israel's strategic choice in Syria*. After all, it has delivered a stable peace on the Golan Heights for 40 years and weakened the PLO in Lebanon.

However, if the Assad downfall is inevitable, partition of current countries could offer Israel an advantage internally as it will justify its claim that assimilation of several communities is impossible and that consequently the integration of Israeli Arabs and Palestinians will be a threat to the survival of Israel. Should partitions occur elsewhere in the region, massacres, ethnic cleansing and transfer of smaller communities within new divisions will automatically occur. This will allow Israel to force the departure of non-Jews from the territories it controls without being singled out.

Israel also believes that the explosion of existing Arab states into a mosaic of smaller sectarian entities at odd with each other.

And Europe?

Europe has supported the opposition from the beginning. Yet this support has only been vocal so far and has not translated into any substantial aid or military help.

Russia:

Russia has seen its empire dwindle, its once important influence in the region being taken over by the Americans. Syria is Moscow's last bastion in the region. The port of Tartus represents an important military asset and the Syrian crisis allows Russia to keep on playing a role to be reckoned with. It brings Iran closer to Russia, and will ensure that Moscow will be a vital player in the new "*Eastern Question*".

The USA:

There is a dichotomy between action and public message when it comes to American involvement in the Syrian conflict. On one hand they denounce the massacres, on the other hand they stonewall all initiatives to help the opposition. US policy in the region, on major issues has been in line with that of Israel.

What are the scenarios for Syria?

1. The Assad regime maintains itself through military aid. The war will drag along. There will be periods of more or less intense violence, similar to that seen during the Lebanese Civil War. The fighting will go on until one of the protagonists caves in. But it is difficult to imagine that a military victory of the Assad regime will allow them to govern the country.

2. The Assad regime will not be able to withstand the situation, and goes to their Plan B, which is to regroup all sympathizers and those fearful of the unknown into a new smaller state built around the Alawite strongholds. And in this case there are two variants:

a. Lebanon stays as it is and is separate from the Alawite state by a Sunni corridor linking Homs to the Mediterranean Sea.

b. Assad's allies in Lebanon, link the north of Lebanon to the Alawite state by way of Hermel, creating thus Sunni pockets. A territory going from the Syrian border to the Turkish border will be controlled and governed in cooperation between Alawites and Hezbollah (Shi'ites). In this case what is left of Syria will be landlocked. This will be unacceptable and will prolong the fighting, as the opposition will try to win lost territory, not only for the landmass and population, but also for the strategic location of the entire current Syrian coastline.

The regime will have to expel all opposition supporters within the new state; and for that, allies in Lebanon will be needed to secure the Syrian Southern/Lebanese Northern border. Eventually, parts of Lebanon will be integrated into Assad's new domain. In fact, we have begun to see the precursors to such an arrangement, with an electoral law being proposed (and rejected) in Lebanon where every sect votes independently of the other. The objective of such a law is to create a mindset in which communities have to be separated.

3. The opposition wins:

a. The Syrian state may remain within current boundaries. The promise made that Syria will remain a civil, or rather secular, state is upheld, and the minorities are not threatened. However there will be a purge of Assad's radical supporters. As for the non-radicals, there may be closure and a guarantee that not all rights will be taken away. With the rebuilding of the nation, the feeling of hatred, over time, may give way to one of unity.

b. The Syrian radical Sunnis of the opposition may win and will take over the regime, fashioning Syria into their own image. *Shari'a* law may be implemented, and the minorities will face a new situation.

What is the future of Christian minorities in the case of partition or a Sunni fundamentalist state?

In case of partition, it is possible that many Syrian Christians will relocate either to Lebanon or to the Alawite state. For those who stay behind, any partition will see Christians at a disadvantage. What is their future?

1. Being second class citizens is one of their possible fates. Any privileges the regime

once granted them will be stripped and re-arranged to current demographics. If anything the majority will now want to make sure that minorities will have a much smaller impact in major Syrian affairs.

2. Immigration is another usual fate of the minorities, especially the Christians of the Arab world. If there is going to be discrimination, those who can relocate probably will, case in point being the Christians of Iraq who now have settled in Lebanon or emigrated to the West.
3. Minorities are often stripped of equal rights. When they do call for their rights, violent responses are in order, as was in the case of the Kurds under Saddam Hussein or the Chaldeans post-Saddam. In addition, revenge against the Alawites may be carried out by the Sunni opposition, to remove all remnants of the Assad regime.

Conclusion

As a last thought, from where I stand in Lebanon, two factors – fear and time – will lead us to worst case scenarios. The longer the conflict in Syria lasts, the greater the loss of human life. People will get used to facing the difficulty of co-existence, and thus will accept the idea of partition. This is what the Assad-Hezbollah axis is banking on.

In addition, the lack of political support from the international community to the moderate opposition is strengthening the extremists, who so far are the only ones well funded. Moderate arguments are falling on deaf ears.

And thus, this vicious circle of violence, fear and indifference will lead to a self-fulfilling prophecy that people of different communities are unable to live together. It is sad to think that, as usual, the ambition of a few, and the indifference of the many will lead to a long war of attrition, to suffering, to hatred, to division and probably to massacres. And the world is becoming too small to think what happens over there will, not at one point, have consequences over here.

Thank you for your attention.

Carlos Eddé is a Lebanese politician. He has been the president of the Lebanese National Bloc since 2000. In 2004 he participated actively in the 14 March Alliance and was among those who formulated the strategy to unify the opposition, leading to the departure of the Syrians. He presented a complete electoral law to reform the inefficient election system based on the single district. He also put forward a complete economic plan at the time of the election aiming to reinvigorate the Lebanese economy. He keeps on a hard line against sectarianism, the Syrian influence in Lebanon and is in favor of the disarmament of Hezbollah.

Defence Diplomacy and its Implementation in the Activities of the Diplomatic Institute

Valentin Katrandjiev, PhD

Ensuring a stable international environment to accomplish the goals of defence and national security of a country in peacetime is difficult to be carried out without a functional and effective defence diplomacy. The Bulgarian defence diplomacy is a key element in the implementation of the military diplomatic and the allied relations of Bulgaria within the frames of NATO, of the European Common Security and Defence Policy and of the military and political cooperation in the South Eastern European Cooperation Process (SEECP). The update of the military doctrines and defence strategies of an increasing number of countries (both leading countries – China, Russia and India – and countries of considerably lower defence and political and diplomatic potentials), due to the changing contemporary geopolitical and military strategic situations, calls for enhancement of the structures and the tools for the implementation of defence diplomacy. This applies also to the Bulgarian defence diplomacy as an important means for the realisation of the military political and the foreign political priorities of the State.

Defence diplomacy is implemented through the Ministry of Defence that provides staff and through the Ministry of Foreign Affairs that is responsible for the vocational diplomatic training of the military attaches. In the foreign diplomatic missions defence diplomacy fulfills the military political, diplomatic and military reconnaissance tasks as assigned by the State through the institute of the military attaches.

Defence diplomacy is considered a peacetime activity of the State, where resources and instruments from the field of defence and security are used for the purpose of positive advance of the military political relations among the countries at bilateral and multilateral levels. Thus defence diplomacy excludes carrying out of hostile military action, but it allows carrying out military diplomatic activity, including international exchange of military personnel, friendly visits of ships and airplanes, maintaining a military political dialogue at the level of the defence ministries, bilateral and multilateral staff meetings, joint operative and tactical exercises of the various types of armies, participation in regional defence fora (e.g., regular meetings on a rotating basis of the SEECP countries' ministers of defence), implementing measures of trust in the field of defence and security (e.g., in the form of OSCE) and, of course, membership in collective security and defence systems (such as NATO). Defence diplomacy has contributed considerably to preclude and/or overcome both national and international conflicts and crises.

Priorities in the field of national security and defence in the Republic of Bulgaria over the period 2004-2012

The main designation of the national security and defence system is to build adequate military political and military diplomatic capacities for guaranteeing the territorial integrity, sovereignty and independence of the State. To this effect, the national security and defence system aims to safeguard the State against foreign military aggression, involvement in military conflicts as well as to contribute to the establishment of favourable foreign political and military strategic environment.

The Bulgarian defence and political diplomacies make considerable efforts for enhancement of the regional and international security environment. Bulgaria builds her security system in concert with the Euro-Atlantic security system. Our country supports the efforts of the UN and the other international public organisations to maintain international peace and security and ensures participation of our military contingents in multinational peacekeeping and peacebuilding missions

in compliance with the principles as laid by the United Nations.

After the second half of the 90s, the Euro-Atlantic integration turned into a crucial strategic priority of all governments that pursue undeviatingly a course of rapprochement towards NATO and the EU. The Declaration of Consent adopted in 1997 by the Bulgarian National Assembly contains as a key state priority our membership in the North Atlantic Alliance; thus in practice our country concerns the realisation of her long term objectives in the field of national security and defence with the NATO's collective security system. In 1999 Bulgaria supported the conduct of the NATO's Operation Allied Force by providing a transit corridor to NATO's aircraft for the air-raid in the former Yugoslavia. The firm Bulgarian military political and foreign political support for the action in the Alliance in Kosovo gives grounds to the U.S.A. and the Western European countries to start recognising our country as a reliable ally, which became apparent at NATO's summit held in Washington in 1999, when our country entered a membership preparation procedure.

The latest three Bulgarian governments (the government of S. Sakskoburggotski, the government of S. Stanishev and the government of B. Borisov) leaned on what has been achieved and kept following the direction towards Euro-Atlantic integration. They were consistent in implementing a policy of strategic partnership with the U.S. All three governments spoke with one voice – the enlargement of NATO in the region of the Western Balkans is in the interest of the regional security and is in concert with the Bulgarian national interests.

The government headed by Sakskoburggotski implemented an individual plan for our NATO membership preparation till 2002; as a result of the successful completion thereof Bulgaria was granted the official status of a NATO candidate member country along with six other countries in Central and Eastern Europe (Estonia, Latvia, Lithuania, Slovakia, Rumania, Slovenia) at the summit held in Prague. The Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Bulgaria, by its operative expert capacity, contributed to the successful completion of the negotiations (2002-2003) held at two stages. During the first stage the negotiations were held at the level of Deputy Minister of Foreign Affairs of the Republic of Bulgaria and NATO's Assistant Secretary General for Political Affairs and Security Policy and they concerned military political, economic and defence issues. The second stage covered negotiating the budget resource and legal issues as well as those related to the classified information security and safeguarding. On meeting the criteria for classified information safeguarding, in 2003 our country was granted an observer status by virtue of which the Bulgarian representatives were entitled to participate in the working committees and the other working bodies as observers. The process of integration in the Alliance was completed in March 2003, when the Treaty of Accession of Bulgaria was signed at a NATO extraordinary summit held in Brussels and in 2004 it was ratified by the Bulgarian National Assembly. Over the period 2000-2002 the government headed by Sakskoburggotski launched and participated in a number of foreign political initiatives so as to generate the necessary regional and international support to receive an invitation for membership. (For example, in 2000 Bulgaria was among the founders of the Vilnius Group, where the candidates for NATO membership generated common political will and mutual support for accession to the North Atlantic Pact. At the Athens Conference held in 2001, within the frames of the celebration of the 50th NATO anniversary, our country enjoyed the support of Greece and Turkey as regards our NATO membership). The Alliance's military political governing body considers the acceptance of Bulgaria and Rumania a factor for reinforcing the Pact's Balkan flank and enhancing the Euro-Atlantic security in the region of South Eastern Europe. The Bulgarian presidency of OSCE on a rotating basis in times of Sakskoburggotski's government contributed to the enhancement of the international prestige of our country. The Bulgarian Ministry of Foreign Affairs carries out significant activity as regards

the Bulgaria's solidarity as an ally in the Anti-Terrorist Coalition (e.g., placing the Burgas Airport at disposal for NATO transport aircraft and Bulgarian military contingent's participation in the International Security Assistance Force, (ISAF) in Afghanistan). Despite the discord between the U.S.A. on the one hand, and Germany and France on the other hand, as regards the English-U.S. offensive on Iraq launched in 2004, the government of Saksoburggotski sent Bulgarian military contingent to Karbala, within the frames of the multinational forces in Iraq, in the area under Polish control. The participation of Bulgaria through her military contingents in KFOR in Kosovo, SFOR in Bosnia and Herzegovina and ISAF in Afghanistan have contributed to gaining valuable military experience and building operative conformability with the armies of the other NATO member countries.

Bulgaria joined NATO in a dynamic period of updating the organisation's doctrines, resources and capacities. Within her military political capacities and experience Bulgaria contributed to shaping the new strategic culture in the field of the Euro-Atlantic security and defence. In the eve of our NATO membership the Saksoburggotski's government undertook changes in the field of the national security and defence and provoked reconsideration of strategies and military doctrines as well as building new operative capacity. The military reform, being an essential condition for our membership in the Pact, started under the Saksoburggotski's government by adopting Plan-2004 and it covered a reform of the military forces and the security sector. The reform was carried out in a specific Bulgarian way differing from that of the other NATO member countries. And the transformation process itself is based on an expressed will, structures and resources. The reform implies the modernisation of the Bulgarian army, including the field of armaments, and making it interoperable with the NATO structures and standards. It also concerns the important issues related to the carrier development, social insurance of the military servants and the social adaptation of those leaving due to the drastic reduce in the military forces' staff number (in all types of troops). While in 1988 the military men in Bulgaria numbered 152 000, in 2012 the Bulgarian army comprised 26 000 military men (while 2700 of them were reservists and 12% were women; to make a comparison, this percentage in the other NATO member countries amounts to 8-9%).¹ The reform called for updating the military doctrine. According to the new doctrine philosophy these are the mobility, effectiveness, conformability, coherence, professional (not conscript) staff and modern armament rather than the number that are the key components necessary for the Bulgarian army to fulfill the tasks in the field of national security and defence. Insufficient funding is an essential obstacle for the implementation of the military reform. The Bulgarian defence policy is a function of the country's budget frame. Therefore the reform was carried out slowly and painfully during the mandate of the three Bulgarian governments at issue. The lack of opportunities for fast and radical rearmament made the Bulgarian governments modernise the Bulgarian army by second-hand systems. A priority direction over the last year of the government of Saksoburggotski mandate was starting the modernisation of the communication system and the logistics. Updating and consolidation of the higher military schools' curricula was also started.

A key priority in the field of defence during the mandate of **Stanishev's government** (2005-2009) was to push on our military political and the military diplomatic relations with the U.S.A. The significant bilateral agreements closed in the field of defence indicated clearly that the U.S.A. started to recognise our country as a strategic partner in the Balkans. Stanishev's government completed successfully the negotiations as started by the previous government for building U.S. training military bases in Bezmer and Novo selo. Bulgaria has taken some

¹ Angelov, A. (2012). *The Defence Policy of the Republic of Bulgaria – Achievements, Challenges and Perspective*. Online: http://www.mod.bg/bg/doc/minister/speeches/20120903_VA.pdf

negative consequences from the strategic cooperation between Bulgaria and the U.S.A in the field of defence (e.g., suffered losses during the Iraq mission; under the pressure exerted by the U.S.A. the Bulgarian government took out of armament the mobile air defence systems and committed to not exporting them without the consent of the U.S.A.).

Another important priority of Stanishev's government is the advance of the South Eastern European Cooperation Process (SEEC). The participating countries consider the SEEC a uniting platform that promotes bridging over the dividing lines in the region at issue as well as a factor for furthering the Euro-Atlantic perspective thereof. Bulgaria stirred up her participation in the SEEC with regard to neighbourhood and security, combating organised crime, drug and arms trafficking and terrorism as well as to prevention and preparation to cope with any natural disasters and accidents. The regular meetings of the defence ministers within the frame of the SEEC have become an important element of the regional military political and military diplomatic cooperation. Bulgaria stated her views on the SEEC advance at the defence ministers' meeting held in Sofia in 2008. Our country supports the policy of „open doors” with respect to the Western Balkan countries' NATO membership, which, according to Bliznakov, the Defence Minister with the government of Stanishev, would contribute to the transformation of defence in the region and to the enhancement of the common European security and our national security, respectively. Another important item of Bulgaria's position is related to the so-called regional affinity principle that requires more commitment of the countries participating in the SEEC for building the regional security and stability. With regard to this we should highlight the importance of such regional cooperation platforms as RACVIAC (Regional Arms Control Verification and Implementation Assistance Centre established in compliance with the Vienna Document of 1998 and with arms control conventions; the workshops and trainings conducted at the Centre in 2006 were attended by 25 employees with the Ministry of Defence of the Republic of Bulgaria), the South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse for the Control of Small Arms and Light Weapons (seated in Belgrade and coordinated by the UN. It carries out information exchange with civil and military structures as well as coordination and monitoring within South Eastern Europe) and the Initiative for Prevention and Preparation for participation of the armed forces in the region to cope with severe disasters and accidents due to their great capacity for action under extreme conditions (DDPI)².

It is of importance for Bulgaria to use to the best advantage the potential of SEEC in the context of facing the whole range of challenges in the field of security in the Balkan and Black Sea regions and of highlighting the common interests of the SEEC participating countries. Each SEEC participating country holds its own stand on the development of the regional military cooperation, which calls for exchange of good practices and experience mainly as regards the counteraction to the contemporary asymmetric threats and the mechanisms of interaction between the civil and military components of defence.

The government of Borisov (2009-2012) submitted for expert and public discussion the White Book that constitutes a comprehensive programme in the defence and security field. It made efforts to complete the eight years' period of essential reforms and to embark on the road of evolutionary development of the armed forces. Borisov's government considers as a success in its policy the strategic rethinking the defence management, which led to the integration of the Ministry of Defence and the staffs at operative and tactical levels. The necessary strategic documents that constitute the conceptual basis for the transformation of the armed forces in

2 Bulgarian Diplomatic Society's Expert. (2008). *Defence Policy – for Security, Cooperation and Development in South Eastern Europe*. Online: http://www.expert-bdd.com/index.php?option=com_content&task=view&id=806 [4.01.2013]

compliance with the NATO's standards and needs were elaborated. In 2011 the implementation of the plan for the integration of the armed forces in NATO was completed. The unstable social environment in the army caused by the action of the Ministry of Defence as regards cutting the social advantages of the military personnel and the civilian staff can be considered a weakness. According to the governing body of the Rakovski Legion there is no clear and predictable incentive system to guarantee maintaining the current privileges of the military personnel upon retiring.

The main priorities of our country's defence policy as described in the lecture delivered by A. Angelov, the Bulgarian Minister of Defence within Borisov's government include: In pursuance of the allied strategy for increase in joint multinational exercises and maintaining the level of operative conformability; Building a modern mechanised and infantry brigades of a medium size (4500 persons) as per NATO standards; Rearmament of the Air Force and the Navy and development of a new command organisation therein, transformation of the air defence system and of the naval stations; The inclusion of our country in multinational and innovative enterprises for the purpose of building capacities and gaining know-how and experience in the frame of NATO; Assisting the process of the Western Balkans' Euro-Atlantic integration; Enhancement of the role of military education in the process of defence capacities shaping, which relies on building research and teaching capacities in line with today's realities. Developing the capacity of the armed force, however, continues working in terms of significant financial restrictions. The real allocation of the money included in the budget for defence is under the NATO's minimum of 1.5% of the GDP.

Being a part of the Euro-Atlantic community Bulgaria is to participate in the building of the EU defence capacities, too. With regard to this, the country's contribution within the frames of the European Common Security and Defense Policy (CSDP) as an essential complementary commitment within the frames of the Euro-Atlantic Security system is also of significance. The Table below illustrates Bulgaria's participation through staff officers, officers with the Bulgarian Ministry of Interior as well as judicial and customs officers in some CSDP civilian and military missions over the period 2003-2012.³

Mission	Participation
<i>CONCORDIA/FYROM</i>	1 staff officer
<i>EUFOR ALTHEA – Bosnia</i>	a military contingent of 120 members
<i>EULEX Kosovo</i>	49 police and judicial officers
<i>EU Border Assistance Mission – Moldova</i>	1 customs officer
<i>EUROPOL Afghanistan</i>	1 military servant with military police
<i>EU JUST LEX Iraq</i>	Two trainings organised within the frames of the mission
<i>The EU Police Mission in Palestine Territories (EUPOL COPPS)</i>	1 representative of the Bulgarian Ministry of Interior
<i>EUFOR Chad/RCA</i>	2 staff officers
<i>The EU Monitoring Mission in Georgia (EUMM)</i>	11 military monitoring officers
<i>EUNAVFOR Somalia</i>	1 staff officer

3 Ministry of Defence. (2012). *Participation of Bulgaria in Civilian Missions and Military Operations Conducted under the CSDP over the Period 2003-2012* Online: http://www.mod.bg/bg/cooperation_EC_Participation.html [4.01.2013]

Contents per modules and subjects and Methodology of the Defence Diplomacy Course

The Diplomatic Institute at the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Bulgaria is an institution directly involved in the vocational training and further qualification of the Bulgarian diplomacy personnel. To this effect, defence diplomacy as an important field of diplomacy, along with the political, economic, public, cultural, energy, environmental and other fields thereof, is permanently included in the training activity of the Institute at issue. Since 2006 the Training Programmes and Projects Department of the Diplomatic Institute has organised training in Defence Diplomacy (through specialised courses of modular structures) for a wide range of public experts in the field of defence and security. The realisation of the national priorities in the field of defence and security would be impossible if there were not skillful military diplomats (military attaches) as a part of the total national diplomatic corps. The courses in Defence Diplomacy offered by the Diplomatic Institute contribute to the enhancement of the theoretical and practical knowledge of the Bulgarian military attaches.

The training programme in Defence Diplomacy covers both particular Bulgarian and international issues. Along with the acquiring of basic theoretical organisational knowledge in the subject Defence Diplomacy, the training methodology aims also at acquiring practical skills for military diplomatic negotiating, skills for relations with the media, analysis and synthesis skills with a view to elaboration of information and situation analyses on topical international cases, etc. Thus defence diplomacy is studied in terms of the theory and practice thereof. The nine issues of the training course under consideration over a period of 6 calendar years have provided the possibility to enhance considerably the contents per modules and subjects and the teaching methodology.

Thus by 2012 the structure of the training course was underpinned by the subject modules described below not in a chronological order (as they were announced in the courses conducted so far), but according to their methodological and cognitive significance.

The module **Introduction to and Legal Frame of Defence Diplomacy** interprets basic terms, definitions, peculiarities and factors of defence diplomacy, explores the specifics and the legal grounds of sending international military and civilian missions as well as the status of the military personnel serving therein. The issue concerning the rights and immunities of the military personnel and the rights of the citizens on the territory of the State, where a mission is conducted, is considered in the context of the international humanitarian law. The module offers also explanation of the various structures and instruments of preventive diplomacy and study of the role of the leading international public organisations involved in its implementation. (The principles and practice of the preventive and crisis diplomacy and of the international peacekeeping are also studied in the module **International Organisations in the Field of Security: UN, NATO, OSCE, and EU**. This module, on the basis of practical exercises and examples, offers an analysis of Bulgaria's participation in NATO missions; Bulgaria's contribution to the international peace and security as a non-permanent member of the UN Security Council in 2002-2003 as well as an analysis of Bulgaria's participation in OSCE; the political and strategic logics of the Conventional Armed Forces in Europe Treaty and the commitments of Bulgaria under this Treaty.) The different security levels – national, regional and global ones – are studied. To this effect, national security is studied in the light of policies and doctrines and the position of defence diplomacy in the national security system of Republic of Bulgaria is specified. This part of the module overlaps with the modules **National Security Doctrines** and **National Security Concepts** (where the national security strategies/doctrines of several NATO member countries and the new national security

strategy of the Republic of Bulgaria are discussed on a comparative basis). Attention is also attached to the main types of security – hard security and soft security. The correlation between the traditional (political) diplomacy and the defence diplomacy is explored within the frames of the module.

The module **Defence Diplomacy Organisation and Sourcing** incorporates in its subject the module **The Military Attaché – Professional Responsibilities and Practice**. The Defence Diplomacy organisation is studied through the mechanism of the interinstitutional and the institutional operative coordination (Foreign Policy and Defence Committee at the National Assembly, the Ministry of Defence, the Defence Staff and the troop headquarters). Defence diplomacy sourcing is explained through the mechanisms of planning, interaction and funding the activities in the national defence and security field at the level of a cross-border diplomatic mission. The levels and forms of coordination between the diplomatic mission leader (ambassador) and the military attaché are explored. In this context the position of the military attaches' institute in the defence diplomacy system is specified as well as the mechanisms of establishing military diplomatic relations are. The profile of the military diplomat (military attaché) is worked out in the course of the training through analysing the professional qualities and skills and specifying the scope of his functions and responsibilities. The module offers study of the reconnaissance institute (mainly the military reconnaissance) for sourcing the goals of the foreign policy and the national security and defence policy.

The module **Military Diplomatic Negotiations** overlaps in terms of subject with the module **Negotiating and Public Diplomacy**. The module provides knowledge of the main characteristics, components and techniques of negotiating and exerting influence on military diplomatic negotiations. The individual phases of the negotiation process are studied. In the context of the correlation between the negotiation process and the media coverage thereof, the module offers study of the verbal and non-verbal communication subtleties, of the principles and rules of public appearances (e.g. public statements at press conferences and briefings; drafting press releases, public relations through the media in times of crises and natural disasters), organising role-playing games in order to develop skills for work at a media (skills for work in front of the camera, etc.). The module examines also the issue of propaganda and counterpropaganda as a means for conducting psychological wars and it interprets the propaganda campaigns as an instrument for modelling the social attitudes.

The module **Public Diplomacy** (partially overlapping with the module **Negotiating and Public Diplomacy**) considers the public dimension of defence diplomacy on the basis of its functioning within the frames of NATO, while attaching particular attention to the study of the Alliance's Concept for Strategic Communications. The module **Diplomatic Protocol and Etiquette**, initially having been included within the frames of the module **Public Diplomacy** and subsequently – separated to become an independent module, deals with the various aspects of the diplomatic protocol and etiquette, certainly, in the light of the application thereof in the military diplomatic relations.

With a view to the realisation of our country's security and defence priorities, the training in Defence Diplomacy would not attain the vocational training objectives as set if the trainees were not acquainted with the regional dimensions of security. To this effect, the course in Defence Diplomacy attaches due attention to the security issues in South Eastern Europe, the Black Sea Region as well as to the Arab Spring and the political and ideological transformations in the North African and Middle East countries (the Southern Mediterranean). The modules **Security Issues in South Eastern Europe** and **The EU's Role in the Field of Security of South Eastern Europe** analyse commitments in the field of security and stability in the Western Balkans that

NATO and the EU have made as well as Bulgaria's contribution to the fulfillment thereof. To this effect, the possible scenarios for security enhancement under the conditions of a fragile regional stability are discussed. The training covers also expert discussions about the Albanian factor in the Balkans, about Bosnia and Herzegovina as an unstable state project and about the difficulties facing the former Yugoslav Republic of Macedonia while embarking on the road to the European Union. Subject of examination is also the impact of Islam on the purely national processes in the region and Turkey's turning into a dominating regional force in terms of her military and political, economic, religious and demographic potentials. The Black Sea Region is studied in the context of its significance regarding energy within the module **Security Issues in the Black Sea Region**. The topic „energy security” at European and global levels is also covered in the modules **Energy Security** and **Energy Security Diplomacy**. The security issues with a view to the regional geopolitics, political Islam and to the cases of terrorism in the Southern Mediterranean countries are examined in the module **Current Challenges Facing Security in North Africa and the Middle East**. The module **Terrorism and Counterterrorism** that was initially a part of the modules treating security issues examines the forms, objectives and types of terrorism and the ways of neutralising and counteracting the terrorist attacks.

Building up informational-analytic capacity

The building up of informational-analytic capacity is a key element of the career development of diplomatic officials, including the sphere of military diplomacy. In the training practice of the Diplomatic Institute, the *policy paper* has proven to be a successful method for creating such capacity of the participants. Writing a policy paper gives the participants the opportunity to make a profound foreign policy review on a specific subject matter in the field of foreign policy, security and defence, and to synthesize the results of their analysis in the form of an informational-analytic research. The expert recommendations in the end of each policy paper ensure the practical application of the research and the informational-analytic work that have been done. The preparation of the policy papers in terms of methodology and expertise is guided by consultants (experts and diplomats from the Ministry of Foreign Affairs). Each trainee selects the topic of the policy paper according to its actuality, its utility for the political-expert needs of the Ministry of Foreign Affairs and the Ministry of Defence and the availability of an expert to consult on the researched issue.

Dr. Valentin Katrandjiev graduated from the State University of Kiev with a degree in International relations in 1989. In 2000 he received a PhD at the University "Patrice Lumumba" in Russia on "Samuel Huntington's culture-civilizational concept of international relations". From 2001 to 2002 he was a researcher at the Mediterranean Diplomatic Academy in Malta. From 2002 to 2007 he was an analyst and lecturer at DiploFoundation, international non-governmental organization for training of diplomats. From 2007 to 2010 Mr. Katrandjiev worked as an associate and later, as chief expert in the Strategic Research Department at the Bulgarian Diplomatic Institute, and is currently chief expert in the Training Programmes and Projects Department. From 2010 to 2012 he was a lecturer on "Foreign relations of EU" and "Foreign Policy of Russia" at the South-Western University "Neofit Rilski". His articles on international relations and diplomacy have been published in Bulgaria, Russia and Malta.

Преводачи

Антония Терзиева
Ася Петрова
Иванка Ангелова
Белин Тончев

Translators

Antonia Terzieva
Asya Petrova
Ivanka Angelova
Belin Tonchev

Отговорен редактор

Силвана Цокова

Managing Editor

Silvana Tsokova

Предпечат

„Алфа Стар“ ЕООД

Pre-print

Alfa Star Ltd.

ISSN 1313 – 6437

<http://bdi.mfa.government.bg>

БРИТАНСКИЯТ
ЕВРОСКЕПТИЦИЗЪМ: ОПИТ ЗА
ВЪЗРАЖДАНЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ДЪРЖАВА
ОБРЪЩА ЛИ СЕ ТУРЦИЯ ОТНОВО НА ЗАПАД?
ГЕОПОЛИТИЧЕСКИ ПРОЧИТ НА РУСКО-КИТАЙСКИТЕ ОТНОШЕНИЯ
БЪЛГАРО-ИНДОНЕЗИЙСКА КРЪГЛА МАСА

**ОЧАКВАЙТЕ 10-ТИ ЮБИЛЕЕН БРОЙ
НА СП. ДИПЛОМАЦИЯ, ПОСВЕТЕН НА БАЛКАНИТЕ**

— 9/2013 —

BRITISH EUROSCEPTICISM: AN ATTEMPT TO REVIVE THE NATION STATE
IS TURKEY PIVOTTING BACK TO THE WEST
GEOPOLITICAL REVIEW OF SINO-RUSSIAN RELATIONS
BULGARIAN-INDONESIAN ROUND TABLE

**COMING NEXT: THE 10TH JUBILEE ISSUE
OF DIPLOMACY JOURNAL DEDICATED
TO THE BALKANS**